

PROJEKT STRATEGII ROZWOJU GMINY JAŚLISKA 2023 - 2030

Spis treści

1.	Strategia w skrócie.....	5
2.	Jak pracowaliśmy nad Strategią Rozwoju Gminy Jaślicka na lata 2023-2030	7
3.	Trendy globalne	9
4.	Kontekst zewnętrzny	11
5.	Diagnoza Gminy Jaślicka	14
5.1	Położenie geograficzne i administracyjne.....	14
5.2	Strefa społeczna	17
5.2.1	Sytuacja demograficzna.....	17
5.2.2	Edukacja i wychowanie.....	23
5.2.3	Ochrona zdrowia	25
5.2.4	Pomoc społeczna	26
5.2.5	Kultura i sport	30
5.2.6	Aktywność obywatelska	34
5.2.7	Bezpieczeństwo publiczne.....	36
5.3	Strefa gospodarcza.....	38
5.3.1	Rynek pracy i bezrobocie.....	38
5.3.2	Przedsiębiorczość i rolnictwo	42
5.3.3	Turystyka	51
5.3.4	Gospodarka finansowa	59
5.4	Strefa Przestrzenna	64
5.4.1	Środowisko naturalne i formy ochrony przyrody.....	64
5.4.2	Dziedzictwo kulturowe	74
5.4.3	Planowanie przestrzenne	75
5.4.4	Mieszkalnictwo	77
5.4.5	Infrastruktura techniczna i gospodarka odpadami komunalnymi	80
6.	Gmina w oczach mieszkańców	87
7.	Wnioski z diagnozy	95
7.1.	Obszar społeczny.....	95
7.2.	Obszar gospodarczy.....	97
7.3.	Obszar przestrzenno-środowiskowy	99
7.4.	Analiza SWOT	100
7.5.	Główne problemy w obszarach Strategii	103
7.6.	Wyzwania	104

8. Plan operacyjny strategii rozwoju Gminy Jaślicka na lata 2023-2030 oraz kierunki interwencji rozwoju Gminy	105
8.1 Misja i wizja.....	105
8.2 Cele strategiczne rozwoju w wymiarze przestrzennym, gospodarczym i społecznym. Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych. Oczekiwane rezultaty planowanych działań oraz wskaźniki ich osiągnięcia.	106
9. Wieloletni Plan inwestycyjny.....	128
10. Kształtowanie przestrzeni Gminy oraz obszary strategicznej interwencji.....	137
10.1. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie.....	137
10.2. Model struktury funkcjonalno – przestrzennej Gminy	140
10.3. Obszary strategicznej interwencji wraz z zakresem planowanych działań.....	147
11. System realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych	158
11.1. System realizacji strategii.....	158
11.2 Wdrażanie Strategii.....	160
11.3 System monitorowania i ewaluacji Strategii.....	161
11.4 Ewaluacja – ocena skutków wdrażania zapisów Strategii	163
11.5 Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych.....	165
12 . Ramy finansowe oraz źródła finansowania	166
Spis tabel	170
Spis map	173
Spis wykresów	175
Spis zdjęć	178

Mieszkańcy Gminy Jaśliska,

każdy z nas wyznacza sobie mniejsze lub większe cele. Nie wszystkie jednak udaje nam się zrealizować, ale te które osiągniemy, dają nam dużą satysfakcję. Zarządzanie Gminą to ciągle wyznaczanie nowych wyzwań, we wszystkich obszarach funkcjonowania samorządu lokalnego. Mniejsze cele udaje nam się zrealizować w ciągu bieżącego roku budżetowego. Większe zaś wymagają czasu, konsekwencji i determinacji, aby cel został osiągnięty. Zbiór tych celów stanowi Strategię Rozwoju Gminy, która jednocześnie jest diagnozą i próbą odpowiedzi na pytania: czego oczekują i potrzebują nasi mieszkańcy oraz jakie powinny być główne kierunki działań?

W odpowiedzi na te pytania oraz dynamicznie rozwijającą się rzeczywistość, zmieniające się otoczenie i rytm życia zrodziła się potrzeba wypracowania nowych kierunków działań i nowych perspektyw, tworzących Strategię Rozwoju Gminy Jaśliska na lata 2023-2030. Prace nad nią poprzedzone były rozległymi konsultacjami społecznymi z mieszkańcami, organizacjami pozarządowymi, pracownikami Urzędu Gminy Jaśliska, przedstawicielami samorządu i ekspertami. Oddolne podejście pozwoliło stworzyć główne obszary oczekiwanych zmian i diagnozę potrzeb społeczności Gminy. Sam zaś dokument został stworzony przez zespół ekspertów, składających się zarówno z pracowników Urzędu Gminy, jak i specjalistów zewnętrznych.

Strategia Rozwoju Gminy Jaśliska na lata 2023-2030 jest w moim przekonaniu odpowiedzią na zmieniającą się rzeczywistość i pojawiające się dla nas nowe wyzwania. Odpowiada również na pytania, jak wykorzystać naszą przeszłość i naturalne walory Gminy. Jest to dokument autentyczny, z którym się w pełni utożsamiam. Jestem przekonany, że nie zabraknie nam determinacji do jego systematycznego wdrażania, aby za siedem lat z satysfakcją powiedzieć – osiągnęliśmy nasz cel!

Z wyrazami szacunku
Adam Dańczak – Wójt Gminy Jaśliska

STRATEGIA W SKRÓCIE

Strategia Rozwoju Gminy jest zestawieniem celów, potrzeb i sposobów ich zaspokojenia. Jest podręcznikiem dla mieszkańców, inwestorów, ale przede wszystkim pracowników urzędu i radnych. Każdy kto sięgnie po ten dokument wie, do czego Gmina Jaślicka dąży, w czym chce być najlepsze i jakie są jej priorytety rozwoju.

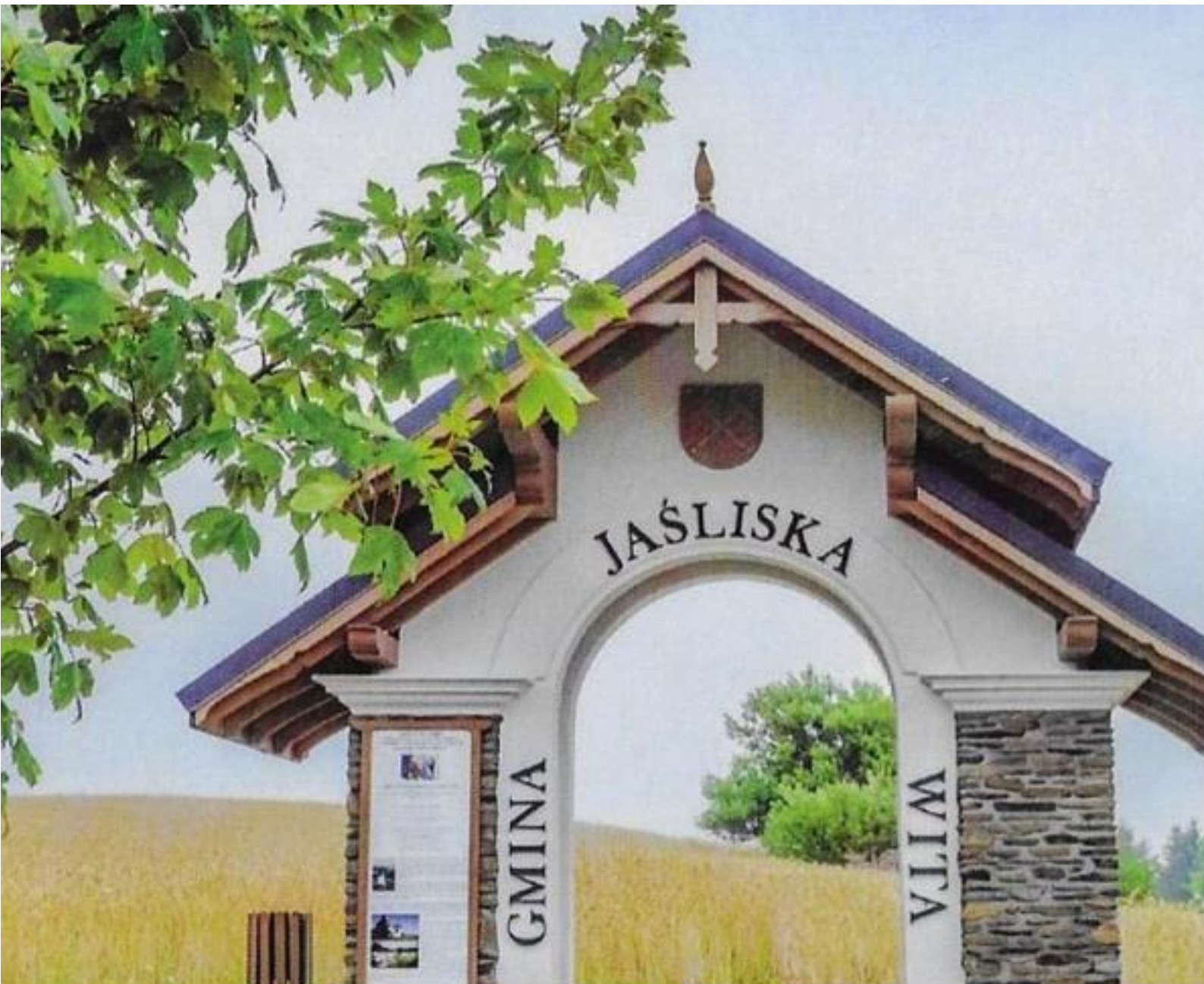
Podstawą prawną uchwalenia Strategii Rozwoju Gminy Jaślicka na lata 2023-2030 jest ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym. Zgodnie z art. 10e ust. 1 tejże ustawy Gmina może opracować Strategię Rozwoju Gminy, natomiast art. 10f ust. 2 określa, że projekt *Strategii* opracowuje wójt oraz przedkłada go zarządowi województwa w celu wydania opinii, dotyczącej sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania

i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie, określonych w Strategii Rozwoju Województwa.

Cele realizujące wizję gminy i przybliżające jej realizację:

1. Infrastruktura podnosząca jakość życia mieszkańców,
2. Rozwój sfery gospodarczej na bazie posiadanych zasobów i potencjału,
3. Rozwój sfery społecznej Gminy

JAK PRACOWALIŚMY NAD STRATEGIĄ ROZWOJU GMINY JAŚLISKA NA LATA 2023-2030

Choć Strategia Rozwoju Gminy Jaśliska jest oparta na rzetelnych danych statystycznych, które stanowią fundament jej części diagnostycznej, to kluczowym elementem kształtowania przyszłości Gminy okazali się jej mieszkańcy, radni oraz urzędnicy. To właśnie ich spostrzeżenia, opinie, wizje rozwoju - zebrane podczas licznych spotkań, warsztatów oraz badań ankietowych - stały się bezcennym źródłem wiedzy i inspiracji w procesie tworzenia niniejszej Strategii.

Widzimy ogromną wartość w bezpośrednim zaangażowaniu społeczności lokalnej w proces tworzenia strategii rozwoju, ponieważ to mieszkańcy, radni i urzędnicy mają bezpośrednią perspektywę na potrzeby, wyzwania i potencjał naszej Gminy. Ich głosy stanowią unikalne połączenie doświadczeń, wiedzy i ambicji, które służą za przewodnik w określaniu naszej drogi do przyszłości.

Ponadto, dzięki takiemu podejściu, strategia rozwoju staje się nie tylko dokumentem technicznym, ale również odzwierciedleniem woli i aspiracji społeczności lokalnej. Takie podejście umożliwia stworzenie Strategii, która jest nie tylko realistyczna i oparta na danych, ale także bliska ludziom i odpowiednio dostosowana do ich oczekiwań i potrzeb. Każda opinia, każda sugestia została starannie rozważona i uwzględniona, tworząc strategię.

To zaangażowanie społeczności w proces tworzenia strategii, które pozwoliło nam stworzyć dokument odzwierciedlający prawdziwe aspiracje i oczekiwania mieszkańców Gminy.

TRENDY GLOBALNE

Na dynamikę rozwoju oraz zachodzące zmiany w Gminie Jaśliska, oprócz lokalnych uwarunkowań, problemów i potencjałów wpływają również globalne lub krajowe trendy. Poniżej przedstawiono kilka najważniejszych trendów determinujących obrany kierunek rozwoju Gminy.

ZMIANY KLIMATU I CZYSTSZA ENERGIA

Postępujące zmiany klimatyczne wymagają - zarówno od administracji, biznesu, jak i mieszkańców, radykalnych zmian na poziomie działań systemowych i jednostkowych. Rosnąca świadomość energetyczna i ekologiczna sprawiają, że rynek i zainteresowanie zielonymi źródłami energii stale wzrasta, również wśród mieszkańców Gminy Jaśliska. Unia Europejska, poszczególne kraje oraz firmy za swój długofalowy cel stawiają sobie zero emisyjność

i neutralność klimatyczną. Nie jest tajemnicą, że bardzo duży wpływ na rozwój wszystkich regionów będzie miała jedna z kluczowych dla Komisji Europejskiej strategii rozwoju - Europejski Zielony Ład. Ta nowa polityka UE dotyczy wszystkich sektorów gospodarki, w szczególności transportu, energii, rolnictwa, obiektów budowlanych i przemysłu. Stawienie czoła zmianom klimatycznym i odpowiednie wykorzystanie narzędzi, które oferowane są na szczeblu krajowym i europejskim dają szansę na to, by zwiększyć odporność Gminy Jaślicka na zmiany klimatu i zmniejszyć wpływ Gminy na pogarszanie się stanu środowiska.

SIECIOWANIE USŁUG

Idea konwergencji i łączenia produktów i usług oraz współpracy wielu, czasami zaskakujących podmiotów, nie jest nowa, ale zaczyna nabierać rozpędu. Rośnie multifunkcyjność, zarówno miejsc (przestrzeni publicznych, budynków użyteczności publicznej), jak i produktów czy usług tak, aby odpowiedzieć na jak najwięcej potrzeb konsumentów. Przejawiać się może w tworzeniu produktów sieciowych w Gminie Jaślicka, integracji środków transportu, pakietowaniu usług, np. turystycznych, hotelarskich, gastronomicznych oraz bardzo szerokiej współpracy pomiędzy podmiotami różnych branż. Takie podejście stwarza warunki do kompleksowej obsługi odwiedzających gminę turystów.

STARZENIE SIĘ SPOŁECZEŃSTWA

Do 2050 roku co trzeci Europejczyk będzie miał ponad 60 lat. Średnia długość naszego życia rośnie, jednocześnie spada wskaźnik urodzeń. Rosnąca liczba osób starszych w społeczeństwie wpływa na funkcjonowanie gmin, a także na liczbę miejsc pracy oraz rodzaj produktów. Powoduje to również szereg konsekwencji gospodarczych – coraz mniej osób będzie płaciło podatki jako osoby aktywne zawodowo, rośnie obciążenie systemu ochrony zdrowia, a jednocześnie coraz więcej osób będzie potrzebowało wsparcia państwa w postaci emerytury czy renty. W tym kontekście bardzo istotne jest takie strategiczne zarządzanie Gminą, które będzie dążyć do zwiększania liczby i odsetka osób aktywnych zawodowo. Wygrywać będą te Gminy, które skutecznie utrzymają obecnych i przyciągną nowych mieszkańców.

LOKALNOŚĆ

Jako przeciwieństwo postępującej globalizacji, lokalność jest synonimem tego co bardziej autentyczne, wartościowe i o lepszej jakości. Swoje odzwierciedlenie znajduje zarówno w coraz powszechniejszym wsparciu lokalnych przedsiębiorców i wytwórców żywności, kultywowaniu tradycji i kultury oraz mocniejszym skupieniu uwagi na najbliższym otoczeniu. Trend ten w Gminie Jaślicka przejawia się przede wszystkim w działalności lokalnych stowarzyszeń i organizacji społecznych w zakresie kultury i zachowania tożsamości lokalnej, co znacząco wpływa na zacieśnienie więzi sąsiedzkich i budowę odpowiedzialnego, aktywnego społeczeństwa w Gminie.

KONTEKST ZEWNĘTRZNY

Na prowadzenie polityki rozwoju w gminie Jaśliska, oprócz wewnętrznie obowiązujących polityk i aktów prawa miejscowego wpływają również ustalenia i polityki na poziomie regionalnym i krajowym. Najważniejszymi dokumentami strategicznymi, które oddziałują na działania podejmowane w Gminie Jaśliska są:

- Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030 (SRWP 2030),
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030),
- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR).

Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030 organizuje działania samorządu województwa, wskazując najważniejsze wyzwania rozwojowe dla regionu. Zawiera katalog

priorytetów oraz kierunków działań, które określają, jak doprowadzić do spójnego i zrównoważonego rozwoju województwa. Aby realizować kierunki założone w Strategii, zastosowano wymiar terytorialny poprzez skoncentrowanie działań na wykorzystaniu potencjałów rozwojowych na określonym obszarze, tzw. obszarze strategicznej interwencji. Spośród wymienionych w SRWP 2030 priorytetów w poszczególnych obszarach tematycznych, kluczowe dla rozwoju Gminy Jaśliska, są priorytety występujące w ramach Obszaru tematycznego 3. Infrastruktura dla zrównoważonego rozwoju i środowiska, które zakładają rozbudowę infrastruktury służącej rozwojowi oraz optymalizację wykorzystania zasobów naturalnych i energii, przy zachowaniu dbałości o stan środowiska przyrodniczego. Jednak, aby rozwój Gminy przebiegał w sposób zrównoważony, istotna jest również realizacja działań w ramach pozostałych obszarów tematycznych.

Polityka regionalna na szczeblu centralnym koordynowana jest przez Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego 2030. Zakłada ona zrównoważony i bardziej spójny rozwój całego kraju i zmniejszanie dysproporcji rozwojowych między obszarami miejskimi i wiejskimi. W szczególności wspiera miasta tracące funkcje społeczno-gospodarcze oraz obszary zagrożone trwałą marginalizacją. Strategia Rozwoju Gminy Jaśliska na lata 2023-2030 będzie wpisywała się w realizację wyzwań wskazanych dla polityki regionalnej w KSRR 2030, tj.:

- adaptacja do zmian klimatu oraz ograniczanie zagrożeń dla środowiska;
- przeciwdziałanie negatywnym skutkom procesów demograficznych;
- rozwój i wsparcie kapitału ludzkiego i społecznego;
- wzrost produktywności i innowacyjności regionalnych gospodarek;
- rozwój infrastruktury podnoszącej konkurencyjność, atrakcyjność inwestycyjną i warunki życia w regionach;
- zwiększenie efektywności zarządzania rozwojem (w tym finansowania działań rozwojowych) oraz współpracy między samorządami terytorialnymi i między sektorami;
- przeciwdziałanie nierównościom terytorialnym i przestrzennej koncentracji problemów rozwojowych oraz niwelowanie sytuacji kryzysowych na obszarach zdegradowanych.

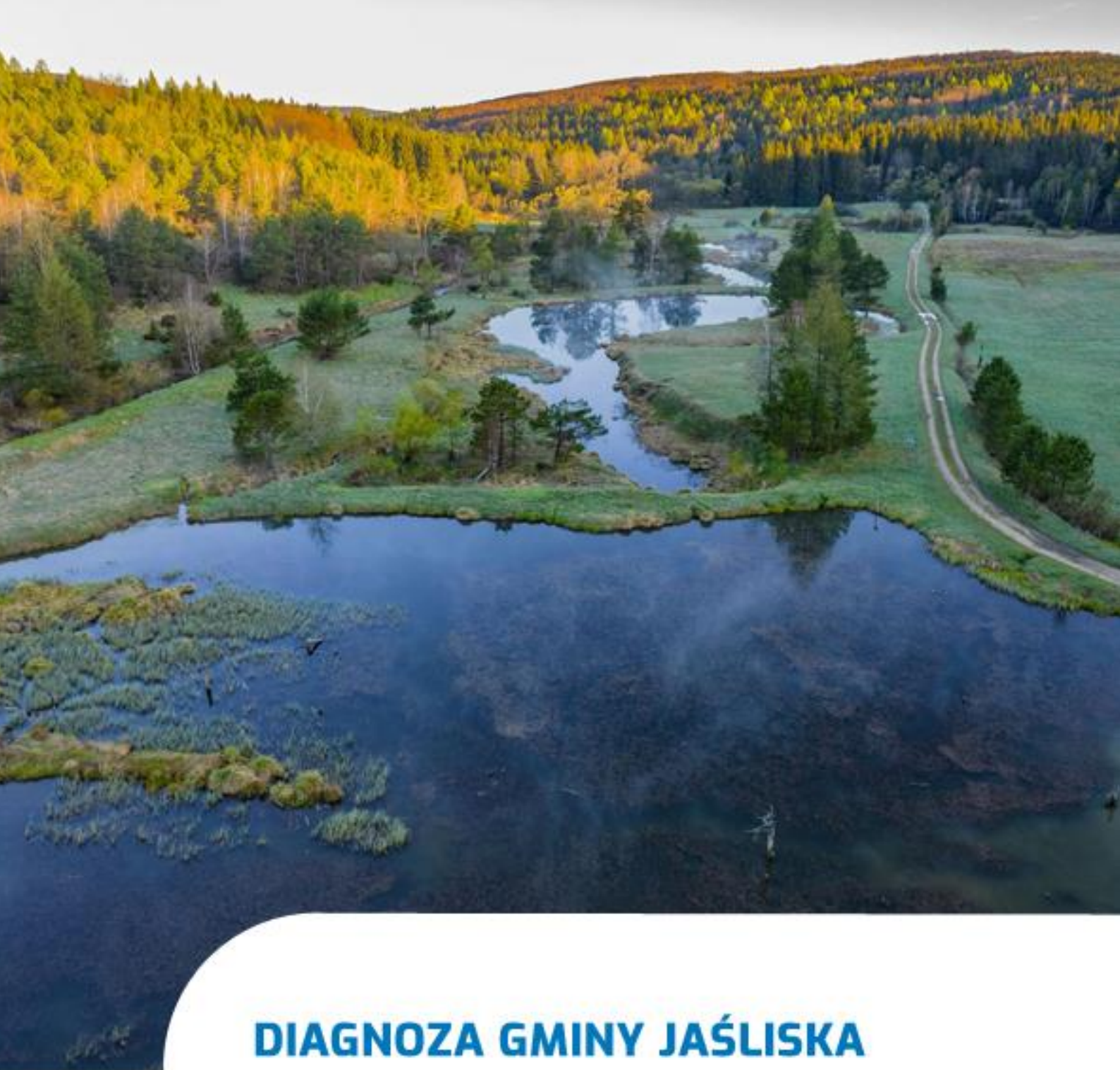
Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, jako jeden z ważniejszych dokumentów krajowych wskazuje, że zrównoważony rozwój społeczny i regionalny to rozwój skierowany na terytorialną różnorodność oraz jej atuty, a jednocześnie dbający o zapewnienie całemu społeczeństwu wysokiej jakości życia. Jako główny cel SOR określono tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.

Obszary wiejskie w Polsce charakteryzuje zróżnicowanie przestrzenne pod względem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego, jak i funkcji gospodarczych (są to zarówno obszary z dominacją rolnictwa tradycyjnego, obszary rolnictwa wielkoobszarowego, obszary z dominacją funkcji turystycznej, jak i silnie zurbanizowane obszary położone w pobliżu dużych aglomeracji i mniejszych miast). Pobudzenie ich rozwoju wymaga zintegrowanego i jednocześnie zindywidualizowanego podejścia uwzględniającego ich potencjały i potrzeby rozwojowe. Kierując się celami strategicznymi SOR polityka wobec obszarów wiejskich musi wspierać ich rozwój w oparciu o posiadane przez nie endogeniczne potencjały. Efektem będzie m.in. wyrównywanie szans rozwojowych wszystkim mieszkańcom wsi. Implikuje to działania dotyczące pobudzania przedsiębiorczości, przekształceń strukturalnych, zwiększania mobilności i zapewnienia

odpowiedniej jakości usług decydujących o perspektywach rozwojowych (zdrowie, edukacja, transport publiczny), zapewniając przy tym zachowanie walorów kulturowych, krajobrazu i środowiska przyrodniczego.

Realizacja Strategii Rozwoju Gminy Jaśliska na lata 2023-2030 będzie się wpisywać w zakładane działania określone w SOR dla obszarów wiejskich, co potwierdza zarówno sformułowana Wizja rozwoju Gminy, jak i przyjęte cele strategiczne, które służyć będą urzeczywistnieniu się tej wizji.

DIAGNOZA GMINY JAŚLISKA

5.1 Położenie geograficzne i administracyjne

Gmina Jaśliska jest gminą wiejską, położoną na południowo – wschodnim krańcu Polski, w rejonie historycznej małopolski na obszarze środkowej krainy geograficznej Beskidu Niskiego.

Pod względem administracyjnym, Gmina Jaśliska jest położona w południowej części województwa podkarpackiego. Jest jedną z 10 gmin należących do powiatu krośnieńskiego, na południowo-wschodnich krańcach tego powiatu, który z kolei wchodzi w skład województwa podkarpackiego. Siedzibą Urzędu Gminy jest miejscowość Jaśliska. Miejscowość ta oddalona jest 33 km od Krosna i 13 km od przejścia granicznego w Barwinku.

Gmina graniczy od wschodu z Gminami Komańcza i Bukowsko należące do powiatu sanockiego, od zachodu z Gminą Dukla, a od północy z gminą Rymanów należącą do powiatu krośnieńskiego. Południowa granica Gminy Jaśliska pokrywa się z granicą polsko-słowacką.

Gmina Jaśliska jest najstąbiej zaludnioną gminą powiatu krośnieńskiego

Mapa 1 Gmina Jaśliska na tle województwa podkarpackiego

Źródło: na podstawie wikipedia.org

Gmina obejmuje obszar o powierzchni 166 km², co stanowi 0,9 % powierzchni województwa i 16,7 % powierzchni powiatu.

Pod względem powierzchni Gmina Jaśliska zajmuje 3 miejsce w powiecie, co zostało przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 1 Powierzchnia gmin powiatu krośnieńskiego oraz ich udział w powierzchni powiatu

Gmina	Powierzchnia (w km ²)	% powierzchni powiatu krośnieńskiego
Chorkówka	77	7,8
Dukla	235	23,7
Iwonicz-Zdrój	46	4,6
Jaśliska	166	16,7
Jedlicze	59	5,9
Korczyna	93	9,4
Krościenko Wyżne	15	1,6
Miejsce Piastowe	51	5,1
Rymanów	167	16,8
Wojaszówka	83	8,4
powiat krośnieński	992	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Pod względem administracyjnym Gmina dzieli się na sołectwa:

- Jaśliska w tym Lipowiec,
- Posada Jaśliska,
- Wola Niżna w tym Wola Wyżna,
- Daliowa,
- Szklary,
- Moszczaniec w tym Darów, Surowica, Polany Surowiczne, Rudawka Jaśliska, Jasiel.

W skład Gminy wchodzi miejscowości: Czeremcha, Daliowa, Darów, Jasiel, Jaśliska, Lipowiec, Moszczaniec, Polany Surowiczne, Posada Jaśliska, Rudawka Jaśliska, Surowica, Szklary, Wola Niżna, Wola Wyżna.

Mapa 2 Gmina Jaśliska- podział na miejscowości

Źródło: Urząd Gminy Jaśliska

5.2 Strefa społeczna

5.2.1 Sytuacja demograficzna

Jednym z głównych czynników, determinujących procesy rozwojowe oraz mających wpływ na sytuację społeczno-gospodarczą w każdej Gminie są jej mieszkańcy. Potencjał demograficzny Gminy Jaśliska według danych GUS, na dzień 31 grudnia 2022 r. to 2 076 osób (w tym 1 035 mężczyzn i 1 041 kobiet), co stanowi 1,9 % ludności powiatu krośnieńskiego. Gęstość zaludnienia wynosi 12,5 osoby /km², wobec 110,0 osób/km² dla całego powiatu.

Tabela 2 Ludność, średnia gęstość zaludnienia oraz powierzchnia gmin powiatu krośnieńskiego

Jednostka terytorialna	Ludność				Wzrost /spadek [%]	Obszar [km ²]
	2018		2022			
	Osób/km ²	mieszkańcy	Osób/km ²	mieszkańcy		
Gmina Chorkówka	174,1	13 463	174,4	13 488	+ 0,2	77
Gmina Dukla	62,2	14 631	59,3	13 942	- 4,7	235
Gmina Iwonicz-Zdrój	239,2	10 885	227,0	10 328	- 5,1	46
Gmina Jaśliska	13,4	2 217	12,5	2 076	- 6,4	166
Gmina Jedlicze	263,8	15 449	255,8	14 982	- 3,0	59
Gmina Korczyn	120,5	11 212	119,4	11 108	- 0,9	93
Gmina Krościenko Wyżne	346,1	5 645	359,3	5 373	- 4,8	15
Gmina Miejsce Piastowe	266,6	13 684	261,1	13 332	- 2,6	51
Gmina Rymanów	95,5	15 905	91,8	15 294	- 3,8	167
Gmina Wojaszówka	111,8	9 323	110,3	9 199	- 1,3	83
powiat krośnieński	113,2	112 476	110,0	109 122	- 3,0	992

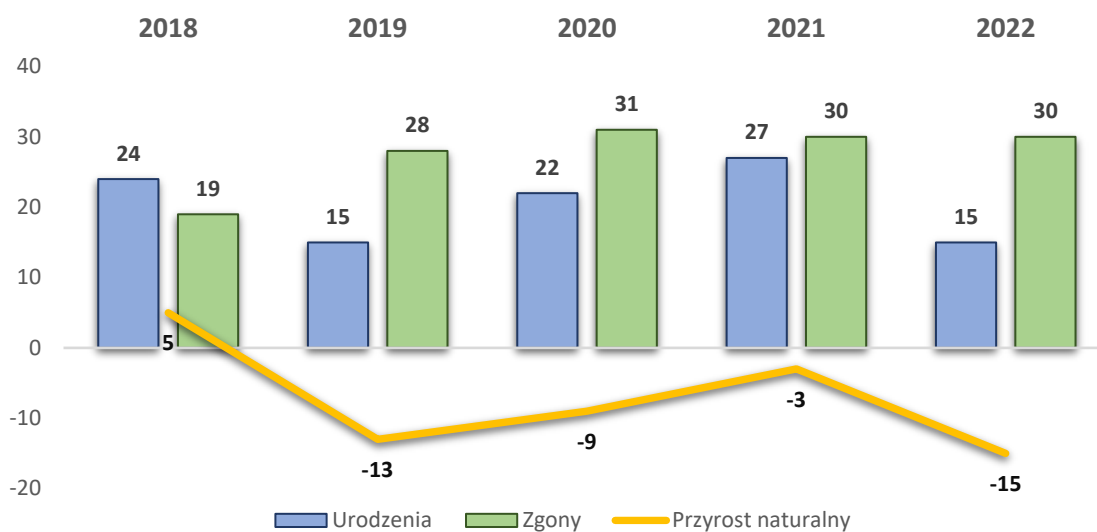
Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://svs.stat.gov.pl>

Na przestrzeni ostatnich lat, w większości gmin powiatu krośnieńskiego można zauważyć tendencję spadkową, jeśli chodzi o liczbę mieszkańców. Spadki te były jednak nieznaczne. Procentowo najwięcej mieszkańców, biorąc pod uwagę przedział lat 2018 – 2022, ubyło w Gminie Jaśliska 141 osób (spadek liczby mieszkańców o – 6,4 %). Gmina Chorkówka jako jedyna w powiecie odnotowała wzrost liczby mieszkańców z wynikiem 0,2 % (wzrost liczby mieszkańców o 25 osób).

Jednym z kluczowych czynników wpływających na zmianę liczby ludności jest ruch naturalny ludności oraz wynikający z niego przyrost naturalny, który stanowi różnicę pomiędzy urodzeniami, a zgonami na danym obszarze. W 2022 roku na terenie Gminy Jaśliska liczba urodzeń wyniosła 15, natomiast liczba zgonów 30, w związku z czym wartość przyrostu naturalnego wyniosła - 15. Analizując dane dotyczące liczby urodzeń i zgonów na przestrzeni lat 2018-2022, można zauważyć, że w tym okresie wartość przyrostu naturalnego miała charakter niejednolitej tendencji malejącej, przy czym najniższa wartość wystąpiła w roku 2022. Przyczyną tego jest zarówno niska liczba urodzin, jak i wysoka liczba zgonów.

Liczbę urodzeń i zgonów w Gminie Jaśliska, a także wartość przyrostu naturalnego na przestrzeni lat 2018-2022 przedstawia poniższy wykres.

Wykres 1 Liczba urodzeń i zgonów oraz przyrost naturalny w Gminie Jaśliska na przestrzeni lat 2018-2022

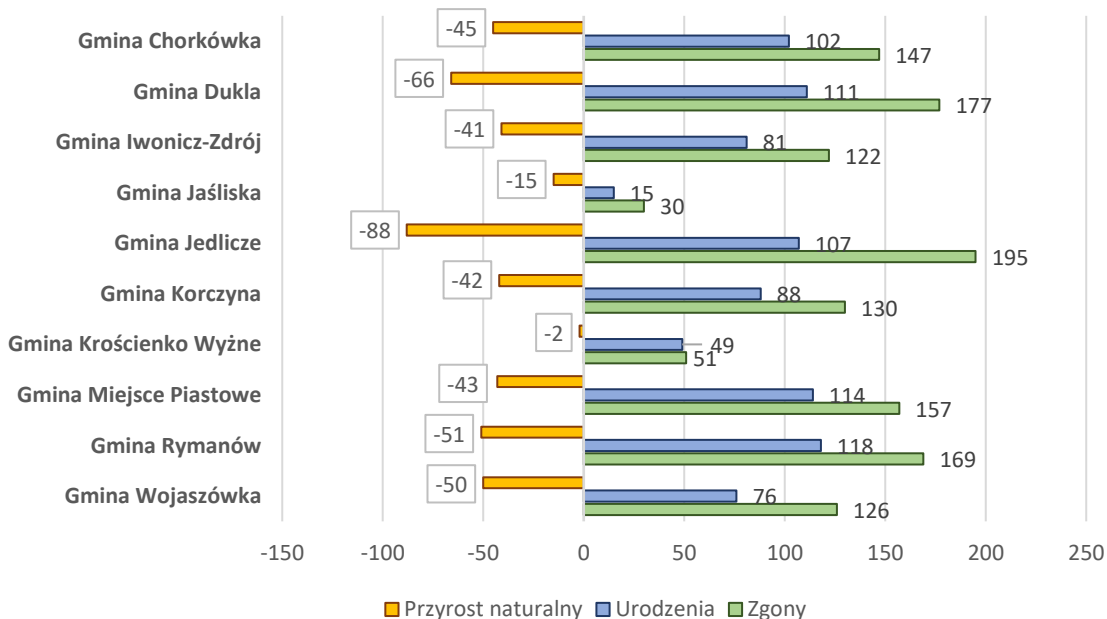

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Na tle całego powiatu krośnieńskiego, pod względem wartości przyrostu naturalnego Gmina Jaśliska w 2022 r. zajmowała drugie miejsce w powiecie. W całym powiecie krośnieńskim w 2022 roku odnotowano ujemny przyrost naturalny. Najwyższa jego wartość wystąpiła w Gminie Krościenko Wyżne - 2, z kolei najniższa w Gminie Jedlicze – 88.

Liczbę urodzeń, zgonów oraz przyrost naturalny w 2022 r. w Gminach powiatu krośnieńskiego, przedstawia poniższy wykres.

Wykres 2 Liczba urodzeń, zgonów oraz przyrost naturalny na terenie gmin powiatu krośnieńskiego w roku 2022

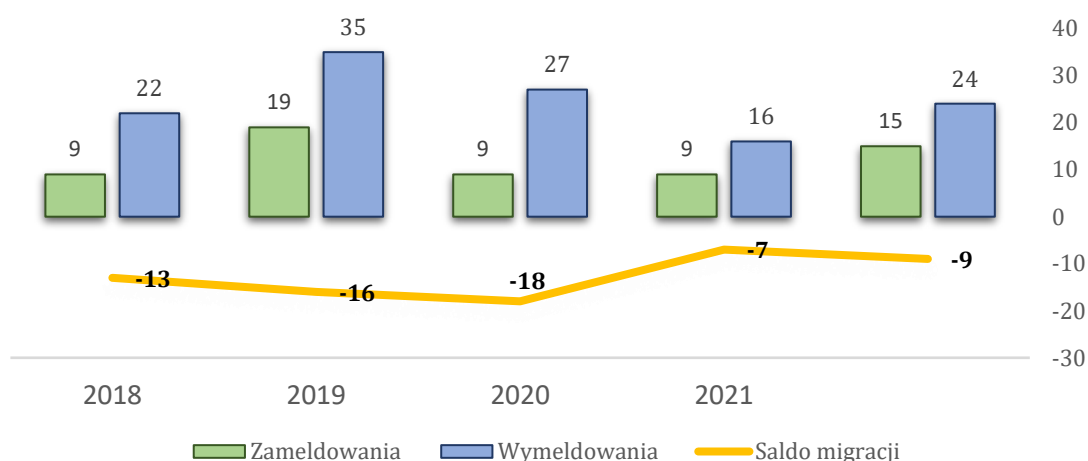
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Zasadniczy wpływ na procesy demograficzne na danym obszarze ma również kwestia migracji ludności. Migracją określa się przemieszczanie ludzi, które ma na celu zmianę miejsca zamieszkania. Ze względu na kierunek migracji, wyróżnia się migracje wewnętrzne – w obrębie własnego kraju oraz migracje zagraniczne – do innego kraju. Można również wyróżnić typy migracji ze względu na jej przyczynę, tj. m. in. migracje ekonomiczne, związane np. z pracą zawodową, migracje edukacyjne, które spowodowane są np. wyjazdem na studia, lub też migracje społeczne, wynikające np. z chęci zmiany otoczenia.

Zjawisko migracji na danym obszarze mierzy się liczbą zameldowań oraz wymeldowań, których różnica stanowi saldo migracji. Na terenie Gminy Jaślicka w 2022 roku, odnotowano 15 zameldowań oraz 24 wymeldowań, w wyniku czego wartość salda migracji wyniosła -9. Na przestrzeni lat 2018-2022 saldo migracji przybierało wyłącznie wartości ujemne, w związku z czym należy przyjąć, że wpływ na zmniejszającą się liczbę mieszkańców na terenie Gminy Jaślicka ma nie tylko ujemny przyrost naturalny, ale także ujemne saldo migracji.

Liczbę zameldowań i wymeldowań ogółem w Gminie Jaślicka oraz saldo migracji na przestrzeni lat 2018-2022 przedstawia poniższy wykres.

Wykres 3 Liczba zameldowań i wymeldowań ogółem oraz saldo migracji w Gminie Jaślicka na przestrzeni lat 2018-2022

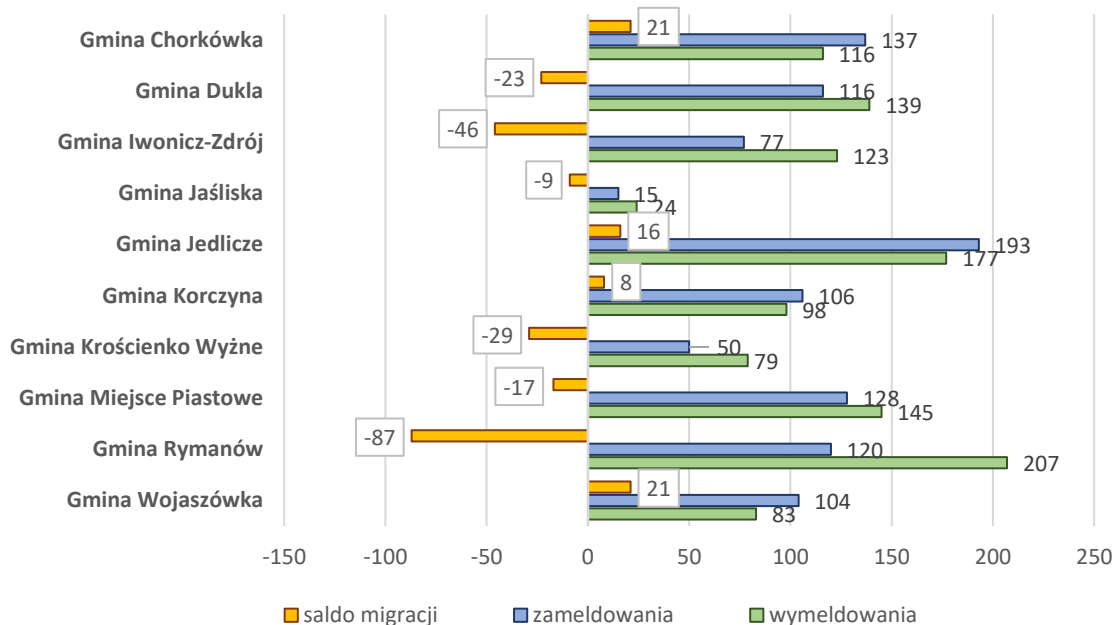

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Ujemne saldo migracji wpływa na sytuację społeczno-gospodarczą oraz potencjał demograficzny Gminy. Istotnym problemem jest odpływ ludzi młodych, wykształconych, aktywnych i innowacyjnych, co przyczynia się do zmniejszania potencjalnych zasobów pracy, a także obniżania ich jakości. Dodatkowo saldo migracji w 2022 roku wystąpiło w trzech Gminach powiatu krośnieńskiego – przodowała pod tym względem Gmina Chorkówka. Natomiast najmniejsza jego wartość w zanotowano w Gminie Rymanów.

Liczbę zameldowań i wymeldowań oraz saldo migracji na terenie gmin powiatu krośnieńskiego w 2022 roku przedstawia poniższy wykres.

Wykres 4 Liczba zameldowań i wymeldowań ogółem oraz saldo migracji na terenie gmin powiatu krośnieńskiego w roku 2022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Analiza struktury wiekowej mieszkańców Gminy Jaślińska w oparciu dane GUS z 2018 i 2022 roku wykazuje, iż wzrosła liczba osób w wieku poprodukcyjnym – wzrost o 22 osoby, przy równoczesnym spadku liczby osób wieku produkcyjnym – spadek o 122 osoby. Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym zmalała o 41. Do osób w wieku przedprodukcyjnym zalicza się osoby w wieku do 17 roku życia, które nie osiągnęły jeszcze zdolności do pracy, z kolei do osób w wieku produkcyjnym – mężczyzn w wieku od 18 do 64 roku życia oraz kobiety w wieku od 18 do 59 roku życia.

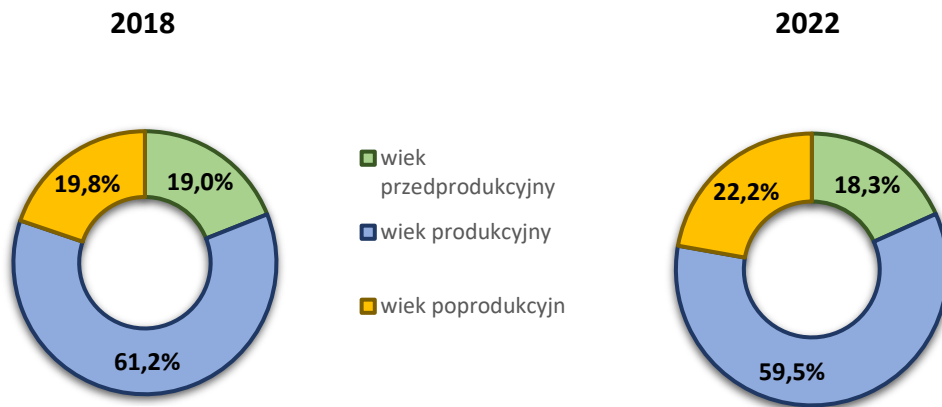
Strukturę mieszkańców Gminy Jaślińska według trzech grup wiekowych w roku 2018 i 2022 przedstawiają poniższa tabela oraz wykres.

Tabela 3 Struktura mieszkańców Gminy Jaślińska według trzech grup wiekowych w 2018 oraz 2022 roku

Grupa wiekowa	2018		2022	
	Ilość mieszkańców	% ogółu mieszkańców	Ilość mieszkańców	% ogółu mieszkańców
Wiek przedprodukcyjny	422	19,0	381	18,3
Wiek produkcyjny	1 357	61,2	1 235	59,5
Wiek poprodukcyjny	438	19,8	460	22,2
Razem	2 217	100	2 076	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Wykres 5 Struktura mieszkańców Gminy Jaślika według trzech grup wiekowych w 2018 oraz 2022 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Liczebność poszczególnych grup wiekowych przekłada się na wartość wskaźnika obciążenia demograficznego, którym określa się stosunek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym (wiek przedprodukcyjny i poprodukcyjny) do liczby osób w wieku produkcyjnym. Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego, wskaźnik liczby ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym dla Gminy Jaślika w 2022 roku wyniósł 68,1, natomiast dla powiatu krośnieńskiego i województwa podkarpackiego – odpowiednio 66,0 oraz 67,0.

Biorąc pod uwagę współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi (65 i więcej lat) w Gminie Jaślika w 2022 roku kształtował się on na poziomie 27,8 osób, co było 6 najwyższym wynikiem w powiecie krośnieńskim, nie przekraczając jednak średniej dla powiatu. Innym wskaźnikiem określającym procesy demograficzne na danym obszarze jest odsetek osób w wieku 65 i więcej lat w populacji ogółem, który na terenie Gminy Jaślika wyniósł 18,4, co kształtowało się nieco powyżej średniej dla powiatu.

Liczbę ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym, wartość współczynnika obciążenia demograficznego osobami starszymi oraz odsetek osób w wieku 65 i więcej lat w populacji ogółem w poszczególnych Gminach powiatu krośnieńskiego oraz w województwie podkarpackim w roku 2022 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 4 Wskaźniki obciążenia demograficznego w poszczególnych Gminach powiatu krośnieńskiego oraz ogólnie w województwie podkarpackim w 2022 roku

Nazwa Gminy	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	Odsetek osób w wieku 65 i więcej lat w populacji ogółem
Gmina Chorkówka	65,8	25,7	17,2
Gmina Dukła	68,3	28,6	18,8
Gmina Iwonicz-Zdrój	71,6	27,6	18,1
Gmina Jaślika	68,1	27,8	18,4

Gmina Jedlicze	71,2	28,6	18,7
Gmina Korczyn	68,6	27,0	17,8
Gmina Krościenko Wyżne	66,6	26,3	17,5
Gmina Miejsce Piastowe	68,0	27,5	18,3
Gmina Rymanów	74,4	29,5	19,0
Gmina Wojaszówka	67,3	26,9	17,7
powiat krośnieński	69,3	27,7	18,2
województwo podkarpackie	67,0	26,9	17,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Ogólnie na analizowanym obszarze można zauważyć przejawiający się proces starzenia się społeczeństwa przy jednoczesnym spadku liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym. To z kolei w perspektywie czasu negatywnie wpływać będzie na rozwój demograficzny i ekonomiczny.

5.2.2 Edukacja i wychowanie

Edukacja wraz z wychowaniem pełnią niezwykle ważną rolę w sferze społecznej oraz w kształtowaniu kapitału ludzkiego, mając kluczowe znaczenie dla szans rozwojowych społeczeństwa. Jakość kapitału ludzkiego, na którą wpływ ma system edukacji, zasadniczo wpływa m. in. na rynek pracy. Zaspokajanie zbiorowych potrzeb mieszkańców w zakresie edukacji publicznej należy do zadań własnych Gminy, a wydatki przeznaczane na kwestie z nią związane stanowią znaczną część budżetu każdej Gminy.

Ważną rolę w wychowaniu dzieci pełnią instytucjonalne formy opieki nad najmłodszymi dziećmi. Do form opieki nad dziećmi do lat trzech możemy zaliczyć żłobki oraz kluby dziecięce, w ramach, których realizowane są funkcje: opiekuńcza, wychowawcza oraz edukacyjna. Korzystanie z tego typu placówek ma również pozytywny wpływ na rynek pracy, dzięki możliwości uczestnictwa w nim rodziców dzieci.

Według danych GUS, na terenie Gminy Jaślika na koniec 2022 roku, zameldowanych było 65 dzieci do lat trzech, mimo to nie funkcjonują w gminie żłobki ani kluby dziecięce. Z powodu braku dostępności do usług opieki nad dziećmi do lat 3 na terenie swojej Gminy, nieliczni mieszkańcy korzystają z placówek oferujących tego typu usługi w pobliskich ośrodkach miejskich, gdzie przemieszczają się w drodze do swojego miejsca pracy. Jednak znaczna część mieszkańców zapewnia opiekę nad dziećmi w domach, kosztem własnej pracy zawodowej, co niekorzystnie wpływa również na rynek pracy. Jest to jednak zjawisko, które występuje w wielu Gminach w całym kraju.

Konieczne jest podjęcie działań przez samorząd w zakresie inwestycji w infrastrukturę i stworzenia miejsc opieki, po uprzednim określeniu zapotrzebowania na te miejsca.

Wychowanie przedszkolne realizowane jest w placówkach wychowania przedszkolnego, do których zalicza się przedszkola, oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych, zespoły wychowania przedszkolnego oraz punkty przedszkolne. Ma ono na celu zapewnienie dzieciom opieki, wspomaganie indywidualnego rozwoju i wypełnienie podstawy programowej oraz obejmuje dzieci w wieku od 3 do 6 roku życia. W zakresie wychowania przedszkolnego, na terenie

Gminy Jaślicka funkcjonują 3 oddziały przedszkolny wchodzący w skład Szkoły Podstawowej w Jaślickach. Zgodnie z danymi GUS, na koniec 2021 roku (na dzień opracowywania *Strategii* brak było danych w tym zakresie za rok 2022), na terenie Gminy zameldowanych było 70 dzieci w wieku od 3 do 6 lat, z czego tj. 64,8 % objętych było wychowaniem przedszkolnym.

Na czas obecny, na terenie Gminy Jaślicka funkcjonuje jedna szkoła podstawowa, dla których Gmina Jaślicka jest organem prowadzącym – Szkoła Podstawowa w Jaślickach. Według danych GUS z 2021 roku, do szkoły podstawowej uczęszczało 165 uczniów. W stosunku do 2017 roku, liczba uczniów w placówce zwiększyła się o 24. W pewnej mierze przyczyną tego było zlikwidowanie funkcjonującego na terenie Gminy gimnazjum i utworzenie VIII klas w szkołach podstawowych.

Dane dotyczące liczby uczniów w szkołach podstawowych w Gminie Jaślicka na przestrzeni lat 2017-2021 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 5 Liczba uczniów w szkołach podstawowych i w gimnazjum na terenie Gminy Jaślicka na przestrzeni lat 2017-2021

Rodzaj placówki	Liczba uczniów				
	2017	2018	2019	2020	2021
Szkoły podstawowe ogółem	141	164	164	165	165
Gimnazjum	40	22	-	-	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Jakość edukacji na poziomie podstawowym ocenić można na podstawie wyników egzaminu ósmoklasisty, do którego przystąpienie jest warunkiem ukończenia szkoły. Egzamin obejmuje wiadomości i umiejętności zawarte w wymaganiach określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego w odniesieniu do trzech kluczowych przedmiotów nauczania: języka polskiego, matematyki i języka obcego nowożytnego.

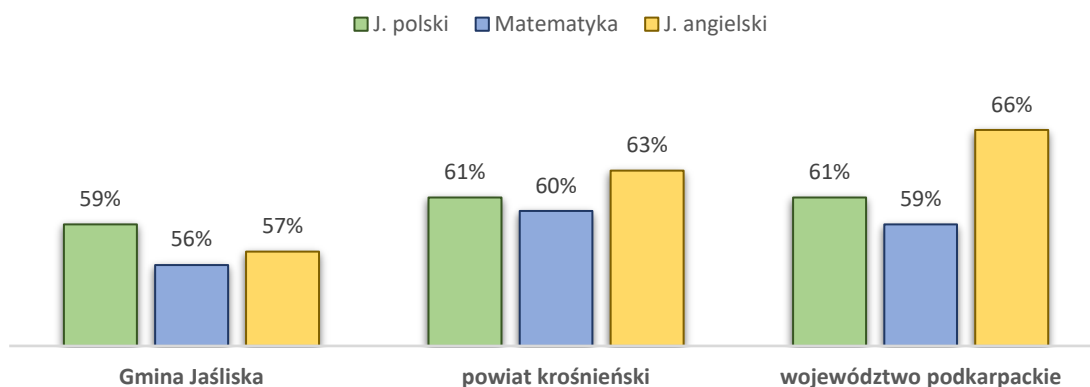
Na terenie omawianego obszaru w 2022 roku do egzaminu ósmoklasisty przystąpiło 19 uczniów z dwóch szkół podstawowych. Średnie wyniki w gminie kształtowały się na poziomie: 59 % z języka polskiego, 56 % z matematyki oraz 57 % z języka angielskiego.

Wyniki egzaminów w poszczególnych szkołach na terenie Gminy Jaślicka w 2022 przedstawia poniższa tabela.

Porównując wyniki w szkołach podstawowych w Gminie Jaślicka ze średnią dla powiatu krośnieńskiego i województwa podkarpackiego, można zauważyć, że kształtują się one na poziomie poniżej średniej dla powiatu i województwa.

Dane dotyczące wyników procentowych z egzaminów ósmoklasisty w 2022 roku w Gminie Jaślicka, w powiecie krośnieńskim oraz w województwie podkarpackim, przedstawia poniższy wykres.

Wykres 6 Wyniki procentowe z egzaminów ósmoklasisty, przeprowadzonych w 2022 roku w Gminie Jaślicka, w powiecie krośnieńskim oraz w województwie podkarpackim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie

W zakresie kształcenia ponadpodstawowego młodzież uczęszcza przede wszystkim do placówek mieszczących się w miastach: Krosno i Sanok, dojeżdżając do szkół środkami komunikacji publicznej.

5.2.3 Ochrona zdrowia

Dostęp do opieki zdrowotnej jest jednym z istotnych czynników wpływających na sytuację zdrowotną i jakość życia mieszkańców Gminy. Zgodnie z ustawą z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 2561), świadczeniobiorcy mają prawo do świadczeń opieki zdrowotnej, których celem jest zachowanie zdrowia, zapobieganie chorobom i urazom, wczesne wykrywanie chorób, leczenie, pielęgnacja oraz zapobieganie niepełnosprawności i jej ograniczanie. Między innymi, mieszkańcom Gminy przysługują gwarantowane świadczenia z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej i ambulatoryjnej opieki specjalistycznej.

Na terenie Gminy Jaślicka opiekę zdrowotną mieszkańcom zapewnia NZOZ Publiczne Centrum Medyczne w Jaślickach. Budynek Centrum Medycznego wymaga remontu wraz z rewitalizacją terenów mu przyległych.

Placówki świadczą opiekę zdrowotną w oparciu o kontrakty z Narodowym Funduszem Zdrowia i realizują działania związane w szczególności z badaniem i poradą lekarską w zakresie kompetencji lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej, specjalistyczną opieką ginekologiczno-położniczą, rehabilitacją leczniczą, pielęgniarstwem środowiskowo-rodzinnym i szkolno-wychowawczym, a także szczepieniami ochronnymi i działaniami profilaktycznymi. Ponadto w gminie znajduje się punkt apteczny w Jaślickach.

Dane dotyczące liczby porad lekarskich na terenie Gminy Jaślicka w roku 2018 i 2022 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 6 Dane dotyczące opieki zdrowotnej w Gminie Jaśliska w 2018 oraz 2022 roku

Wyszczególnienie	2018	2022
Przychodnie ogółem	1	1
Punkty apteczne	1	1
Podstawowa opieka zdrowotna – porady lekarskie	6 859	11 231

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

W 2021 roku 34,2% zgonów w Gminie Jaśliska spowodowanych było chorobami układu krążenia, przyczyną 21,3% zgonów w Gminie Jaśliska były nowotwory, a 7,0% zgonów spowodowanych było chorobami układu oddechowego. Na 1000 ludności Gminy Jaśliska przypada 14,3 zgonów. Jest to znacznie więcej od wartości średniej dla województwa podkarpackiego oraz nieznacznie więcej od wartości średniej dla kraju.

Ze względu na niewystarczający zakres usług medycznych, jeśli chodzi o badania specjalistyczne, pacjenci z terenu Gminy Jaśliska korzystają z placówek medycznych zlokalizowanych w miastach Krosno i Sanok.

5.2.4 Pomoc społeczna

Zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2021 r. poz. 2268 z późn. zm.), pomocą społeczną określa się instytucję polityki społecznej państwa, która ma na celu wspieranie osób i rodzin w przewyżnianiu trudnych sytuacji życiowych, z którymi nie są w stanie sobie poradzić, przy wykorzystaniu własnych możliwości i uprawnień. Wsparcie osobom oraz rodzinom w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwienia im życia w godnych warunkach, udzielane jest w formie finansowej, rzeczowej oraz w formie usług. Sprawy obejmujące zagadnienia z zakresu pomocy społecznej należą do zadań własnych Gminy.

Działania z zakresu pomocy społecznej na terenie Gminy Jaśliska realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Jaśliskach. Ośrodek realizuje swoje zadania na podstawie ww. ustawy z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, a także na podstawie innych ustaw tj.:

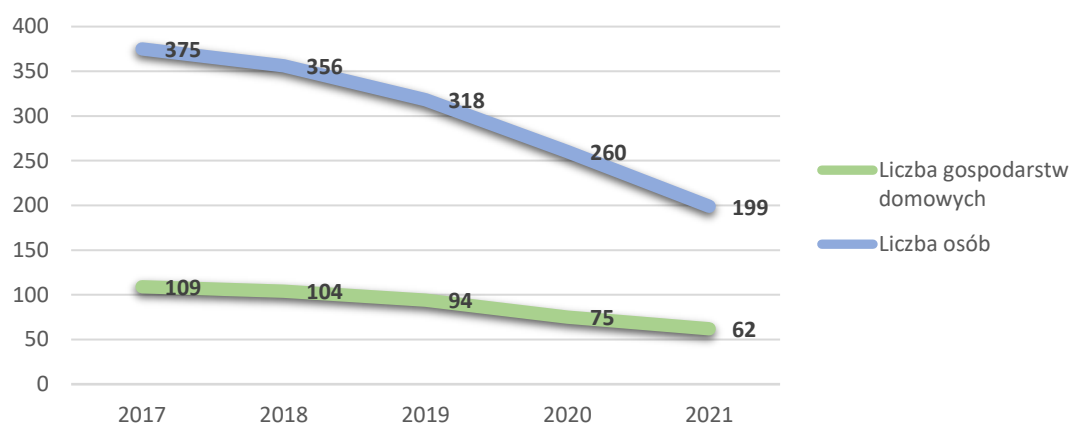
- wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- świadczeniach rodzinnych,
- pomocy osobom uprawnionym do alimentów,
- wsparciu kobiet w ciąży i rodzin "Za życiem",
- ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekuna,
- pomocy państwa w wychowywaniu dzieci,
- przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- przeciwdziałanie i zapobieganie alkoholizmowi i narkomanii,
- świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych,
- Karcie Dużej Rodziny,
- ochronie zdrowia psychicznego,
- przeciwdziałanie bezdomności,
- zatrudnieniu socjalnym.

Ośrodek realizuje również zadania wynikające z przepisów prawa z zakresu ostony socjalnej i polityki społecznej, w tym prorodzinnej.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Jaśliskach udziela pomocy pieniężnej i niepieniężnej, tj. tzw. środowiskowej pomocy społecznej, osobom mającym problemy z samodzielnym funkcjonowaniem w środowisku. Prawo do świadczeń pieniężnych w ramach społecznej przysługuje osobom i rodzinom, których dochód nie przekracza określonego w przepisach kryterium dochodowego. Pomoc udzielana ludności w miejscu zamieszkania za pośrednictwem ośrodków pomocy społecznej określana jest jako środowiskowa pomoc społeczna. Beneficjentami pomocy środowiskowej są wszyscy członkowie gospodarstw domowych, którzy w danym roku przynajmniej raz otrzymali jakąkolwiek pomoc świadczoną przez ośrodki pomocy społecznej, a także osoby bezdomne korzystające z pomocy Gminy. Z kolei zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej to udział beneficjentów tejże pomocy w liczbie ludności ogółem, co pozwala określić skalę problemu w tej kwestii.

Liczbę gospodarstw domowych i osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na terenie Gminy Jaślika w latach 2018-2022, przedstawia poniższy wykres.

Wykres 7 Liczba gospodarstw domowych oraz osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na terenie Gminy Jaślika w latach 2017-2021*)

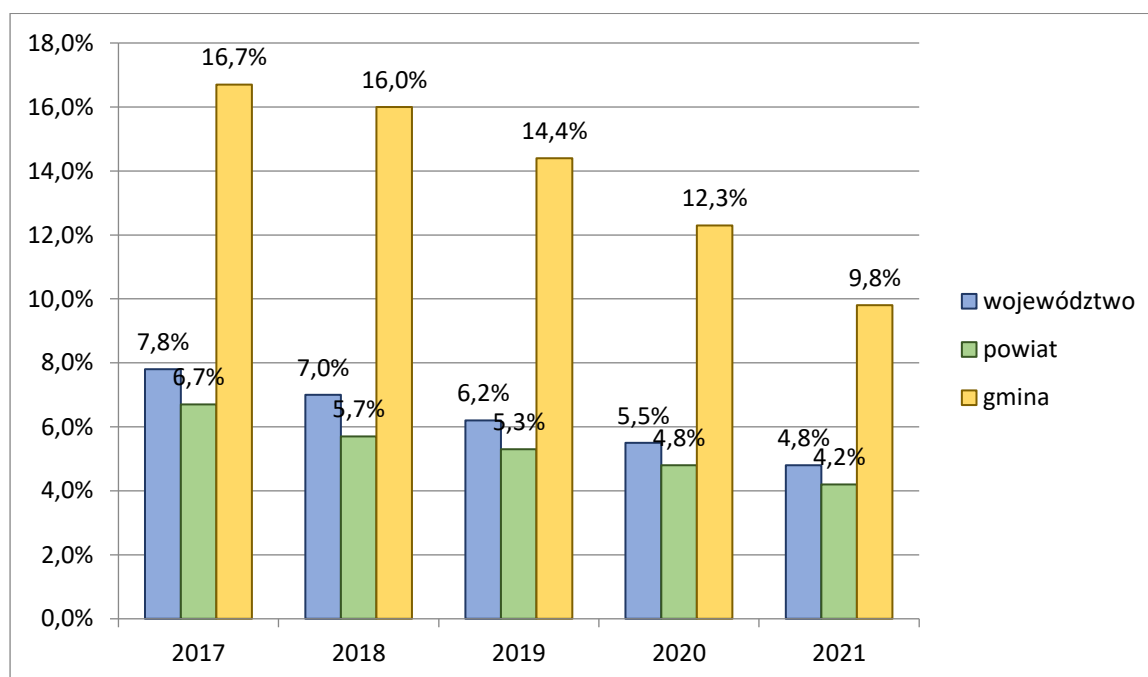

*) brak danych GUS za 2022r. w dniu opracowywania dokumentu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Jak wynika z powyższego wykresu, na przestrzeni lat 2017-2021, znacznie zmniejszyła się liczba rodzin objętych wsparciem Ośrodka, w tym liczba osób objętych wsparciem. Zjawisko to występuje ogólnie w powiecie krośnieńskim i województwie podkarpackim, a fakt ten odzwierciedla wykres, przedstawiający udział osób korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem.

Wykres 8 Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem na przestrzeni lat 2017-2021 w województwie podkarpackim, powiecie krośnieńskim oraz Gminie Jaśliska^{*)}

^{*)} brak danych GUS za 2022r. w dniu opracowywania dokumentu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Jak wskazuje powyższy wykres, na przestrzeni lat 2017-2021 udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem w Gminie Jaśliska kształtował się na bardzo wysokim poziomie względem średniej dla powiatu krośnieńskiego i województwa podkarpackiego i mimo znacznego spadku, przybiera nadal niekorzystną wartość, świadcząc o ubóstwie mieszkańców oraz o problemach z uzyskaniem dochodów.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Jaśliskach realizuje również świadczenia rodzinne, którymi są:

- zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego;
- świadczenia opiekuńcze: zasiłek pielęgnacyjny, specjalny zasiłek opiekuńczy oraz świadczenie pielęgnacyjne;
- jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka;
- świadczenie rodzicielskie.

Liczbę korzystających ze świadczeń rodzinnych oraz kwoty wypłacanych świadczeń w gminie Jaśliska w latach 2017-2021, przedstawia poniższa tabela:

Tabela 7 Liczba korzystających ze świadczeń rodzinnych na terenie Gminy Jaśliska oraz kwoty wypłacanych świadczeń w latach 2017-2021^{*)}

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020	2021
Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci	120	108	105	97	81

Dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny - ogółem	246	226	225	202	169
Dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny	223	211	207	185	155
Udział dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku w %	49,9	48,3	49,5	46,3	39,1
Kwota świadczeń rodzinnych ogółem w tys. zł	980	1 218	1 481	1 688	1 845
Kwota zasiłków rodzinnych (wraz z dodatkami) w tys. zł	504	444	451	399	353
Kwota zasiłków pielęgnacyjnych w tys. zł	120	108	143	146	134

**) brak danych GUS za 2022r. w dniu opracowywania dokumentu*

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Na podstawie poniższych danych możemy zaobserwować spadek liczby rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci - spadek o 32,5 %, a przez to i spadek liczby dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny – spadek o 31,3 %. Warte uwagi jest również wskaźnik, dotyczący udziału dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku – w 2021 roku udział ten wynosił 49,9 %, natomiast w 2017 roku było to 39,1 %. Może to świadczyć o poprawie warunków życia rodzin, podobnie jak w przypadku beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej, spowodowanej realizacją świadczenia „Rodzina 500 +” oraz wzrostem minimalnych wynagrodzeń.

W kwestii kwot wypłacanych świadczeń rodzinnych - na przestrzeni lat 2017-2021 zwiększyły się one o 865 tys. zł. Występował przy tym spadek kwoty wypłacanych zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami – o 151 tys. zł oraz wzrost kwoty zasiłków pielęgnacyjnych – o 14 tys. zł.

Ze świadczeń „Dobry Start” skorzystało w 2020 roku 262 dzieci na kwotę 78 600 zł, a w roku 2021 wypłacono to świadczenie 241 dzieciom na kwotę 72 300 zł (Brak jest danych GUS dotyczących roku 2022).

W roku 2022 Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Jaśliskach opłacał pobyt 1 osoby bezdomnej do schroniska dla osób bezdomnych, zgodnie z poniżej podanymi umowami: Umowa na zakup usługi w zakresie zapewnienia schronienia osobom bezdomnym Nr 2/SCH/2021 zawarta w dniu 10.12.2021 r. pomiędzy Gminą Jaśliska- Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Jaśliskach, a Towarzystwem Pomocy im. Św. Brata Alberta – Koło Dębica, ul. Św. Brata Alberta 2, 39-200 Dębica.

W roku 2022 wsparciem w formie gorącego posiłku objęto z Programu 69 dzieci. Rodziny skorzystały także z zasiłków celowych na zakup żywności.

W 2019r., na terenie Gminy Jaśliska rozpoczął swoją działalność Klub Seniora Senior +. Uczestnikami Klubu Senior+ są osoby powyżej 60 r.ż. Klub dysponuje 20 miejscami dla seniorów. Zajęcia w Klubie są różnorodne. Dwa razy w tygodniu Seniorzy biorą udział w zajęciach ruchowych pod okiem wykwalifikowanego fizjoterapeuty. Klub organizuje:

- zajęcia z zakresu poprawy sprawności ruchowej,
- zajęcia muzyczne, połączone z muzykoterapią,
- warsztaty rękodzieła artystycznego,
- zajęcia edukacyjne Poprawa sprawności intelektualnej,
- integracja wewnątrz i międzypokoleniowa,
- poradnictwo specjalistyczne i prozdrowotne,
- udział w wycieczkach i wyjazdach edukacyjno-rekreacyjnych,
- udział w imprezach kulturalno-okolicznościowych.

W 2022 r. na terenie Gminy Jaśliska nie funkcjonowały placówki stacjonarnej pomocy społecznej. Osoby, które wymagały wsparcia tego typu placówek, korzystały z nich na terenie sąsiadujących gmin. W gminie nie znajdują się również obiekty przeznaczone dla osób starszych, typu dom dziennego pobytu.

5.2.5 Kultura i sport

Kultura

Kultura ma zasadniczy wpływ na jakość życia, tworząc relacje społeczne i pomagając w zaspokajaniu indywidualnych potrzeb niematerialnych, musi być jednak stale rozwijana. Duże znaczenie w tym aspekcie ma funkcjonująca infrastruktura kulturalna. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym Gminy o charakterze obowiązkowym. W Gminie Jaśliska jako instytucja kultury funkcjonuje Gminny Ośrodek Kultury i Czytelnictwa w Jaśliskach. Jego głównym zamierzeniem jest propagowanie oraz dbanie o kulturę i jej rozwój. Wszelkie zadania podejmowane przez Gminny Ośrodek Kultury i Czytelnictwa w Jaśliskach mają na celu kultywowanie tradycji ludowych, integrowanie poszczególnych środowisk oraz działanie na rzecz społeczności lokalnej. W jego skład wchodzi:

- Gminna Biblioteka Publiczna,
- Punkt Informacji Turystycznej.

Placówka prowadzi swoją działalność opartą na Statucie Gminnego Ośrodka Kultury i Czytelnictwa w Jaśliskach przy uwzględnieniu możliwości finansowych, lokalowych i kadrowych. Tworzy mieszkańcom Gminy możliwości korzystania z różnych form życia kulturalnego i rekreacji. Proponujemy działania, które sprzyjają integracji społeczeństwa. Oferta GOK obejmuje zarówno duże imprezy, jak i kameralne dla mniejszej widowni. Organizuje, czy też współorganizuje różnego rodzaju uroczystości, imprezy, spotkania, wyjazdy, itp.

W 2022r. GOK zajmował się funkcjonowaniem Gminnej Biblioteki Publicznej (m.in.: pozyskiwanie książek, wpisywanie i oprawianie zakupionych i подарowanych przez czytelników książek, wypożyczanie). GOK prowadził Punkt Informacji Turystycznej (informowano turystów o lokalnych atrakcjach, udostępniano ulotki i oprowadzano po atrakcjach turystycznych w rynku Jaślisk w szczególności po Muzeum Regionalnym Kuźnia Tradycji w Jaśliskach).

W 2022 roku zajmowano się organizacją m.in.: "Jaśliskiego kolędowania", dog-trekkingu, Gminnego Turnieju Tenisa Stołowego, Gminnego Dnia Kobiet, zbiórki rzeczy materialnych dla Ukrainy (dyżury w ratuszu), ekstremalnej Drogi Krzyżowej (przygotowanie trasy), spotkaniami z Grupą "Aktywne kobiety" (pomoc przy pisaniu wniosku), spaceru z Leśnikiem, Powiatowej Olimpiady Tenisa Stołowego, Eco – Pikniku, promocji książki Pana Jerzego Miliszewskiego "Darów. Moje leśne życie", otwarcia ścieżki historyczno- dydaktycznej, wykonaniem wiosennych zdjęć promujących Gminę Jaśliska, wernisażem prac malarstwa Marii Krcha-Radeckiej, warsztatami - "Czynna Ochrona Żubra w Jaśliskach, Gminny Dzień Dziecka - impreza na jaśliskim rynku, pikniku rodzinnego, udziału w konferencji "W kręgu kultury łemkowskiej" w Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku, organizacją wyjazdu na koncert „Jednego Serca, Jednego Ducha” do Rzeszowa, spotkaniami w Jasielu, pomocą przy organizacji Jubileuszu 25 - lecia koronacji Matki Bożej Jaśliskiej, obchodami dnia Działacza Kultury Powiatu, warsztatami wakacyjnymi dla dzieci (artystyczne, fotograficzne, wokalne - artystyczne, dronowe, ekologiczne, kulinarne), konkursami na najpiękniejszy ogród przydomowy, organizacją nocy bibliotek, Jaśliskiego Półmaratonu i imprezy plenerowej Jaśliskie lato, letnich zdjęć promujących Gminę Jaśliska, udziałem w Powiatowym turnieju Piłki Nożnej, przedpremierowym pokazem filmu „Wróbel”, wydarzeniem Dźwięki i smaki Wołoskiego Świata (warsztaty kulinarne w starej chacie), dożynkami Gminno-Parafialnymi, Koncertem Zespołu Quintet Urmuli, Narodowym Czytaniem, organizacją Biegu Papieskiego, wykładem Joanny Puchalskiej „Mieszkańcy Soplicowa”, konferencją Interregionalną Polska – Słowacja (spotkanie filmowców), obchodami Gminnego Dnia Seniora, jesiennymi zdjęciami promujących Gminę Jaśliska, finałem konkursu fotograficznego „Najpiękniejszy krajobraz karpaccich parków krajobrazowych” (współudział), spektaklem teatralnym „Odkryć siebie na nowo”, bałem wszystkich świętych (zabawa dla dzieci), Rajdem Niepodległości na Kamień, dyskoteką Andrzejkową dla młodzieży, Rajdem Mikołajkowym na Jasiel, Gminnymi Mikołajkami, organizacją Sylwestra z GOK.

Ponadto Gminny Ośrodek Kultury i Czytelnictwa w Jaśliskach zajmuje się oprowadzaniem wycieczek, obsługą turystyczną, współpracuje z Parkami Krajobrazowymi w Krośnie (oprowadzanie grup wycieczkowych), z Nadleśnictwem Rymanów, Uzdrowiskiem Zdrój (oprowadzaniem grup wycieczkowych), Klubem Senior +, Parafią Jaśliska, różnymi Szkołami, lokalnymi Stowarzyszeniami i innymi organizacjami z poza terenu naszej Gminy.

Oprócz wspomnianego już Ośrodka, na terenie Gminy Jaśliska funkcjonuje szereg pomniejszych placówek kulturalnych tj. domy ludowe i świetlice wiejskie, które skupiają życie towarzyskie i kulturalne miejscowego społeczeństwa. Do tych obiektów zalicza się: Domy Ludowe w Jaśliskach, Woli Niżnej, Posadzie Jaśliskiej, Świetlice Wiejskie: w Szklarach i Daliowej. Niektóre z tych obiektów wymagają jednak remontu ze względu na stan techniczny w jakim się znajdują, a także przeprowadzenia termomodernizacji i zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Tabela 8 Imprezy kulturalne zorganizowane na terenie Gminy Jaśliska

Działalność	2018	2019	2020	2021	2022
Imprezy	31	14	8	23	38
Uczestnicy imprez	3 130	170	118	2 486	6 377
Grupy artystyczne	0	0	0	2	2
Członkowie grup artystycznych	0	0	0	31	31

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

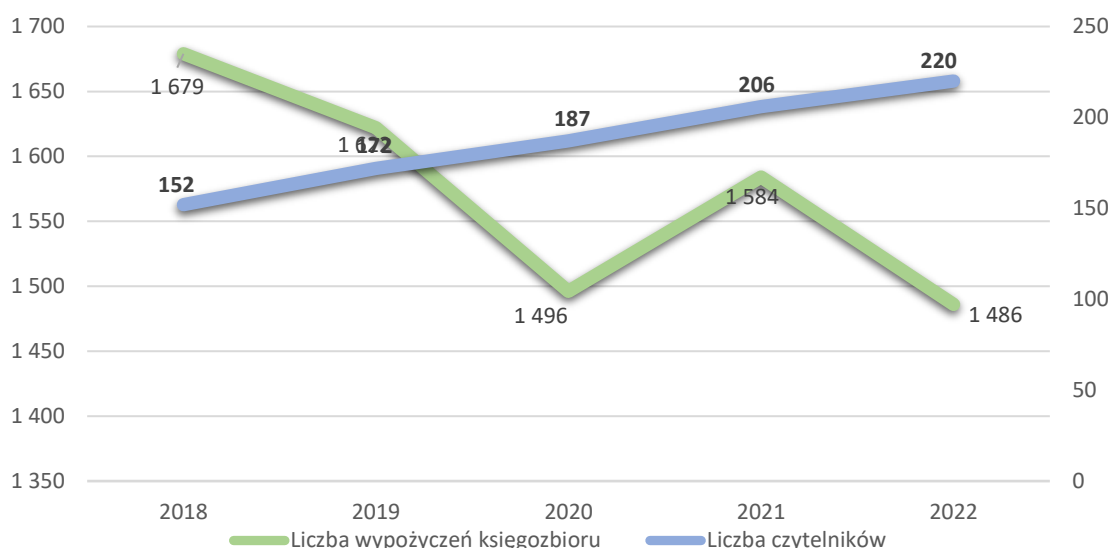
Gminna Biblioteka Publiczna w Jaśliskach, służy zaspokajaniu potrzeb oświatowych, kulturalnych i informacyjnych gminnej społeczności oraz uczestniczy w upowszechnianiu wiedzy, kultury i promocji czytelnictwa.

Księgozbiór Biblioteki w 2022 roku liczył 5 458 woluminów, z kolei liczba czytelników w ciągu roku wyniosła 220, natomiast liczba wypożyczeń księgozbioru na zewnątrz – 1 486. W stosunku do roku 2018 nastąpił wzrost liczby czytelników z równoczesnym spadkiem liczby wypożyczeń księgozbioru. Wynika to przede wszystkim ze zmniejszającej się atrakcyjności czytelnictwa jako formy rozrywki, wskutek powszechnego dostępu do Internetu, stanowiącego nowy sposób uczestnictwa w kulturze. Duży wpływ na atrakcyjność oferty bibliotek ma głównie stan i wielkość księgozbioru, liczba nowości czytelniczych, liczba i rodzaj wydarzeń promocyjnych, a także stan infrastruktury bibliotek.

Obiekt Biblioteki jest przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Liczbę czytelników oraz wypożyczeń księgozbioru na zewnątrz na przestrzeni lat 2017-2021, przedstawia poniższy wykres.

Wykres 9 Liczba czytelników oraz wypożyczeń księgozbioru na zewnątrz w Gminie Jaśliska w latach 2017-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Biblioteka udostępnia swoje zbiory na miejscu oraz na zewnątrz w warunkach wolnego dostępu do półek, co umożliwia czytelnikowi wstępne zapoznanie się z książką. Oprócz korzystania z literatury czytelnicy mają możliwość skorzystania z bezpłatnego dostępu do 2 komputerów podłączonych do sieci internetowej oraz umożliwia korzystanie z Internetu bezprzewodowego.

W zakresie kultury, zachowania lokalnej tożsamości oraz promocji Gminy, ważną rolę pełnią lokalne zespoły:

- Jaśliski Chór Kameralny - czterogłosowy zespół wokalny, działający przy Stowarzyszeniu "Na Styku Kultur",
- Kapela „Jaśliszczanie” działająca przy Stowarzyszeniu Rozwoju Jaślisk i Okolic.

Sport

Sport w Gminie Jaśliska odgrywa ważną rolę w życiu mieszkańców. Sfera sportu i rekreacji jest obszarem działań szkoły podstawowej oraz stowarzyszeń i związków powstałych na terenie Gminy.

Zadaniem klubów sportowych jest rozpowszechnianie kultury fizycznej, poprawienie lub wypracowanie kondycji fizycznej i psychicznej członków, rozwój stosunków międzyludzkich, jak również osiągnięcie wyników sportowych na wszelkich poziomach poprzez uczestnictwo doraźne. Gmina Jaśliska wspiera i rozpowszechnia kulturę fizyczną między innymi poprzez dotowanie funkcjonujących na terenie klubów, które dzięki corocznym dotacjom mogą realizować swoje cele. Na terenie Gminy do końca 2021 roku działały 2 kluby sportowe, rozpowszechniające piłkę nożną jako grę zespołową: Ludowy Klub Sportowy „Jasiołka” Jaśliska oraz Uczniowski Klub Sportowy „Żarniak” przy Szkole Podstawowej w Jaśliskach,

Dane na temat liczby sekcji, członków oraz trenerów i instruktorów w klubach sportowych, a także liczby osób ćwiczących w roku 2018 i 2020 na terenie Gminy Jaśliska, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 9 Szczegółowe dane dotyczące klubów sportowych oraz liczby osób ćwiczących na terenie Gminy Jaśliska w roku 2010 i 2022

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2020	2022
Kluby sportowe			
Kluby	sztuka	2	2
Sekcje sportowe	sztuka	3	3
Członkowie	osoba	54	51
Trenerzy	osoba	1	2
Instruktorzy sportowi	osoba	0	0
Inne osoby prowadzące zajęcia sportowe	osoba	3	2
Ćwiczący			
ogółem	osoba	54	63
mężczyźni	osoba	47	58
kobiety	osoba	7	5
Ćwiczący do lat 18			
ogółem	osoba	41	41

chłopcy	osoba	34	26
dziewczęta	osoba	7	5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Powyższe dane wskazują, że na przestrzeni lat 2020-2022 o 9 osób zwiększyła się liczba ćwiczących (wzrost o 16,7 %), w tym o 41 osób liczba ćwiczących do lat 18. Zauważalna jest dysproporcja kobiet do mężczyzn ćwiczących w klubach sportowych zarówno w 2020 jak i w 2022 roku.

Do obiektów i miejsc do uprawiania sportu oraz służących rekreacji i wypoczynkowi na terenie Gminy Jaśliska zalicza się przede wszystkim: boisko wraz z trybunami oraz salę gimnastyczną przy Zespole Szkół w Jaśliskach, a także place zabaw w poszczególnych miejscowościach Gminy.

5.2.6 Aktywność obywatelska

Kapitał społeczny w głównej mierze związany jest z aktywnością obywatelską mieszkańców, która mierzona jest liczbą organizacji pozarządowych, a więc fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych na terenie Gminy, a także frekwencją mieszkańców Gminy w wyborach i głosowaniach referendalnych.

Na terenie Gminy Jaśliska funkcjonuje 15 organizacji pozarządowych:

- Ludowy Klub Sportowy „Jasiołka” Jaśliska,
- Uczniowski Klub Sportowy „Żarniak” przy Szkole Podstawowej w Jaśliskach,
- Stowarzyszeniu Rozwoju Jaślisk i Okolic w Jaśliskach,
- Stowarzyszenie „Na Styku Kultur” w Daliowej,
- Stowarzyszenie na Trakcie Węgierskim Daliowa,
- Stowarzyszenie „W Krainie Źródeł” w Jaśliskach,
- Fundacja Wspierania Bioróżnorodności „Horb” Daliowa,
- Fundacja Pomosty Karpaty Daliowa,
- Fundacja „Bieskidy” w Jaśliskach,
- Fundacja „Good Vibes” Jaśliska,
- Fundacja Rejwach Jaśliska,
- Spółdzielnia Socjalna „Mądra Koza” Daliowa,
- Spółdzielnia Socjalna „Dzikie Wino” Daliowa,
- Ochotnicza Straż Pożarna Jaśliska,
- Ochotnicza Straż Pożarna Posada Jaśliska.

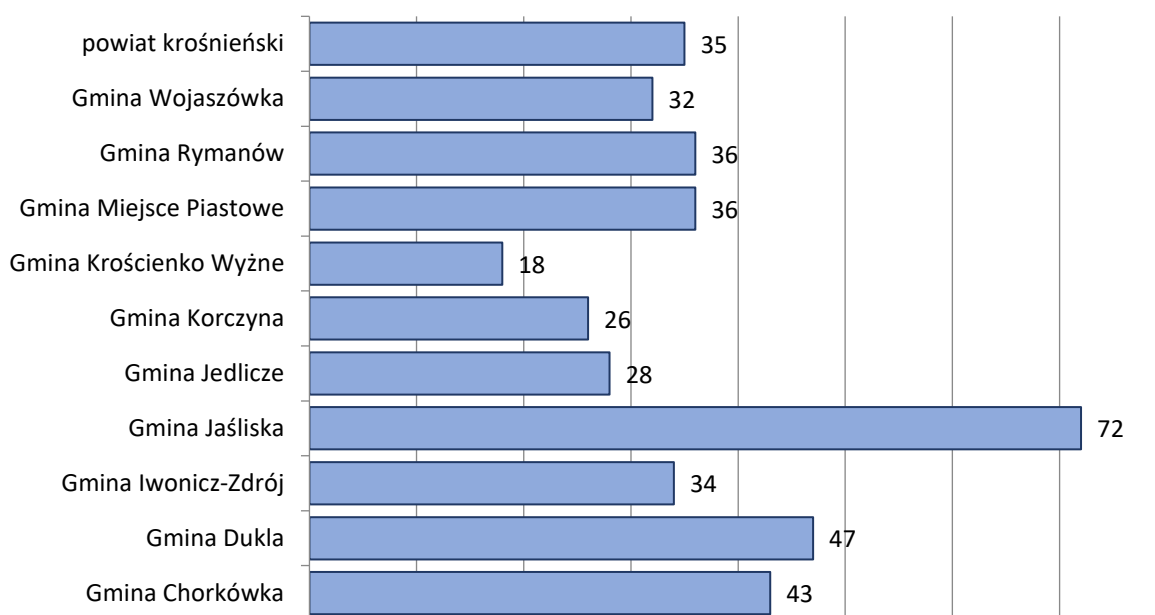
Większość z funkcjonujących na terenie Gminy organizacji pozarządowych skupia się m. in. na wspieraniu rozwoju Gminy Jaśliska, propagowaniu inicjatyw, ochronie środowiska przyrodniczego, a także organizowaniu działalności edukacyjnej, kultywowaniu tradycji i obyczajów. Część organizacji stanowią ochotnicze straże pożarne, które oprócz prowadzenia działalności przeciwpożarowej i ratowniczej, prowadzą również działalność kulturalną i oświatową. W Gminie nie funkcjonuje natomiast ani jedno Koło Gospodyń Wiejskich.

W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, w Gminie Jaśliska w roku 2022 funkcjonowało 72 organizacje pozarządowe, co dało pierwsze miejsce w powiecie oraz w powiecie krośnieńskim.

Najmniej fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców funkcjonowało w Gminie Krościenko Wyżne – 18. Średnia dla powiatu krośnieńskiego wyniosła natomiast 35.

Dane dotyczące liczby organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w Gminach powiatu leskiego w 2022 roku, przedstawia poniższy wykres.

Wykres 10 Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w Gminach powiatu krośnieńskiego w roku 2022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Zaangażowanie mieszkańców w sprawy obywatelskie przejawia się również we frekwencji wyborczej. Analizując wybory jakie miały miejsce w kraju na przestrzeni lat 2019-2020, tj. wybory do Parlamentu Europejskiego w 2019 roku, wybory do Sejmu RP i Senatu RP w 2019 roku oraz wybory Prezydenta RP w 2020 r., można zauważyć, że w Gminie Jaśliska frekwencja, w przypadku wyborów do Parlamentu Europejskiego oraz Sejmu i Senatu kształtowała się na poziomie niższym niż w pozostałych Gminach powiatu, oraz znacznie poniżej średniej dla powiatu krośnieńskiego, natomiast w przypadku wyborów Prezydenta RP, frekwencja była zbliżona do średniej dla powiatu. W Bazie Danych PKW nie było natomiast informacji o wynikach wyborów samorządowych. Wobec powyższego trudno wywnioskować o zaangażowaniu mieszkańców Gminy w sprawy państwa na podstawie tego kryterium.

Frekwencję w Gminach powiatu krośnieńskiego w wyborach w latach 2019-2020, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 10 Dane dotyczące frekwencji w wyborach na terenie gmin powiatu krośnieńskiego

Jednostka samorządu terytorialnego	Wybory samorządowe w 2018 r. – frekwencja [%]	Wybory do PE w 2019 r. – frekwencja [%]	Wybory do Sejmu i Senatu RP w 2019 – frekwencja [%]	Wybory Prezydenta RP w 2020 r. – frekwencja I tura/II tura [%]
Gmina Chorkówka	<i>Bd</i>	42,26	56,26	62,68/66,30
Gmina Dukla	47,7	39,65	53,88	60,16/65,14
Gmina Iwonicz-Zdrój	<i>Bd</i>	49,38	64,44	65,84/69,99
Gmina Jaśliska	<i>Bd</i>	38,05	51,48	63,46/70,79
Gmina Jedlicze	<i>Bd</i>	40,43	55,07	60,86/64,61
Gmina Korczyna	52,85	42,67	58,34	64,75/67,84
Gmina Krościenko Wyżne	<i>Bd</i>	46,37	61,99	68,01/68,85
Gmina Miejsce Piastowe	<i>Bd</i>	46,12	59,94	66,67/68,39
Gmina Rymanów	<i>Bd</i>	45,92	59,32	64,75/68,05
Gmina Wojaszówka	<i>Bd</i>	38,26	51,72	58,16/64,12
powiat krośnieński	49,95	43,13	57,49	63,31/66,99

Źródło: Państwowa Komisja Wyborcza pkw.gov.pl

5.2.7 Bezpieczeństwo publiczne

Poczucie bezpieczeństwa mieszkańców Gminy oraz niski stopień przestępczości są jednym z czynników świadczących o rozwoju i atrakcyjności Gminy oraz często są jednym z aspektów atrakcyjności inwestycyjnej. Położenie komunikacyjne Gminy i atrakcyjność turystyczna regionu powodują, że sprawa bezpieczeństwa publicznego jest bardzo ważna tak dla mieszkańców, jak i dla innych znajdujących się tam osób. Przez teren Gminy Jaśliska prowadzą dwie ruchliwe drogi wojewódzkie nr 887 – z Brzozowej do Daliowej, oraz nr 897 łącząca Tylawę z granicą państwa na przełęczy Beskid na południe od Wołosatego, na której istnieje duże ryzyko wystąpienia wypadków drogowych, a do tego istnieją zagrożenia będące wynikiem np. spożywania substancji psychoaktywnych czy też alkoholu. Za bezpieczeństwo na terenie Gminy odpowiada Komenda Powiatowa Policji w Krośnie.

Duży wpływ na komfort życia mieszkańców ma rozbudowana struktura Ochotniczej Straży Pożarnej, która oprócz działalności mającej na celu zapobiegania pożarom oraz interwencji w wyniku ich powstania, bierze czynny udział w akcjach ratowniczych i zagrożeniach ekologicznych związanych z ochroną środowiska. W Gminie Jaśliska funkcjonują dwie jednostki ochotniczej straży pożarnej:

- Ochotnicza Straż Pożarna Jaśliska,
- Ochotnicza Straż Pożarna Posada Jaśliska.

OSP Jaśliska, włączona jest do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, dzięki czemu jest wspomagana finansowo przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz ma możliwość pozyskiwania specjalistycznego sprzętu.

Wyszczególnienie występujących miejscowych zagrożeń według ich rodzajów oraz rodzajów zdarzeń, które były objęte działalnością jednostek ochrony przeciwpożarowej na przestrzeni lat 2019-2021 na terenie Gminy Jaśliska (na dzień tworzenia dokumentu, dane za rok 2022 nie były dostępne), przedstawiają poniższe tabele.

Tabela 11 Miejskowe zagrożenia według rodzaju zagrożenia występujące na terenie Gminy Jaśliska na przestrzeni lat 2019-2021

Rodzaj zagrożenia	Liczba występujących zagrożeń		
	2019	2020	2021
Silne wiatry	3	6	0
Opady śniegu	0	0	3
Opady deszczu	3	4	1
Komunikacyjne	4	3	3
Medyczne	0	1	3
Inne	3	6	1
Ogółem	13	19	11

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Tabela 12 Działania ratownicze podejmowane przez OSP na terenie Gminy Jaśliska na przestrzeni lat 2019-2021

Rodzaj zdarzenia	Liczba zdarzeń		
	2019	2020	2021
Pożary	8	9	7
Miejskowe zagrożenia	17	20	20
Fałszywe alarmy	1	2	3
Zdarzenia ogółem	26	31	30

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Jak wynika z przedstawionych powyżej danych, w 2021 roku liczba występujących zagrożeń w stosunku do lat poprzednich, pozostaje w podobnej ilości.

Teren Gminy Jaśliska i powiatu krośnieńskiego, obejmuje swoim działaniem jednostka ratowniczo-gaśnicza Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Krośnie.

Według danych GUS na dzień 31.12.2022, w 2022 roku, w gminie Jaśliska stwierdzono szacunkowo (w oparciu o dane powiatowe) 30 przestępstw. Oznacza to, że na każdym 1000 mieszkańców odnotowano 14,50 przestępstw. Jest to wartość znacznie większa od wartości dla województwa podkarpackiego oraz znacznie mniejsza od średniej dla całej Polski. Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw dla wszystkich przestępstw ogółem w gminie Jaśliska

wynosi 77,00% i jest znacznie większy od wskaźnika wykrywalności dla województwa podkarpackiego oraz większy od wskaźnika dla całej Polski. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców Gminy Jaśliska najwięcej stwierdzono przestępstw przeciwko mieniu - 9,97 (wykrywalność 70%) oraz o charakterze gospodarczym - 8,24 (wykrywalność 76%). W dalszej kolejności odnotowano przestępstwa o charakterze kryminalnym - 4,63 (wykrywalność 70%), drogowe - 1,28 (wykrywalność 100%) oraz przeciwko życiu i zdrowiu - 0,20 (wykrywalność 81%).

5.3 Strefa gospodarcza

5.3.1 Rynek pracy i bezrobocie

Rynek pracy

Jednym z czynników określających stan gospodarki, a także jej potencjał jest rynek pracy. Zasadniczy wpływ na rynek pracy na danym obszarze mają zarówno występująca tu liczba osób w wieku produkcyjnym, jak i ilość dostępnych miejsc pracy, które kształtują podaż i popyt pracy. Nierównowaga pomiędzy popytem, a podażą pracy wpływa z kolei na poziom bezrobocia.

Jak wspomniano powyżej, podaż pracy kształtowana jest przez liczbę osób w wieku produkcyjnym. Wiek produkcyjny określamy jako wiek zdolności do pracy, tj. w przypadku mężczyzn jest to grupa w wieku 18-64 lat, z kolei w przypadku kobiet – 18-59 lat. W ramach wieku produkcyjnego możemy jeszcze wyróżnić wiek mobilny, który dotyczy osób w wieku od 18 do 44 roku życia bez względu na płeć, zdolnych i gotowych do ewentualnego przekwalifikowania się oraz zmiany stanowiska lub pracy, a także wiek niemobilny, który obejmuje mężczyzn w wieku od 45 do 64 lat oraz kobiety w wieku od 45 do 59 lat.

Jak przedstawiono już we wcześniejszej części niniejszego opracowania – w podrozdziale 5.2.1. *Sytuacja demograficzna*, zgodnie z danymi GUS, w roku 2022, Gminę Jaśliska zamieszkiwało 1 235 osób w wieku produkcyjnym, co stanowiło 59,5 % ogółu ludności na tym obszarze. W stosunku do roku 2018, liczba osób w wieku produkcyjnym zmniejszyła się o 122 osób.

Liczba osób w wieku mobilnym w 2022 roku wyniosła natomiast 728, co stanowiło 58,9 % liczby osób w wieku produkcyjnym oraz 35,1 % liczby mieszkańców Gminy ogółem. W stosunku do roku 2018, liczba ta zmniejszyła się o 119. Zarówno w roku 2018, jak i w roku 2022, w liczbie ludności w wieku mobilnym większość stanowili mężczyźni, których liczba wyniosła odpowiednio 417 w 2018 roku i 385 w 2022 roku.

Gmina Jaśliska jest gminą typowo wiejską i na jej terenie nie funkcjonują większe zakłady produkcyjne, a znaczna część mieszkańców ukierunkowana jest na działalność związaną z obsługą ruchu turystycznego oraz handel. Pracodawcami na terenie Gminy dającymi możliwość zatrudnienia są m. in. warsztaty samochodowe, lokalne firmy budowlane, stacja paliw, sklepy spożywczo-przemysłowe w poszczególnych miejscowościach, hotele i lokale gastronomiczne, a także Urząd Gminy Jaśliska wraz z gminnymi jednostkami organizacyjnymi, takimi jak m. in. placówki oświatowe i Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.

Analizując dane dotyczące liczby osób pracujących na terenie Gminy Jaśliska, można zauważyć nieznacznie większą liczbę osób pracujących w 2021 roku niż w roku 2017 (o 1). Na przestrzeni lat 2017-2021 nie występowała jednolita tendencja w kwestii liczby osób pracujących,

naprzemiennie występowały natomiast wzrosty lub spadki tej liczby. W okresie tym nastąpił wzrost liczby pracujących na terenie Gminy kobiet – o 12, oraz spadek liczby pracujących mężczyzn – o 11. Dane w tej kwestii zostały przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 13 Pracujący na terenie Gminy Jaślicka w latach 2017 – 2021)*

Lata	Ogółem	w tym kobiety	w tym mężczyźni	Pracujący na 1000 ludności ogółem	Pracujący na 1000 ludności w wieku produkcyjnym
2017	98	51	47	44	72,2
2018	106	58	48	48	78,1
2019	88	50	38	40	65,2
2020	96	59	37	46	76,1
2021	99	63	36	47	78,1

*) Brak danych w bazie BDL za 2022r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Biorąc pod uwagę wskaźniki dotyczące rynku pracy w zakresie liczby pracujących na 1000 ludności oraz pracujących na 1000 ludności w wieku produkcyjnym dla poszczególnych gmin powiatu krośnieńskiego w 2021 r., wartości tych wskaźników dla Gminy Jaślicka przedstawiają się niekorzystnie na tle pozostałych gmin, znacznie poniżej średniej dla powiatu krośnieńskiego, co świadczy o niskim stopniu rozwoju lokalnego rynku pracy. Wartość wskaźnika pracujących na 1000 ludności wyniosła w Gminie Jaślicka – 47, a wskaźnika pracujących na 1000 ludności w wieku produkcyjnym – 78,1, natomiast dla powiatu krośnieńskiego – odpowiednio 119 i 200,8.

Dane dotyczące wskaźników pracujących na 1000 ludności w poszczególnych Gminach powiatu krośnieńskiego w 2021 roku, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 14 Wskaźniki pracujących na 1000 ludności w poszczególnych Gminach powiatu krośnieńskiego w 2021 roku)*

Gmina	Pracujący na 1000 ludności	Pracujący na 1000 ludności w wieku produkcyjnym
Gmina Chorkówka	103	170,7
Gmina Dukla	109	182,8
Gmina Iwonicz-Zdrój	140	235,6
Gmina Jaślicka	47	78,6
Gmina Jedlicze	167	285,5
Gmina Korczyn	80	133,7
Gmina Krościenko Wyżne	87	144,3
Gmina Miejsce Piastowe	107	178,6
Gmina Rymanów	162	278,9

Gmina Wojaszówka	87	145,5
powiat krośnieński	119	200,8

**) Brak danych w bazie BDL za 2022r.
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL*

Wskazane powyżej dane dotyczące liczby osób pracujących w poszczególnych Gminach dotyczą podmiotów gospodarki narodowej o liczbie pracujących 10 i więcej osób oraz jednostek sfery budżetowej niezależnie od liczby pracowników. Dane nie obejmują z kolei osób pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w fundacjach, stowarzyszeniach i innych organizacjach społecznych.

Bezrobocie

Jak wcześniej wspomniano, gdy liczba osób w wieku produkcyjnym na danym obszarze przewyższa liczbę miejsc pracy, możemy mieć do czynienia ze zjawiskiem bezrobocia. Jest to zjawisko, które ma duży wpływ na sytuację społeczno-gospodarczą dla danego obszaru. Według danych GUS, na koniec 2022 roku na terenie Gminy Jaślika zarejestrowane były 53 osoby bezrobotne, a w stosunku do roku 2018, liczba ta zwiększyła się o 1 osobę. Na przestrzeni lat 2018 - 2022, występowała naprzemiennie tendencja spadkowa i wzrostowa, jeśli chodzi o liczbę osób bezrobotnych.

Dane dotyczące liczby zarejestrowanych bezrobotnych w Gminie Jaślika na przestrzeni lat 2018-2022, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 15 Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w Gminie Jaślika w latach 2018 - 2022

Lata	Bezrobotni ogółem	W tym kobiety	W tym do 30 roku życia	W tym powyżej 50 roku życia	Osoby długotrwale bezrobotne
2018	52	31	19	12	26
2019	50	27	14	14	22
2020	54	30	18	10	18
2021	45	22	12	14	23
2022	53	21	10	16	24

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Jak przedstawia poniższa tabela, osoby długotrwale bezrobotne stanowiły w 2022 roku aż 45,3 % ogółu zarejestrowanych bezrobotnych. Najwięcej osób bezrobotnych było w wieku od 31 do 50 lat – 27 osób, tj. 50,9 % ogółu bezrobotnych, natomiast osoby w wieku do 30 roku życia stanowiły 18,9 % ogółu bezrobotnych.

Udział zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na koniec 2022 roku według danych GUS wyniósł na terenie Gminy Jaślika 4,3 %, powiększając się w stosunku do roku 2018 roku o 0,5 %. Zmniejszył się przy tym udział zarejestrowanych bezrobotnych kobiet oraz zwiększył udział mężczyzn. Wartość udziału zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Jaślika była w 2022 roku wyższa niż średnia dla powiatu krośnieńskiego – o 1,2 %.

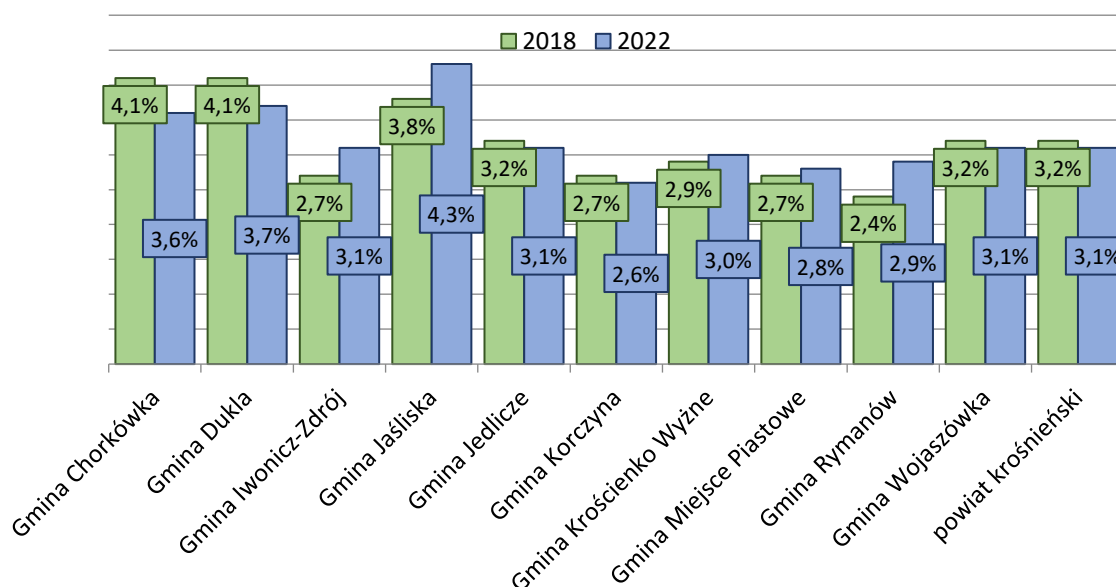
Udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Jaślicka na tle powiatu leskiego w 2018 i 2022 roku, przedstawiają poniższa tabela oraz wykres.

Tabela 16 Udział zarejestrowanych bezrobotnych mieszkańców Gminy Jaślicka w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na tle powiatu krośnieńskiego według płci

Jednostka terytorialna	ogółem		kobiety		mężczyźni	
	2018	2022	2018	2022	2018	2022
Gmina Jaślicka	3,8	4,3	4,9	3,8	2,9	4,7
powiat krośnieński	3,2	3,1	3,7	3,7	2,7	2,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Wykres 11 Udział zarejestrowanych bezrobotnych mieszkańców Gminy Jaślicka w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na tle gmin i powiatu krośnieńskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Powyższe dane pokazują, że na tle pozostałych gmin powiatu krośnieńskiego, Gmina Jaślicka w 2022 roku posiadała największy odsetek zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. Może to świadczyć o nie najlepszej sytuacji gospodarczej na terenie Gminy oraz problemie w kwestii zapewnienia możliwości zatrudnienia. Ważnym zagadnieniem jest również zjawisko bezrobocia ukrytego, tj. pozostawanie bez pracy i nierejestrowanie się jako osoba bezrobotna, a także zjawisko „szarej strefy”, tj. nielegalne zatrudnienie, bez opłacania składek oraz podatku dochodowego.

Zmniejszenie bezrobocia wymaga zdecydowanych działań powiatowych urzędów pracy, centrów doradztwa zawodowego oraz kształcenia ustawicznego. Ważne w tej kwestii jest również dopasowanie szkolnictwa zawodowego do potrzeb lokalnych pracodawców, co pomoże zniwelować braki wykwalifikowanych pracowników na lokalnym rynku pracy. Teren Gminy Jaślicka znajduje się we właściwości Powiatowego Urzędu Pracy w Krośnie.

5.3.2 Przedsiębiorczość i rolnictwo

Przedsiębiorczość

Sytuacja gospodarcza danego obszaru wiąże się w dużej mierze ze zjawiskiem przedsiębiorczości. Przedsiębiorczość można definiować jako skłonność do tworzenia nowych przedsiębiorstw lub innych form prowadzenia działalności gospodarczej, a także jako aktywność do rozwijania już istniejących, poprzez realizację różnego rodzaju inwestycji. Stopień rozwoju przedsiębiorczości na danym obszarze wynika przede wszystkim z liczby podmiotów gospodarki narodowej, do których zalicza się osoby prawne, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Podmioty te zobowiązane są do rejestracji w odpowiednim rejestrze, w tym również w Krajowym Rejestrze Urzędowym Podmiotów Gospodarki Narodowej (rejestr REGON), który prowadzi Prezes Głównego Urzędu Statystycznego.

W ostatnich latach zarówno w Gminie Jaślika, jak i w innych Gminach powiatu leskiego, obserwuje się pozytywne zjawisko rozwoju przedsiębiorczości, a co za tym idzie wzrost liczby podmiotów gospodarczych. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na terenie Gminy na koniec 2022 roku zarejestrowane były 167 podmioty gospodarki narodowej, co klasuje ją na ostatnim miejscu w powiecie krośnieńskim. Od 2018 roku liczba podmiotów gospodarczych w Gminie Jaślika wzrosła o 31, tj. o 22,8 %, co było najwyższym wynikiem w powiecie, jeśli chodzi o przyrost liczby podmiotów gospodarczych w stosunku do ich liczby w 2018r.

Dane dotyczące liczby podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON na terenie gmin powiatu krośnieńskiego w roku 2018 oraz 2022 w podziale na sektor publiczny i sektor prywatny, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 17 Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych na terenie gmin powiatu krośnieńskiego w 2018 i 2022 roku

Gmina	Ogółem*			Sektor publiczny		Sektor prywatny	
	2018	2022	Wzrost w %	2018	2022	2018	2022
Gmina Chorkówka	836	986	17,9	26	26	803	954
Gmina Dukla	861	1 005	16,7	31	29	824	964
Gmina Iwonicz-Zdrój	851	975	14,6	36	35	813	933
Gmina Jaślika	136	167	22,8	5	5	129	161
Gmina Jedlicze	971	1 131	16,5	32	33	928	1 085
Gmina Korczyn	863	1 018	18,0	15	15	840	994
Gmina Krościenko Wyżne	538	610	13,4	8	8	529	600
Gmina Miejsce Piastowe	1 038	1 158	11,6	25	21	1 005	1 126
Gmina Rymanów	1 256	1 416	12,7	35	33	1 214	1 371

Gmina Wojaszówka	664	764	15,1	17	22	643	737
powiat krośnieński	8 014	9 230	15,2	230	227	7 728	8 925

* W BDL nie są prezentowane wszystkie formy prawne podmiotów, dlatego dane liczbowe w zestawieniu nie sumują się na sektor ogółem.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Rozwój przedsiębiorczości na terenie Gminy Jaślika dotyczy głównie sektora prywatnego, w którym liczba podmiotów w latach 2018 – 2022 wzrosła o 32 i wyniosła na koniec 2022 roku 161. Jak wynika z przedstawionych powyżej danych, zjawisko zwiększającej się liczby podmiotów gospodarczych w sektorze prywatnym dotyczy całego powiatu krośnieńskiego, a największe wzrosty, jeśli chodzi o tą liczbę odnotowały: Gmina Rymanów (wzrost o 157 podmiotów) oraz Gmina Korczyn (wzrost o 154 podmioty).

W sektorze prywatnym, w ramach podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON, Główny Urząd Statystyczny wyszczególnia osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, spółki handlowe, w tym również spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego, spółdzielnie, fundacje oraz stowarzyszenia i organizacje społeczne. Zdecydowaną większość podmiotów gospodarczych w gminie stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, zarejestrowane w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, których liczba w 2022 roku wyniosła 126, tj. 75,5 % ogółu podmiotów sektora prywatnego. Ich liczba w stosunku do roku 2018 zwiększyła się o 29 podmiotów, zmniejszyła się natomiast liczba zarejestrowanych na terenie Gminy spółek handlowych (o 1 podmioty).

Dane dotyczące rodzajów podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych na terenie Gminy Jaślika w 2018 i 2022 roku przedstawia poniższa tabela.

Tabela 18 Rodzaje podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych na terenie Gminy Jaślika w 2018 i 2022 roku

Rodzaje podmiotów		2018	2022
Sektor publiczny	Państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	3	3
	Nieokreślone formy prawne	2	2
Sektor prywatny	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	97	126
	Spółki handlowe	4	3
	Spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	0	1
	Spółdzielnie	2	2
	Fundacje	2	5
	Stowarzyszenia i organizacje społeczne	11	10
	Nieokreślone formy prawne	13	20

* W BDL nie są prezentowane wszystkie formy prawne podmiotów, dlatego dane liczbowe w zestawieniu nie sumują się na sektor ogółem.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Najwięcej zarejestrowanych na terenie Gminy Jaślicka podmiotów gospodarczych w 2022 roku, zgodnie z Polską Klasyfikacją Działalności (PKD) wykonywało działalność gospodarczą według sekcji F (budownictwo) – 34 podmioty (20,4 % ogółu podmiotów) oraz sekcji A (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo) – 32 podmioty (19,2% ogółu podmiotów). Na przestrzeni lat 2018-2022 największy wzrost liczby podmiotów wystąpił w sekcji F – o 15 podmiotów.

W kontekście rozwoju turystyki, istotną kwestią jest liczba podmiotów prowadzących działalność w zakresie zakwaterowania i gastronomii. Na przestrzeni lat 2018-2022 liczba podmiotów świadczących tego typu usługi na terenie Gminy Jaślicka wzrosła o 4, tj. o 44,4 %, w 2022 roku osiągając wartość 9, co stanowiło 5,4% wszystkich podmiotów zarejestrowanych na tym obszarze. W tym samym okresie czasu, zmalała o 2 ilość podmiotów z zakresu działalności R -związana z kulturą, rozrywką i rekreacją.

Dane dotyczące podmiotów gospodarki narodowej według sekcji PKD oraz sektorów własnościowych zarejestrowanych na terenie Gminy Jaślicka w 2018 i 2022 roku, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 19 Podmioty gospodarki narodowej wg sekcji PKD oraz sektorów własnościowych zarejestrowane na terenie Gminy Jaślicka w 2018 i 2022 roku

Sekcja PKD	Wyszczególnienie	Ogółem*		Sektor publiczny*		Sektor prywatny*	
		2018	2022	2018	2022	2018	2022
A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	28	32	0	0	28	32
B	Górnictwo i wydobywanie	0	0	0	0	0	0
C	Przetwórstwo przemysłowe	10	14	0	0	9	13
D	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	3	2	0	0	3	2
E	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	1	1	0	0	1	1
F	Budownictwo	19	34	0	0	19	34
G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	17	20	0	0	17	20
H	Transport i gospodarka magazynowa	8	8	0	0	8	8
I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	5	9	0	0	5	9
J	Informacja i komunikacja	0	1	0	0	0	1
K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	2	3	0	0	2	3
L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	5	4	0	0	5	4

M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	4	3	0	0	4	3
N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	2	3	0	0	2	3
O	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	5	5	2	2	3	3
P	Edukacja	1	2	1	1	0	1
Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	5	5	1	1	4	4
R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	6	4	1	1	5	3
S, T	Pozostała działalność usługowa; Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników, gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	14	15	0	0	14	15
U	Organizacje i zespoły eksterytorialne	0	0	0	0	0	0
Razem		136	167	5	5	129	161

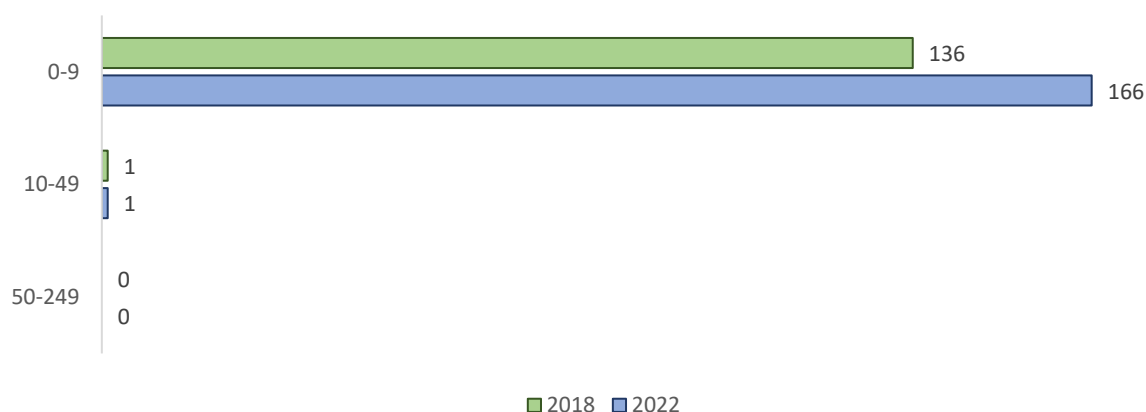
* W związku z wprowadzonymi od 1 grudnia 2014 r. zmianami przepisów prawnych regulujących sposób zasilania rejestru REGON informacjami o podmiotach podlegających wpisowi do Krajowego Rejestru Sądowego, od danych według stanu na 31 grudnia 2014 r. istnieje możliwość wystąpienia w rejestrze REGON niewypełnionych pozycji dotyczących przewidywanej liczby pracujących, adresu siedziby, rodzaju przeważającej działalności oraz formy własności. W związku z powyższym dane naliczone z rejestru REGON według ww. informacji mogą nie sumować się na liczbę ogółem.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Największą część działających na terenie Gminy Jaślicka podmiotów gospodarczych stanowiły w 2022 roku mikroprzedsiębiorstwa, zatrudniające do 9 osób – 166 podmiotów, co stanowiło 99,4 % wszystkich podmiotów. Na przestrzeni lat 2018-2022 liczba mikroprzedsiębiorstw zwiększyła się o 30, na terenie Gminy nie występują przedsiębiorstwa zatrudniające od 50 do 249 osób.

Dane dotyczące liczby podmiotów gospodarki narodowej według klas wielkości w 2018 oraz 2022 roku na terenie Gminy Jaślicka przedstawia poniższy wykres.

Wykres 12 Podmioty gospodarki narodowej wg klas wielkości na terenie Gminy Jaślicka w 2018 i 2022 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

O pozytywnym rozwoju przedsiębiorczości na terenie Gminy Jaślicka świadczą również wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej, opracowane przez Główny Urząd Statystyczny. Analizując poszczególne wskaźniki, które zaprezentowane zostały w poniższej tabeli, można w większości zauważyć ich wzrost, a spadek przy wskaźnikach udziału podmiotów wyrejestrowanych w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON, udziału fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w ogólnej liczbie podmiotów gospodarki narodowej oraz w niewielkim stopniu udziału osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w liczbie podmiotów gospodarki narodowej ogółem. Porównując natomiast wartości wskaźników dotyczących podmiotów gospodarki narodowej dla Gminy Jaślicka z wartościami dla powiatu krośnieńskiego zauważyć można, że są one w większości niższe, co wskazuje, że rozwój przedsiębiorczości w gminie przebiega znacznie wolniej niż w innych Gminach powiatu krośnieńskiego.

Wartości wskaźników dotyczących podmiotów gospodarki narodowej dla obszaru Gminy Jaślicka i powiatu krośnieńskiego w roku 2018 i 2022, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 20 Wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej dla obszaru Gminy Jaślicka oraz powiatu krośnieńskiego za lata 2018 i 2022

Wskaźnik	Gmina Jaślicka		powiat krośnieński	
	2018	2022	2018	2022
Podmioty wpisane do rejestru REGON na 1000 ludności	61	80	71	85
Podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	100,2	135,2	116,0	143,2
Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 1000 ludności	9,43	6,74	7,09	6,17
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności	44	61	57	69

Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1000 mieszkańców	5,86	7,23	3,32	3,83
Udział podmiotów wyrejestrowanych w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON (%)	8,8	4,2	6,9	4,4
Udział osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w liczbie podmiotów gospodarki narodowej ogółem (%)	71,3	75,4	80,3	81,8
Udział fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w ogólnej liczbie podmiotów gospodarki narodowej (%)	9,6	9,0	4,7	4,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Rolnictwo

W strukturze użytkowania ziemi w Gminie Jaślicka użytki rolne stanowią ok. 11,4 % powierzchni ogólnej Gminy, natomiast ok. 69,8 % powierzchni stanowią obszary zalesione, co powoduje, że rolnictwo nie jest dominującą gałęzią gospodarki na terenie Gminy. Na terenie Gminy Jaślicka jedyną klasą gleb chronionych jest III klasa bonitacyjna. Gleby I oraz II klasy bonitacyjnej na terenie Gminy nie występują. Największą powierzchnię zajmują gleby V oraz VI klasy bonitacyjnej. W większości są to gleby brunatne wylugowane i kwaśne oraz gliniaste lub ilaste. Na rozwój rolnictwa niekorzystnie wpływa również ukształtowanie terenu w gminie, charakteryzujące się licznymi wzniesieniami.

Podstawowych informacji na temat rolnictwa, w tym liczby i powierzchni gospodarstw rolnych, dostarczają przeprowadzane co 10 lat powszechne spisy rolne. Ostatni taki spis przeprowadzony został w terminie od 1 września do 30 listopada 2020 r., według stanu na dzień 1 czerwca 2020 r. Jego podstawowym celem było dostarczenie informacji na potrzeby realizacji Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej, a także i na potrzeby krajowych baz danych. Badaniem zostały objęte gospodarstwa rolne, których użytkownikami były osoby fizyczne (gospodarstwa indywidualne), osoby prawne oraz jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej.

Zgodnie z opublikowanymi wstępnymi wynikami Powszechnego Spisu Rolnego 2020, na terenie Gminy Jaślicka w 2020 roku znajdowało się 296 gospodarstw rolnych o łącznej powierzchni 2 145,48 ha, z czego 1 897,36 ha (88,4 %) stanowiły użytki rolne. Największą część tych gospodarstw stanowiły gospodarstwa rolne o powierzchni użytków rolnych w grupie „1 - 5 ha” – ich liczba wyniosła 186 (62,8 % ogółu gospodarstw rolnych), zajmując przy tym powierzchnię 616,04 ha (28,7 % powierzchni gospodarstw rolnych ogółem). W bazie danych brak jest informacji o gospodarstwach w przedziałach do 1 ha oraz między 10-15 ha. Ilość gospodarstw, które można zaliczyć do obu kategorii razem, szacunkowo wynosi 10 (3,4 %), a ich obszar to 124,32 ha (5,8 %).

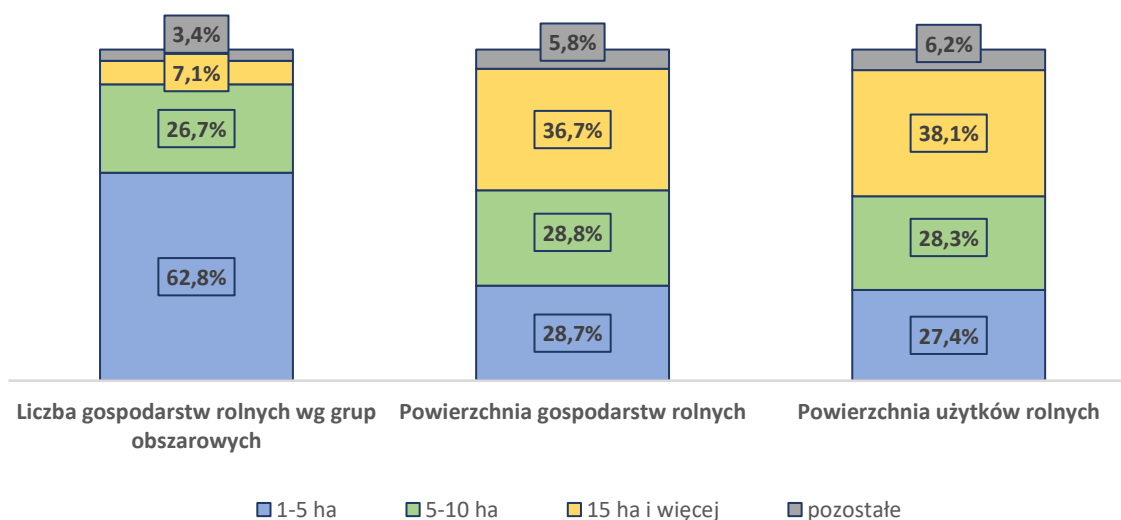
Liczbę gospodarstw rolnych, ich powierzchnię oraz powierzchnię użytków rolnych wchodzących w skład tych gospodarstw w Gminie Jaślicka, według wyników wstępnych Powszechnego Spisu Rolnego 2020, przedstawiają poniższa tabela oraz wykres.

Tabela 21 Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych, ich powierzchnia oraz powierzchnia użytków rolnych wchodzących w skład tych gospodarstw na terenie Gminy Jaślicka

Wyszczególnienie	Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych	Powierzchnia gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych (w ha)	Powierzchnia użytków rolnych według grup obszarowych użytków rolnych (w ha)
Gospodarstwa rolne ogółem	296	2 145,48	1 897,36
do 1 ha włącznie	0	0	0
1-5 ha	186	616,04	519,10
5-10 ha	79	617,32	537,46
10-15 ha	0	0	0
15 ha i więcej	21	787,80	723,50

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników wstępnych Powszechnego Spisu Rolnego 2020

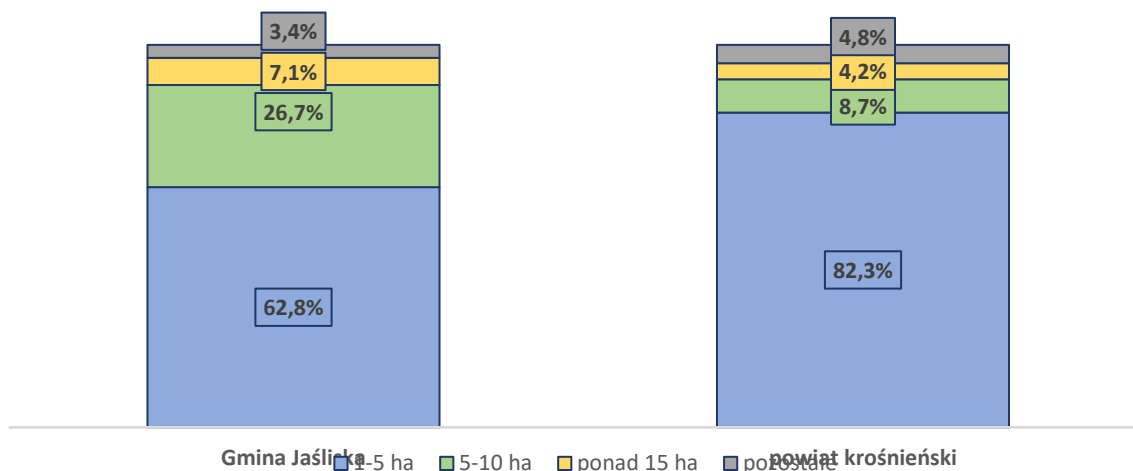
Wykres 13 Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych, ich powierzchnia oraz powierzchnia użytków rolnych wchodzących w skład tych gospodarstw na terenie Gminy Jaślicka

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników wstępnych Powszechnego Spisu Rolnego 2020

Liczba gospodarstw rolnych, znajdujących się na terenie Gminy Jaślicka stanowiła 4,4 % liczby gospodarstw rolnych ogółem w powiecie krośnieńskim, natomiast ich powierzchnia – 6,1 % powierzchni gospodarstw ogółem w powiecie. Biorąc pod uwagę liczbę gospodarstw rolnych w poszczególnych grupach obszarowych oraz ich powierzchnię, zarówno na terenie Gminy, jak i ogółem w powiecie, struktura gospodarstw wygląda podobnie – najczęściej gospodarstw występuje w grupie obszarowej „1 – 5 ha”. Dane dotyczące liczby gospodarstw rolnych według grup obszarowych oraz ich powierzchni według grup obszarowych użytków rolnych na terenie Gminy Jaślicka oraz w powiecie krośnieńskim, przedstawia poniższy wykres.

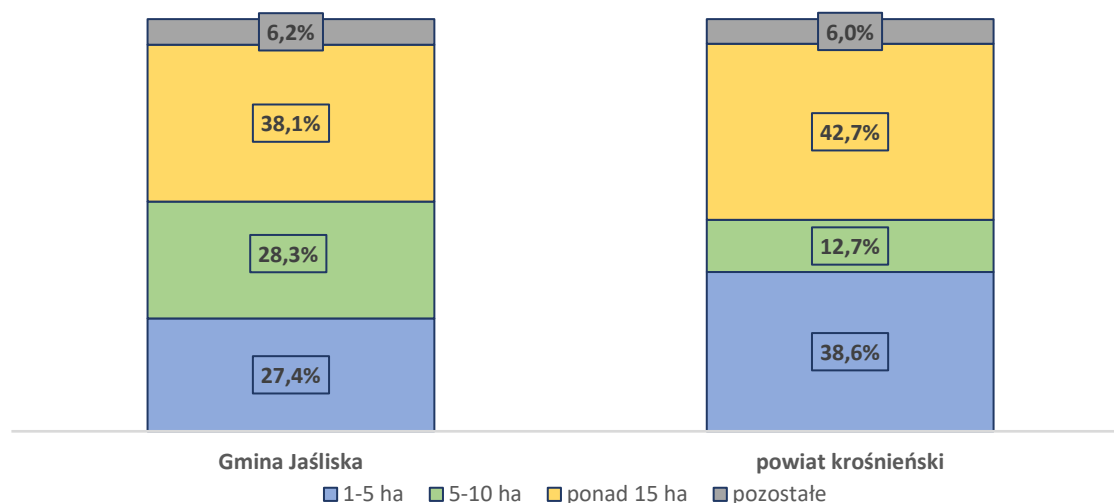
Wykres 14 Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych na terenie Gminy Jaślicka oraz powiatu krośnieńskiego*)

*) celem porównania danych, wobec ich braku dla Gminy Jaślicka, wartości dla gospodarstw poniżej 1 ha oraz od 10-15 ha dla powiatu krośnieńskiego, zapisano pod pozycją „pozostałe”.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników wstępnych Powszechnego Spisu Rolnego 2020

Wykres 15 Liczba gospodarstw rolnych według powierzchni użytków rolnych na terenie Gminy Jaślicka oraz powiatu krośnieńskiego*)

*) celem porównania danych, wobec ich braku dla Gminy Jaślicka, wartości dla gospodarstw poniżej 1 ha oraz od 10-15 ha dla powiatu krośnieńskiego, zapisano pod pozycją „pozostałe”.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników wstępnych Powszechnego Spisu Rolnego 2020

Średnia powierzchnia gruntów gospodarstw rolnych na terenie Gminy Jaślicka wynosiła 7,2 ha, natomiast średnia powierzchnia użytków rolnych wchodzących w skład tych gospodarstw – 6,4 ha. Wartości te kształtowały się powyżej średniej dla powiatu krośnieńskiego, gdzie wynosiły odpowiednio 5,2 ha i 4,6 ha. W kwestii użytkowania gruntów, użytki rolne stanowiły 88,4 % powierzchni gospodarstw rolnych, znajdujących się na terenie Gminy. 95,3 % tych użytków stanowiły użytki rolne w dobrej kulturze rolnej, tzn. grunty wykorzystywane rolniczo, na których stosowane są zabiegi uprawne i mogą kwalifikować do otrzymania dopłat obszarowych. Pod

zasiewami znalazło się z kolei 49,9 % powierzchni użytków rolnych, co spowodowane było zarówno ukształtowaniem terenu, jak i niską klasą bonitacyjną gleb. W strukturze użytkowania gruntów, z tego względu przeważały łąki trwałe, które stanowiły 84,8 % powierzchni użytków rolnych ogółem.

Biorąc pod uwagę liczbę pracujących w gospodarstwach rolnych, na terenie Gminy pracowało łącznie 555 osób, tj. 26,7 % ogółu mieszkańców Gminy, z tego 305 mężczyzn oraz 250 kobiet. Według źródeł dochodów, najwięcej gospodarstw rolnych na terenie Gminy utrzymywało się działalności rolniczej – 295, natomiast najmniej z pozarolniczej działalności gospodarczej – 65 osób.

Dane dotyczące średniej powierzchni gruntów gospodarstw rolnych i średniej powierzchni użytków rolnych wchodzących w skład tych gospodarstw, struktury użytkowania gruntów przez gospodarstwa rolne i powierzchni zasiewów wybranych upraw, a także liczby pracujących w gospodarstwach rolnych oraz źródeł dochodów gospodarstw domowych objętych spisem rolnym na terenie Gminy Jaślicka przedstawia poniższa tabela.

Tabela 22 Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych i użytków rolnych wchodzących w ich skład, struktura użytkowania gruntów przez gospodarstwa rolne, powierzchnia zasiewów wybranych upraw oraz liczba pracujących w gospodarstwach rolnych i źródła ich dochodów

Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych i użytków rolnych ogółem (w ha)	
Użytkowanie gruntów (w ha)	
Grunty ogółem	2 145,48
Użytki rolne ogółem	1 897,36
Użytki rolne w dobrej kulturze	1 808,79
Pod zasiewami	49,91
Grunty ugorowane łącznie z nawozami zielonymi	34,29
Uprawy trwałe	0,45
Łąki trwałe	1 608,89
Pastwiska trwałe	105,74
Pozostałe użytki rolne	88,57
Lasy i grunty leśne	153,60
Pozostałe grunty	94,52
Powierzchnia zasiewów wybranych upraw (w ha)	
Powierzchnia zasiewów ogółem	45,91
Zboża	23,16
Ziemniaki	15,52
Warzywa gruntowe	0,28
Pracujący w gospodarstwach rolnych	

Ogółem	555
Mężczyźni	305
Kobiety	250
Gospodarstwa domowe według źródeł dochodów	
Działalność rolnicza	295
Pozarolnicza działalność gospodarcza	65
Praca najemna	119
Emerytura i renta	125
Inne niezarobkowe źródła poza emeryturą i rentą	85

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników wstępnych Powszechnego Spisu Rolnego 2020

5.3.3 Turystyka

Turystyka stanowi znaczący czynnik lokalnego rozwoju, a na atrakcyjność turystyczną danego obszaru składają się przede wszystkim walory przyrodnicze i antropogeniczne oraz zagospodarowanie turystyczne, tj. baza noclegowa, gastronomia i dostępność komunikacyjna, uzupełniane przez obiekty społeczno-techniczne, jak np. sklepy i apteki. Na walory przyrodnicze, wpływające na atrakcyjność turystyczną składają się elementy środowiska przyrodniczego, interesujące dla turystów i występujące np. w rezerwach przyrody, parkach krajobrazowych lub też poza tymi formami ochrony przyrody. Walory antropogeniczne związane są z działalnością człowieka i dotyczą m. in. zabytków architektury, muzeów, miejsc pamięci narodowej i kultu religijnego oraz wydarzeń kulturalno-sportowych. Zagospodarowanie turystyczne dotyczy przede wszystkim liczby i jakości miejsc noclegowych oraz lokali lub obiektów gastronomicznych, a także sieci drogowej, kolejowej oraz szlaków turystycznych.

Gmina Jaśliska, z racji swojego położenia posiada duże walory przyrodnicze. W wodach tych utrzymuje się bogate życie biologiczne. Ogromnym atutem Gminy jest dzika, nieskażona przyroda, stwarzająca wyjątkowy potencjał do ekoturystyki. Szczególne znaczenie w tym aspekcie mają przepływające przez teren Gminy rzeki Wistok i Jasiołka oraz ich dopływy. Występują tutaj liczne, rzadkie gatunki flory i fauny, tworząc bogaty, karpacki ekosystem, co stanowi unikatową atrakcję dla fotografów i obserwatorów przyrody.

Obok walorów przyrodniczych, Gminę Jaśliska cechują również duże walory antropogeniczne, dotyczące opisanego w poprzednim rozdziale dziedzictwa kulturowego, związanego z bogatą historią tego regionu, co daje możliwość uprawiania turystyki kulturowej. Elementami krajobrazu są również przydrożne kapliczki oraz miejsca pamięci dawnych wydarzeń historycznych.

Za najcenniejsze obiekty o znaczeniu kulturowym należy uznać:

- układ urbanistyczny Jaślisk wraz z zabytkami położonymi w otoczeniu rynku - drewnianą zabudową. Budynki o konstrukcji chałupy przejazdowej z ok. połowy XIX

wieku, zachowały się przy uliczce z Rynku do kościoła. Pod niektórymi posesjami przy rynku przetrwały do dziś XVI-wieczne piwnice do przechowywania wina. Przykłady dawnej, drewnianej zabudowy małomiasteczkowej odnaleźć można również przy ul. Węgierskiej oraz ul. Wolańskiej. Powstały one pod koniec XIX w. oraz na początku XX wieku i nawiązują w konstrukcji, bryle oraz detalu architektonicznym do przyrynkowych budynków z połowy XIX w.

- Kościół pw. św. Katarzyny – murowany, wybudowany w latach 1724–56 z inicjatywy ks. bp. Aleksandra Fredry, rozbudowany w 1912. W wyposażeniu m.in. cudowny obraz Matki Bożej Królowej Nieba i Ziemi (Matka Boska Jaśliska), namalowany temperą na gruncie kredowym, na desce lipowej (121 cm × 81 cm), w XV w. na styku Czech i Węgier. Renowacji dokonał Piotr Burnatowicz z Brzozowa w 1634 (sygnatura na obrazie). Obraz ten, otaczany kultem i stanowiący cel pielgrzymek Słowaków i Łemków, został ukoronowany przez Jana Pawła II podczas mszy św. w Krośnie 10 czerwca 1997,
- Resztki murów obronnych z XVI–XVII w. Mury były wzniesione z łamanego kamienia i cegieł, natomiast trzy bramy miejskie – z kamienia. Zachował się niewielki relikw murów w południowo-wschodniej części dawnego miasta,
- Kaplica na Łamańcach, przy drodze z Jaślik do Lipowca. Wewnątrz kaplicy znajduje się stara figura ukrzyżowanego Zbawiciela, na tle sylwetek stojących pod Krzyżem Matki Bożej i Św. Jana Ewangelisty oraz panoramy Jerozolimy, namalowanych na ścianie najprawdopodobniej przez jednego z malarzy z rodziny Bogdańskich. Pierwotnym patronem kaplicy była Św. Anna. Przekazywana ustnie tradycja głosi, że na miejscu, gdzie stoi dziś kaplica, znajdował się pierwszy jaśliski kościół, zbudowany we wczesnym średniowieczu, jeszcze przed lokowaniem miasta na dzisiejszym jego miejscu przez Kazimierza Wielkiego,
- Kapliczka "Na Szwedzkim Kurhanie", przy której, jak głosi przekaz, pochowano rycerza poległego w obronie Jaślik w 1659 r. Faktycznie, w trakcie badań archeologicznych w 2018r. odkryto tam pochówek dorosłego lub młodocianego osobnika z XVI lub XVII wieku oraz kilku niemowląt z końca XVIII do poł. XIX wieku. Dzieciom towarzyszyły monety i fragmenty tkanin, a część z nich pochowano w naczyniach. Jak informuje tablica zabytku obok, tego typu obyczaje wiążą się z pochówkami dzieci nieochrzczonych,

Zdjęcie 1 Kurhan szwedzki z 1659 roku

Źródło: Urząd Gminy Jaśliśka, fot. Piotr Urban

- przebieg tzw. traktu węgierskiego,
- opuszczone i niezamieszkałe wsie z ich pozostałościami w postaci miejsc lokalizacji dawnych cerkwi i cmentarzy, a także krzyży przydrożnych,
- cmentarze wojenne zlokalizowane wzdłuż grzbietu głównego na wschód od kopuły szczytowej Kamienia,
- historyczne kamieniołomy piaskowca zlokalizowane w obrębie kopuły szczytowej Kamienia,
- zabytkowe cerkwie greckokatolickie w Daliowej i Woli Niżnej,

Zdjęcie 2 Drewniana zabudowa Rynku w Jaśliskach

Źródło: trasynawczasy.pl, fot. Agnieszka Cygan

Zdjęcie 3 Kościół pw. Św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Jaśliskach

Źródło: Gminy Ośrodek Kultury i Czytelnictwa w Jaśliskach

Zdjęcie 4 Cerkiew w Daliowej

Źródło: pl.wikipedia.org

W Jaśliskach ma swoją siedzibę Muzeum Regionalne „Kuznia Tradycji”, działające pod patronatem Gminnego Ośrodka Kultury i Czytelnictwa w Jaśliskach.

W pomieszczeniach parterowych oddano z pełną starannością układ funkcjonalno-użytkowy domu zamożnego mieszkańca Jaślisk z przełomu XIX i XX wieku. Zaaranżowane w nich wystawy pokazują wystrój i wyposażenie sieni, kuchni, alkowy i spichlerza. Odrębną wystawę tworzą warsztaty Iniarski, rymarski, stolarski i kamieniarski, reprezentujący rzemiosła będące podstawą utrzymania mieszkańców dawnych Jaślisk.

Zdjęcie 5 Muzeum Regionalne „Kuznia Tradycji” w Jaśliskach

Źródło: radio.rzeszow.pl fot. Janusz Jaracz

W tejże miejscowości, odnowiona została także pierwsza z kilkudziesięciu, XVI wieczna, zabytkowa piwnica, służąca dawniej jako skład win na Trakcie Węgierskim. Będzie ona pełnić funkcję sali restauracyjnej i miejsca prezentacji historii Jaślik. W piwnicy znajduje się studnia.

Zdjęcie 6 Odnowiona XVI wieczna piwnica w Jaślikach

Źródło: radio.rzeszow.pl

Uzupełnieniem walorów przyrodniczych, wspólnie tworząc atrakcyjność turystyczną, jest wspomniane powyżej zagospodarowanie turystyczne, które wiąże się ściśle z pojęciem infrastruktury turystycznej. Podstawowym elementem zagospodarowania turystycznego jest baza noclegowa, która z jednej strony wpływa na rozwój turystyki na danym terenie, a z drugiej umożliwia uprawianie różnych rodzajów turystyki, a tym samym zaspokajaniem potrzeb turystów. Ważna jest w tej kwestii wielkość bazy noclegowej, która świadczy o poziomie rozwoju turystycznego, a tym samym o potencjale turystycznym.

Obiekty noclegowe na terenie Gminy:

- Gutkowa Koliba w Lipowcu, oferująca do dyspozycji gości 5 dwuosobowych pokoi, każdy z własną łazienką, bezpłatnym Internetem oraz pełne, całodniowe wyżywienie,
- Agroturystyka „Dziki Wino” w Daliowej, oferująca noclegi w pokojach 2- do 6- osobowych, wyposażonych w indywidualną łazienkę z wc i prysznicem. Pokoje wykończone są w drewnie z elementami lokalnego wystroju wewnątrz. Na miejscu oferowane jest pełne wyżywienie zawierające regionalne dania przygotowywane z ekologicznych produktów gospodarstwa, które prowadzi m.in. hodowlę kóz,
- Domek wczasowy "Na Jamie" w Posadzie Jaślińskiej, dysponujący 16 miejscami noclegowymi. Do dyspozycji gości czeka dobrze wyposażony aneks kuchenny (lodówko-zamrażarka, mikrofalówka, kuchenka gazowa z piekarnikiem, czajnik), salon - z dostępem do telewizji i internetu, łazienka z pralką, taras z drewnianym stolikiem i huśtawką. Jest też miejsce na wieczór przy ognisku lub grillu. Obiekt dysponuje także placem zabaw dla dzieci,

- Gospodarstwo Agroturystyczne „Ostoja” w Lipowcu, oferujące noclegi w 3 dwupokojowych apartamenty z łazienkami (każdy dla 2 - 5 osób), oraz po jednym pokoju dwu i jednoosobowym, wyżywienie: śniadania i obiadowe kolacje (posiłki w dużym stopniu oparte są na produktach i wyrobach pochodzących z gospodarstwa własnego lub z okolicznych gospodarstw), oraz liczne atrakcje: jazdę konną dla początkujących (posiada stadninę i 9 przyjaznych koni), wycieczki i przejażdżki konne dla zaawansowanych jeźdźców, wypożyczanie rowerów, paintball (3 profesjonalnie przygotowane pola do gry), off-golf, gry zespołowe (siatkówka, piłka nożna, badminton, frisbee, boule, itp.), gry team buildingowe i integracyjne,
- Gospodarstwo Agroturystyczne „Nasz Dom” w Daliowej, posiadające do dyspozycji przyjezdnych 4 pokoje gościnne: jeden 6, dwa 3 i jeden dwuosobowy, mająca na wyposażeniu aneks kuchenny, SMART TV w pokoju, internet Wi-Fi, rowery. Oferta obiektu obejmuje również wycieczki po okolicy 14 osobowym wolnobieżnym pojazdem elektrycznym, przewozy 9 - osobowym busem, wypożyczenie 9 – osobowego busa, wycieczki samochodem terenowym GAZ 69,
- „Pod Bieszczadem” w Jaśliskach, oferujący 4 pokoje dwuosobowe, w tym 1 pokój z własną łazienką. Do dyspozycji gości są: aneks kuchenny z czajnikiem, kuchenką elektryczną, naczyniami, kawą i herbatą oraz lodówka, WiFi ze światłowodu w całym domu, rowery i biegówki – do wypożyczenia, miejsce do zaparkowania na ogrodzonym podwórku, stół ogrodowy i ławki, piaskownica dla dzieci. Obiekt akceptuje zwierzęta, Opcjonalnie można zamówić śniadania, na które podaje m.in. nasze własne wyroby, w sezonie warzywa z ogródka,
- Agroturystyka „Siedlisko Zakucie” w Daliowej, oferujące noclegi w 3, dwupoziomowych apartamentach 5 osobowych oraz 2 pokojach dwuosobowych, śniadania i obiadowe kolacje, udogodnienia dla małych dzieci, duży ogród z miejscem na ognisko, altanę z grillem, salę biesiadną. Organizuje także wieczory z muzyką kapel i pieśni łemkowskich,
- Gospodarstwo Agroturystyczne „Jasielówka” w Woli Niżnej, dysponująca 4 pokojami dla gości – w osobnej chatce – 6 osobowej w 2 sypialniach, apartamentem 2 pokojowym 2 osobowymi, apartamentem z łóżkiem podwójnym, 3 pokojami 4 osobowymi. Wraz z noclegiem oferowane są śniadania,
- Gospodarstwo Agroturystyczne Zaścianek w Jaśliskach. Liczba pokoi/miejsc: 5/28 – dwa pokoje dwuosobowe, jeden pokój czteroosobowy, dwa pokoje dziesięcioosobowe. Dla gości przygotowana jest jadalnia i kuchnia. Pokoje z łózkami piętrowymi,
- „Chata pod Kamieniem” w Jaśliskach. Liczba pokoi/miejsc: 2/8. Jeden z pokoi jest autentyczną izbą z elementami skansenu i średniowiecznej chaty. Łazienka, kuchnia do użytku,
- Dom „Beskidzki Klimat” w Jaśliskach, oferujący ogród, wspólny salon oraz taras. Na miejscu zapewniono też bezpłatne WiFi. Oferta domku obejmuje bezpłatny prywatny parking oraz wspólną kuchnię. W domku zapewniono balkon, 3 sypialnie, salon, kuchnię ze standardowym wyposażeniem, a także 2 łazienki z prysznicem i wanną. Wyposażenie obejmuje też telewizor z płaskim ekranem z dostępem do kanałów satelitarnych.

W domku zapewniono ręczniki i pościel. Na miejscu znajduje się sprzęt do grillowania, a okolica jest popularna wśród miłośników trekkingu,

- Agroturystyka „Noclegi u Latki” w Posadzie Jaśliskiej, oferujący 14 miejsc noclegowych w pokojach dwu i czteroosobowych. W każdym pokoju znajduje się prywatna łazienka, a w wybranych opcjach zakwaterowania zapewniono aneks kuchenny z lodówką,
- Forrest Glamp w Daliowej – glamping oferujący domek oraz 6 namiotów 4, 6 i 7 osobowych. Obiekt wyposażony jest w prysznic i kawiarkę. Oferta turystyczna to m.in.: warsztaty w drewnie, tropienie dzikich zwierząt, spacer zielarski, spacer szlakiem filmowym,
- Pole namiotowe „Jasiel” – położony w rezerwacie "Źródlika Jasiołki", w nieistniejącej wsi Jasiel. Obok przebiega niebieski szlak turystyczny - Beskidzka Trasa Kurierska "Jaga - Kora". Do dyspozycji jest niewielki, zamykany schron, trzy wiaty, ławki, krąg ogniskowy i wychodek.

Według danych na stronie turystyka w gminie, długość szlaków pieszych i rowerowych na terenie Gminy wynosi 331 km.

Szlaki turystyczne i ścieżki turystyczno-przyrodnicze:

- Szlak niebieski (graniczny): wzdłuż pasa granicznego Czeremcha- Kamień (5km),
- Szlak niebieski: Kamień nad Jaśliskami –Jasiel (9,7km),
- Szlak niebieski: Jasiel- Kanasiówka (4,1km),
- Szlak niebieski: Czeremcha- Jałowa Kiczera (4,8km),
- Szlak zielony: Moszczaniec- Kanasiówka (9,1km),
- Szlak zielony: Moszczaniec – rozdroże pod Zrubaniem (9 km),
- Szlak żółty ze Stasiany przez górę Piotruś do Zawadki Rymanowskiej (7,1 km),
- Szlak żółty: Jaśliska – Lipowiec – Czeremcha – Przeł. Beskid nad Czeremchą (około 9km),
- Szlak żółty: Lipowiec- Kamień (5,5 km),
- „Na węgierskim Trakcie” (Szklary- Jaśliska dł. ok. 3km),
- „W Przełomie Jasiołki” (przy polu biwakowym Stasiana dł. ok.4km),
- „Beskidzka Trasa Kurierska” Jaga- Kora dł. 27km,
- Ścieżka turystyczna Jaśliska-Zydranowa (dł.6km),
- Ścieżka dydaktyczno-przyrodnicza w Lipowcu (dł.4km),
- Ścieżka historyczno-dydaktyczna Jaśliska po Jaśliskach,
- Szlak kulturowo-przyrodniczy Szklary, liczący 5,5 km.

Miejsce do biwakowania:

Polana strażacka w Jaśliskach-Lipowcu - do biwakowania i biesiadowania, pod zarządem OSP Jaśliska, wyposażona w wiatę. Na terenie ogrodzonej polany, dozwolone jest biwakowanie w namiotach i biesiadowanie przy stołach w wiacie z murowanym grillem.

Gmina nie posiada produktu charakterystycznego dla regionu, a jej promocja jest niewielka.

5.3.4 Gospodarka finansowa

Jednym z kluczowych czynników, które warunkują rozwój lokalny i regionalny są zasoby finansowe danej jednostki samorządu terytorialnego. Gospodarka finansowa tych jednostek realizowana jest w oparciu o ustawę z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach, określającą m. in. zakres, zasady oraz tryb planowania, uchwalania i wykonywania budżetów tych jednostek. Zgodnie z uchwałą budżetową, określone są planowane dochody i wydatki danej jednostki samorządu terytorialnego w danym roku budżetowym, których kwoty wyszczególnia się w układzie działań klasyfikacji budżetowej.

Zgodnie z ustawą o finansach publicznych, w ramach dochodów wyróżnia się dochody bieżące, które definiowane są jako dochody nie będące dochodami majątkowymi, które z kolei obejmują dotacje i środki przeznaczone na inwestycje, dochody ze sprzedaży majątku oraz dochody z przekształcenia prawa użytkowania wieczystego w prawo własności. Podobnie przedstawia się kwestia wydatków budżetowych, które również dzielą się na wydatki bieżące, niebędące wydatkami majątkowymi oraz wydatki majątkowe, którymi są inwestycje i zakupy inwestycyjne, w tym również programy finansowane z udziałem środków zewnętrznych, zakup i objęcie akcji i udziałów, a także wniesienie udziałów do spółek prawa handlowego. Różnica pomiędzy dochodami a wydatkami budżetu jednostki samorządu terytorialnego określana jest mianem nadwyżki budżetu lub deficytu budżetu.

Potencjał zasobów finansowych Gminy Jaślicka według danych GUS z 2021 roku, wynosił, 16 583 466,74 zł, a w stosunku do roku 2017, wysokość dochodów na terenie Gminy zwiększyła się o 5 744 247,44 zł, tj. o 53,0 %. Jeżeli chodzi o wydatki, ich wysokość w 2021 roku wyniosła 17 615 928,25 zł, wskutek czego deficyt budżetowy wyniósł 1 032 461,51. zł. W stosunku do roku 2017, wysokość wydatków Gminy zwiększyła się o 6 760 527,95 zł, tj. o 62,3 %.

Realizację budżetu w Gminie Jaślicka na przestrzeni lat 2017-2021, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 23 Realizacja budżetu Gminy Jaślicka na przestrzeni lat 2017-2021 w zł

Rodzaj	2017	2018	2019	2020	2021
Dochody	10 839 219,30	13 564 088,15	12 605 831,26	16 380 504,75	16 583 466,74
Wydatki	10 855 400,30	14 091 270,54	13 338 011,09	15 755 359,07	17 615 928,25
Nadwyżka/ deficyt	- 16 181	- 527 182,39	- 732 179,83	625 145,68	- 1 032 461,51

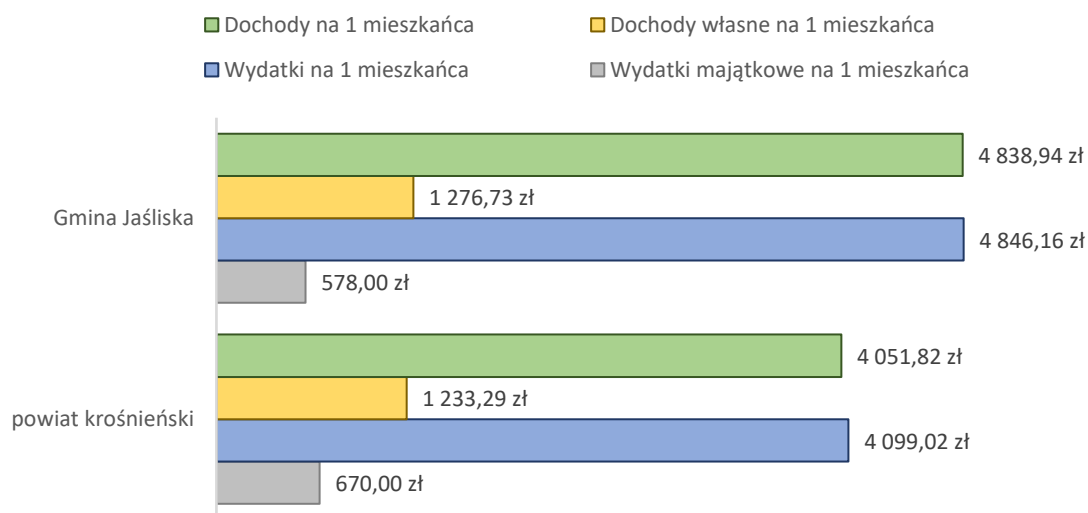
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Duże znaczenie w analizie sytuacji finansowej poszczególnych gmin mają wskaźniki dotyczące dochodów oraz wydatków na 1 mieszkańca. Wysokość dochodów na 1 mieszkańca w Gminie Jaślicka według danych z 2021 roku wyniosła 7 904,42 zł, w tym dochodów własnych – 1 497,54 zł, z kolei wysokość wydatków na 1 mieszkańca wyniosła 8 396,53 zł, w tym wydatków majątkowych – 2 399,00 zł. Porównując te dane z danymi dla powiatu krośnieńskiego w 2021 roku, można zauważyć, że zarówno dochody jak i wydatki na 1 mieszkańca w gminie są wyższe, niż

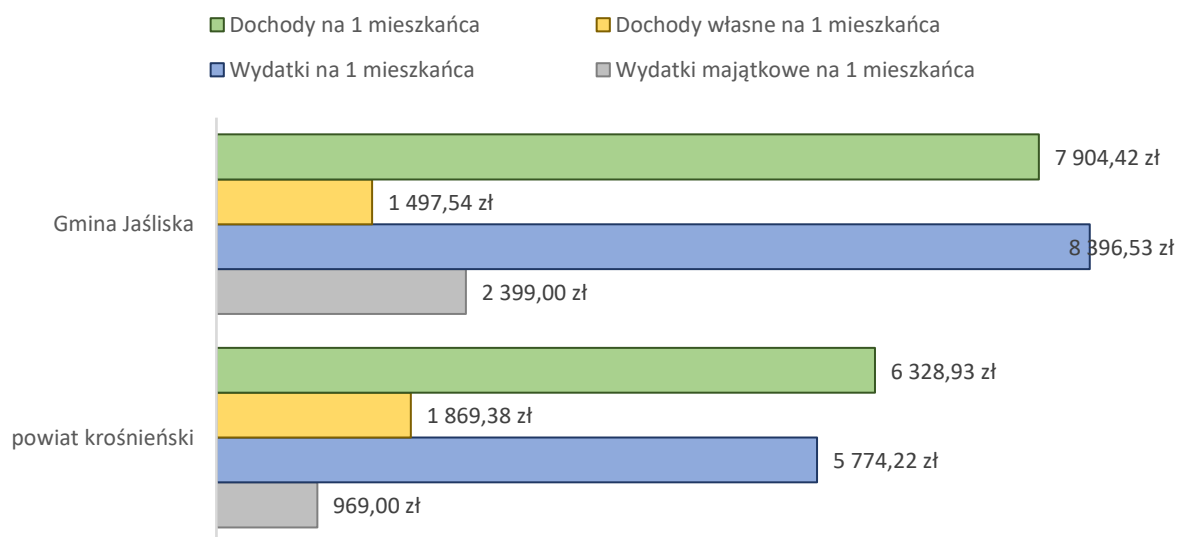
średnia dla powiatu. W stosunku do roku 2017, wysokość wskaźników w 2021 roku wzrosła zarówno w gminie, jak i w powiecie, co ma związek ze wzrostem dochodów oraz wydatków gmin na przestrzeni ostatnich lat, ale również i wskutek zmniejszającej się liczby mieszkańców. Dane te zobrazowane zostały na poniższym wykresie.

Wykres 16 Dochody na 1 mieszkańca oraz wydatki na 1 mieszkańca w 2017 i 2021 w Gminie Jaślicka oraz powiecie krośnieńskim

2017

2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

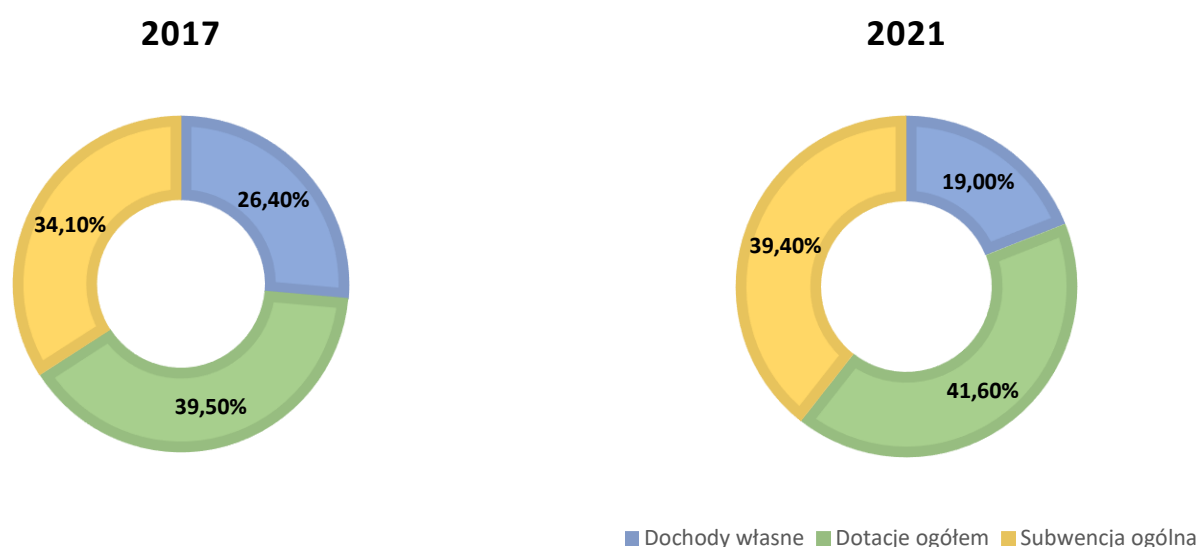
W strukturze dochodów jednostek samorządu terytorialnego, wyróżnia się dochody własne, dotacje ogółem oraz subwencję ogólną. Źródłami dochodów własnych są przede wszystkim wpływy z podatków i opłat lokalnych, a także udziały we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych oraz podatku dochodowego od osób prawnych. Dotacje ogółem obejmują m. in. dotacje celowe z budżetu państwa na realizację zadań z zakresu administracji rządowej i innych zadań zleconych przez ustawy, na finansowanie lub dofinansowanie zadań

własnych oraz dotacje i płatności budżetu środków europejskich, a także dotacje celowe przekazane w ramach programów finansowanych ze środków europejskich oraz innych środków zagranicznych. Z kolei subwencja oświatowa to świadczenie pieniężne z budżetu państwa, obejmujące części: oświatową, wyrównawczą, równoważącą oraz regionalną i rekompensującą.

Według danych GUS z 2021 roku, największą część dochodów Gminy Jaślicka stanowiły dotacje – 39,5 % ogółu dochodów, natomiast najmniejszą część – dochody własne, tj. 26,4 % dochodów ogółem. W tej kwestii nie nastąpiła zmiana w stosunku do roku 2017, gdzie największą część dochodów budżetu stanowiły dotacje – 41,6 %, natomiast najmniejszą również dochody własne – 19,0 %. Na przestrzeni lat 2017-2021 wzrost udziału dotacji i subwencji ogólnej w strukturze dochodów budżetowych nastąpił kosztem dochodów własnych.

Dane dotyczące struktury dochodów budżetu Gminy Jaślicka w roku 2017 i 2021, przedstawia poniższy wykres.

Wykres 17 Struktura dochodów budżetu Gminy Jaślicka w roku 2017 i 2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Jak wspomniano już wcześniej, dochody budżetu dzieli się na dochody bieżące i dochody majątkowe. Największą część dochodów gmin stanowią dochody bieżące, których wysokość znacznie wzrosła na przestrzeni ostatnich lat. Wzrost w tym czasie dotyczył również dochodów majątkowych, które obejmowały przede wszystkim środki na inwestycje. W 2021 roku, w gminie Jaślicka wysokość dochodów majątkowych wyniosła 3 717 370,01 zł, co stanowiło 22,4 % dochodów ogółem, natomiast w 2017 roku ich wysokość kształtowała się na poziomie 584 928,15 zł, co stanowiło 5,4 % dochodów ogółem. Największą część dochodów majątkowych, stanowiły dotacje oraz środki przeznaczone na inwestycje, których źródłem były środki zewnętrzne z budżetu państwa w ramach różnego rodzaju programów rządowych, w tym Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych i Rządowego Funduszu Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych, a także środki pochodzące z funduszy europejskich.

Wysokość dochodów majątkowych, w tym wysokość dotacji i środków przeznaczonych na inwestycje oraz wpływów ze sprzedaży składników majątkowych w Gminie Jaślicka w 2017 i 2021 roku, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 24 Kształtowanie się dochodów majątkowych w Gminie Jaślicka na przestrzeni lat 2017-2021

Rodzaj	2017	2018	2019	2020	2021
Dotacje oraz środki przeznaczone na inwestycje w zł	466 535,27	1 445 863,96	578 492,92	1 987 723,30	1 906 382,72
Wpływy ze sprzedaży składników majątkowych w zł	8 720,17	- 236,05	89 205,61	1 807,00	83 383,62
Dochody majątkowe ogółem w zł	584 928,15	2 319 202,63	682 800,29	3 804 969,30	3 717 370,01
% dochodów ogółem	5,4	17,1	5,4	23,2	22,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Podobnie jak w przypadku dochodów, obok wydatków bieżących ważną rolę w kształtowaniu budżetu pełnią wydatki majątkowe, które obejmują wydatki na inwestycje i zakupy inwestycyjne. Realizacja inwestycji przez gminę stanowi główny element jej rozwoju, wyrażany przede wszystkim poprzez wzrost konkurencyjności i zaspokajanie potrzeb społeczeństwa. Wydatki inwestycyjne w tym kontekście mają zasadnicze znaczenie, wpływają one w istotny sposób zarówno na skalę, jak i rodzaj podejmowanych działań inwestycyjnych, zalicza się je do najbardziej efektywnych narzędzi wpływania na rozwój regionalny. W swej istocie wydatki inwestycyjne umożliwiają oddziaływanie na skuteczność wypełniania zadań publicznych przez jednostki samorządu terytorialnego. Wnioskować można, że niezbędność realizacji inwestycji przez gminę w kluczowy sposób wpływa na strukturę ponoszonych przez nią wydatków.

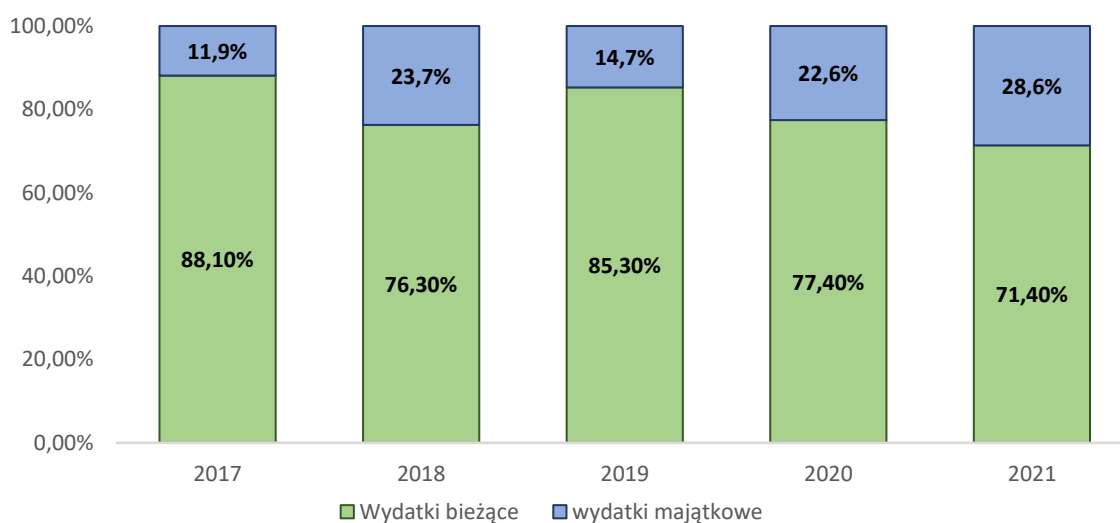
W 2021 roku, w Gminie Jaślicka wysokość wydatków majątkowych wyniosła 5 032 689,32 zł, stanowiąc 28,6 % wydatków ogółem.

Tabela 25 Udział wydatków majątkowych (inwestycyjnych) w wydatkach budżetowych w Gminie Jaślicka na przestrzeni lat 2017-2021

Rok	Wydatki ogółem (w zł)	Wydatki majątkowe (w zł)	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)
2017	10 855 400,30	1 290 324,37	11,9
2018	14 091 270,54	3 335 232,76	23,7
2019	13 338 011,09	1 955 405,96	14,7
2020	15 755 359,07	3 560 488,85	22,6
2021	17 615 928,25	5 032 689,32	28,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Wykres 18 Udział wydatków bieżących oraz majątkowych (inwestycyjnych) w wydatkach ogółem w Gminie Jaślicka na przestrzeni lat 2017-2021

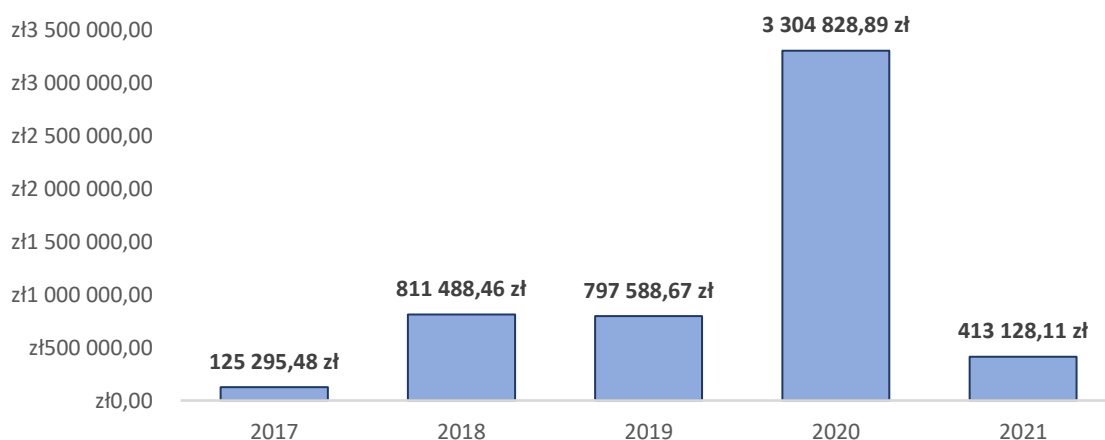
Źródło: Opracowanie własne

Zadłużenie Gminy Jaślicka na dzień 31.12.2022 r. 3 121 047,74, co stanowiło 14,5 % dochodów budżetu Gminy. Na owe zadłużenie składały się pożyczki i kredyty długoterminowe zaciągnięte w latach ubiegłych. Analizując roczne sprawozdania finansowe z wykonania budżetu Gminy, można stwierdzić, że jej sytuacja finansowa jest stabilna.

Ważnym elementem budżetu są przekazywane gminie środki na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów realizowanych ze środków funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności UE, a także programów ze środków bezzwrotnych pochodzących z Unii Europejskiej oraz na realizację płatności, których źródłem jest budżet środków europejskich. W latach 2017-2021, zgodnie z danymi GUS, Gminy Jaślicka pozyskała łącznie 5 452 329,61 zł w ramach programów i projektów realizowanych z udziałem środków europejskich.

Wysokość pozyskanych przez Gminy Jaślicka środków w ramach programów i projektów unijnych realizowanych w latach 2017-2021, przedstawia poniższy wykres.

Wykres 19 Wysokość pozyskanych przez Gminę Jaślicka środków w ramach programów i projektów unijnych w latach 2017-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Gmina Jaślicka realizowała projekty m. in. w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego 2014-2020, którego Instytucją Zarządzającą był Zarząd Województwa Podkarpackiego, a także Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 (PROW), którego Instytucją Zarządzającą było Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, natomiast instytucjami wdrażającymi: Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Urzędy Marszałkowskie oraz Agencja Rynku Rolnego.

5.4 Strefa Przestrzenna

5.4.1 Środowisko naturalne i formy ochrony przyrody

środowisko

W odniesieniu do podziału fizycznogeograficznego Polski, obszar Gminy Jaślicka położony jest w obrębie makroregionu Beskid Środkowy oraz mezoregionu Beskid Niski.

Obszar Gminy Jaślicka charakteryzuje się skomplikowanym przebiegiem grzbietów i dolin górskich. Gmina jest otoczona dwoma głównymi pasmami – granicznym w południowej części oraz niższym pasmem Bukowicy w części północno-wschodniej (szczyt Skibice 778 m n.p.m.). Najważniejsze szczyty wzdłuż grzbietu głównego to: Kieł (bądź Klin na południowym zachodzie, 689 m n.p.m.) i zwornikowy szczyt Kanasiówki (bądź Baby, 831 m n.p.m.), na południowo-wschodnich krańcach Gminy. W centralnej części grzbietu głównego, powyżej Jaślick, położona jest jedna z niżej położonych przełęczy grzbietu głównego Karpat – Beskid nad Czeremchą (581 m n.p.m.),

Rzeźbę Gminy Jaślicka można zaliczyć do typu rzeźby gór średnich bądź niskich, zaś fragmenty położone w obniżeniach – do typu rzeźby pogórskiej. Na terenie Gminy odcinki przełomowe mają zarówno Jasiołka (zachodnia część Gminy, pomiędzy szczytami Piotrusia i Ostrej), jak i Wiśłok (północno-wschodnia część Gminy, pomiędzy stokami pasm Bukowicy i Jawornika). Przełom Jasiołki jest też najniższym położonym punktem w granicach Gminy (ok. 350 m n.p.m.).

Fragmenty grzbietu głównego oraz grzbietów bocznych są silnie spłaszczone, co zaznacza się szczególnie w pobliżu obniżenia w obrębie grzbietu głównego oraz w strefie oddzielającej dolinę Jasiołki od Wiśłoki. Stoki mają zróżnicowane nachylenie, jednak pomimo stosunkowo niewielkich wysokości bezwzględnych, można spotkać na terenie Gminy nachylenia znacznie przekraczające 15°. Najbardziej strome stoki charakteryzują otoczenia najbardziej wybitnych szczytów na terenie Gminy: Piotrusia, Ostrej, Kamienia, Kanasiówki, Skibic oraz Jawornika. W pobliżu odcinków przełomowych notowane są największe deniwelacje, sięgające 350 m.

Obecnie na terenie Gminy Jaślicka nie eksploatuje się surowców mineralnych, niemniej szczególnie w rejonie kopuły szczytowej Kamienia, zlokalizowane są rozległe historyczne kamieniołomy piaskowca magurskiego, których eksploatację datuje się na XVIII – poł. XX w. Obecnie stanowią one antropogeniczne formy tereny o walorach kulturowych. Ponadto, zidentyfikowano w Moszczańcu nowe złoża piaskowców o zasobach szacowanych na 35,5 mln t.

Lasy znajdujące się w Gminie Jaślicka, posiadają niezwykle bogatą szatę roślinną oraz są ostoją bardzo licznej dzikiej zwierzyny, m. in. dzików, żbików, wilków, rysi oraz niedźwiedzi brunatnych. Zgodnie z danymi GUS, powierzchnia gruntów leśnych, która obejmuje powierzchnię lasów oraz gruntów związanych z gospodarką leśną, wynosiła w 2022 r. w Gminie Jaślicka 11 699,21 ha, co w stosunku do roku 2018 oznaczało ubytek o 13,84 ha. Ok. 95,4 % powierzchni gruntów leśnych, tj. 11 156,26 ha stanowiły grunty leśne publiczne Skarbu Państwa, z tego 11 153,82 ha grunty leśne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych.

Powierzchnię gruntów leśnych w Gminie Jaślicka na przestrzeni lat 2018-2022, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 26 Powierzchnia gruntów leśnych w Gminie Jaślicka na przestrzeni lat 2018-2022

Wyszczególnienie	2018	2019	2020	2021	2022
Grunty leśne ogółem w ha	11 713,05	11 713,00	11 712,63	11 698,63	11 699,21
Lesistość w %	69,9	69,9	69,9	68,8	69,8
Grunty leśne publiczne w ha	11 332,49	11 351,05	11 351,00	11 350,63	11 350,63
Grunty leśne publiczne Skarbu Państwa w ha	11 137,89	11 156,68	11 156,63	11 156,26	11 156,26
Grunty leśne publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych w ha	11 135,30	11 154,24	11 154,19	11 153,82	11 153,82
Grunty leśne gminne ogółem w ha	193,00	193,00	193,00	193,00	193,00
Grunty leśne prywatne ogółem w ha	362,00	362,00	362,00	348,00	347,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Gmina Jaślicka, gdzie wskaźnik lesistości w 2022 r. wyniósł 69,8 %, znajdowała się na pierwszym miejscu w powiecie krośnieńskim, dla którego lesistość kształtowała się na poziomie 38,9 %. Wskaźnik lesistości dla województwa podkarpackiego wynosił w tym czasie 38,3 %.

Tabela 27 Wskaźnik lesistości w Gminach powiatu krośnieńskiego w 2022 roku

Gmina	Lesistość w %
Gmina Chorkówka	20,1
Gmina Dukla	51,2
Gmina Iwonicz-Zdrój	20,7
Gmina Jaślicka	69,8
Gmina Jedlicze	9,0
Gmina Korczyna	35,4
Gmina Krościenko Wyżne	4,2

Gmina Miejsce Piastowe	7,0
Gmina Rymanów	36,6
Gmina Wojaszówka	25,5
powiat krośnieński	38,9
województwo podkarpackie	38,3

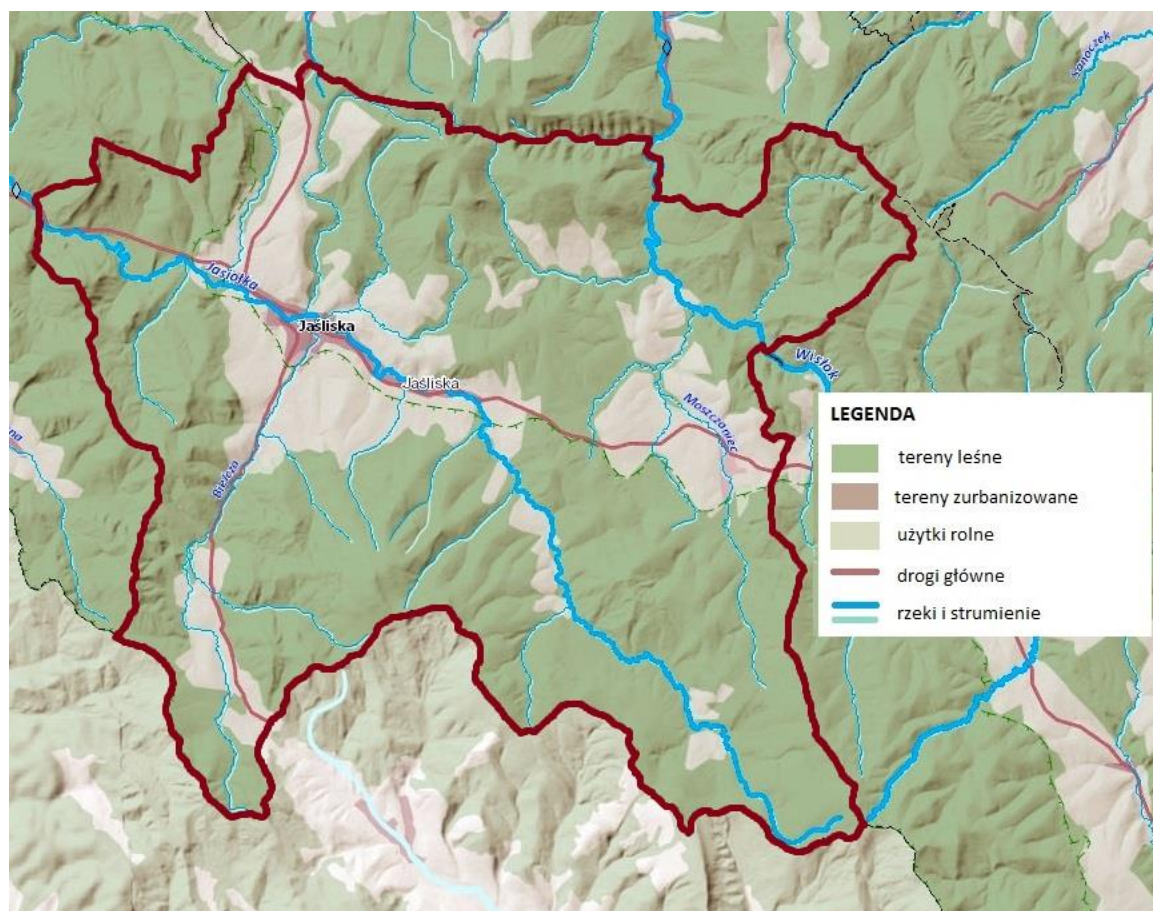
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Wody powierzchniowe

Obszar Gminy Jaśliska położony jest w zlewni Wisły, w dorzeczu Jasiołki i Wisłoka, w regionie wodnym Górnej Wisły, administrowanym przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Rzeszowie. Przez obszar Gminy przepływa rzeka Jasiołka wraz z dopływami oraz rzeka Wisłok. Obie są rzekami II rzędu – Jasiołka jest prawobrzeżnym dopływem Wisłoki, która wpada do Wisły w rejonie Połańca, zaś Wisłok jest lewobrzeżnym dopływem Sanu, który wpada do Wisły za Sandomierzem. Ponadto, w północnej części Gminy, w rejonie sołectwa Szklary, bierze swój początek rzeka Tabor (lewobrzeżny dopływ Wisłoka) w granicach Gminy położony jest wyłącznie jej obszar źródłkowy (Wody Polskie 2018). Zlewnie Jasiołki i Wisłoka dzielą gminę na dwie części. Większa, południowo-zachodnia, jest odwadniana przez Jasiołkę oraz jej dopływy, z których najważniejszymi jest Bielcza (jej obszarem źródłkowym są stoki Kamienia) oraz Jakusztyna, odwadniająca południowe stoki Jawornika. Z kolei najważniejszym dopływem Wisłoka na terenie Gminy, którego zlewnia obejmuje jej północno-wschodnie partie, jest Moszczaniec, płynący m.in. przez sołectwo o tej samej nazwie. Zarówno Wisłok, jak i Jasiołka biorą swoje początki na stokach Kanasiówki, jednak źródła Wisłoka są położone poza obszarem Gminy. Rzeka ta wpływa do Gminy Jaśliska w pobliżu dawnej wsi Darów, położonej na północ od Moszczańca, zaś opuszcza ją w pobliżu dawnej wsi Wernejówka. Warto zaznaczyć, iż oprócz wymienionych cieków, gminę przecinają liczne potoki o charakterze górskim bądź pogórskim. Rzeka Jasiołka bierze swój początek ze stoku wzniesienia Hanasiówki na wysokości około 800 m. n. p. m, początkowo płynie w kierunku północno- zachodnim, przepływając przez wsie Jasiel, Rudawkę Jaśliską, Wolę Wyzną i Wolę Niżną. Odtąd zwraca swój bieg, płynąc w obręb Posady Jaśliskiej. Na terenie Jaślisk wpada do niej lewobrzeżny potok Bielcza. W rejonie Daliowej koryto Jasiołki zwęża się między Ostrą Górą (687 m) a górą Piotrusiem (731 m). Od wsi Lipowica zmienia swój bieg na północy. Duklę opływa od wschodu. W rejonie wsi Świerzowej, zwraca na północny zachód, zaś na granicy wsi Moderówka przyjmuje kierunek zachodni. Płynie przez Jasło, a tuż za nim, na obszarze wsi Kaczorówki wpada do Wisłoki jako jej prawobrzeżny dopływ na wysokości 225 m n.p.m. W górnym swym biegu jako rzeka podgórska, silnie eroduje – w dolnym zaś posiada koryto mocno meandrujące. Jasiołka w swym biegu przyjmuje liczne potoki, strugi. Prawobrzeżnymi dopływami są: Posada, Hyżny, Daliówka, natomiast lewobrzeżnymi – Bielcza, Swałdówka, Głęboki, Równe, Sołotwina, Bobrówka, Chlebianka i inne. Górny bieg Jasiołki nazywany jest przez miejscową ludność Jasiel, Jaseł, Jasełka. Długość rzeki: 76 km powierzchnia dorzecza: 513,2 km². Wschodnia część Gminy należy do zlewni rzeki Wisłok.

Sieć cieków wodnych na terenie Gminy Jaśliska, przedstawia poniższa mapa.

Mapa 3 Sieć cieków wodnych na terenie Gminy Jaśliśka

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ISOK

Koryto Jasiołki, w części obejmującej wsie Wola Niżna, Posada Jaśliśka, Jaśliśka oraz Daliowa, jest w niewielkim stopniu umocnione. Procesy morfologiczne związane ze zjawiskami ekstremalnymi są łagodzone poprzez naturalne zdolności retencyjne niezagospodarowanych górnych partii zlewni, które charakteryzują się:

- Dużym stopniem zalesienia,
- Licznymi spłaszczeniami w obrębie wierzchowin i stoków, na których zachodzą warunki do naturalnej retencji wód,
- Silnie meandrującym charakterem koryt rzecznych, wpływającym na obniżenie energii wód. Jest to powiązane z dużą szerokością teras zalewowych na terenach niezamieszkałych,
- Dodatkowym potencjałem zwiększenia retencji w związku z intensywną działalnością bobrów europejskich w górnych partiach zlewni,
- Utrzymaniem roślinności nadrzecznej, wzdłuż koryt przebiegających przez tereny użytków zielonych, co również ma wpływ na wzrost potencjału retencji wód na obszarach niezamieszkałych.

Wody podziemne

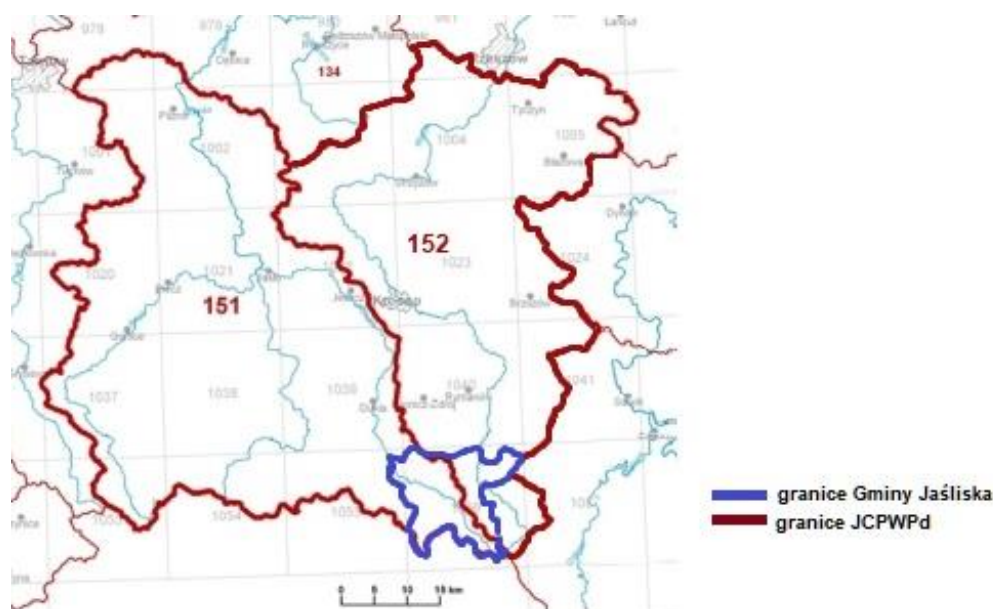
Wody podziemne występujące na obszarze arkusza Jaśliska charakteryzują się na ogół bardzo dobrą (poziom fliszowy) i dobrą jakością (poziom czwartorzędowy) (klasa I i IIa). Niewielkie punktowe przekroczenia norm jakościowych dla jonów manganu i związków azotu sprawia, że wymagają one niekiedy prostego uzdatniania. Wody podziemne zasilane są głównie poprzez bezpośrednią infiltrację opadów atmosferycznych, a także w niewielkim stopniu poprzez infiltrację wód powierzchniowych oraz dopływ z podłoża. Zasilanie piętra fliszowego zależy przede wszystkim od charakteru litologicznego związki i kąta nachylenia stoków. Najdogodniejsze warunki infiltracji istnieją w obrębie dolin rzecznych.

Najbardziej zagrożone są wody poziomu czwartorzędowego w dolinie Wisłoka i Jasiołki. Występują one płytko pod powierzchnią i nie mają ciągłej pokrywy izolującej. Potencjalnymi ogniskami zanieczyszczeń są większe skupiska ludności (Jaśliska, Posada Jasielska, Wisłok Wielki), brak sieci kanalizacyjnej, stosowanie środków ochrony roślin i nawożenia, a także chemicznych środków utrzymania dróg.

Tereny Gminy położone są na dwóch powierzchniach Jednolitych Części Wód Podziemnych: PLGW2000151 oraz PLGW2000152.

Warstwy wodonośne zlokalizowane w obrębie Gminy Jaśliska nie spełniają kryteriów wyznaczania Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP). W granicach Gminy Jaśliska nie wyznaczono głównych zbiorników wód podziemnych (GZWP), występują natomiast fragmenty stref wysokiej ochrony (OWO) dla GZWP „Dolina rzeki Wisłok 432” i „Dolina rzeki Wisłoki 433”.

Mapa 4 Jednolite części wód podziemnych w Gminie Jaśliska i województwie podkarpackim

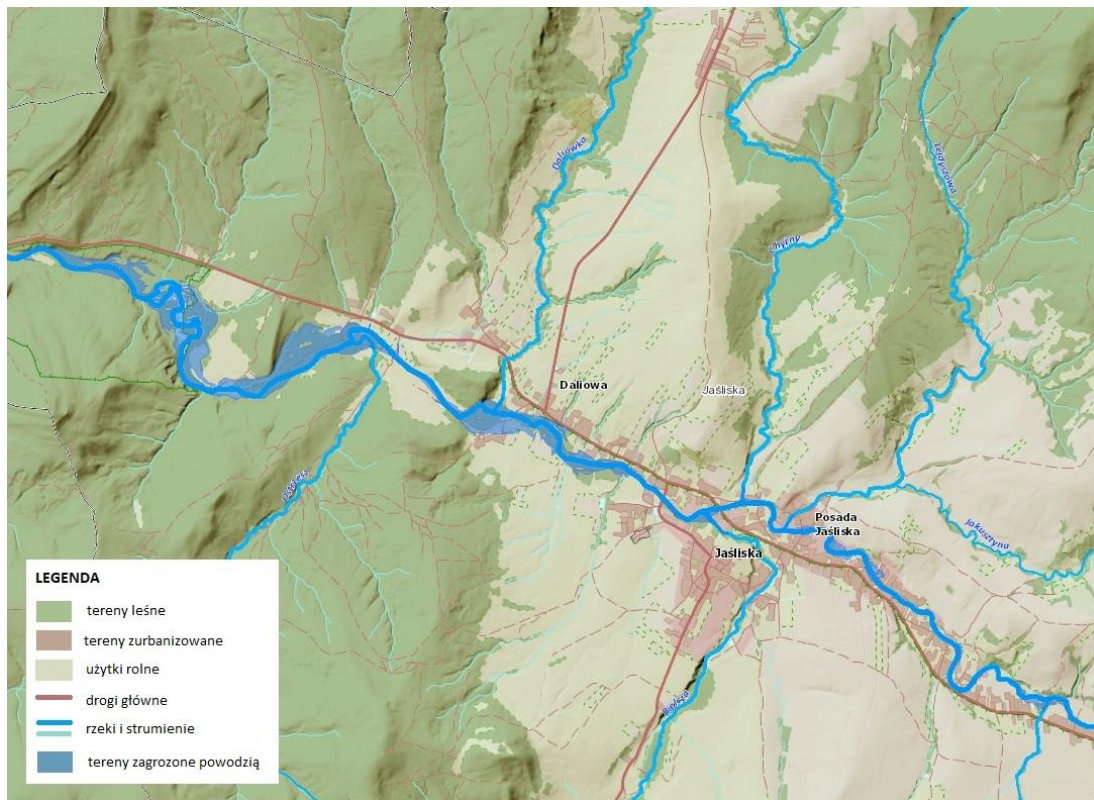

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ISO, arkusz 151-152

Zagrożenie powodziowe

Aktualne mapy zagrożenia powodziowego sugerują możliwość podtopień w obrębie terasy zalewowej Wisłoka, jednak rzeka ta przepływa przez niezamieszkały obszar Gminy, przez co konsekwencje gospodarcze takich zjawisk ekstremalnych byłyby niewielkie

Mapa 5 Zagrożenie powodzią na terenie Gminy Jaślicka

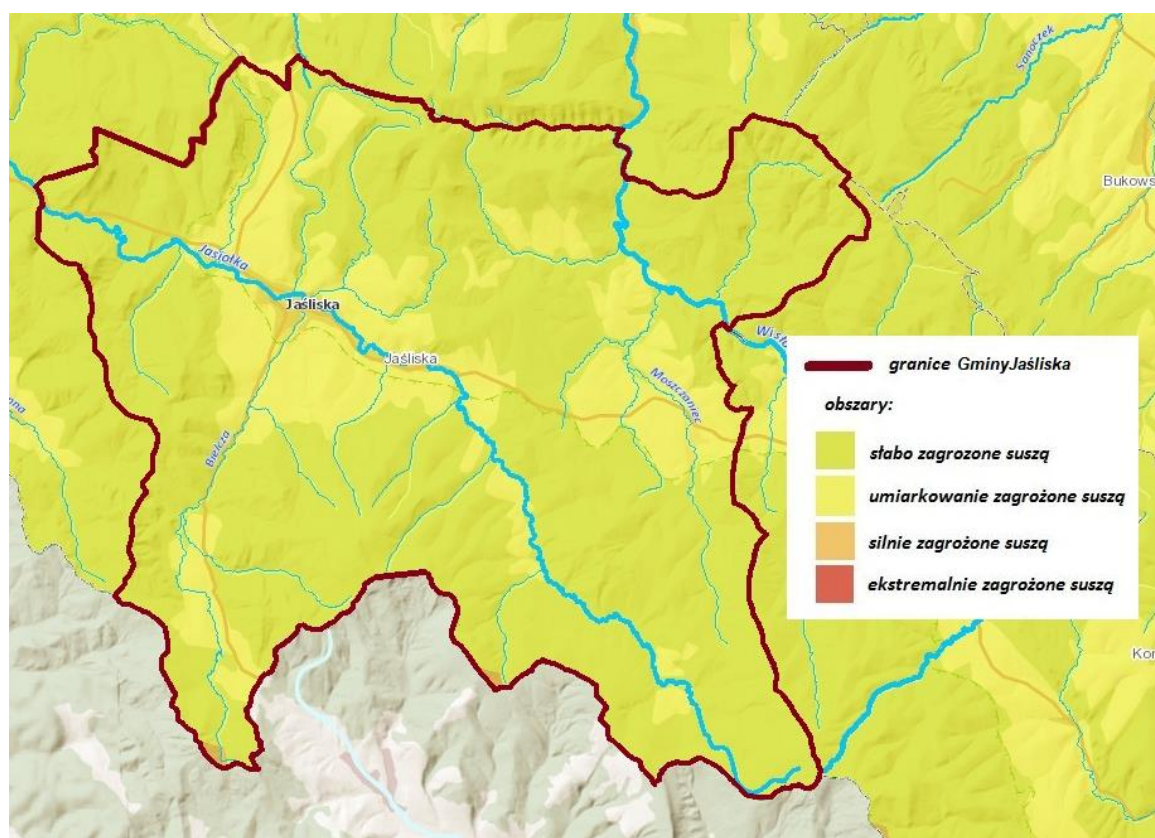

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ISOK

Zagrożenie suszą

Analizując mapy i dane zamieszczone przez Wody Polskie, można powiedzieć, iż teren Gminy Jaślicka jest słabo lub umiarkowanie zagrożony suszą.

Mapa 6 Zagrożenie suszą na terenie Gminy Jaślińska

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ISOK

Zagrożenia osuwiskami

Procesem morfologicznym o negatywnych skutkach gospodarczych, który dotyczy Gminy Jaślińska, są ruchy masowe prowadzące do powstawania osuwisk. Największa liczba aktywnych stref osuwiskowych położona jest na północnych i zachodnich stokach Kamienia, na wschodnich zboczach Jasiołki, szczególnie w rejonie osiedla Wola Wyżna oraz dalej na północ, w obrębie stoków Tokarni, Ostrej, Piotrusia i Działu Szklarskiego. W znacznie mniejszym zakresie osuwiska występują wzdłuż fragmentów dolin odwadniających gniazdo Jawornika (System Osłony Przeciw osuwiskowej SOPO 2018). Znakomita większość tych stref jest położona na obszarach niezamieszkałych i może stanowić zagrożenie jedynie dla ciągłości lokalnych ciągów komunikacyjnych. Należy jednak zwrócić uwagę, że zidentyfikowane tereny zagrożone ruchami masowymi, na których osuwiska jeszcze nie występują, obejmują strefy osiedli mieszkaniowych – są to zbocza Jasiołki w obrębie Woli Niżnej, Posady Jaślińska i Jaślisk, zbocza Biełczy w Jaśliskach, a także niewielki fragment doliny odwadniającej od wschodu sołectwo Szklary (System Osłony Przeciw osuwiskowej SOPO 2018).

klimat

Gmina Jaślińska jako położona w obrębie obszarów górskich charakteryzujących się dużą zmiennością typów pogody, wskutek czego nie może przynależeć do żadnego z wyróżnionych regionów klimatycznych w skali Polski. Zarysowane w poprzedni rozdziale deniwelacje powodują,

iz zarysowuje się w obrębie Gminy piętrowość klimatyczna, z obszarami położonymi powyżej 680 m n.p.m. przynależącymi do piętra umiarkowanie chłodnego, ze średnimi temperaturami powietrza od +4 do +6 stopni w skali roku. W dnie doliny Jasiołki średnia roczna temperatura wynosi + 6,5 stopni z maksimum w lipcu (średnia +17,1 stopnia) i minimum w styczniu (-6 stopnia). Charakterystycznym i niekorzystnym zjawiskiem są zimowe zastoiskowe inwersje termiczne, powstające wskutek spływania w dół słabo przewietrzanych dolin silnie wychłodzonych mas powietrza.

Roczna suma opadów w Jaśliskach wynosi 908 mm. Wartości te rosną nieznacznie do wartości 950 mm w rejonie szczytu Kanasiówki, jednak łączne różnice pomiędzy sumami opadów w obrębie dolin i wierzchowin nie są znaczne. Najwięcej opadów przypada na okres letni, ze średnimi dla lipca i sierpnia przekraczającymi 100 mm. W najsuchszym miesiącu lutym, sumy te nie przekraczają 40 mm. Dane dotyczące długości zalegania pokrywy śniegowej pominięto ze względu na zauważalne zjawisko zmniejszania się sumy opadów tego typu w ciągu ostatnich lat. Pokrywa ta utrzymuje się jednak dłużej na stokach północnych, w porównaniu ze stokami o wystawie południowej.

Procesem o negatywnych skutkach gospodarczych, który dotyczy Gminy Jaśliska, są ruchy masowe prowadzące do powstawania osuwisk. Największa liczba aktywnych stref osuwiskowych położona jest na północnych i zachodnich stokach Kamienia, na wschodnich zboczach Jasiołki, szczególnie w rejonie osiedla Wola Wyżna oraz dalej na północ, w obrębie stoków Tokarni, Ostrej, Piotrusia i Działu Szklarskiego. W znacznie mniejszym zakresie osuwiska występują wzdłuż fragmentów dolin odwadniających gniazdo Jawornika. Znakomita większość tych stref jest położona na obszarach niezamieszkałych i może stanowić zagrożenie jedynie dla ciągłości lokalnych ciągów komunikacyjnych. Należy jednak zwrócić uwagę, że zidentyfikowane tereny zagrożone ruchami masowymi, na których osuwiska jeszcze nie występują, obejmują strefy osiedli mieszkaniowych – są to zbocza Jasiołki w obrębie Woli Niżnej, Posady Jaśliska i Jaślisk, zbocza Biełczy w Jaśliskach, a także niewielki fragment doliny odwadniającej od wschodu sołectwo. Obszar Gminy Jaśliska nie jest zagrożony intensywnymi procesami sputkiwania w obrębie użytków rolnych.

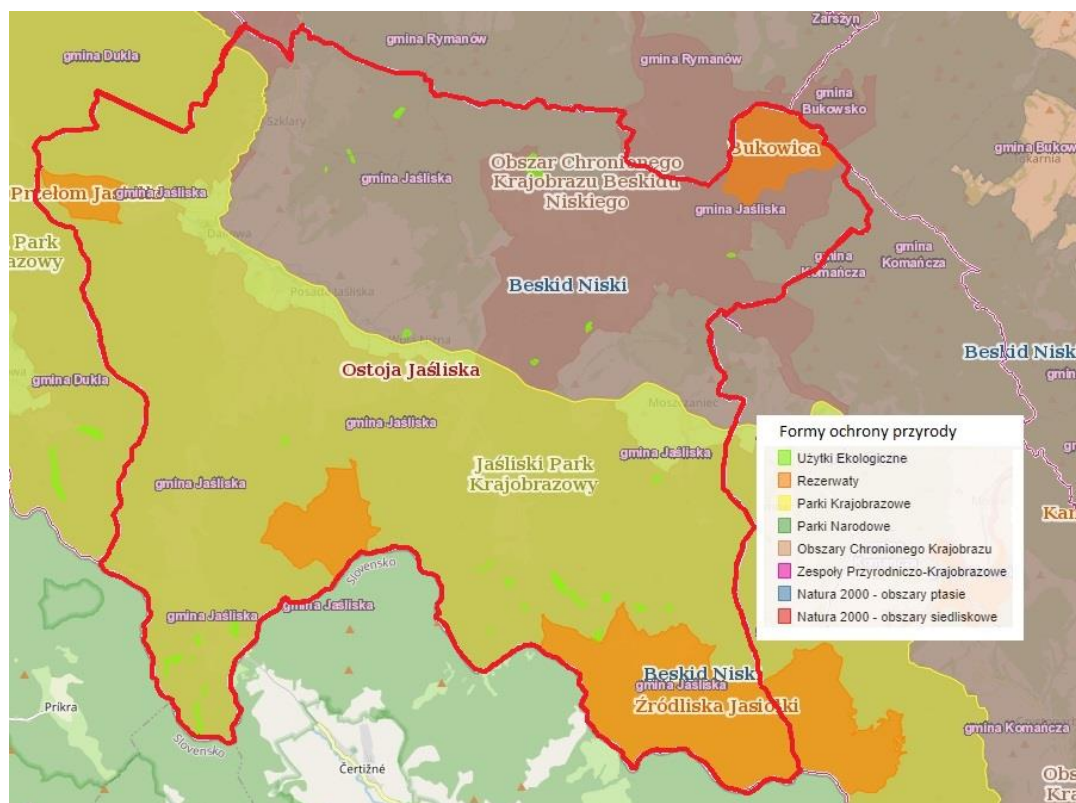
Formy ochrony przyrody

Najcenniejsze wartości przyrodnicze zostały objęte różnymi formami ochrony przyrody, przede wszystkim Natura 2000 i Jaśliski Park Krajobrazowy. Cała Gmina Jaśliska objęta jest ochroną w myśl *Ustawy o ochronie przyrody*. Na jej obszarze zlokalizowanych jest 5 obszarowych formy przyrody:

1. Rezerwaty przyrody Kamień nad Jaśliskami, Przełom Jasiołki, Źródlika Jasiołki oraz Bukowica,
2. Jaśliski Park Krajobrazowy,
3. Obszary Natura 2000 (Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk „Ostoja Jaśliska” oraz Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków „Beskid Niski”),
4. Obszar chronionego krajobrazu Beskidu Niskiego,
5. Użytki ekologiczne.

Ponadto, na terenie Gminy 5 obiektów uznano za pomniki przyrody m.in.: cisy pospolite w dolinie Biełczy i na stanowisku na południowy zachód od Moszczańca, grupa drzew (jodła pospolita, cis pospolity oraz dwa osobniki lipy drobnolistnej) w obrębie wierzchowiny wododziałowej dzielącej zlewnie Wisłoka i Jasiołki oraz trzypienne drzewo Piotruś rosnące w kompleksie leśnym położonym na południe od Polan Surowicznych.

Mapa 7 Formy ochrony przyrody na terenie Gminy Jaśliska

Źródło: geoserwis.gdos.gov.pl

Jaśliski Park Krajobrazowy powołano 27 marca 1992 roku, rozporządzeniem Wojewody Krośnieńskiego. Powierzchnia parku wynosi 25 288 ha. stanowi ważne ogniwo ochrony przyrody - zajmuje teren pomiędzy parkami narodowymi: Bieszczadzkim i Magurskim - dla tego drugiego stanowi otulinę wschodniej ściany. Obszar parku to tereny źródłiskowe dwóch ważnych dla Beskidu Niskiego rzek - Jasiołki i Wisłoki. Obydwie zaczynają tutaj swój bieg, tu też mogą poszczycić się najczystsą wodą. Park powstał na terenach stosunkowo gęsto zamieszkałych jeszcze do połowy lat 40 XX wieku. Opuszczone, zdewastowane na skutek działań UPA i WP tereny z wolna zaczęła przejmować pod opiekuńcze ramiona przyroda. Nawet działalność PGR - ów (które to upadły w latach 90) nie była w stanie tego procesu zatrzymać. Odradzało się środowisko, które wyparł człowiek w XV - XVI wieku. Park powstał właśnie z myślą o ochronie przyrody powstałej w ramach tzw. sukcesji wtórnej. Dzisiaj można te obszary uznać za jedne z najczystszych w Europie.

Można tutaj zobaczyć prawdziwe bogactwo flory i fauny. Jeśli chodzi o świat roślin, to można tu podziwiać różne zbiorowiska roślinne. Środowisko leśne reprezentuje

przede wszystkim okazała buczyna karpacka, czyli las bukowy z domieszką jodły, grabu i jawora. Brzegi potoków porastają zespoły olszynki górskiej. Oprócz tego zobaczyć tu można grądy i bory jodłowe. Ewentualnym są naturalne stanowiska modrzewia polskiego i cisa pospolitego. Ogółem na terenie parku można spotkać około 900 gatunków roślin, z czego 600 to gatunki leśne. Jeśli chodzi o faunę, spotkać tu można wielkie ssaki Polski - wilka, niedźwiedzia brunatnego, rysia, łosia czy żubra. Jeśli chodzi o gady i płazy to występują tu m. in. żmija zygzakowata czy ropucha szara. Zobaczyć tu można również 10 gatunków nietoperzy, wiele bezkręgowców (np. nadobnica alpejska) czy ryb (głowacz pręgopłetwy, pstrągi). Jest to raj dla ornitologów - spotkać tu można 152 gatunki ptaków, z czego 114 lęgowych. Występują tu m. in. orlik krzykliwy, bocian czarny, puszczyk uralski czy dzięcioł białostrzybi.

Mapa 8 Jaślicki Park Krajobrazowy

Źródło: dukla.krosno.lasy.gov.pl

Na terenie Jaślickiego Parku Krajobrazowego funkcjonuje 5 rezerwatów:

- Rezerwat przyrody "Kamień nad Jaślickami" - zlokalizowany jest na stokach góry Kamień (857 m n.p.m.). Chroni unikalne formy skalne (w tym stare kamieniołomy piaskowca), lasy bukowo - jodłowe oraz bagniska, zwane "berezedniami".
- Rezerwat przyrody "Źródlika Jasiołki" - to największy rezerwat w Polskich Karpatach, chroniący obszary źródlotowe Wisłoki i Jasiołki, w tym liczne torfowiska.
- Rezerwat przyrody "Wadernik" - leży na stokach Wadernika i chroni naturalne stanowiska cisa pospolitego.
- Rezerwat przyrody "Modrzyna" - ten z kolei chroni stanowisko modrzewia polskiego w rejonie Barwinka. Niektóre okazy mają nawet około 200 lat.
- Rezerwat przyrody "Przełom Jasiołki" - obejmuje piękny odcinek biegu rzeki w rejonie Ostrej (687 m n.p.m.) i przede wszystkim chroni lasy o charakterze naturalnym. Spotkać tu można m. in. lasy łęgowe i olszynkę górską, grądy i buczynę karpacką.

Zdjęcie 7 Rezerwat Przyrody „Źródła Jasiołki”

Źródło: Urząd Gminy Jaślicka, fot. Piotr Urban

5.4.2 Dziedzictwo kulturowe

Gmina Jaślicka, według regionalizacji krajobrazów historyczno-kulturowych Polski położona jest w Regionie Południowo-Wschodnim Galicji, w obrębie Beskidu Niskiego i Bieszczadów. Charakterystyczną cechą historyczną tego regionu było zróżnicowanie narodowościowe i religijne, w szczególności zaś przenikanie się katolicyzmu polskiego i ukraińskiego oraz prawosławia. Cały obszar został zasiedlony dopiero w XVI-XVII wieku, przy czym część pogórska znacznie wcześniej, przez ludność polską, zaś część górską - przez pasterzy wołoskich, łemków oraz Bojków. Obecny krajobraz jest efektem walk po II wojnie światowej z Ukraińską Powstańczą Armią oraz przesiedleń. Pozostałymi relikami historycznymi są miejsca po dawnych cerkwiach, zarośnięte cmentarze prawosławne, przydrożne krzyże, a także naturalne siedliska łąkowe, stanowiące dziś przedmiot ochrony.

Główną jednostką osadniczą na terenie Gminy są stołeczne Jaślicka. Jest to zdegradowane miasto założone na prawie magdeburskim w 1366 roku i przekazane w 1424 r, biskupom przemyskim. Rozwój miasta był uwarunkowany dogodnym położeniem wzdłuż ważnego traktu handlowego w oparciu o który handlowano m.in. winem węgierskim. Na terenie Gminy trakt ten biegł przez dzisiejszy teren Szklar, szeroki grzbiet położony na północny zachód od Jaślick, a następnie wzdłuż doliny Biełczy przez przełęcz Beskid w stronę Węgier

Jaślicka do XIX wieku były ważnym biskupim ośrodkiem administracyjnym, co wpłynęło na jednonarodowość osady. Jaślicka stanowiły ważny ośrodek kamieniarstwa, czego świadectwem są historyczne kamieniołomy piaskowca na stokach Kamienia. Wraz z budową tzw. drogi dukielskiej (dziś drogi krajowej nr 19), Jaślicka utraciły korzyści lokalizacyjne i w konsekwencji utraciły prawa miejskie w 1934 r. Pomimo tego miejscowość zachowała małomiasteczkowy krajobraz

(szczególnie w obrębie i bezpośrednim otoczeniu rynku), zachowały się także fragmenty muru obronnego z XVI w. XVI-wieczne podpiwniczenia ratusza oraz budynku szkoły zostały wpisane do rejestru zabytków. XVIII-wiecznymi zabytkami są: barokowy kościół parafialny pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej oraz zlokalizowany po drugiej stronie dawnego traktu węgierskiego, drewniany dom z XVI wieku. Charakterystyczne, choć późniejsze obiekty zabytkowe to ciąg trzech drewnianych chałup małomiasteczkowych z XIX i XX wieku oraz budynek starej plebanii z 1890 roku. Z krajobrazowego punktu widzenia bardzo atrakcyjna i odzwierciedlająca miejską genezę, jest także lokalizacja Jaślisk na wierzchołku powyżej ujścia Biełczy do Jasiołki. Ponadto, niewielka intensywność zabudowy nawet w obrębie zabudowy zwartej umożliwia integrację widokową sylwety miasta z tłem krajobrazowym w postaci otaczających Jaśliska wzgórz.

Spośród pozostałych zabytków Gminy Jaśliska należy wymienić drewnianą cerkiew greckokatolicką pw. św. Parasekwii z 1928 r. w Daliowej (na planie krzyża oraz z dużą kopułą centralną) oraz cerkiew greckokatolicką pw. św. Mikołaja z 1812 roku w Woli Niżnej, funkcjonująca obecnie jako kościół rzymskokatolicki. Pierwsza z tych cerkwi jest atrakcyjnie zlokalizowana w kontekście ciągu widokowego drogi wojewódzkiej nr 897, niemniej otaczająca ją zabudowa stanowi istotny dysonans krajobrazowy.

Na krajobraz Gminy Jaśliska oraz na cechy społeczno-kulturowe tego obszaru silne piętno odcisnęła historia najnowsza. W czasie I wojny światowej grzbiet graniczny był areną zaciętych i długotrwałych walk wojsk austriackich i rosyjskich, które skutkowały pierwszymi zniszczeniami miejscowości położonych na południe od osi dzisiejszej drogi wojewódzkiej nr 897. Elementem upamiętniającym ten okres jest ciąg cmentarzy wojennych z I wojny światowej, zlokalizowanych wzdłuż grzbietu głównego na wschód od kopuły Kamienia. Kolejna fala zniszczeń miała miejsce w czasie II wojny światowej, z którą powiązana była akcja agitacyjna Radzieckiej Kompanii Przesiedleńczej, wskutek której znaczna część mieszkańców tamtejszych wsi wyemigrowała do Związku Radzieckiego. Jeszcze po II wojnie światowej Wojska Obrony Pogranicza (placówka w Jasielu) prowadziły tu walki z Ukraińską Powstańczą Armią. Opuszczone tereny zajęły Państwowe Gospodarstwa Rolne, które skomasowały grunty. Jednocześnie, zazwyczaj w innych częściach dolin przejętych przez PRG, zachowały się ślady dawnych cerkwi i cmentarzy greckokatolickich (m.in. Lipowiec, Czeremcha, Surowica, Jasiel), stanowiących cenny zasób kulturowy. Krajobraz kulturowy Gminy Jaśliska uzupełniają obiekty małej architektury w postaci krzyży przydrożnych oraz kapliczek, niekiedy utrzymanych w bardzo dobrym stanie.

5.4.3 Planowanie przestrzenne

Kierunki rozwoju przestrzennego Gminy Jaśliska określa Uchwała przyjęta przez Radę Gminy Jaśliska Nr XXX/195/05 z dnia 11.03.2005 r. w sprawie przyjęcia Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Dukla jako własne.

Studium określa politykę przestrzenną Gminy, lokalne zasady gospodarowania przestrzenią przy uwzględnieniu celów i kierunków polityki przestrzennej, określonych w koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województwa, planie

zagospodarowania przestrzennego województwa i strategii rozwoju Gminy. W tym zakresie fundamentalne znaczenie mają zasady ładu przestrzennego i zrównoważonego rozwoju.

Ład przestrzenny jest określany jako ukształtowanie powierzchni, które tworzy harmonijną całość i uwzględnia w sposób uporządkowany wszelkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne. Z kolei zrównoważony rozwój jest to rozwój społeczno-gospodarczy, w którym występuje proces integracji działań politycznych, społecznych i gospodarczych, mając na względzie zachowanie równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb społeczności lub obywateli, zarówno w chwili obecnej jak i dla przyszłych pokoleń.

Studium jest sporządzane dla obszaru znajdującego się w granicach administracyjnych Gminy oraz pełni trzy podstawowe funkcje:

- 1) stanowi akt polityki przestrzennej Gminy, określający strategię rozwoju przestrzennego;
- 2) wpływa na zasady kształtowania przestrzeni, określone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, koordynując ich ustalenia;
- 3) może stanowić ofertę dla przyszłych inwestorów, będąc jednym z ważniejszych elementów programu rozwoju Gminy.

W celu kształtowania zabudowy oraz wskaźników zagospodarowania terenu tworzone są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na działkach gminnych i prywatnych, umożliwiające przyjęcie wieloletniego kierunku działań standaryzujących ład i porządek przestrzenny oraz stwarzające możliwość zrównoważonego rozwoju podstawowej infrastruktury komunalnej i społecznej oraz sprawniejszego zasiedlania obszarów Gminy. Obligatoryjnie realizowane są programy i projekty zmierzające do harmonizacji i kształtowania przestrzeni publicznej.

Na koniec 2022 r. na terenie Gminy Jaśliska obowiązywał 1 miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, sporządzony na podstawie ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Powierzchnia terenów objętych planami wynosiła łącznie 9 863 ha, co stanowił 59,5 % całkowitej powierzchni Gminy.

Optymalnym rozwiązaniem w kształtowaniu polityki przestrzennej Gminy byłoby uchwalenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla wszystkich terenów zurbanizowanych Gminy Jaśliska. Jednak w obecnej sytuacji ekonomicznej Gminy oraz obowiązujących przepisów prawnych dot. ochrony przyrody, jest to rozwiązanie trudne i czasochłonne w realizacji.

Ze względu na mały odsetek terenów objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, zagospodarowanie przestrzenne jest realizowane poprzez wydawanie przewidzianych prawem decyzji o warunkach zabudowy lub decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego. W 2021 r. na terenie Gminy Jaśliska wydana została 1 decyzja o warunkach zabudowy, natomiast nie wydano żadnej decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego. Łącznie na przestrzeni lat 2017-2021 wydane zostały 5 decyzje o warunkach

zabudowy oraz 5 decyzji o ustaleniu lokalizacji celu publicznego. Dane dotyczące wydawanych decyzji na przestrzeni lat 2017-2021 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 28 Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy i decyzji o ustaleniu lokalizacji celu publicznego na przestrzeni lat 2017-2021 na terenie Gminy Jaślicka)*

Rodzaj decyzji	2017	2018	2019	2020	2021
Decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego	0	3	2	0	0
Decyzje o warunkach zabudowy, w tym:	0	3	1	0	1
- decyzje dotyczące innej zabudowy	0	3	1	0	1

**) Na dzień opracowania Strategii brak było dostępnych danych z 2022 roku.*

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

5.4.4 Mieszkalnictwo

Ważnym elementem rozwoju lokalnego w gminie jest mieszkalnictwo, związane z wielkością zasobów mieszkaniowych oraz warunkami mieszkaniowymi. Mieszkalnictwo ściśle wiąże się również z polityką przestrzenną, ze względu na jej rolę w kształtowaniu przestrzeni, decydując o sposobie użytkowania terenu. Według danych GUS z 2021 roku, na terenie Gminy Jaślicka znajdowało się 625 mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej 47 671 m². W stosunku do roku 2017 ich liczba zmalała o 17.

Dane dotyczące zasobów mieszkaniowych Gminie Jaślicka w roku 2017 i 2021 przedstawia poniższa tabela. Na dzień opracowania Strategii brak było dostępnych danych z 2022 roku.

Tabela 29 Zasoby mieszkaniowe na terenie Gminy Jaślicka w roku 2017 i 2021

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2017	2021
Mieszkania	szt.	642	625
Izby	szt.	2 548	2 477
Powierzchnia użytkowa mieszkań	m ²	50 742	47 671

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Porównując wskaźniki, dotyczące wielkości zasobów mieszkaniowych w Gminie Jaślicka ze wskaźnikami dla powiatu krośnieńskiego i województwa podkarpackiego za rok 2021 można zauważyć, że w zakresie przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania na 1 osobę, mieszkań na 1000 mieszkańców oraz przeciętnej liczby osób na 1 mieszkanie, kształtują się one niekorzystnie dla Gminy Jaślicka. W gminie większa niż w powiecie i w województwie była przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie, z kolei mniejsza liczba mieszkań na 1000 mieszkańców. W gminie mniejsza niż w powiecie i województwie była również przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania.

Dane dotyczące wskaźników z zakresu zasobów mieszkaniowych dla roku 2021 w Gminie Jaślicka, powiecie krośnieńskim i województwie podkarpackim przedstawia poniższa tabela. Na dzień opracowania Strategii brak było dostępnych danych z 2022 roku.

Tabela 30 Wskaźniki dotyczące zasobów mieszkaniowych w Gminie Jaślicka, powiecie krośnieńskim województwie podkarpackim dla roku 2021

Wskaźnik	Gmina Jaślicka	powiat krośnieński	województwo podkarpackie
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ²	76,3	95,2	82,4
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę w m ²	22,7	28,4	26,7
Mieszkania na 1000 mieszkańców	297,8	298,5	327,9
Przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie	3,36	3,38	3,05

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

O warunkach mieszkaniowych, oprócz takich czynników jak powierzchnia mieszkania, w tym powierzchnia przypadająca na 1 osobę, czy też przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie, decyduje również wyposażenie w podstawowe instalacje techniczno-sanitarne, do których można zaliczyć łazienkę, ustęp spłukiwany, wodociąg, centralne ogrzewanie oraz gaz sieciowy.

Na przestrzeni ostatnich lat, ogółem w skali kraju można zauważyć wzrost liczby mieszkań wyposażonych w instalacje techniczno-sanitarne. Najwięcej mieszkań na terenie Gminy Jaślicka w 2020 roku wyposażonych było w wodociąg – 96,0 % ogółu mieszkań. Ustęp spłukiwany posiadało 87,6% ogółu mieszkań, łazienkę – 83,3%, centralne ogrzewanie – 65,3 %, natomiast w gminie nie ma sieci gazowej. Od roku 2017 do końca 2020, liczba mieszkań przyłączonych do sieci wodociągowej, wyposażonych w ustęp spłukiwany, łazienkę oraz posiadających centralne ogrzewanie wzrosła o 1.

Liczbę mieszkań wyposażonych w instalacje techniczno-sanitarne oraz ich udział w liczbie ogólnej mieszkań na terenie Gminy Jaślicka w roku 2017 i 2020 przedstawia poniższa tabela. Na dzień opracowania Strategii brak było dostępnych danych z 2021 i 2022 roku.

Tabela 31 Wyposażenie mieszkań w instalacje techniczne i sanitarne na terenie Gminy Jaślicka

Wyszczególnienie	2017		2020	
	Liczba mieszkań wyposażonych w instalacje techniczno-sanitarne	% ogółu mieszkań	Liczba mieszkań wyposażonych w instalacje techniczno-sanitarne	% ogółu mieszkań
Wodociąg	597	93,0	598	96,0
Ustęp spłukiwany	545	84,9	546	87,6
Łazienka	518	80,7	519	83,3
Centralne ogrzewanie	406	63,2	407	65,3

Gaz sieciowy	0	0	0	0
---------------------	---	---	---	---

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Na przestrzeni lat 2017-2022 na terenie Gminy Jaśliska można zauważyć niewielki wzrost liczby mieszkań. W tym okresie oddano łącznie do użytkowania 11 mieszkań o powierzchni 1 317m².

Tabela 32 Budownictwo mieszkaniowe w Gminie Jaśliska na przestrzeni lat 2017 - 2022

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Budynki mieszkalne oddane do użytkowania	szt.	4	0	0	1	2	4
Oddane mieszkania ogółem	szt.	4	0	0	1	2	4
Ilość izb ogółem	szt.	23	0	0	5	7	21
Powierzchnia użytkowa ogółem	m ²	565	0	0	117	163	472

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Pomocne w określeniu sytuacji w budownictwie mieszkaniowym na danym obszarze oraz tendencji zachodzącej w tej kwestii, są opracowane przez GUS wskaźniki budownictwa mieszkaniowego, m. in. mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności, przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania oraz nowe budynki mieszkalne na 1000 ludności.

Według danych GUS z 2022 r., wartość wskaźnika liczby mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 ludności wyniosła w Gminie Jaśliska – 1,9, co było znacznie niższym wynikiem w stosunku do wartości wskaźnika dla powiatu krośnieńskiego (3,0) oraz województwa podkarpackiego (5,4). Przyczyną takiego stanu rzeczy jest charakterystyka Gminy, obejmującą tereny wiejskie, a budownictwo mieszkaniowe nie rozwija się tu tak, jak w przypadku dużych ośrodków miejskich, gdzie pojawia się między innymi spora liczba nowych osiedli budynków mieszkalnych wielorodzinnych. Uwarunkowania demograficzne, a także rynek pracy mają zasadniczy wpływ na sytuację w budownictwie mieszkaniowym, co przejawia się skalą rozwoju mieszkalnictwa na danym obszarze.

Na terenie Gminy Jaśliska do użytkowania oddawane są mieszkania w budynkach jednorodzinnych, brak natomiast jest oddawanych mieszkań w budynkach wielorodzinnych. Potwierdzają to wskaźniki przeciętnej powierzchni użytkowej 1 mieszkania oddanego do użytkowania, a także nowych budynków mieszkalnych na 1000 ludności w stosunku do mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 ludności – wskaźnik dotyczący mieszkań był równy wskaźnikowi dla budynków mieszkalnych. Najmniejszy udział mieszkań w budynkach mieszkalnych jednorodzinnych w stosunku do ogółu mieszkań oddanych do użytkowania występował w województwie podkarpackim ogółem, gdzie przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania była mniejsza niż w gminie, ale pomiędzy wskaźnikami mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 ludności, a nowymi budynkami mieszkalnymi na 1000 ludności, Gmina Jaśliska zanotowała znaczną, niekorzystną dysproporcję w stosunku do powiatu i województwa.

Dane dotyczące wskaźników z zakresu budynków mieszkalnych i mieszkań oddanych do użytku dla roku 2022 w Gminie Jaślika, powiecie krośnieńskim oraz w województwie podkarpackim, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 33 Wskaźniki dotyczące budownictwa mieszkaniowego w Gminie Jaślika, powiecie krośnieńskim oraz w województwie podkarpackim dla roku 2022

Wskaźnik	Gmina Jaślika	powiat krośnieński	województwo podkarpackie
Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności	1,9	3,0	5,4
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania w m ²	118,0	142,4	105,7
Nowe budynki mieszkalne na 1000 ludności	1,9	3,0	3,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

5.4.5 Infrastruktura techniczna i gospodarka odpadami komunalnymi

Infrastruktura techniczna

Istotny wpływ na jakość życia na danym obszarze, ale także na procesy rozwojowe w Gminie ma dostępna infrastruktura techniczna. Do głównych celów jednostek samorządu terytorialnego zalicza się tworzenie jak najlepszych warunków do zamieszkania, prowadzenia działalności gospodarczej, realizacji usług społecznych, komunalnych oraz administracyjnych. Głównymi elementami infrastruktury technicznej, znacząco wpływającymi na jakość życia mieszkańców jest infrastruktura drogowa oraz infrastruktura wodno-kanalizacyjna, na którą składają się m. in. ujęcia i stacje uzdatniania wody, sieci przesyłowe i rozdzielcze, przyłącza wodociągowe i kanalizacyjne, zbiorcze i indywidualne oczyszczalnie ścieków, przepompownie ścieków oraz kanały ściekowe.

Infrastruktura drogowa ściśle wiąże się z dostępnością komunikacyjną Gminy, która jest czynnikiem determinującym wielopłaszczyznowy rozwój społeczno – gospodarczy, a także czynnikiem napędu gospodarczego, będącym elementem kluczowym do poprawy jakości życia mieszkańców. Główny wpływ na dostępność komunikacyjną ma stan i rodzaj dróg oraz możliwe połączenia z innymi miastami i miejscami, będącymi celem podróży. Dostępność ma ogromne znaczenie zarówno dla transportu osobowego, jak i transportu towarowego.

Drogi publiczne ze względu na funkcję w sieci drogowej, dzielą się według przepisów ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych na następujące kategorie:

- drogi krajowe,
- drogi wojewódzkie,
- drogi powiatowe,

- drogi gminne.

Drogi krajowe nie występują na terenie Gminy Jaśliska. Zasadniczą cechą systemu komunikacyjnego Gminy Jaśliska jest jej ścisły związek z drogami wojewódzkimi DW887 - Rymanów – Daliowa, oraz DW897 - Tylawa – Komańcza. Drogi te przecinają gminę dając bardzo dobre połączenie wszystkich miejscowości Gminy z systemem dróg krajowych oraz stwarza możliwości do rozwoju gospodarczego.

Kolejnym typem dróg na terenie Gminy są drogi powiatowe o łącznej długości ok. 13,347 kilometrów. Przez obszar Gminy przebiegają dwie drogi powiatowe: P2116R - Jaśliska – Czeremcha - 9,401 km, oraz P2117R - Wola Niżna-Wola Wyżna - 4,946 km.,

Uzupełnieniem sieci dróg na terenie Gminy Jaśliska są drogi gminne o charakterze lokalnym, zapewniające połączenia pomiędzy sołectwami. Drogi te znajdują się w zróżnicowanym stanie technicznym, a utrzymywane są poprzez przeprowadzanie remontów nawierzchni lub też przebudowę. Są to drogi:

- nr G114535 Daliowa,
- nr G114537 Posada Jaśliska,
- nr G114536 Jaśliska.

Najwięcej trudności sprawia utrzymanie dróg o nawierzchni żwirowej oraz tłuczniowej, na których często na wskutek niesprzyjających warunków atmosferycznych powstają liczne wyboje i koleiny, co daje konieczność kolejnych remontów. W miarę posiadanych środków finansowych na drogach gminnych są wykonywane nawierzchnie asfaltowe. Na bieżąco są również remontowane drogi dojazdowe do pól.

Niekorzystną cechą istniejącego układu komunikacyjnego w Gminie Jaśliska, jest brak podziału przestrzeni drogowej dla uczestników ruchu. Ten problem w szczególności dotyczy rowerzystów i pieszych, którzy z braku wydzielonych chodników i ścieżek rowerowych, poruszają się po jezdni. Istniejące już chodniki wymagają uzupełnienia i rozwoju w kierunku rozbudowy.

Na terenie Gminy ulokowane są także 4 przeprawy mostowe:

- na drodze P2116R – w miejscowości Jaśliska, na rzece Jasiołka, o nośności 40t, długości 44,7 m, żelbetowy,
- na drodze P2116R – w miejscowości Czeremcha, na rzece Bełczy, o nośności 15t., długości 15,8 m., stalowy z pomostem drewnianym,
- na drodze P2116R – w miejscowości Czeremcha, na rzece Bełczy, o nośności 10 t., długości 10,7 m., stalowy z pomostem drewnianym,
- na drodze P2117R – w miejscowości Wola Niżna-Wola Wyżna, na rzece Jasiołka, nośności 15t, długości 12,8 m., stalowy z pomostem drewnianym.

Infrastruktura techniczna - komunalna

Kolejnym elementem infrastruktury technicznej jest sieć wodociągowa. Zadania w zakresie dostarczania wody na terenie Gminy realizowane są przez Spółkę Wodną „Jaśliska” w Jaśliskach. Według danych GUS z 2021 roku, na terenie Gminy długość eksploatowanej sieci wodociągowej wyniosła 15,3 km, natomiast liczba przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania – 192. Do sieci wodociągowej podłączonych było 35,8 %

budynków mieszkalnych, a korzystało z niej 70,8 % ogółu ludności Gminy. Średnie roczne zużycie wody w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca wyniosło 8,7 m³.

Wybrane dane dotyczące sieci wodociągowej w Gminie Jaślicka w roku 2017 i 2021, przedstawia poniższa tabela. Na dzień opracowania Strategii brak było dostępnych danych z 2022 roku.

Tabela 34 Wybrane dane dotyczące sieci wodociągowej w Gminie Jaślicka w roku 2017 oraz 2021

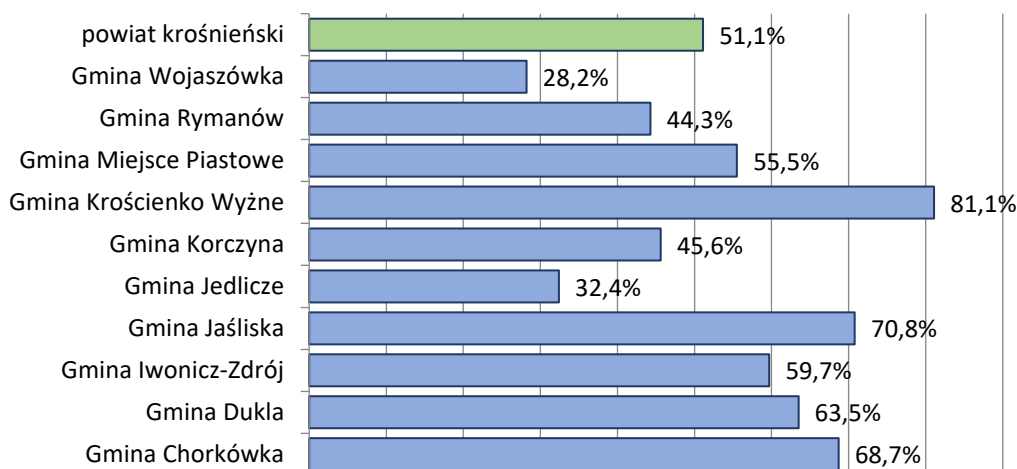
Wyszczególnienie	Jednostka miary	2017	2021
Długość eksploatowanej sieci wodociągowej	km	bd	15,3
Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	180	192
Budynki mieszkalne podłączone do sieci wodociągowej – w % ogółu budynków mieszkalnych	%	35,8	35,8
Korzystający z sieci wodociągowej – w % ogółu ludności	%	70,2	70,8
Awarie sieci wodociągowej	szt.	2	1
Woda dostarczona gospodarstwom domowym	dam ³	54,8	14,7
Zużycie wody w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca	dam ³	24,5	8,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Korzystnie pod względem udziału osób korzystających z sieci wodociągowej w liczbie ludności ogółem, Gmina Jaślicka wypada na tle pozostałych gmin powiatu krośnieńskiego. Powiat krośnieński jest zwodociągowany na średnim poziomie – 51,1 %, ludności powiatu korzysta z sieci wodociągowej. Najmniejsza wartość w tej kwestii występuje w Gminie Wojaszówka – 28,2 %, natomiast najlepiej zwodociągowaną gminą w powiecie jest Gmina Krościenko Wyżne – 81,1 % - korzystających z sieci wodociągowej. Gmina Jaślicka zajmuje 2 miejsce w powiecie.

Dane dotyczące udziału osób korzystających z sieci wodociągowej w liczbie ludności ogółem w Gminach powiatu krośnieńskiego w 2021 roku, przedstawia poniższy wykres.

Wykres 20 Korzystający z sieci wodociągowej w % ogółu ludności w Gminach powiatu krośnieńskiego w 2021 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Działalność w zakresie zbiorowego odprowadzania ścieków, tak samo jak w przypadku zaopatrzenia w wodę prowadzi Spółka Wodna „Jaślicka” w Jaślickach. Na terenie Gminy działa jedna oczyszczalnia ścieków w miejscowości Daliowa. Mieszkańcy korzystają także z przydomowych oczyszczalni ścieków oraz zbiorników bezodpływowych.

Według danych GUS, w 2021 roku długość czynnej sieci kanalizacyjnej wyniosła 2,6 km, a podłączonych do niej było 6,5 % ogółu budynków mieszkalnych na terenie Gminy i korzystało z niej 30,6 % ludności z terenu Gminy Jaślicka, podczas gdy w 2017 r. długość sieci wynosiła zaledwie 2,2 km długości i korzystało z sieci 6,8 % ludności. W 2021 roku siecią kanalizacyjną odprowadzonych zostało 20,0 dam³ ścieków bytowych, a w stosunku do roku 2017 ilość ta wzrosła o 15,2 dam³. Wybrane dane dotyczące sieci kanalizacyjnej w Gminie Jaślicka w roku 2017 i 2021 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 35 Wybrane dane dotyczące sieci kanalizacyjnej w Gminie Jaślicka w roku 2017 oraz 2021

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2017	2021
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	2,6	2,6
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej będącej w zarządzie bądź administracji Gminy	km	2,6	2,6
Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	23	35
Awarie sieci kanalizacyjnej	szt.	0	1
Ścieki bytowe odprowadzone siecią kanalizacyjną	dam ³	4,8	20,0
Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	osoba	103	148

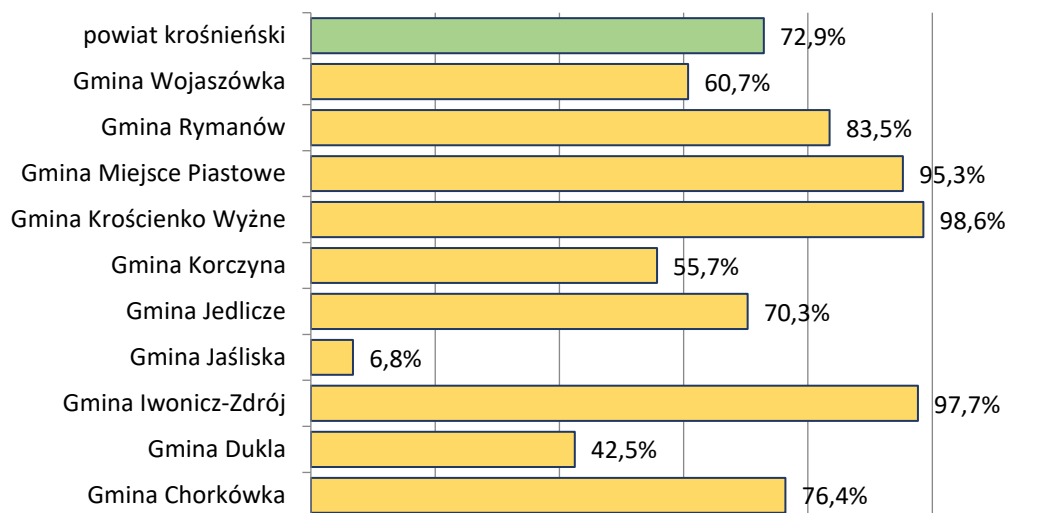
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Pod względem udziału osób korzystających z sieci kanalizacyjnej w liczbie ludności ogółem, Gmina Jaślicka w 2021 r. osiągnęła najgorszy wynik w powiecie. Wartość ta kształtowała się na

poziomie 6,8 %, natomiast średni wynik dla powiatu krośnieńskiego wynosił 72,9 %. Najlepiej skanalizowaną gminą w powiecie była Gmina Krościenko Wyżne – 98,6 %.

Dane dotyczące udziału osób korzystających z sieci kanalizacyjnej w liczbie ludności ogółem w Gminach powiatu krośnieńskiego w 2021 roku, przedstawia poniższy wykres.

Wykres 21 Korzystający z sieci kanalizacyjnej w % ogółu ludności w Gminach powiatu krośnieńskiego w 2021 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Sieć gazowa

Na terenie Gminy Jaślicka nie występuje sieć gazowa.

Gospodarka odpadami

Ważną kwestią, wpływającą na jakość życia mieszkańców w gminie jest gospodarka odpadami komunalnymi. Zgodnie z ustawą z dnia 14 grudnia 2012 roku o odpadach, przez odpady komunalne rozumie się odpady powstające w gospodarstwach domowych, wyłączając pojazdy wycofane z eksploatacji, a także odpady niezawierające odpadów niebezpiecznych pochodzące od innych wytwórców odpadów (m. in. z sektora handlu i usług), które ze względu na swój charakter lub skład, podobne są do odpadów powstających w gospodarstwach domowych.

Zgodnie z art. 3 ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w Gminach, utrzymanie czystości i porządku, a w tym kwestie związane z gospodarką odpadami komunalnymi na terenie Gminy, należą do zadań własnych Gminy. Gminy są zobowiązane do zorganizowania, odbierania i zagospodarowania odpadów komunalnych zebranych w nieruchomościach położonych na jej terenie.

Zgodnie z danymi GUS, w 2021 roku z terenu Gminy Jaślicka zebrano ogółem 286,72 ton odpadów komunalnych, z czego 145,10 ton, tj. 50,6 % ogółu odpadów, stanowiły odpady zebrane w sposób selektywny. Masa wytworzonych odpadów komunalnych na 1 mieszkańca wyniosła natomiast 137 kg, a w stosunku do roku 2019 wartość ta wzrosła o 31 kg. Wskaźnik ten umożliwia monitorowanie postępów w dążeniu do zmniejszenia ilości wytwarzanych odpadów oraz zmniejszenia negatywnego oddziaływania tych odpadów na środowisko, co jest jednym

z celów polityki Unii Europejskiej w zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi. Ilość wytwarzanych odpadów w przeliczeniu na 1 mieszkańca, uzależniona jest w dużej mierze od czynników ekonomicznych i społecznych, głównie standardu życia ludności oraz wielkości i intensywności konsumpcji produktów.

Jednym ze sposobów ochrony środowiska w kwestii gospodarowania odpadami komunalnymi, jest ich segregacja. Zapewnienie selektywnego zbierania odpadów komunalnych, obejmujących co najmniej: papier, metale, tworzywa sztuczne, szkło, odpady opakowaniowe wielomateriałowe oraz bioodpady, należy do zadań własnych Gminy. Gminy zostały również zobowiązane do osiągnięcia, wskazanych w ustawie o utrzymaniu czystości i porządku w Gminach, poziomów recyklingu, przygotowania do ponownego użytku i odzysku oraz ograniczenia składowania odpadów komunalnych ulegających biodegradacji.

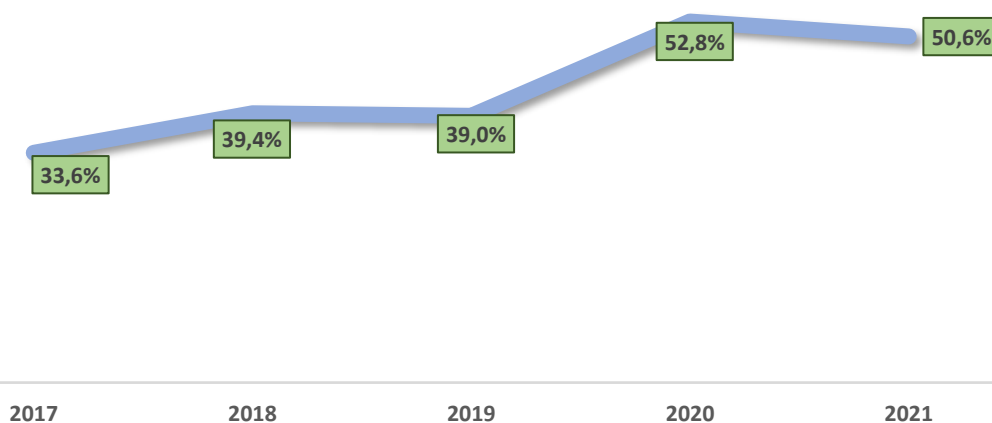
Zgodnie z danymi GUS, na przestrzeni lat 2017-2021 w Gminie Jaślicka nie występował jednolity trend, jeśli chodzi o ilość odpadów zebranych ogółem, gdzie wartość ta w latach 2017-2018 wzrastała, następnie w 2019 roku nastąpił spadek, a w 2020 roku ponowny wzrost ilości odpadów w stosunku do roku poprzedniego, Aby znowu spaść w roku 2021. Dane dotyczące ilości odpadów komunalnych zebranych na terenie Gminy Jaślicka w latach 2017-2021, przedstawiają poniższa tabela oraz wykres.

Tabela 36 Odpady komunalne zebrane na terenie Gminy Jaślicka na przestrzeni lat 2017-2021

Rok	Odpady zebrane ogółem (w t.)	Odpady zebrane selektywnie (w t.)	Odpady zebrane zmieszane (w t.)
2017	254,69	85,54	169,15
2018	275,29	108,58	166,71
2019	234,69	91,56	143,13
2020	267,13	141,13	126,00
2021	286,72	145,10	141,62

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Wykres 22 Udział odpadów komunalnych zebranych selektywnie w ilości odpadów zebranych ogółem na terenie Gminy Jaślicka na przestrzeni lat 2017-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Jak wynika z przedstawionych danych, na przestrzeni lat 2017-2021 udział odpadów komunalnych zebranych w sposób selektywny w ilości zebranych odpadów ogółem systematycznie wzrastał, przy czym w 2021 r. wyniósł 50,6 %. Świadczy to o poprawnym funkcjonowaniu systemu gospodarowania odpadami komunalnymi na terenie Gminy oraz umożliwia gminie wywiązać się z obowiązku osiągnięcia poziomów recyklingu, określonych w ustawie.

Uzupełnieniem systemu gospodarowania odpadami komunalnymi w Gminach są punkty selektywnego zbierania odpadów komunalnych, gdzie właściciele nieruchomości mogą oddawać, określone w regulaminie utrzymania czystości i porządku w Gminie, rodzaje odpadów. Na terenie Gminy Jaślicka znajduje się jeden taki punkt – w miejscowości Jaślicka, a mieszkańcy Gminy mogą tam nieodpłatnie oddawać zebrane w sposób selektywny następujące frakcje odpadów komunalnych: papier, szkło, metale i tworzywa sztuczne, odpady zielone, odpady niebezpieczne, przeterminowane leki i chemikalia, zużyte igły i strzykawki, zużyte baterie i akumulatory, zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny, zużyte opony, odpady wielkogabarytowe, odpady budowlane i rozbiórkowe, odpady tekstyliów i odzieży.

Na terenie Gminy Jaślicka występują również odpady w postaci wyrobów zawierających azbest. Od roku 2011, w gminie funkcjonuje "Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Gminy Jaślicka na lata 2011- 2032".

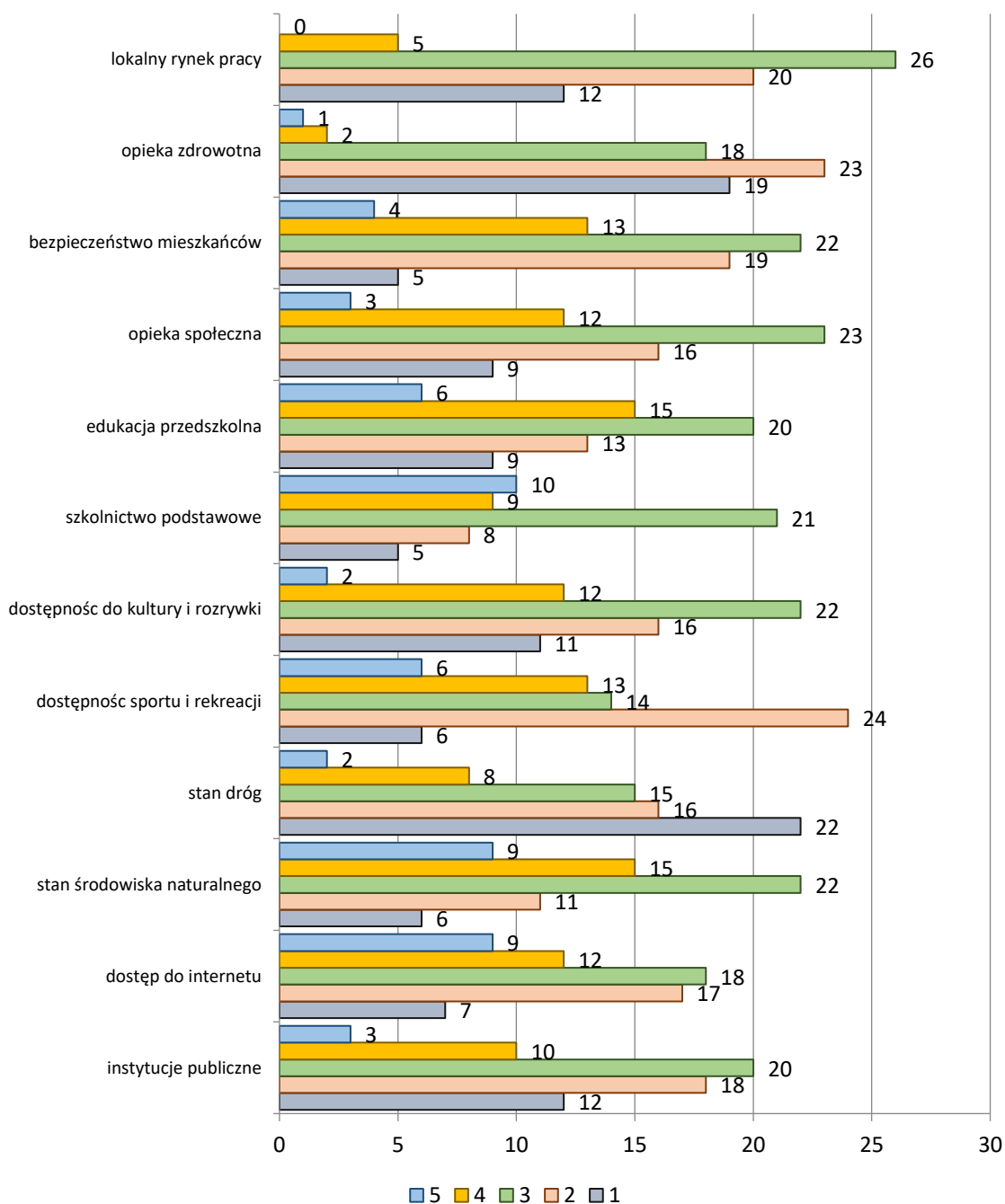

GMINA W OCZACH MIESZKAŃCÓW

ANKIETA

W ramach konsultacji społecznych projektu *Strategii*, zapytano mieszkańców o ocenę Gminy Jaśliska. W przeprowadzonej ankiecie udział zadeklarowało 63 mieszkańców Gminy w różnym wieku, z czego 52,4 % stanowiły kobiety a 47,6 % mężczyźni. Na podstawie ich opinii zostały zgromadzone następujące dane:

Wykres 23 Ocena poszczególnych sfer życia na terenie Gminy Jaślika w skali 1-5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety

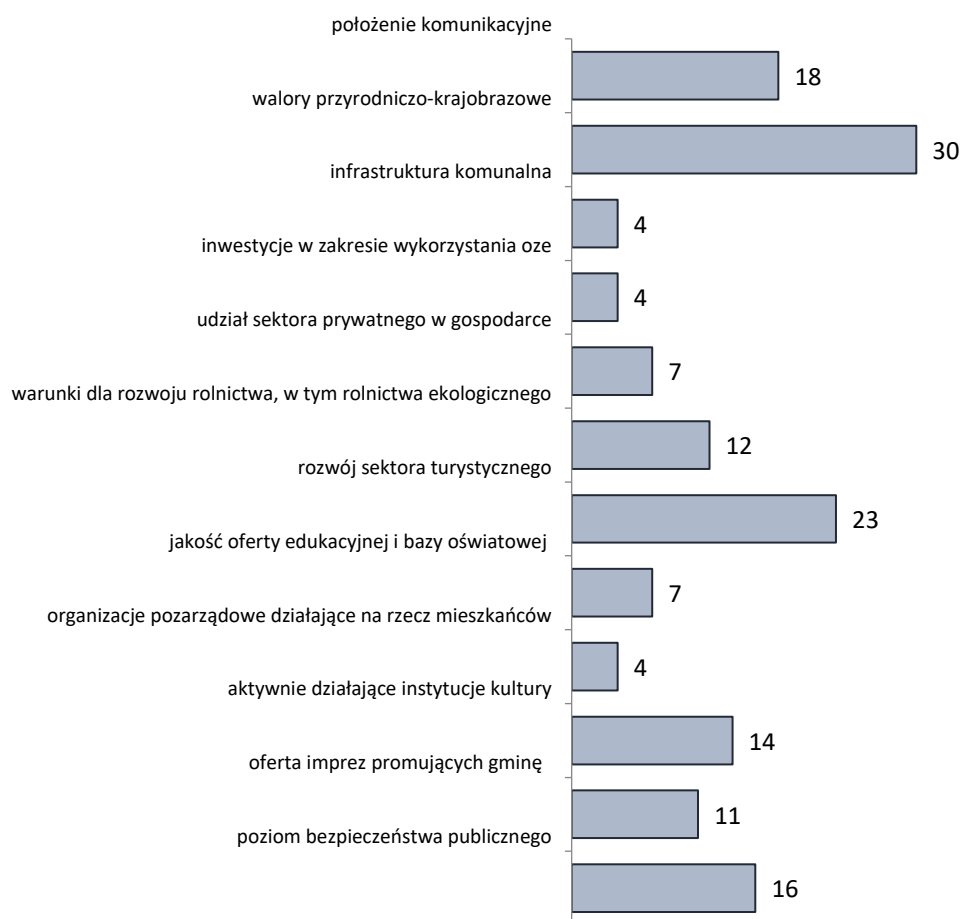
Mocne i słabe strony Gminy Jaślika

Do najwyżej ocenianych walorów Gminy Jaślika ankietowani zaliczyli:

- Wysokie walory przyrodnicze – 30 osób (47,6 %),
- Rozwój sektora turystycznego – 23 osób (36,5 %),
- Położenie komunikacyjne – 18 osób (28,6 %),

- Poziom bezpieczeństwa – 16 osób (25,4 %),
- Aktywnie działające instytucje kulturalne – 14 osób (22,2 %),,

Wykres 24 Atuty Gminy Jaślika (pytanie wielokrotnego wyboru)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety

Na pytanie otwarte „Co jest aktualnie najsłabszą stroną Gminy?”, ankietowani odpowiedzieli:

- słaby stopień rozwoju przedsiębiorczości,
- brak zakładów pracy,
- niskie płace w firmach i instytucjach,
- zły stan dróg, zwłaszcza gminnych oraz dojazdowych do gospodarstw,
- brak chodników i oświetlenia ulic,
- brak ścieżek pieszo-rowerowych zwłaszcza w części z sołectw łączących miejscowości z miastem Jaśliska,
- utrudniony dostęp do placówek medycznych i lekarzy specjalistów w ramach NFZ,
- duże bezrobocie,
- brak zwartej, kompleksowej oferty turystycznej,
- mała ilość obiektów sportowych.
- utrudniony dostęp do rozrywki i sportu,
- zła organizacja urzędu, brak logistyki w wykonywanych zadaniach,
- niedostateczna komunikacja na poziomie urząd Gminy-mieszkańcy,
- słaba infrastruktura kanalizacyjna,
- słaba infrastruktura wodociągowa,
- słaba infrastruktura światłowodowa,
- brak wsparcia dla małych przedsiębiorców,
- brak dostatecznej ilości środków na finansowanie inwestycji,

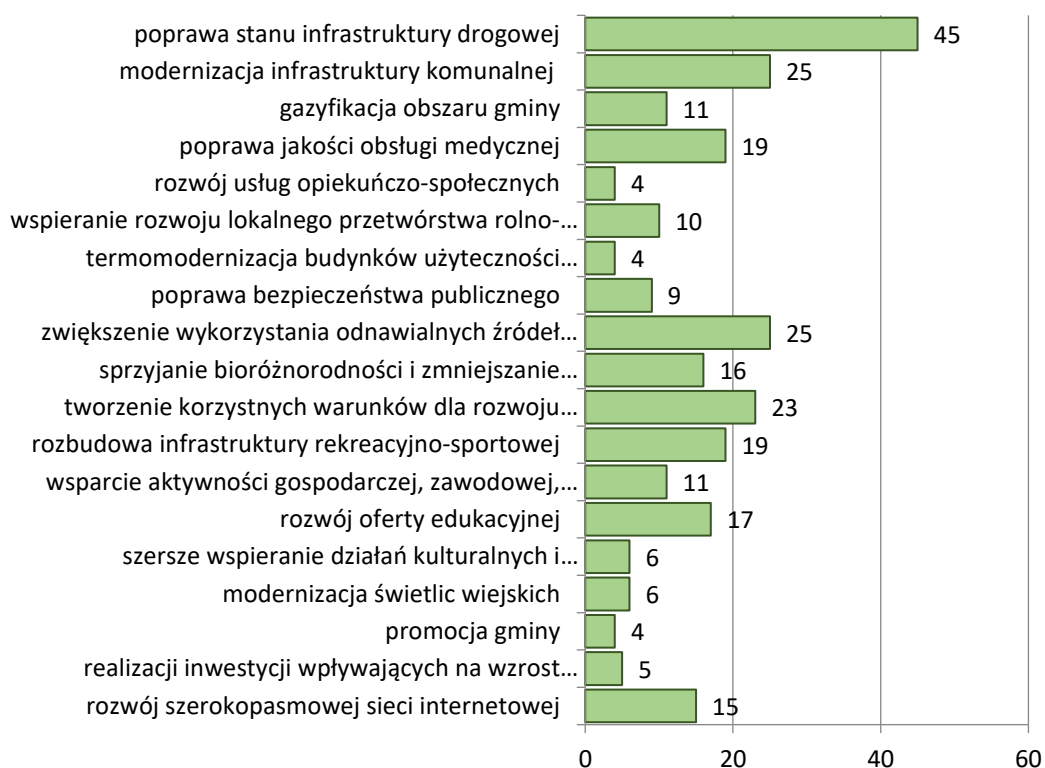

Na pytanie otwarte „Co Pani/Pana zdaniem należałoby zmienić w celu poprawy rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy?” ankietowani udzielili odpowiedzi:

- poprawa i rozwój infrastruktury drogowej,
- rozwój infrastruktury tele-informatycznej,
- rozwój infrastruktury komunalnej, zwłaszcza kanalizacji,
- poprawa komunikacji na linii Urząd Gminy - mieszkańcy, zwłaszcza w tematach inwestycyjnych,
- inwestowanie w odnawialne źródła energii,
- stworzenie większej ilości miejsc pracy,
- uatrakcyjnienie oferty edukacyjnej i polepszenie jej jakości,
- ułatwienie dostępności do służby zdrowia,
- rozwój infrastruktury komunalnej,
- większe nakłady na rozwój przedsiębiorczości,
- wsparcie przedsiębiorczości nieszkodliwej dla środowiska,
- rolnictwa ekologicznego,
- komasacja gruntów, szlaki turystyczne,
- utworzenie sieci punktów widokowych/do obserwacji przyrody,
- promocja Gminy i walorów przyciągających turystów,
- budowa infrastruktury sportowo-rekreacyjnej takiej jak basen i place zabaw,
- sprzedaż gruntów po promocyjnych cenach dla przedsiębiorców,
- zwiększenie połączeń komunikacji publicznej do miejscowości Dukla, Rymanów i Krosno,
- poprawa warunków płacowych.

Na pytanie: Proszę o wybranie i zaznaczenie 3 - 5 działań z listy, które zdaniem Pani/Pana są priorytetowe do wykonania na terenie Gminy w najbliższych latach, ankietowani odpowiedzieli:

Wykres 25 Priorytety zadań do wykonania w gminie (pytanie wielokrotnego wyboru):

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety

Do najważniejszych zadań do wykonania na terenie Gminy ankietowani zaliczyli:

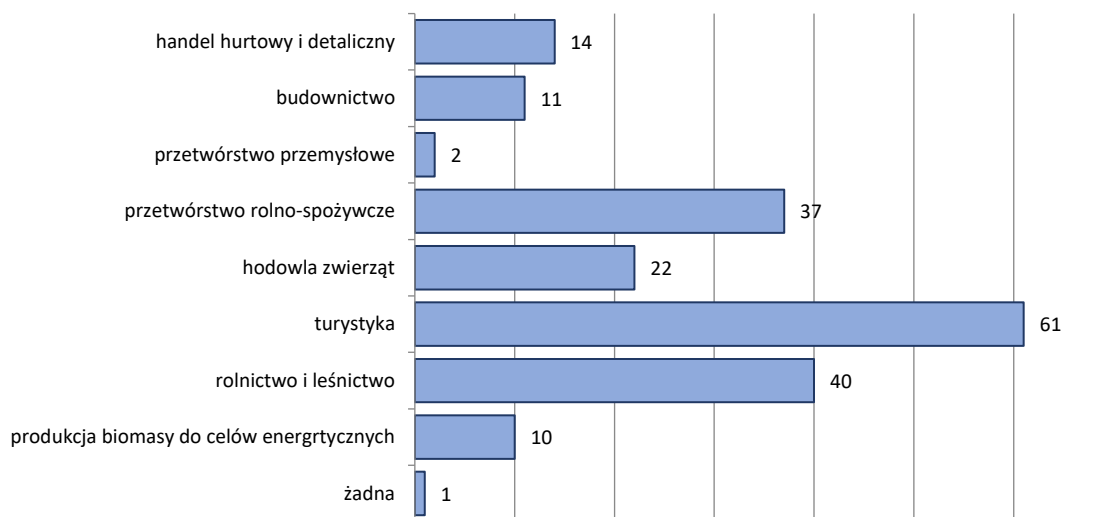
Poprawę infrastruktury drogowej 45 głosów (71,5 %),

Modernizację infrastruktury komunalnej – 25 głosów (39,7 %),

Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii – 25 głosów (39,7 %).

Na pytanie o branżę gospodarczą na terenie Gminy posiadającą największy potencjał rozwojowy, ankietowani większością wskazali turystykę. Aż 61 badanych (96,8 %) zaznaczyło tę opcję. Z mniejszą liczbą głosów, na drugim miejscu uplasowało się rolnictwo i leśnictwo (40 głosów – 63,5 %) oraz przetwórstwo rolno-spożywcze – 37 oddanych głosów (58,7 %).

Wykres 27 Branża gospodarcza posiadająca największy potencjał rozwojowy (pytanie wielokrotnego wyboru)

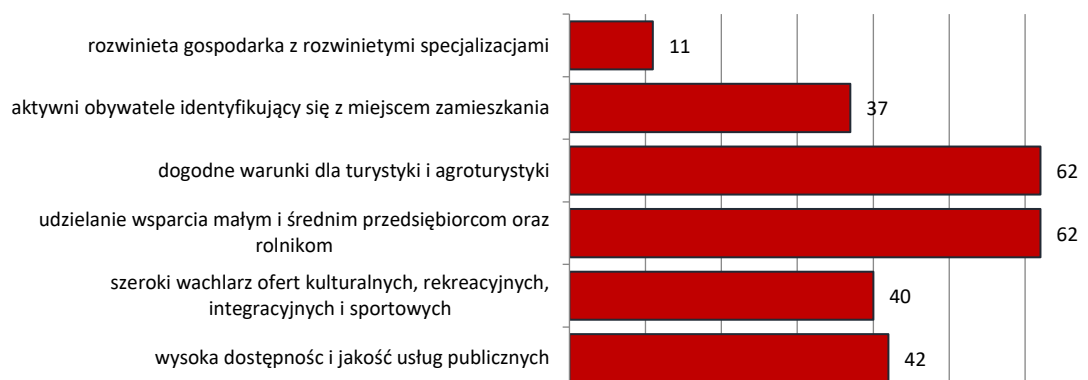

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety

Na pytanie „Co Pani/Pana zdaniem powinno być wizytówką Gminy w 2030 r.? (Proszę wskazać maksymalnie 3 odpowiedzi)”, ankietowani odpowiedzieli:

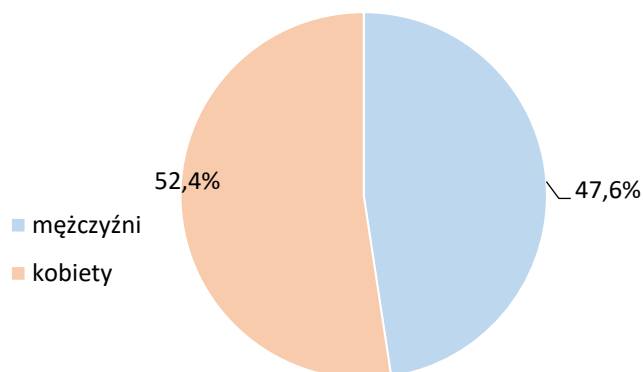
Największą ilość oddanych głosów przypadła na: dogodne warunki dla turystyki i agroturystyki oraz udzielanie wsparcia małym i średnim przedsiębiorcom oraz rolnikom, które uzyskały po 62 głosy (98,4 %). Za nimi uplasowała się opcja wysokiej dostępności do usług publicznych (42 głosy – 66,7 %) oraz szeroki wachlarz ofert kulturalnych, rekreacyjnych integracyjnych i sportowych (40 głosów – 63,5 %).

Wykres 26 Potencjalna wizytówka Gminy (pytanie wielokrotnego wyboru)

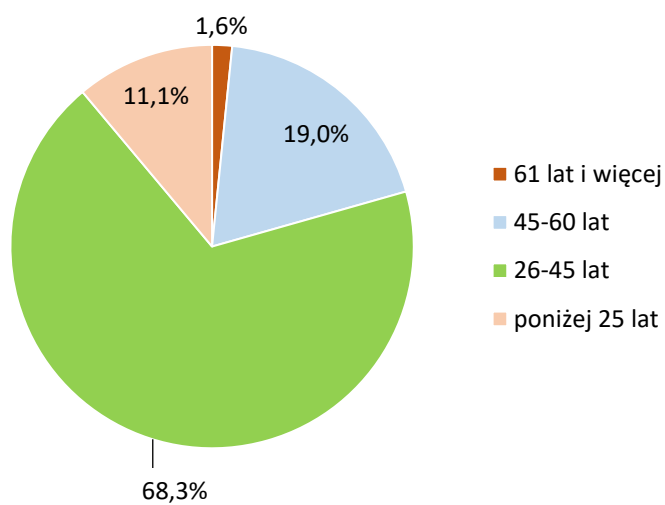

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety

struktura płci ankietowanych

struktura wieku ankietowanych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety

WNIOSKI Z DIAGNOZY

7.1. Obszar społeczny

Liczba ludności Gminy spada, przede wszystkim z uwagi na ujemny przyrost naturalny

Gmina Jaślicka jest 3 pod względem liczby mieszkańców gminą w powiecie krośnieńskim, a zamieszkiwało ją na koniec 2022 roku zaledwie 2 217 osób. Od 2018 roku liczba mieszkańców spadła o 166 osób, co stanowić będzie poważną barierą w rozwoju Gminy. Głównym powodem spadającej liczby mieszkańców jest (obok ujemnego przyrostu naturalnego) ujemne saldo migracji. Wyzwaniem samorządu w nadchodzących latach będzie zatrzymanie mieszkańców w gminie oraz pozyskanie nowych.

Spółeczeństwo Gminy starzeje się

Analiza liczby osób w poszczególnych grupach wiekowych na przestrzeni lat 2018-2022 ukazuje, że ludność Gminy starzeje się, co przejawia się wzrostem liczby osób w wieku poprodukcyjnym oraz ich udziału w liczbie ludności ogółem. Powoduje to, że konieczne będzie ukierunkowanie działań na rzecz seniorów, przede wszystkim w zakresie tworzenia infrastruktury społecznej, typu dom dziennego pobytu lub klub seniora, a także infrastruktury zapewniającej opiekę całodobową dla osób starszych.

W stosunku do liczby ludności, Gmina posiada największą liczbę organizacji pozarządowych w powiecie krośnieńskim.

Prężnie doradzają się po pandemii instytucje kultury, czego przejawem jest rosnąca liczba urozmaiconych wydarzeń i imprez kulturalnych, na których uczestniczy coraz większa liczba uczestników.

Opieka medyczna jest niewystarczająca.

Ilość zgonów jest wyższa niż w pozostałych Gminach województwa podkarpackiego, zwłaszcza jeżeli chodzi o układ krążenia oraz nowotwory.

Podstawowe usługi medyczne na terenie Gminy Jaślika świadczy 1 podmiot, a jego infrastruktura wymaga remontu wraz z rewitalizacją terenów przyległych. Na poziomie specjalistycznym opiekę zdrowotną zapewniają placówki zlokalizowane w miastach Krosno i Sanok. Mieszkańcy mogą również korzystać z 1 punktu aptecznego. W ocenie mieszkańców Gminy, a także pracowników Urzędu i radnych, jakość opieki medycznej na terenie Gminy jest na średnim poziomie, co z perspektywy postępującego procesu starzenia się społeczeństwa oznacza, że osobom starszym

brakuje zadowalających warunków ochrony zdrowia i staje się poważnym problemem, wpływającym na jakość życia.

Należało by rozważyć możliwość, czy Gmina nie mogła by zainwestować w budowę np. Domu Samotnej Starości, Ośrodka dla niepełnosprawnych lub innej formy opieki, z ofertą skierowaną nie tylko dla jej mieszkańców, ale także gmin ościennych, w oparciu o walory przyrodnicze, wzmacniając przy okazji opiekę zdrowotną świadczone przez specjalistów dla ludności Gminy.

Bardzo wysoki udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem.

Świadczy to o ubóstwie mieszkańców i problemami z uzyskaniem dochodów. Wskaźnik ten jest ponad dwa razy większy niż dla powiatu i województwa podkarpackiego.

Małe zaangażowanie mieszkańców w sprawy obywatelskie.

Zjawisko to przejawia się niską frekwencją wyborczą.

Prężnie działające instytucje kulturalne.

Duża ilość i różnorodność organizowanych imprez i podejmowanych inicjatyw kulturalnych. Największa w powiecie ilość organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców.

7.2. Obszar gospodarczy

Zagrożenia naturalne

Procesem o negatywnych skutkach gospodarczych, który dotyczy Gminy Jaślicka, są ruchy masowe prowadzące do powstawania osuwisk.

Zagrożenie powodziowe ma znaczenie marginalne, a zagrożenie susza ma charakter umiarkowany.

Zmniejszająca się ilość osób w wieku produkcyjnym

Spowodowana niskim stopniem rozwoju lokalnego rynku pracy i idąca za tym emigracją zarobkową.

Najwyższy w powiecie udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym.

Świadczy to o słabo rozwiniętym lokalnym rynku pracy, braku przedsiębiorczości wśród mieszkańców, obciążając budżet Gminy.

Rozwój przedsiębiorczości wolniejszy niż w innych Gminach powiatu

Niezbędna jest pomoc mieszkańcom w zakresie aktywacji zawodowej i szeroko pojętej akcji informacyjnej na temat zasad prowadzenia i rentowności małych przedsiębiorstw, wraz z analizą rynku i proponowanymi pomysłami na mikroprzedsiębiorstwa. Niezbędna jest też pomoc prawna i ułatwienia dla osób zamierzających skorzystać z form aktywacji zawodowej oferowanej przez Gminę.

Brak dużych zakładów pracy.

Na terenie Gminy funkcjonuje tylko jeden zakład pracy zatrudniający od 10-49 osób.

Znaczne rozdrobnienie gospodarstw rolnych

Duża ich liczba wytwarza produkty tylko i wyłącznie na potrzeby własne. Większość z nich nie zapewnia dostatecznych dochodów dla pracujących w nich osób i są mało rentowne.

Zmniejszenie się udziału dochodów własnych w budżecie Gminy

Powodem może być zbyt wolny rozwój gospodarczy oraz lokalnego rynku pracy oraz odpływ kapitału ludzkiego do innych gmin powiatu.

Mała promocja i brak produktów charakterystycznych dla regionu.

Organizowane imprezy, mimo ich atrakcyjności i różnorodności mają charakter lokalny.

7.3. Obszar przestrzenno-środowiskowy

Mała wysokość pozyskiwanych przez Ginę środków w ramach programów i projektów unijnych

W latach 2017-2021, zgodnie z danymi GUS, Gminy Jaśliska pozyskała łącznie zaledwie 5 452 329,61 zł w ramach programów i projektów realizowanych z udziałem środków europejskich.

Wysokie walory przyrodnicze obszaru Gminy

Gmina Jaśliska, gdzie wskaźnik lesistości w 2022 r. wyniósł 69,8 %, znajdowała się na pierwszym miejscu w powiecie krośnieńskim, dla którego lesistość kształtowała się na poziomie 38,9 %. Wskaźnik lesistości dla województwa podkarpackiego wynosił w tym czasie 38,3 %.

Plany zagospodarowania przestrzennego nie obejmują całej powierzchni Gminy.

Powierzchnia terenów objętych planami wynosiła łącznie 9 863 ha, co stanowiło 59,5 % całkowitej powierzchni Gminy. Ze względu na mały odsetek terenów objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, zagospodarowanie przestrzenne jest realizowane poprzez wydawanie przewidzianych prawem decyzji o warunkach zabudowy lub decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego. W 2021 r. na terenie Gminy Jaśliska wydana została 1 decyzja o warunkach zabudowy, natomiast nie wydano żadnej decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego. Łącznie na przestrzeni lat 2017-2021 wydane zostały zaledwie 5 decyzje o warunkach zabudowy oraz 5 decyzji o ustaleniu lokalizacji celu publicznego.

Skromne zasoby mieszkaniowe

W gminie większa niż w powiecie i w województwie była przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie, z kolei mniejsza liczba mieszkań na 1000 mieszkańców. W gminie mniejsza niż w powiecie i województwie była również przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania. Wartość wskaźnika liczby mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 ludności wyniosła w Gminie Jaśliska – 1,9, co było znacznie niższym wynikiem w stosunku do wartości wskaźnika dla powiatu krośnieńskiego (3,0) oraz województwa podkarpackiego (5,4).

Zły stan infrastruktury drogowej

Niekorzystną cechą istniejącego układu komunikacyjnego w Gminie Jaślicka, jest brak podziału przestrzeni drogowej dla uczestników ruchu. Ten problem w szczególności dotyczy rowerzystów i pieszych, którzy z braku wydzielonych chodników i ścieżek rowerowych, poruszają się po jezdni.

Mała ilość mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej

Według danych GUS, w 2021 roku długość czynnej sieci kanalizacyjnej wyniosła 2,6 km, a podłączonych do niej było 6,5 % ogółu budynków mieszkalnych na terenie Gminy i korzystało z niej 30,6 % ludności z terenu Gminy Jaślicka.

Dość duży udział odpadów komunalnych zbieranych selektywnie w stosunku do ilości odpadów zebranych ogółem

7.4. Analiza SWOT

Analiza SWOT jest powszechnie wykorzystywana przez jednostkach administracji publicznej jako narzędzie diagnozy strategicznej, opartej na wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowaniach mających wpływ na rozwój danego obszaru. Pozwala ono porównać silne i słabe strony jednostki wynikające z otoczenia wewnętrznego, z szansami i zagrożeniami dla rozwoju płynącymi z otoczenia zewnętrznego, a także określić ich wzajemne oddziaływanie.

Analizy dokonano w oparciu o dane liczbowe, opisowe i przestrzenne pozyskane z Gminy Jaślicka oraz ze źródeł zewnętrznych oraz wniosków z przeprowadzonej diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

MOCNE STRONY

Wysokie walory środowiska przyrodniczego
Potencjał dla rozwoju turystyki i usług z nią związanych.
Prężnie działające ośrodki kultury
Atrakcyjna oferta agroturystyczna.
Wysoki stopień bezpieczeństwa publicznego

SŁABE STRONY

Starzenie się społeczeństwa.
Słaba dostępność do opieki zdrowotnej
Wysoka ilość osób korzystających z zasiłków Opieki Społecznej.
Wysoki odsetek osób trwale bezrobotnych w ilości osób bezrobotnych ogółem.
Brak żłobków oraz klubów dziecięcych oferujących opiekę na dziećmi do lat 3.
Malejący poziom kształcenia oraz współczynnik skolaryzacji w szkołach podstawowych.
Niski stopień rozwoju lokalnego rynku pracy.
Duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych przynoszące niskie dochody.
Rozwój przedsiębiorczości wolniejszy niż w pozostałych Gminach powiatu.
Mała ilość pozyskanych subwencji z Funduszy Europejskich
Słabo rozwinięta infrastruktura komunalna w zakresie kanalizacji i gazyfikacji.
Zły stan infrastruktury drogowej.
Spadek dochodów własnych Gminy
Plany zagospodarowania przestrzennego nie obejmują całej powierzchni Gminy

Słaba promocja Gminy na zewnątrz i brak produktów lokalnych.

SZANSE

Zahamowanie odpływu kapitału ludzkiego poprzez rozwój lokalnego rynku pracy.

Rozwój sektora turystycznego oraz usług z nim związanych.

Promocja Gminy poprzez organizację ponadregionalnych imprez masowych.

Rozwój przedsiębiorczości wśród mieszkańców i utworzenie produktów lokalnych, mogących w przyszłości stworzyć markę regionu.

Rozwój infrastruktury komunalnej i drogowej w oparciu o nowoczesne, ekologiczne rozwiązania, nie zagrażające środowisku naturalnemu.

Wzmocnienie opieki zdrowotnej i senioralnej.

ZAGROŻENIA

Brak inwestorów strategicznych.

Dalsze ubożenie ludności wskutek niedostatecznie rozwiniętego rynku pracy oraz braku przedsiębiorczości mieszkańców.

Spadek liczby ludności w wieku produkcyjnym przez ich odpływ do gmin ościennych.

Degradacja środowiska naturalnego wskutek zbyt wolnego rozwoju infrastruktury komunalnej.

Marginalizacja społeczna mieszkańców.

Wzrost śmiertelności wśród mieszkańców wskutek niewydolności opieki zdrowotnej.

Zaprzepaszczona szansa rozwoju sektora turystycznego i ponadregionalnej promocji Gminy.

Zbyt mało pozyskanych kwot z funduszy na inwestycje gminne.

7.5. Główne problemy w obszarach Strategii

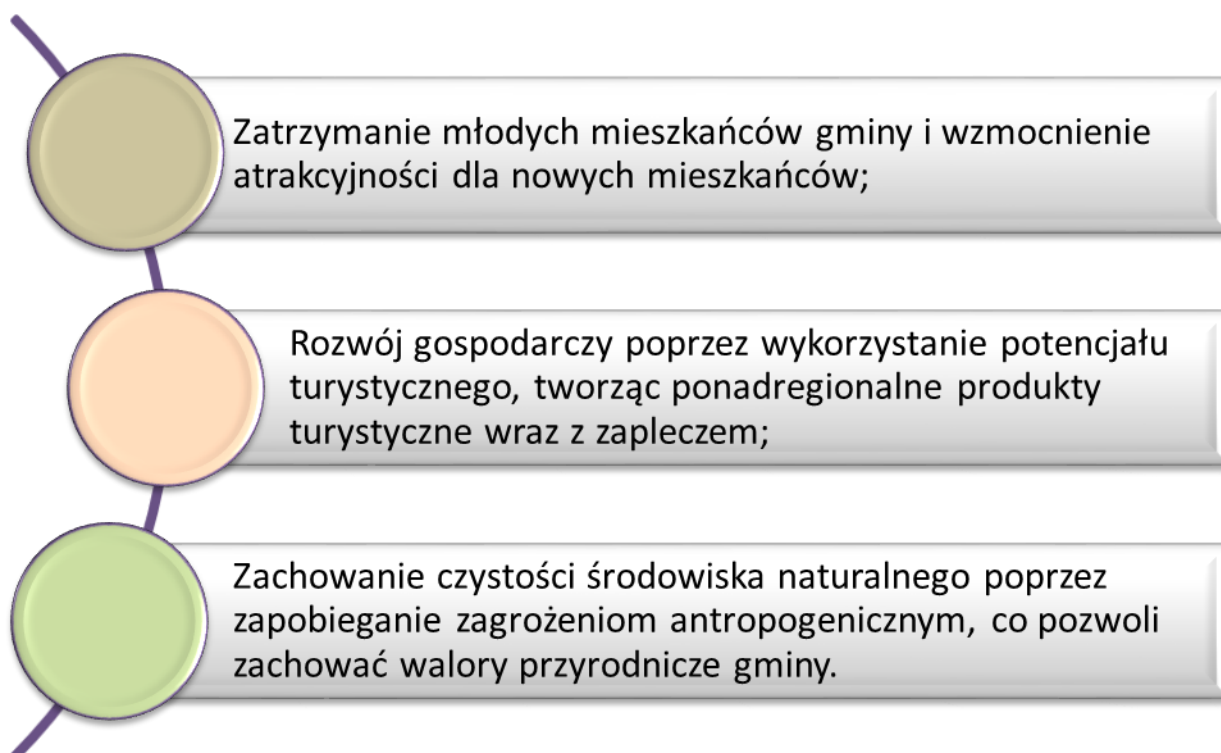
Przeprowadzona diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej, jak również analiza SWOT pozwoliły na zebranie najważniejszych problemów/barier rozwojowych Gminy Jaślicka. Celem ich uporządkowania i usystematyzowania zebrano je w formie tabelarycznej oraz podzielono na obszary: społeczny, gospodarczy, przestrzenno - środowiskowy.

Tabela 37 Najważniejsze problemy Gminy Jaślicka

Obszar	Problemy
Społeczny	<ul style="list-style-type: none">• Ubóstwo mieszkańców wskutek niedostatecznie rozwiniętego lokalnego rynku pracy i braku przedsiębiorczości.• brak samorządowych placówek zapewniających opiekę nad dziećmi do lat 3,• Wysoka ilość osób korzystających z zasiłków Opieki Społecznej.• niezapewnienie dostępności budynków komunalnych dla osób ze szczególnymi potrzebami,• mała dostępność do opieki zdrowotnej, w tym niewystarczający zakres usług w zakresie specjalistycznej opieki medycznej,• brak infrastruktury społecznej przeznaczonej dla osób starszych.
Gospodarczy	<ul style="list-style-type: none">• postępujący spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, przy równoczesnym wzroście liczby osób w wieku poprodukcyjnym, co niekorzystnie wpływać będzie na lokalny rynek pracy,• mała liczba osób pracujących na terenie Gminy,• mała liczba przedsiębiorstw, zakładów pracy,• rozwój przedsiębiorczości wolniejszy niż w sąsiednich Gminach.
Przestrzenno- środowiskowy	<ul style="list-style-type: none">• słabo rozwinięta sieć kanalizacyjna,• brak sieci gazowej na terenie Gminy,• zły stan techniczny niektórych elementów infrastruktury drogowej i braki w oświetleniu ulic oraz ciągów pieszych,• bariery architektoniczne i brak udogodnień dla niepełnosprawnych.

7.6. Wyzwania

Na podstawie przeprowadzonej analizy SWOT i określonych najważniejszych problemów i barier rozwojowych Gminy Jaśliska, określone zostały kluczowe wyzwania jakie stoją przed Gminą, aby przeciwdziałać wskazanym problemom i barierom oraz w celu zapewnienia zrównoważonego rozwoju:

PLAN OPERACYJNY STRATEGII ROZWOJU GMINY JAŚLIŚKA NA LATA 2023 - 2030 ORAZ KIERUNKI INTERWENCJI ROZWOJU GMINY

8.1 Misja i wizja

Wizję, określającą w jaki sposób przyjęta polityka prorozwojowa wpłynie na Gminę Jaśliska, jak ją zmieni i jaka się ona stanie po jej wprowadzeniu, sformułowano następująco:

Gmina Jaśliska to Gmina przyjazna mieszkańcom i gościom, stawiająca na trwałą rozwój gospodarczy, turystykę, ekologię i innowacyjność. Posiadająca dobrze rozwiniętą infrastrukturę techniczną i wysoki poziom rozwoju społecznego.

W ramach wizji ujęto podstawowe założenie strategiczne określające, iż rozwój będzie prowadzony w sposób równomierny, skupiony zarówno na poprawie jakości życia mieszkańców, jak też na zwiększeniu atrakcyjności Gminy dla nowych mieszkańców, przedsiębiorców oraz turystów. Podkreślono, iż konieczne jest posiadanie infrastruktury o wysokiej jakości, ukierunkowanej dla wszystkich grup wiekowych.

Misja wskazuje naczelny cel polityki rozwoju Gminy Jaśliska, wokół którego powinny się koncentrować działania władz samorządowych i wszystkich zaangażowanych partnerów. Stanowi również przesłanie, które jest podstawą i określeniem kierunku współpracy na szczeblu lokalnym.

Gmina Jaśliska to wspólnota wspierająca lokalną gospodarkę, przedsiębiorczość, rolnictwo i turystykę, stwarzająca atrakcyjne warunki do życia i rozwoju.

Najważniejszą wartością dla rozwoju Gminy Jaśliska są jej mieszkańcy i związany z nimi rozwój. Cel ten będzie osiągnięty poprzez zapewnienie im godnych warunków bytowych, rozwój społeczeństwa oraz poczucie stabilizacji w przyszłości. Gmina będzie miejscem przyjaznym i bezpiecznym dla wszystkich grup społecznych. Ważnym elementem rozwoju Gminy Jaśliska jest również środowisko przyrodnicze i dziedzictwo kulturowe. Z tego względu Gmina będzie dążyć do poprawy stanu środowiska oraz wdrażać działania wspierające rozwój gospodarczy oparty na wewnętrznym potencjale.

8.2 Cele strategiczne rozwoju w wymiarze przestrzennym, gospodarczym i społecznym. Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych. Oczekiwane rezultaty planowanych działań oraz wskaźniki ich osiągnięcia.

Cele strategiczne rozwoju, kierunki działań i wskaźniki osiągnięcia celów

Wnioski z opracowanej *Diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy Jaśliska* oraz z przeprowadzonych konsultacji z mieszkańcami Gminy, stały się podstawą dla opracowania części programowej *Strategii*, która zawiera najważniejsze założenia polityki rozwoju lokalnego.

Plan operacyjny *Strategii* składa się z trzech priorytetów:

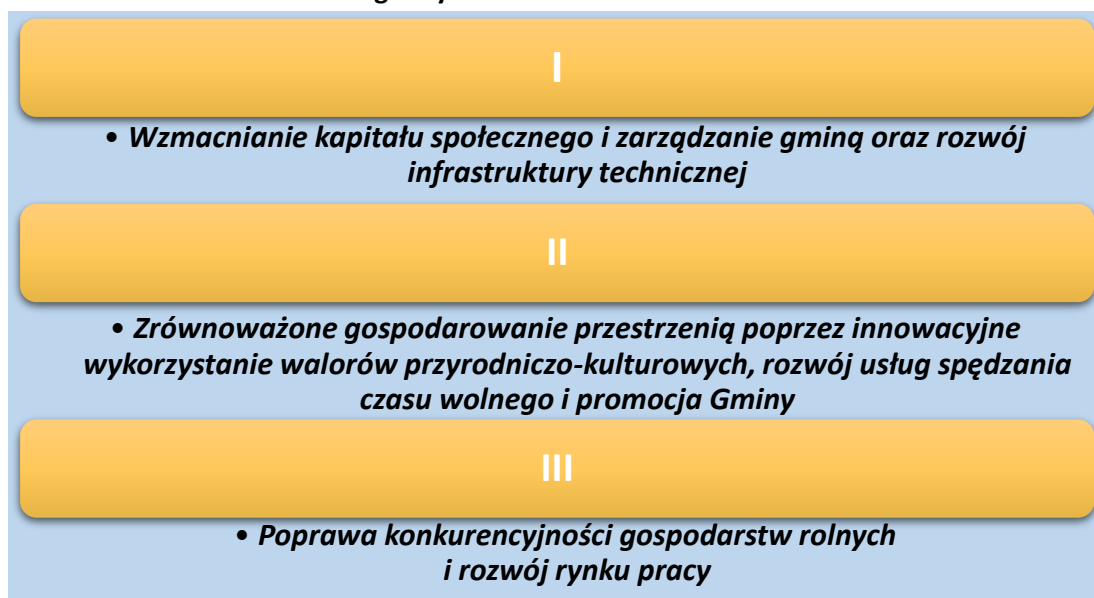
1. Społeczeństwo,
2. Przestrzeń i środowisko,
3. Gospodarka.

CELE STRATEGICZNE

Cele strategiczne grupują długofalowe, trwałe efekty wdrażanych przedsięwzięć strategicznych i opisują ich oddziaływanie na proces rozwoju w przyjętym horyzoncie czasowym. Zostały wyznaczone na bazie przeprowadzonej diagnozy stanu obecnego, są konsekwencją przyjętej wizji i obranych zasad polityki rozwoju. Zgodnie z założeniami, ich realizacja prowadzi będzie do poprawy poziomu rozwoju gospodarczego i jakości życia lokalnej społeczności. Zapropozowane poniżej cele rozwoju Gminy Jaśliska są konsekwencją zidentyfikowanych wyzwań rozwoju. Tworzą one spójny i wzajemnie uzupełniający się układ, w którym efekty jednych celów generują i wzmacniają efekty realizacji innych.

W oparciu o przeprowadzoną *Diagnozę sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy Jaśliska* i wykonaną na jej podstawie analizę SWOT, sformułowane zostały cele strategiczne i operacyjne. Zgodnie z logiką cele strategiczne odnoszą się do zidentyfikowanych obszarów problemowych, wyznaczonych na podstawie przeprowadzonej analizy Gminy oraz konsultacji społecznych (ankietyzacji). Głównym argumentem przemawiającym za opracowaniem Strategii, jest możliwość planowanego realizowania zadań mających na celu wykreowanie jak najlepszych warunków dla rozwiązywania najbardziej naglących problemów. Niezwykle istotne jest także osiągnięcie najbardziej pożądanego, z punktu widzenia społeczności lokalnej efektów, przy jednoczesnym wykorzystaniu dostępnych zasobów naturalnych, finansowych, organizacyjnych i ludzkich.

Struktura celów strategicznych:

Cele strategiczne będą osiągnięte poprzez realizację celów operacyjnych, które obejmują:

CELE STRATEGICZNE

CEL STRATEGICZNY 1 Wzmacnianie kapitału społecznego i zarządzanie Gminą oraz rozwój infrastruktury technicznej	CEL STRATEGICZNY 2 Zrównoważone gospodarowanie przestrzenią poprzez innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój usług spędzania czasu wolnego i promocja Gminy	CEL STRATEGICZNY 3 Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych i rozwój rynku pracy
---	--	---

CELE OPERACYJNE

1.1 Rozwój usług społecznych i poprawa stanu infrastruktury edukacyjnej	2.1. Rozwój infrastruktury sportowej, rekreacyjnej i turystycznej	3.1. Promowanie przyjaznych środowisku rozwiązań w procesie produkcji rolnej, rozwój rolnictwa ekologicznego oraz wzmacnianie innowacyjności i zaawansowania technologicznego gospodarstw rolnych
1.2 Wzmacnianie kapitału społecznego i zarządzanie Gminą	2.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego	3.2. Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości
1.3 Budowa/ modernizacja infrastruktury drogowej oraz wzrost atrakcyjności inwestycyjnej Gminy	2.3. Upowszechnianie dostępu do kultury w tym form dostępu wykorzystujących technologie cyfrowe	3.3. Rozwój turystyki
1.4. Rozwój niezbędnej infrastruktury na terenie Gminy oraz wdrażanie racjonalnej gospodarki odpadami	2.4 Ochrona zasobów środowiska przyrodniczego, ograniczenie negatywnego wpływu na środowisko oraz podnoszenie efektywności energetycznej Gminy	
1.5 Bezpieczeństwo publiczne	2.5 Promocja Gminy	
OSI I	OSI II	OSI III

Cele strategiczne Gminy Jaślicka odwzorowują obszary rozwojowe w sferze społecznej, gospodarczej i przestrzenno-środowiskowej, które są zależne od siebie i wzajemnie się przenikają. Cele strategiczne mają długofalowy charakter i wskazują kierunki postępowania w realizacji określonej wizji rozwoju i misji. Narzędzia i sposoby realizacji celów strategicznych określają cele operacyjne, które dotyczą średniego horyzontu czasowego. Cele operacyjne uszczegóławiane są przez kierunki działań, służące realizacji założonych celów oraz stanowią podstawę wdrażania *Strategii*. Kierunki działań stanowią głównie konkretne przedsięwzięcia rozwojowe, często o charakterze inwestycyjnym.

Poniżej przedstawiona została charakterystyka przyjętych celów strategicznych i celów operacyjnych, wraz ze wskazaniem kierunków działań w ramach poszczególnych celów oraz oczekiwane rezultaty planowanych działań z wskaźnikami ich osiągnięcia.

CEL STRATEGICZNY 1

Wzmacnianie kapitału społecznego i zarządzanie Gminą oraz rozwój infrastruktury technicznej

Cel operacyjny 1.1. Rozwój usług społecznych i poprawa stanu infrastruktury edukacyjnej.

Cel operacyjny 1.2. Wzmacnianie kapitału społecznego i zarządzanie Gminą.

Cel operacyjny 1.3. Budowa/modernizacja infrastruktury drogowej oraz wzrost atrakcyjności inwestycyjnej Gminy.

Cel operacyjny 1.4. Rozwój infrastruktury komunalnej i wdrażanie racjonalnej gospodarki odpadami.

Cel operacyjny 1.5. Bezpieczeństwo publiczne.

Najważniejszym potencjałem Gminy Jaślika są jej mieszkańcy. Zapewnienie wysokiej jakości życia przejawia się między innymi poprzez wysokiej jakości usługi społeczne, przeciwdziałanie wykluczeniu, rozwoju edukacji oraz niezbędną infrastrukturę komunalną.

Gmina Jaślika dostrzega potrzeby osób z niepełnosprawnościami oraz innych osób, które trwale lub czasowo mają szczególne potrzeby w zakresie przemieszczania się, komunikacji czy dostępu do obiektów publicznych. Z tego względu podjętych zostanie szereg działań związanych z poprawą dostępności architektonicznej. Usługi społeczne rozwijane będą na kilku płaszczyznach: opieki nad dziećmi i edukacji, aktywizacji seniorów.

Sieć drogowa na terenie Gminy będzie sukcesywnie modernizowana. Tworzyć się będzie w pełni uzbrojone i połączone z nią tereny przeznaczone na przyszłe zainwestowanie oraz rozwijać się będą przedsiębiorstwa już istniejące. Zwiększeniu bezpieczeństwa oraz komfortu użytkowania dróg służyć będzie rozbudowa systemu ścieżek pieszo-rowerowych oraz modernizacja źródeł oświetlenia w poszczególnych miejscowościach na terenie Gminy.

Cel strategiczny zakłada poprawę poziomu rozwoju infrastruktury, która jest niezbędna zarówno do poprawy warunków bytowych mieszkańców, wzrostu wartości osiedleńczej Gminy oraz pełnienia przez przestrzeń różnych funkcji na rzecz sfery gospodarczej i społecznej, jak też do zwiększenia stopnia ochrony środowiska naturalnego Gminy. Ukierunkowany jest m. in. na rozbudowę sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz modernizację tych sieci na terenie Gminy, budowę sieci gazowej, co pozwoli zwiększyć dostępność tego rodzaju paliwa dla mieszkańców Gminy i przełoży się na osiągnięcie korzystnych efektów środowiskowych w postaci redukcji emisji zanieczyszczeń do atmosfery, a także na rozwój sieci szerokopasmowej, co pozwoli zapobiec wykluczeniu cyfrowemu

Powyższe cele operacyjne stanowią będą podstawę do realizacji konkretnych działań, które zamieszczono w tabeli poniżej.

CEL STRATEGICZNY 1

Wzmacnianie kapitału społecznego i zarządzanie Gminą oraz rozwój infrastruktury technicznej

Cel operacyjny	Kierunki działań	Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki osiągnięcia działań	Wartość bazowa (2022 rok)	Oczekiwany trend
1.1 Rozwój usług społecznych i poprawa stanu infrastruktury edukacyjnej	<ul style="list-style-type: none"> • rozwój działalności instytucji i usług wspierających seniorów i opiekę nad osobami zależnymi, tj.: klub seniora, usługi opiekuńcze świadczone w miejscu zamieszkania, • rozwój usług asystenckich, gospodarstw opiekuńczych, gospodarstw społecznych, z wykorzystaniem instrumentu ekonomii społecznej, • rozwój usług społecznych z zakresu opieki i aktywizacji osób starszych, w tym form środowiskowych (zdeinstytucjonalizowanych), • zapewnienie usług specjalistycznych / poradnictwa w formie pomocy psychologicznej, prawnej, pielęgniarek, rehabilitantów, wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego, • zwiększenie dostępu do opieki zdrowotnej dla mieszkańców Gminy Jaśliska, w tym realizacja programów profilaktyki zdrowotnej, • poprawa stanu infrastruktury edukacyjnej i zwiększenie jej dostępności dla osób 	<ul style="list-style-type: none"> – zapewnienie wysokiej jakości i dostępności infrastruktury szkolnej i przedszkolnej, – rozwój kompetencji kluczowych uczniów oraz wzmacnianie ich zdolności, – wzrost aktywności oraz integracja osób ze szczególnymi potrzebami, – poprawa jakości opieki medycznej. 	liczba nowych usług społecznych (szt.),	0	
			liczba wybudowanych obiektów infrastruktury społecznej (szt.)	0	
			liczba zmodernizowanych/doposażonych obiektów infrastruktury społecznej (szt.)	0	
			liczba obiektów, w których zapewniono dostępność dla osób ze szczególnymi potrzebami	0	
			liczba zadań inwestycyjnych i/lub modernizacyjnych w placówkach oświatowych (szt.),	0	
			liczba dzieci i młodzieży korzystającej z nowej lub	0	

	<p>o specjalnych potrzebach, w tym dla osób z niepełnosprawnością,</p> <ul style="list-style-type: none"> • utrzymanie wysokiej jakości bazy oświatowej oraz jej modernizacja w odpowiedzi na zidentyfikowane potrzeby, • wyposażenie placówki oświatowej w nowoczesny sprzęt komputerowy i multimedialny oraz pomoce dydaktyczno-naukowe, • rozwój oferty edukacyjnej i podnoszenie kompetencji nauczycieli, • rozwijanie indywidualnych umiejętności uczniów, szczególnie uczniów uzdolnionych oraz uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych i predyspozycjach sportowych – współpraca Urzędu Gminy ze szkołami • wzrost poziomu upowszechniania usług w zakresie edukacji przedszkolnej oraz podniesienie jej jakości – współpraca Urzędu Gminy z podmiotami uprawnionymi do prowadzenia edukacji przedszkolnej – informowanie o możliwościach zewnętrznego finansowania, • rozwój instytucjonalnej i pozarodzinnej opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 (m.in. żłobki, kluby dziecięce, dzienni opiekunowie). 		<p>zmodernizowanej bazy oświatowej</p> <p>udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie dzieci w wieku od 3 do 6 lat (%),</p>	64,8	
1.2 Wzmacnianie kapitału społecznego	<ul style="list-style-type: none"> • promowanie przedsięwzięć na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej, 	– zwiększenie się liczby lokalnych liderów,	liczba nowych przedsięwzięć integracyjnych mieszkańców (szt.)	38	

i zarządzanie gminą	<ul style="list-style-type: none"> w szczególności dla osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych, wzmocnienie kompetencji społecznych i umiejętności organizacyjnych lokalnych liderów, wsparcie inicjatyw oddolnych mieszkańców, wspieranie działalności organizacji pozarządowych i współpraca z nimi; promocja wolontariatu wśród młodzieży, rozwój usług aktywizujących mieszkańców Gminy Jaśliska w tym osoby starsze i osoby z niepełnosprawnościami. niwelowanie barier w dostępności architektonicznej przestrzeni publicznych, Wzmocnienie zdolności analitycznych służb planowania przestrzennego, m.in. poprzez dostęp do nowoczesnych narzędzi w zakresie analizy, przetwarzania, interpretacji i prezentacji danych przestrzennych, Wzmocnienie bazy wiedzy i potencjału kadrowego Gminy w zakresie realizacji projektów w formule partnerstwa publiczno-prywatnego oraz innowacyjnych rozwiązań w zakresie stosowania prawa zamówień publicznych – realizacja m.in. poprzez udział pracowników Gminy w organizowanych szkoleniach, seminariach oraz platformach współpracy, 	<ul style="list-style-type: none"> – podniesienie jakości usług publicznych, – zapewnienie dostępności architektonicznej przestrzeni publicznej dla osób ze szczególnymi potrzebami, – rozwój kompetencji planistycznych, – poprawa dostępności do danych przestrzennych, – wzrost kompetencji pracowników gminnych jednostek organizacyjnych. 	liczba organizacji pozarządowych i grup nieformalnych (szt.),	15	
			liczba oddolnych inicjatyw realizowanych przez mieszkańców (szt.),	0	
			liczba przeszkolonych pracowników Gminy	0	
			liczba nowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (szt.)	0	
			liczba zaktualizowanych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (szt.),	1	
			liczba obiektów, w których znielowano bariery architektoniczne	0	
1.3 Budowa/modernizacja	<ul style="list-style-type: none"> • budowa nowych odcinków dróg gminnych, 	<ul style="list-style-type: none"> – wzrost atrakcyjności 	długość wybudowanych dróg gminnych (km)	0	

infrastruktury drogowej oraz wzrost atrakcyjności inwestycyjnej Gminy	<ul style="list-style-type: none"> • przebudowa bądź modernizacja dróg gminnych i powiatowych poprawiających dostępność komunikacyjną i mobilność mieszkańców Gminy, • poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego poprzez budowę m.in.: chodników, przejść dla pieszych, oświetlenia, barier ochronnych, • rozbudowa lub modernizacja już istniejącej infrastruktury parkingowej, • budowa ciągów pieszo-rowerowych oraz ścieżek rowerowych, • tworzenie i wyposażenie terenów inwestycyjnych w podstawową infrastrukturę (drogową, energetyczną, wodno-ściekową, teleinformatyczną) oraz infrastrukturę kubaturową, umożliwiającą szybkie uruchomienie przez inwestorów działalności gospodarczej. 	<p>inwestycyjnej Gminy</p> <ul style="list-style-type: none"> – zwiększenie wewnętrznej dostępności komunikacyjnej, – poprawa stanu siatki drogowej na obszarze Gminy, – zmniejszenie ryzyka wystąpienia wypadków drogowych z udziałem pieszych, – integracja mieszkańców z różnych części Gminy dzięki usprawnieniu komunikacji, – zachęcenie mieszkańców do korzystania z transportu rowerowego, 	długość zmodernizowanych dróg gminnych (km)	0	
			długość wybudowanych ciągów pieszo-rowerowych (km)	0	
			liczba zmodernizowanych punktów oświetlenia ulicznego (szt.)	0	
			Powierzchnia uzbrojonych terenów inwestycyjnych	0	
			1.4. Rozwój niezbędnej infrastruktury na terenie	<ul style="list-style-type: none"> • budowa lub modernizacja wybranych elementów infrastruktury wodociągowej w gminie (sieć wodociągowa, stacje ujęcia i uzdatniania wody itp.), 	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz polepszenie jakości sieci już istniejącej,

Gminy oraz wdrażanie racjonalnej gospodarki odpadami	<ul style="list-style-type: none"> • budowa lub modernizacja wybranych elementów infrastruktury kanalizacyjnej w gminie (kanalizacja ściekowa i deszczowa, oczyszczalnia ścieków itp.), • budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na obszarach rozproszonej zabudowy, • budowa indywidualnych ujęć wody oraz małych zbiorników retencyjnych w gospodarstwach indywidualnych, • budowa infrastruktury oraz zakupy wyposażenia służących racjonalnej gospodarce odpadami, • współpraca z operatorami w zakresie rozbudowy sieci szerokopasmowej, • współpraca z operatorami w zakresie budowy sieci gazociągowej, 	<ul style="list-style-type: none"> – polepszenie jakości środowiska wodnego dzięki zmniejszeniu niekontrolowanego odpływu ścieków, – zwiększenie atrakcyjności Gminy dla nowych mieszkańców i przedsiębiorców, – poprawa stanu gospodarowania wodami na obszarze Gminy, – ograniczenie wpływu działalności człowieka na środowisko przyrodnicze Gminy, – zmniejszenie ilości zmieszanych odpadów komunalnych w liczbie odpadów komunalnych ogółem – zwiększenie poziomu recyklingu odpadów komunalnych na terenie Gminy, 	długość rozbudowanej/zmodernizowanej sieci kanalizacyjnej (km)	0	
			procent mieszkańców mających dostęp do sieci wodociągowej (%)	70,8	
			procent mieszkańców mających dostęp do sieci kanalizacyjnej (%)	30,6	
			procent mieszkańców mających dostęp do sieci gazowej (%)	0	
			udział odpadów segregowanych w ogólnej liczbie odpadów (%)	50,6	

		<ul style="list-style-type: none"> – rozwój sieci gazowej na terenie Gminy. – ograniczenie wykluczenia cyfrowego. 			
1.5. Bezpieczeństwo publiczne	<ul style="list-style-type: none"> • doposażenie Ochotniczych Straży Pożarnych działających na terenie Gminy w specjalistyczny sprzęt do prowadzenia akcji ratowniczych oraz usuwania skutków zagrożeń naturalnych i katastrof- zakup sprzętu dla wybranych OSP (funkcjonujących w systemie KSRG i będących poza nim) dla wybranych na we współpracy z Komendą Powiatową Państwowej Straży Pożarnej, • budowa infrastruktury poprawiającej bezpieczeństwo na terenie Gminy, • realizacja działań w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego, m. in. poprzez edukację, wyznaczanie miejsc dla pieszych oraz montaż progów zwalniających i punktowych elementów odblaskowych, 	<ul style="list-style-type: none"> – zabezpieczenie Gminy przed negatywnymi skutkami zagrożeń wywołanych czynnikami naturalnymi, – zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom w stanach kryzysowych, 	Liczba doposażonych OSP na terenie Gminy	1	
			liczba zmodernizowanych przejść dla pieszych	0	

- tendencja rosnąca
 - tendencja rosnąca
 - bez zmian

CEL STRATEGICZNY 2

Zrównoważone gospodarowanie przestrzenią poprzez innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój usług spędzania czasu wolnego i promocja Gminy

Cel operacyjny 2.1. Rozwój infrastruktury sportowej, rekreacyjnej i turystycznej

Cel operacyjny 2.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego.

Cel operacyjny 2.3. Upowszechnianie dostępu do kultury w tym form dostępu wykorzystujących technologie cyfrowe.

Cel operacyjny 2.4. Ochrona zasobów środowiska przyrodniczego, ograniczenie negatywnego wpływu na środowisko oraz podnoszenie efektywności energetycznej Gminy

Cel operacyjny 2.5 Promocja Gminy

Największym potencjałem Gminy Jaślicka w kontekście rozwoju społeczno-gospodarczego są jej walory przyrodniczo-krajobrazowe, zasadniczo wpływające na jej atrakcyjność turystyczną. W związku z tym w ramach celu strategicznego realizowane będą działania w zakresie kultury, sportu, rekreacji i zapewnieniu zróżnicowanych form spędzania czasu wolnego.

Realizacja celu strategicznego nastąpi wskutek działalności w zakresie rozwoju dostępnej infrastruktury sportowej i turystycznej, m. in. przebudowę/ budowę lub modernizację obiektów sportowych, tworzenie i utrzymanie szlaków turystycznych wraz z infrastrukturą towarzyszącą. Zagospodarowanie obszarów oraz budowa małej infrastruktury turystycznej służącej udostępnianiu obszarów cennych przyrodniczo.

Ponadto cel będzie realizowany poprzez wsparcie infrastruktury przeznaczonej na cele kulturalne, organizację nowych wydarzeń kulturalnych, rozrywkowych, sportowych i krajoznawczych, promujących Gminę Jaślicka i przyciągających do uczestnictwa mieszkańców Gminy i gmin sąsiednich oraz turystów.

Z racji położenia Gminy Jaślicka i występujących tu walorów przyrodniczych, zakłada się podjęcie działań mających na celu utrzymanie czystości środowiska naturalnego i wspomnianych walorów, by możliwe było ich racjonalne wykorzystanie w procesie zrównoważonego rozwoju. Zasoby środowiska naturalnego Gminy są narażone na ryzyko degradacji zarówno z powodu czynników wewnętrznych (np. problemy z odprowadzaniem ścieków, ogrzewanie budynków za pomocą nieefektywnych, emitujących duże ilości zanieczyszczeń źródeł ciepła), jak też z przyczyn zewnętrznych, do których należą m.in. globalne problemy związane z pogarszaniem stanu środowiska i zmiany klimatyczne. W kontekście rozwoju elektromobilności, planowane jest tworzenie dedykowanej na jej rzecz infrastruktury, tj. stacji ładowania pojazdów elektrycznych,

Powyższe cele operacyjne stanowiąc będą podstawę do realizacji konkretnych działań, które zamieszczono w tabeli poniżej.

CEL STRATEGICZNY 2

Budowa zintegrowanej oferty turystycznej Gminy, bazującej na posiadanych zasobach, w szczególności walorach przyrodniczo-krajobrazowych

Cel operacyjny	Kierunki działań	Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki osiągnięcia działań	Wartość bazowa (2022 rok)	Oczekiwany trend
<p>2.1. Rozwój infrastruktury sportowej, rekreacyjnej i turystycznej</p>	<ul style="list-style-type: none"> • budowa/przebudowa/modernizacja obiektów sportowych na terenie Gminy, • przygotowanie nowych tras dla turystyki pieszej i rowerowej, • budowa, rozbudowa, adaptacja i modernizacja obiektów na potrzeby prowadzenia działalności sportowej wraz z niezbędną infrastrukturą (m.in. place zabaw, siłownie zewnętrzne, • tworzenie nowych i utrzymanie funkcjonujących szlaków turystycznych: pieszych, rowerowych, konnych oraz ich integracja ze szlakami dostępnymi w sąsiednich Gminach, • tworzenie szlaków tematycznych oraz sportowo-rekreacyjnych wraz z infrastrukturą towarzyszącą, • rozwój infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej. 	<ul style="list-style-type: none"> – upowszechnienie kultury fizycznej i sportu wśród mieszkańców, – rozwój oferty spędzenia wolnego czasu, – zwiększenie zainteresowania ofertą sportową i rekreacyjną, 	liczba powstałych obiektów sportowych (szt.)	0	
		<ul style="list-style-type: none"> – wzrost dostępności urządzeń dla aktywności ruchowej, – utworzenie szlaków turystycznych i rowerowych przyciągających turystów spoza obszaru Gminy, 	liczba zorganizowanych sportowych zajęć pozalekcyjnych (szt.)	0	
		<ul style="list-style-type: none"> – zwiększenie liczby osób ćwiczących, – zwiększenie atrakcyjności turystycznej Gminy, – rozwój oferty spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży. 	liczba nowoutworzonych szlaków turystycznych (szt.)	0	

			liczba nowo utworzonych miejsc spędzania wolnego czasu (szt.)	0	
2.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego.	<ul style="list-style-type: none"> • rozbudowa małej infrastruktury turystycznej, służącej udostępnianiu na cele turystyczne obszarów cennych przyrodniczo, • renowacja i rewitalizacja obiektów dziedzictwa kulturowego, • odnawianie lub poprawa stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym zabytkowych, służących zachowaniu dziedzictwa kulturowego i rozwoju turystyki na obszarach wiejskich, • zagospodarowanie atrakcyjnych przyrodniczo obszarów Gminy, • rewitalizacja i kształtowanie atrakcyjnych dla mieszkańców i turystów przestrzeni publicznych. • ożywienie społeczno-gospodarcze miejscowości, 	<ul style="list-style-type: none"> – utworzenie nowych produktów kulturowych i turystycznych, – udostępnienie na cele turystyczne obszarów cennych przyrodniczo, – rewitalizacja przestrzeni publicznej. 	liczba powstałych obiektów małej infrastruktury (szt.),	0	
			liczba zrealizowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, kształtujących przestrzeń publiczną (szt.)	0	
2.3. Upowszechnianie dostępu do kultury w tym form dostępu wykorzystujących technologie cyfrowe.	<ul style="list-style-type: none"> • rozbudowa, przebudowa i remont infrastruktury na cele działalności kulturalnej, edukacyjnej i artystycznej, • rozwijanie produktów i oferty wydarzeń wykorzystujących unikalne zasoby lokalne (np. kuchnię, wydarzenia historyczne, tradycje, materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe, walory środowiskowe, wydarzenia związane z przejawami współczesnej twórczości artystycznej, wydarzenia sportowe), • zakup wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej, w tym edukacji artystycznej • informatyzacja i digitalizacja procesów w obszarze kultury, 	<ul style="list-style-type: none"> – zwiększenie atrakcyjności oferty kulturalnej, – usprawnienie funkcjonowania gminnych jednostek kulturalnych, – poprawa dostępności do oferty kulturalnej, – zapewnienie wysokiej jakości i dostępności infrastruktury kulturalnej, – wzrost tożsamości lokalnej, 	liczba doposażonych i zmodernizowanych obiektów kulturalnych	0	
			liczba nowych projektów kulturalnych	0	

2.4 Ochrona zasobów środowiska przyrodniczego, ograniczenie negatywnego wpływu na środowisko oraz podnoszenie efektywności energetycznej Gminy	<ul style="list-style-type: none"> • wsparcie wymiany wysokoemisyjnych źródeł ciepła na ekologiczne, • tworzenie warunków do rozbudowy instalacji OZE na obszarze Gminy, • termomodernizacja budynków użyteczności publicznej, • zachowanie, ochrona i zrównoważone wykorzystanie systemu przyrodniczego na obszarze Gminy, • przeciwdziałanie degradacji środowiska leśnego, • działania na rzecz zwiększenia świadomości ekologicznej mieszkańców i turystów; • realizacja zadań z zakresu usuwania wyrobów azbestowych na terenie Gminy, • wspieranie, inicjowanie i budowa infrastruktury ładowania pojazdów elektrycznych oraz promowanie idei elektromobilności, • budowa ogólnodostępnych wypożyczalni rowerów elektrycznych oraz punktów ładowania tych rowerów. 	<ul style="list-style-type: none"> – ograniczenie negatywnych skutków oddziaływania zagrożeń naturalnych na środowisko naturalne, – poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej – wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców oraz turystów – rozwój elektromobilności. 	liczba budynków użyteczności publicznych poddanych termomodernizacji (szt.)	0	
			liczba gospodarstw domowych, które dokonały termomodernizacji i/lub instalacji OZE i/lub wymiany źródła ciepła przy wsparciu publicznym (szt.)	0	
			Ilość usuniętych wyrobów azbestowych (kg)	0	
			liczba stacji ładowania samochodów elektrycznych	0	
2.5. Promocja Gminy	<ul style="list-style-type: none"> • kreowanie dobrego wizerunku Gminy jako atrakcyjnego miejsca dla turystów poprzez zróżnicowane działania marketingowe, • rozbudowa i wdrożenie kompleksowego systemu informacji i promocji turystycznej i kulturalnej w gminie. 	<ul style="list-style-type: none"> – zwiększenie liczby turystów spoza terenu Gminy, – zwiększenie uczestnictwa w przedsięwzięciach kulturalnych na terenie Gminy, 	liczba przeprowadzonych kampanii marketingowych	0	

- tendencja rosnąca

- tendencja malejąca

- bez zmian

CEL STRATEGICZNY 3

Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych i rozwój rynku pracy

Cel operacyjny 3.1. Promowanie przyjaznych środowisku rozwiązań w procesie produkcji rolnej, rozwój rolnictwa ekologicznego oraz wzmacnianie innowacyjności i zaawansowania technologicznego gospodarstw rolnych

Cel operacyjny 3.2 Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości

Cel operacyjny 3.3. Rozwój turystyki

Największym potencjałem Gminy Jaślicka w kontekście rozwoju społeczno-gospodarczego są jej walory przyrodniczo-krajobrazowe, zasadniczo wpływające na jej atrakcyjność turystyczną oraz stan i charakterystykę lokalnej gospodarki. W związku z tym w ramach celu strategicznego realizowane będą działania w zakresie budowy spójnej oferty turystycznej, w oparciu o dostępne zasoby, głównie na bazie walorów przyrodniczo-krajobrazowych. Pozwoli to na wzmocnienie lokalnej gospodarki, wzrost dochodów własnych Gminy, a także pobudzenie przedsiębiorczości wśród mieszkańców. Wzrost przedsiębiorczości wpłynie na nowe miejsca pracy.

Na tworzenie klimatu sprzyjającego rozwojowi przedsiębiorczości w gminie wpływa całokształt działań i decyzji Gminy.

Niewątpliwie położenie komunikacyjne Gminy Jaślicka sprzyja rozwojowi przedsiębiorczości, dlatego też należy dążyć do wzrostu liczby przedsiębiorstw zarejestrowanych na terenie Gminy, ale również należy poszukiwać nowych rozwiązań gospodarczych, tworzących miejsca pracy dla mieszkańców. Dlatego też należy wykorzystać potencjał gospodarczy Gminy, przygotowywać tereny inwestycyjne i pozyskiwać nowych inwestorów poprzez promocję Gminy.

Oprócz tego w ramach realizacji celu strategicznego następować będzie wspieranie przedsiębiorczości i inicjatyw wśród mieszkańców oraz tworzenie warunków do prowadzenia działalności gospodarczej na terenie Gminy Jaślicka, co pozwoli nadać dynamiki rozwojowi Gminy w sferze lokalnej gospodarki.

Dzięki rozwojowi gospodarczemu Gminy poprawi się sytuacja na rynku pracy, wzrosną dochody Gminy, a tym samym Gmina będzie mogła zapewnić mieszkańcom podstawową infrastrukturę techniczną i społeczną.

Powyższe cele operacyjne stanowiąc będą podstawę do realizacji konkretnych działań, które zamieszczono w tabeli poniżej.

CEL STRATEGICZNY 3

Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych i rozwój rynku pracy

Cel operacyjny	Kierunki działań	Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki osiągnięcia działań	Wartość bazowa (2022 rok)	Oczekiwany trend
3.1. Promowanie przyjaznych środowisku rozwiązań w procesie produkcji rolnej, rozwój rolnictwa ekologicznego oraz wzmacnianie innowacyjności i zaawansowania technologicznego gospodarstw rolnych	<ul style="list-style-type: none"> • wsparcie edukacji ekologicznej w gospodarstwach rolnych i zakładach przetwórczych – poprzez organizację szkoleń, kursów, • wsparcie w pozyskiwaniu środków na rozwój rolnictwa ekologicznego – organizacja spotkań z doradcami, praktykami oraz prywatnymi inwestorami, • pomoc w organizacji spółdzielni, stowarzyszeń, grup producentów produktów ekologicznych – we współpracy z innymi podmiotami. • realizacja projektów promujących ekologiczne sposoby nawożenia upraw oraz ich przechowywania, • wsparcie szkoleniowe i doradcze w zakresie poprawy efektywności wykorzystania energii w rolnictwie i przetwórstwie spożywczym, • promocja szkoleń zawodowych i nabywania umiejętności przez rolników oraz właścicieli lasów w zakresie prowadzonej produkcji, ochrony środowiska oraz marketingu swoich produktów i usług. 	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój rolnictwa ekologicznego, – aktywizacja producentów rolnych, – rozwój współpracy podmiotów związanych z rolnictwem, – zwiększenie efektywności dochodowości rolnictwa, – zniwelowanie barier ograniczających rozwój rolnictwa, – unowocześnienie gospodarstw rolnych, – ograniczenie występowania negatywnych skutków dla środowiska naturalnego 	liczba podmiotów gospodarczych zajmujących się produkcją rolnictwa ekologicznego [szt.]	0	

3.2. Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości	<ul style="list-style-type: none"> • współpraca z przedsiębiorcami w zakresie pomocy organizacyjno-prawnej w zakresie zarządzania zmianą i niwelowania skutków kryzysu gospodarczego, • współpraca Gminy z Powiatowym Urzędem Pracy oraz innymi instytucjami w zakresie promocji programów nastawionych na zwiększenie samozatrudnienia mieszkańców, • kreowanie i podejmowanie lokalnych inicjatyw oraz programów poprawiających atrakcyjność inwestycyjną oraz rozwój przedsiębiorczości we współpracy z instytucjami otoczenia biznesu oraz instytucjami finansowymi, • wsparcie osób planujących rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej (szkolenia, doradztwo, monitoring, finansowanie kosztów prowadzenia działalności w początkowym okresie), 	<ul style="list-style-type: none"> – wzrost liczby podmiotów gospodarczych na terenie Gminy, – rozwój infrastruktury umożliwiającej prowadzenie działalności gospodarczej, – zapewnienie warunków do prowadzenia działalności gospodarczej na terenie Gminy, – spadek liczby osób bezrobotnych na terenie Gminy, – wzrost atrakcyjności inwestycyjnej, – zwiększenie konkurencyjności gospodarki w regionie, – aktywizacja społeczna i zawodowa mieszkańców, – wzrost liczby osób pracujących na terenie Gminy, – spadek bezrobocia. 	liczba przedsiębiorstw zarejestrowanych na terenie Gminy ogółem (szt.),	167	
			udział osób bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym (%).	4,3	

3.3. Rozwój agroturystyki, turystyki wiejskiej	<ul style="list-style-type: none"> • tworzenie warunków zachęcających do rozwoju bazy gastronomicznej i noclegowej, • podjęcie współpracy z organizacjami turystycznymi w zakresie rozwoju oferty turystycznej, 	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój różnych form turystyki, – zwiększenie atrakcyjności Gminy dla turystów spoza jej obszaru, – zwiększenie liczby miejsc noclegowych, 	liczba powstałych miejsc noclegowych (szt.),	0	
			liczba podjętych działań w zakresie promocji oferty turystycznej (szt.)	2	

 - tendencja rosnąca
 - tendencja malejąca
 - bez zmian

Spójność kierunków rozwoju Gminy z kierunkami wynikającymi ze strategii rozwoju województwa

Strategia Rozwoju Gminy Jaślika na lata 2023-2030 wpisuje się w ustalenia nadrzędnego dokumentu na poziomie regionalnym, jakim jest Strategia rozwoju województwa - Podkarpackie 2030. Poniżej wykazano spójność celów zdefiniowanych w niniejszej Strategii z celami określonymi w strategii na szczeblu wojewódzkim.

Tabela 38 Zgodność celów Strategii Rozwoju Gminy Jaślika na lata 2023-2030 ze Strategią rozwoju województwa - Podkarpackie 2030

Strategia Rozwoju Gminy Jaślika na lata 2023 – 2030	Strategia rozwoju województwa - Podkarpackie 2030
CEL STRATEGICZNY 1 <i>Wzmacnianie kapitału społecznego i zarządzanie gminą oraz rozwój infrastruktury technicznej</i>	OBSZAR TEMATYCZNY 2. KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY OBSZAR TEMATYCZNY 3. INFRASTRUKTURA DLA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU I ŚRODOWISKA OBSZAR TEMATYCZNY 4. DOSTĘPNOŚĆ USŁUG
<i>1.1 Rozwój usług społecznych i poprawa stanu infrastruktury edukacyjnej</i>	Cel szczegółowy priorytetu 2.1. Podniesienie jakości edukacji i jej dostosowanie do wyzwań społeczeństwa przyszłości Cel szczegółowy priorytetu 2.6 Wzrost poziomu adaptacyjności zawodowej i integracji społecznej w regionie
<i>1.2 Wzmacnianie kapitału społecznego i zarządzanie Gminą</i>	Cel szczegółowy priorytetu 2.6 Wzrost poziomu adaptacyjności zawodowej i integracji społecznej w regionie
<i>1.3 Budowa/ modernizacja infrastruktury drogowej oraz wzrost atrakcyjności inwestycyjnej Gminy</i>	Cel szczegółowy priorytetu 3.3 Poprawa wewnętrznej dostępności komunikacyjnej zapewniającej spójność przestrzenną regionu oraz integrację obszarów funkcjonalnych
<i>1.4. Rozwój niezbędnej infrastruktury na terenie Gminy oraz wdrażanie racjonalnej gospodarki odpadami</i> <i>1.5 Bezpieczeństwo publiczne</i>	Cel szczegółowy priorytetu 3.7 Ograniczenie negatywnych skutków oddziaływania rozwoju cywilizacyjnego na stan środowiska 4.3. Wsparcie instytucjonalne i poprawa bezpieczeństwa mieszkańców
CEL STRATEGICZNY 2 <i>Zrównoważone gospodarowanie przestrzenią poprzez innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój usług spędzania czasu wolnego i promocja Gminy</i>	OBSZAR TEMATYCZNY 1. GOSPODARKA I NAUKA OBSZAR TEMATYCZNY 2. KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY OBSZAR TEMATYCZNY 3. INFRASTRUKTURA DLA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU I ŚRODOWISKA
<i>2.1. Rozwój infrastruktury sportowej, rekreacyjnej i turystycznej</i>	Cel szczegółowy priorytetu 2.7 Kształtowanie postaw prozdrowotnych, promocja

	aktywności fizycznej i wsparcie sportu kwalifikowanego Cel szczegółowy priorytetu 3.5 Tworzenie miejsc umożliwiających prowadzenie działalności gospodarczej i rozwój usług turystycznych
2.2. <i>Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego</i>	Cel szczegółowy priorytetu 3.5 Tworzenie miejsc umożliwiających prowadzenie działalności gospodarczej i rozwój usług turystycznych Cel szczegółowy priorytetu 3.8 Ochrona środowiska oraz zachowanie różnorodności biologicznej w regionie
2.3. <i>Upowszechnianie dostępu do kultury w tym form dostępu wykorzystujących technologie cyfrowe</i>	Cel szczegółowy priorytetu 2.3 Rozwój form i instytucji kultury z uwzględnieniem dziedzictwa oraz wymagań nowoczesności
2.4 <i>Ochrona zasobów środowiska przyrodniczego, ograniczenie negatywnego wpływu na klimat oraz podnoszenie efektywności energetycznej Gminy</i> 2.5 <i>Promocja Gminy</i>	Cel szczegółowy 3.1. Bezpieczeństwo energetyczne i OZE
CEL STRATEGICZNY 3 <i>Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych i rozwój rynku pracy</i>	Cel szczegółowy priorytetu 1.3. Zapewnienie dobrych warunków i systemu wsparcia podmiotów gospodarczych i rolnictwa w dostosowaniu do wymagań i potrzeb współczesnej otwartej gospodarki OBSZAR TEMATYCZNY 1. GOSPODARKA I NAUKA OBSZAR TEMATYCZNY 2. KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY OBSZAR TEMATYCZNY 3. INFRASTRUKTURA DLA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU I ŚRODOWISKA
3.1. <i>Promowanie przyjaznych środowisku rozwiązań w procesie produkcji rolnej, rozwój rolnictwa ekologicznego oraz wzmacnianie innowacyjności i zaawansowania technologicznego gospodarstw rolnych</i>	Cel szczegółowy priorytetu 1.3. Zapewnienie dobrych warunków i systemu wsparcia podmiotów gospodarczych i rolnictwa w dostosowaniu do wymagań i potrzeb współczesnej otwartej gospodarki Cel szczegółowy 2.4. Rynek pracy Cel szczegółowy priorytetu 3.5 Tworzenie miejsc umożliwiających prowadzenie działalności gospodarczej i rozwój usług turystycznych
3.2. <i>Wparcie rozwoju przedsiębiorczości</i>	Cel szczegółowy 2.4. Rynek pracy

3.3. *Rozwój agroturystyki, turystyki wiejskiej*

Cel szczegółowy priorytetu 2.6 Wzrost poziomu adaptacyjności zawodowej i integracji społecznej w regionie

Cel szczegółowy 2.4. Rynek pracy

Cel szczegółowy priorytetu 3.5 Tworzenie miejsc umożliwiających prowadzenie działalności gospodarczej i rozwój usług turystycznych

Źródło: Opracowanie własne

WIELOLETNI PLAN INWESTYCYJNY

Nieodzownym elementem każdej Strategii Rozwoju jest Wieloletni Plan Inwestycyjny, zawierający kluczowe i strategiczne inwestycje planowane do wykonania w celu realizacji założeń i priorytetów, wskazanych w dokumencie strategicznym. Poniżej zamieszczono tabelę z kartami zadań, zawierającymi wybrane inwestycje kluczowe dla mieszkańców i władz Gminy, których realizacja w szczególny sposób wpłynie na zmianę standardu życia mieszkańców.

Wybrane inwestycje, przedstawione poniżej nie wyczerpują katalogu przedsięwzięć możliwych do realizacji w ramach niniejszej strategii, lecz będą bezpośrednio wpisywać się

w realizację wskazanych w rozdziale 8 *Plan operacyjny Strategii Rozwoju Gminy Jaślicka na lata 2023-2030 oraz kierunki interwencji rozwoju Gminy.*

	Nazwa przedsięwzięcia i zakres	Lokalizacja inwestycji (sołectwa)	Okres realizacji	Szacunkowa wartość inwestycji w zł	Źródła finansowania	Cel operacyjny
Karta zadania nr 1	<p>Inwestycje w Infrastrukturę wod-kan:</p> <ul style="list-style-type: none"> - modernizacja sieci wodociągowej oraz sieci kanalizacyjnej. - rozbudowa sieci kanalizacyjnej. -modernizacja oczyszczalni ścieków i przepompowni ścieków położonych na terenie Gminy 	Jaśliska, Posada Jaśliska, Wola Niżna, Daliowa, Szklary, Moszczaniec.	2023-2030	3 000 000	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Narodowy i Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej; Środki własne.	1.4. Rozwój niezbędnej infrastruktury na terenie Gminy oraz wdrażanie racjonalnej gospodarki odpadami
Karta zadania nr 2	Budowa sieci dróg rowerowych (ścieżek rowerowych) na obszarze Gminy	Jaśliska, Posada Jaśliska, Wola Niżna, Daliowa, Szklary, Moszczaniec	2023-2030	3 000 000	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne.	1.3 Budowa/modernizacja infrastruktury drogowej oraz wzrost atrakcyjności inwestycyjnej Gminy
Karta zadania nr 3	Budowa, przebudowa modernizacja, sieci dróg, mostów, przepustów oraz parkingów na obszarze Gminy	Jaśliska, Posada Jaśliska, Wola Niżna, Daliowa, Szklary, Moszczaniec	2023-2030	4 000 000	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-	1.3 Budowa/modernizacja infrastruktury drogowej oraz wzrost atrakcyjności inwestycyjnej Gminy

					2027; Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne.	
Karta zadania nr 4	Pozyskiwanie terenów pod inwestycje oraz ich uzbrojenie	Jaśliska, Posada Jaśliska, Wola Niżna, Daliowa, Szklary, Moszczaniec	2023-2030	500 000	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne.	3.2. Wparcie rozwoju przedsiębiorczości
Karta zadania nr 5	Uzbrojenie terenów, budowa i modernizacja budynków pod zasoby mieszkalnictwa komunalnego	Jaśliska, Wola Niżna, Daliowa, Szklary, Moszczaniec	2023-2030	3 000 000	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne.	1.4. Rozwój niezbędnej infrastruktury na terenie Gminy oraz wdrażanie racjonalnej gospodarki odpadami
Karta zadania nr 6	Modernizacja i rozbudowa systemu oświetlenia ulicznego (wymiana i montaż nowych lamp) na obszarze Gminy	Jaśliska, Posada Jaśliska, Wola Niżna, Daliowa, Szklary, Moszczaniec	2023-2030	500 000	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Rządowy Fundusz Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027;	1.3 Budowa/modernizacja infrastruktury drogowej oraz wzrost atrakcyjności inwestycyjnej Gminy 1.5 Bezpieczeństwo publiczne

					Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne.	
Karta zadania nr 7	Utworzenie stacji ładowania samochodów elektrycznych a także rowerów oraz hulajnóg na terenie Gminy	Jaśliska, Posada Jaśliska, Daliowa,	2023-2030	800 000	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko; Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne.	1.3 Budowa/modernizacja infrastruktury drogowej oraz wzrost atrakcyjności inwestycyjnej Gminy 2.1. Rozwój infrastruktury sportowej, rekreacyjnej i turystycznej
Karta zadania nr 8	Rozwój infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej (m.in. miejsca postojowe, pola biwakowe, namiotowe, parkingi, wieże i tarasy widokowe, tętnie solankowe wraz z zapleczem).	Jaśliska, Posada Jaśliska, Wola Niżna, Daliowa, Szklary, Moszczaniec	2023-2030	3 000 000	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027; Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Ministerstwa Sportu i Turystyki; Środki własne.	2.1. Rozwój infrastruktury sportowej, rekreacyjnej i turystycznej
Karta zadania nr 9	Modernizacja obiektów sportowo – rekreacyjnych na obszarze Gminy (m.in. boisko sportowe z bieżnią okólną, ORLIK, stadion przy SP w Jaśliskach, place zabaw	Jaśliska, Posada Jaśliska, Wola Niżna, Daliowa, Szklary, Moszczaniec	2023-2030	3 000 000	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027;	2.1. Rozwój infrastruktury sportowej, rekreacyjnej i turystycznej

	z infrastrukturą siłowni – wraz z zapleczem)				Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Ministerstwa Sportu i Turystyki; Środki własne	
Karta zadania nr 10	Rewitalizacja miejscowości Jaśliska	Jaśliska	2023-2030	5 000 000	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne	2.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego 2.5 Promocja Gminy
Karta zadania nr 11	Rozwój odnawialnych źródeł energii na terenie Gminy	Jaśliska, Posada Jaśliska, Wola Niżna, Daliowa, Szklary, Moszczaniec	2023-2030	2 000 000	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko; Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne.	3.1. Promowanie przyjaznych środowisku rozwiązań w procesie produkcji rolnej, rozwój rolnictwa ekologicznego oraz wzmacnianie innowacyjności i zaawansowania technologicznego gospodarstw rolnych
Karta zadania nr 12	Remont i modernizacja zabytkowych budynków i obiektów na obszarze Gminy (m.in. kamienne piwnice, mury obronne, baszta, krzyże i kapliczki przydrożne oraz cmentarne, zabudowa drewniana)	Jaśliska, Posada Jaśliska, Wola Niżna, Daliowa, Szklary, Moszczaniec	2023-2030	8 000 000	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych;	1.1 Rozwój usług społecznych i poprawa stanu infrastruktury edukacyjnej

					Środki własne	
Karta zadania nr 13	Poprawa stanu środowiska naturalnego poprzez wyeliminowanie pokryć dachowych i innych odpadów zawierających azbest z obszaru Gminy	Jaśliska, Posada Jaśliska, Wola Niżna, Daliowa, Szklary, Moszczaniec	2023-2030	500 000	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko; Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027; Narodowy i Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska, Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne	3.1. Promowanie przyjaznych środowisku rozwiązań w procesie produkcji rolnej, rozwój rolnictwa ekologicznego oraz wzmacnianie innowacyjności i zaawansowania technologicznego gospodarstw rolnych
Karta zadania nr 14	Zmiana siedziby Urzędu Gminy i GOPS na lokalizację w centrum miejscowości Jaśliska	Jaśliska	2023-2030	5 000 000	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne	1.1 Rozwój usług społecznych i poprawa stanu infrastruktury edukacyjnej 1.2 Wzmacnianie kapitału społecznego i zarządzanie gminą
Karta zadania nr 15	Doposażenie jednostek OSP oraz remont i modernizacja remiz	Jaśliska, Posada Jaśliska	2023-2030	1 500 000	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne	1.5 Bezpieczeństwo publiczne

Karta zadania nr 16	Adaptacja budynku i terenu przyległego na potrzeby świadczenia usług z zakresu opieki zdrowotnej, rehabilitacyjnej odnowy biologicznej, relaksacyjnej w Jaśliskach	Jaśliska	2023-2030	5 000 000	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko; Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; PFRON, Środki własne	L.1 1.1 Rozwój usług społecznych i poprawa stanu infrastruktury edukacyjnej
Karta zadania nr 17	Niwelacja barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych i starszych, w szczególności budynkach użyteczności publicznych	Jaśliska, Posada Jaśliska, Wola Niżna, Daliowa, Szklary, Moszczaniec	2023-2030	1 000 000	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; PFRON, Środki własne.	1.1 Rozwój usług społecznych i poprawa stanu infrastruktury edukacyjnej 2.3. Upowszechnianie dostępu do kultury w tym form dostępu wykorzystujących technologie cyfrowe
Karta zadania nr 18	Termomodernizacja oraz modernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie Gminy	Jaśliska, Posada Jaśliska, Wola Niżna, Daliowa, Szklary, Moszczaniec	2023-2030	3 000 000	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; PFRON, Środki własne.	1.4. Rozwój niezbędnej infrastruktury na terenie Gminy oraz wdrażanie racjonalnej gospodarki odpadami
Karta zadania nr 19	Modernizacja i rozbudowa infrastruktury oświatowo – edukacyjnej na terenie Gminy	Jaśliska	2023-2030	2 000 000	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych;	1.1 Rozwój usług społecznych i poprawa stanu infrastruktury edukacyjnej

					PFRON, Środki własne.	
Karta zadania nr 20	Rozbudowa infrastruktury społecznej typu Dom Seniora, Klub Seniora, świetlice środowiskowe	Jaśliska, Posada Jaśliska, Wola Niżna, Daliowa, Szklary, Moszczaniec	2023-2030	500 000	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; PFRON, Środki własne.	Rozwój usług społecznych i poprawa stanu infrastruktury edukacyjnej, 2.3. Upowszechnianie dostępu do kultury w tym form dostępu wykorzystujących technologie cyfrowe
Karta zadania nr 21	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Jaśliska (m.in. zwiększenie miejsc pod zabudowę zagrodową, mieszkaniową, turystyczną, rekreacyjną, produkcyjną i usługową w szczególności przy wszystkich drogach wojewódzkich, powiatowych i gminnych)	Jaśliska, Posada Jaśliska, Wola Niżna, Daliowa, Szklary, Moszczaniec	2023-2030	100 000	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne.	1. Rozwój infrastruktury sportowej, rekreacyjnej i turystycznej, 3.2. Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości, 3.3. Rozwój agroturystyki, turystyki wiejskiej

KSZTAŁTOWANIE PRZESTRZENI GMINY ORAZ OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI

10.1. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie

Ustalenia i rekomendacje dotyczące prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie Jaśliska zostały opracowane na podstawie diagnozy stanu obecnego, istniejących uwarunkowań funkcjonalno-przestrzennych oraz zapisów dotyczących polityki przestrzennej w obowiązującym studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

Obszary o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych:

- zachowanie istniejących form zagospodarowania (lasy, zasoby wodne),
- dążenie do zachowania i odtworzenia naturalnych form krajobrazu leśnego i równowagi ekologicznej podstawowych ekosystemów,
- tworzenie warunków do rozwoju gospodarczego, uwzględniającego i zapewniającego ochronę podstawowych procesów ekologicznych
- ochrona wód powierzchniowych i podziemnych, zgodnie z warunkami stref ochronnych, na terenie których położona jest Gmina, w tym uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej,
- ochrona istniejących zasobów leśnych poprzez racjonalne wykorzystanie i zagospodarowanie w celach rekreacyjnych i turystycznych, ochrona i zachowanie spójności kompleksów leśnych,
- ochrona udokumentowanych złóż surowców mineralnych przed zagospodarowaniem mogącym utrudnić lub uniemożliwić ich zrównoważoną eksploatację,
- optymalne zagospodarowanie istniejących szlaków pieszych i rowerowych, wyznaczenie miejsc odpoczynku, biwakowania, ścieżek edukacyjnych, punktów widokowych, zgodnie z zasadami ochrony terenów o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych.

Obszary lokalizacji zasobów dziedzictwa kulturowego:

- ochrona konserwatorska i renowacja zabytków,
- eksponowanie i wykorzystywanie zabytków w celach turystycznych w sposób zrównoważony, umożliwiający zachowanie i utrzymanie zabytku,
- zachowanie zieleni w otoczeniu zabytków,
- promowanie zasobów dziedzictwa kulturowego w formie kompleksowej, by stanowiły całościowy zasób kulturowy udostępniony odwiedzającym,
- odpowiednie oznakowanie miejsc o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych i zabytków.

Obszary lokalizacji infrastruktury społecznej:

- modernizacja i poprawa stanu siedzib gminnych instytucji, w tym także ich estetyki,
- dostarczanie wysokiej jakości usług zdrowotnych i opiekuńczych dla dzieci i osób w podeszłym wieku,
- likwidacja barier architektonicznych i poprawa dostępności obiektów użyteczności publicznej dla osób z niepełnosprawnościami różnego typu,
- zapewnienie dogodnej dostępności komunikacyjnej obiektów użyteczności publicznej, udogodnienia dla rowerzystów, bezpieczne przejścia dla pieszych,

- dbałość o ład przestrzenny i estetykę przestrzeni publicznych wokół obiektów użyteczności publicznej,
- zwiększanie funkcjonalności obiektów użyteczności publicznej i w miarę możliwości łączenie różnych, uzupełniających się funkcji w jednym obiekcie.

Obszary o rozwiniętej lub przeważającej funkcji mieszkaniowej:

- zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez dostęp do wysokiej jakości infrastruktury technicznej: dróg, chodników, sieci wodociągowej i kanalizacyjnej,
- kształtowanie funkcjonalnych układów zabudowy zgodnie z zasadami ładu przestrzennego, dostępnych komunikacyjnych, wyposażonych w niezbędną infrastrukturę i mających dostęp do funkcji poza mieszkaniowych,
- zapewnienie zieleni oraz dostępu do terenów rekreacji i wypoczynku,
- zapobieganie niekontrolowanemu rozpraszaniu się zabudowy, dbałość o optymalne wykorzystanie obecnych terenów zabudowanych, skupianie zabudowy i zachowywanie ciągłości układów przestrzennych,
- lokalizacja usług nieuciążliwych, wynikających z uzasadnionych potrzeb mieszkańców, w obrębie istniejących układów przestrzennych,
- dbałość o ład przestrzenny terenów mieszkaniowych, objęcie ich miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego.

Obszary o funkcji gospodarczej

- stworzenie warunków do przestrzennej koncentracji usług,
- zapewnienie miejscom koncentracji usług dostępu do niezbędnej infrastruktury technicznej,
- ograniczenie negatywnego wpływu terenów koncentracji usług na sąsiadujące z nimi tereny mieszkaniowe, środowisko, krajobraz,
- rozwój bazy gastronomiczno-noclegowej na rzecz rozwoju turystyki, zgodnie z zasadami prowadzenia usług, w tym nieuciążliwych na terenach mieszkaniowych,
- zapewnienie infrastruktury niezbędnej do prowadzenia działalności usługowej, w tym infrastruktury wodno-ściekowej,

10.2. Model struktury funkcjonalno – przestrzennej Gminy

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej obrazuje strategiczne pomysły na rozwój Gminy zorientowane terytorialnie i jest efektem zintegrowanego procesu planistycznego. W swym założeniu ma stanowić porządkujący składnik strategii, źródło i rodzaj najważniejszych ustaleń rozwojowych osadzonych przestrzennie. Bazą modelu jest przestrzeń, która jest dobrem i zasobem o strategicznym znaczeniu dla społeczności lokalnych. Przestrzeń ma określoną powierzchnię, posiada konkretną wartość, a jednocześnie zmienia się pod wpływem trendów globalnych (np. zmiany klimatyczne) oraz lokalnych (np. podlega silnej presji rozwojowej i zawłaszczaniu przez indywidualnych właścicieli).

Model rozumiany jest jako przedstawienie długookresowej strategicznej wizji rozwoju Gminy wynikającej z wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań, zdiagnozowanych potrzeb rozwojowych i posiadanego potencjału, z uwzględnieniem jego specyfiki i zróżnicowania wewnętrznego. Model wskazuje obszary, które strategia rozwoju uznaje za istotne dla osiągnięcia celów rozwoju, obszary wymagające ochrony oraz rodzaje powiązań funkcjonalnych występujących pomiędzy poszczególnymi obszarami.

Główne zadania modelu to:

- obrazować kierunki rozwoju przestrzennego,
- opisywać spodziewane efekty przekształceń przestrzeni wynikające z realizacji celów strategii oraz wyjaśniać spójność interwencji dedykowanych danym obszarom,
- określać i hierarchizować obszary o różnych charakterystykach oraz powiązaniach między nimi, formułować ogólne zalecenia (rekomendacje) i zasady dotyczące gospodarowania przestrzenią (ze szczególnym uwzględnieniem obszarów istotnych z punktu widzenia rozwoju Gminy),
- ustalać ramy współpracy z interesariuszami na obszarach realizacji wyznaczonych celów rozwoju (np. właścicielami nieruchomości, instytucjami rządowymi i JST, inwestorami, przedsiębiorcami),
- tłumaczyć wartości ważne w długiej perspektywie czasowej, wyrażane w wizji rozwoju decydujące o prowadzonej polityce rozwoju,
- definiować interes publiczny poprzez ustalenie ram działania dla strategii, polityk i użytkowania przestrzeni, a w konsekwencji pełnić funkcje prewencyjne przed ewentualnymi konfliktami – społecznymi, przestrzennymi, środowiskowymi (np. dotyczącymi lokalizowania kontrowersyjnych inwestycji).

W ramach najważniejszych zadań inwestycyjnych na obszarze Gminy Jaślicka można wymienić:

Infrastruktura komunikacyjna:

- budowa sieci dróg rowerowych (ścieżek rowerowych, zaplecza technicznego typu miejsca postojowe, elektryczne stacje ładowania rowerów itp.),

- modernizacja i rozbudowa systemu oświetlenia ulicznego (wymiana i montaż nowych lamp energooszczędnych),
- budowa, przebudowa modernizacja, sieci dróg, mostów, przepustów oraz parkingów,
- budowa stacji ładowania pojazdów elektrycznych,
- modernizacja i budowa dróg lokalnych i chodników.

Infrastruktura rekreacyjno-sportowa:

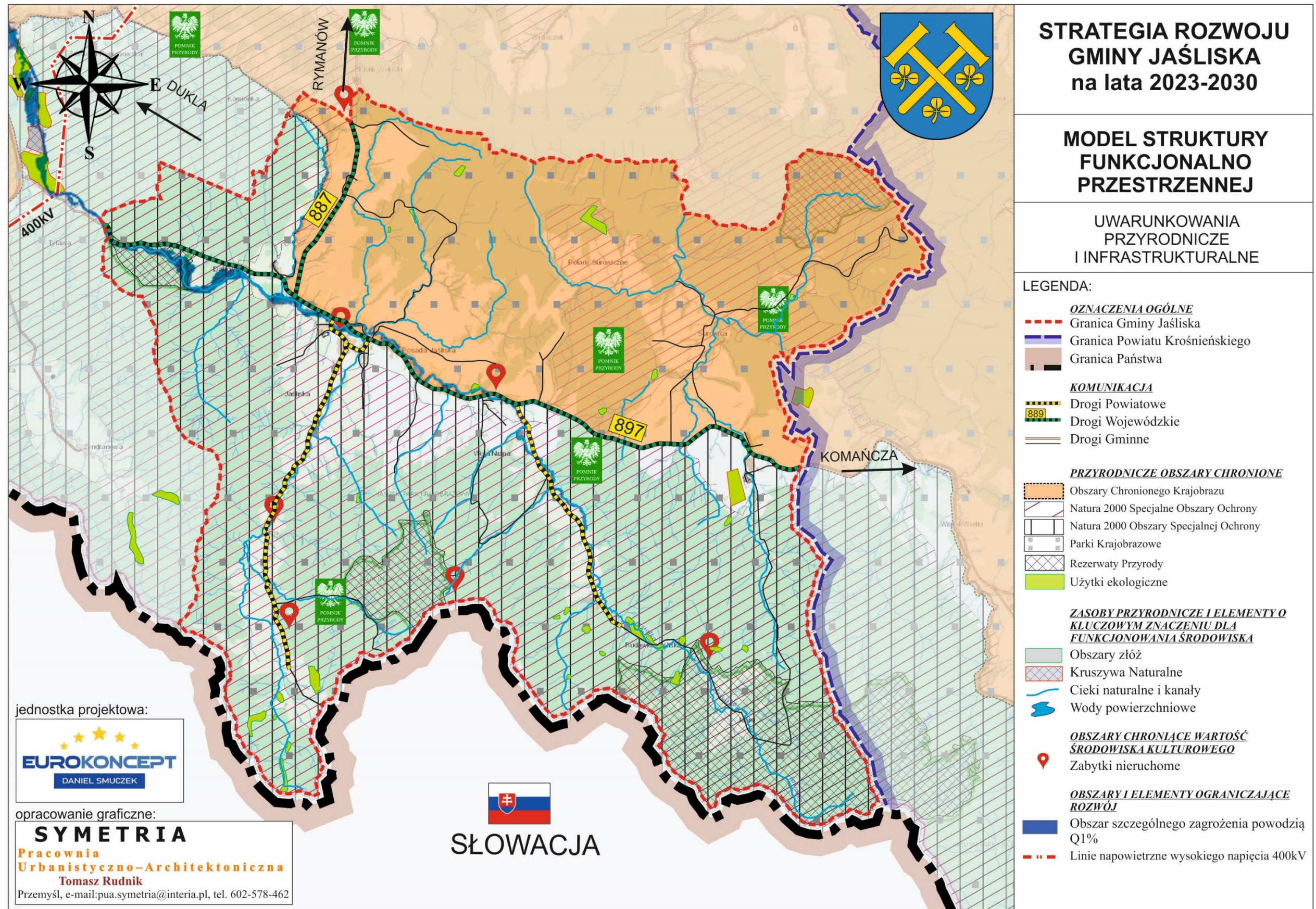
- rozwój infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej,
- modernizacja obiektów sportowo – rekreacyjnych,

Infrastruktura techniczna i przestrzeń publiczna:

- inwestycje w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną:
 - budowa oraz rozbudowa sieci kanalizacji i sieci wodociągowej oraz modernizacja sieci istniejących,
 - budowa przydomowych oczyszczalni ścieków,
 - modernizacja oczyszczalni ścieków, przepompowni ścieków oraz stacji uzdatniania wody wraz z hydroforniami,
- rozwój odnawialnych źródeł energii,
- rewitalizacja przestrzeni publicznej,
- termomodernizacja oraz modernizacja budynków użyteczności publicznej,

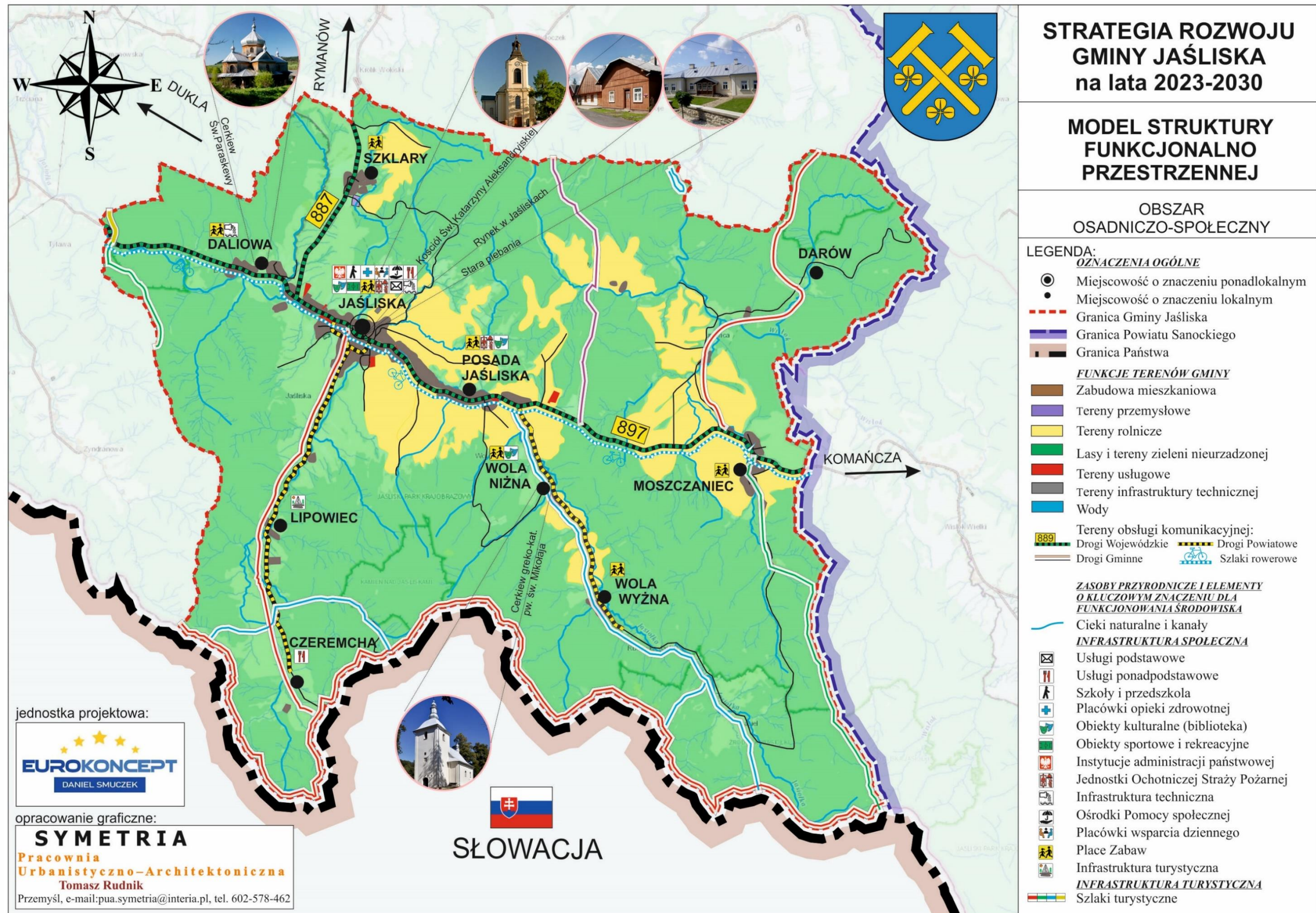
Infrastruktura społeczna:

- niwelacja barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych i starszych, w szczególności budynkach użyteczności publicznych,
- modernizacja budynków użyteczności publicznej w tym budynku Ośrodka Zdrowia,
- adaptacja budynków na cele społeczne modernizacja i rozbudowa infrastruktury oświatowej.

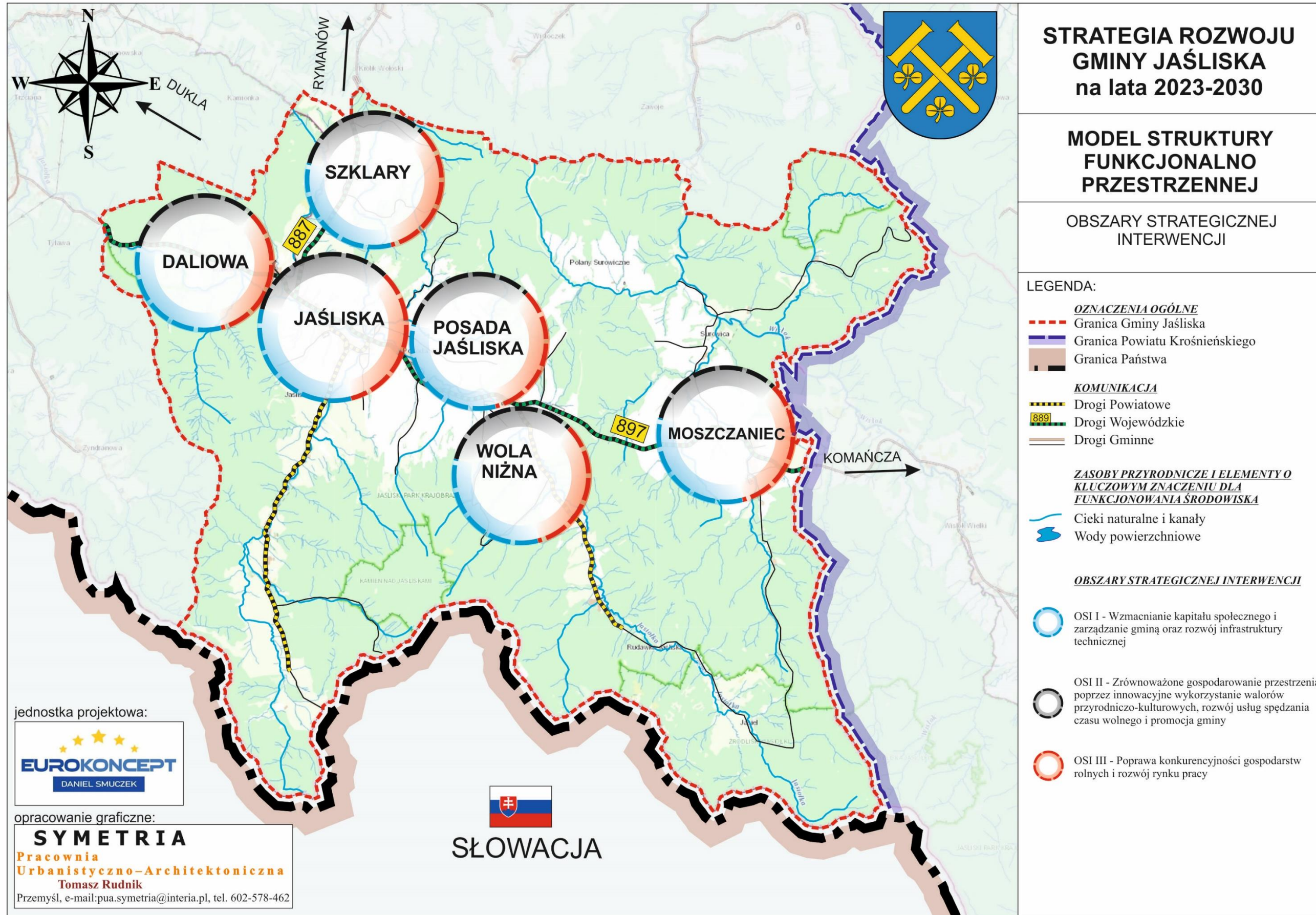

Źródło: Opracowanie własne

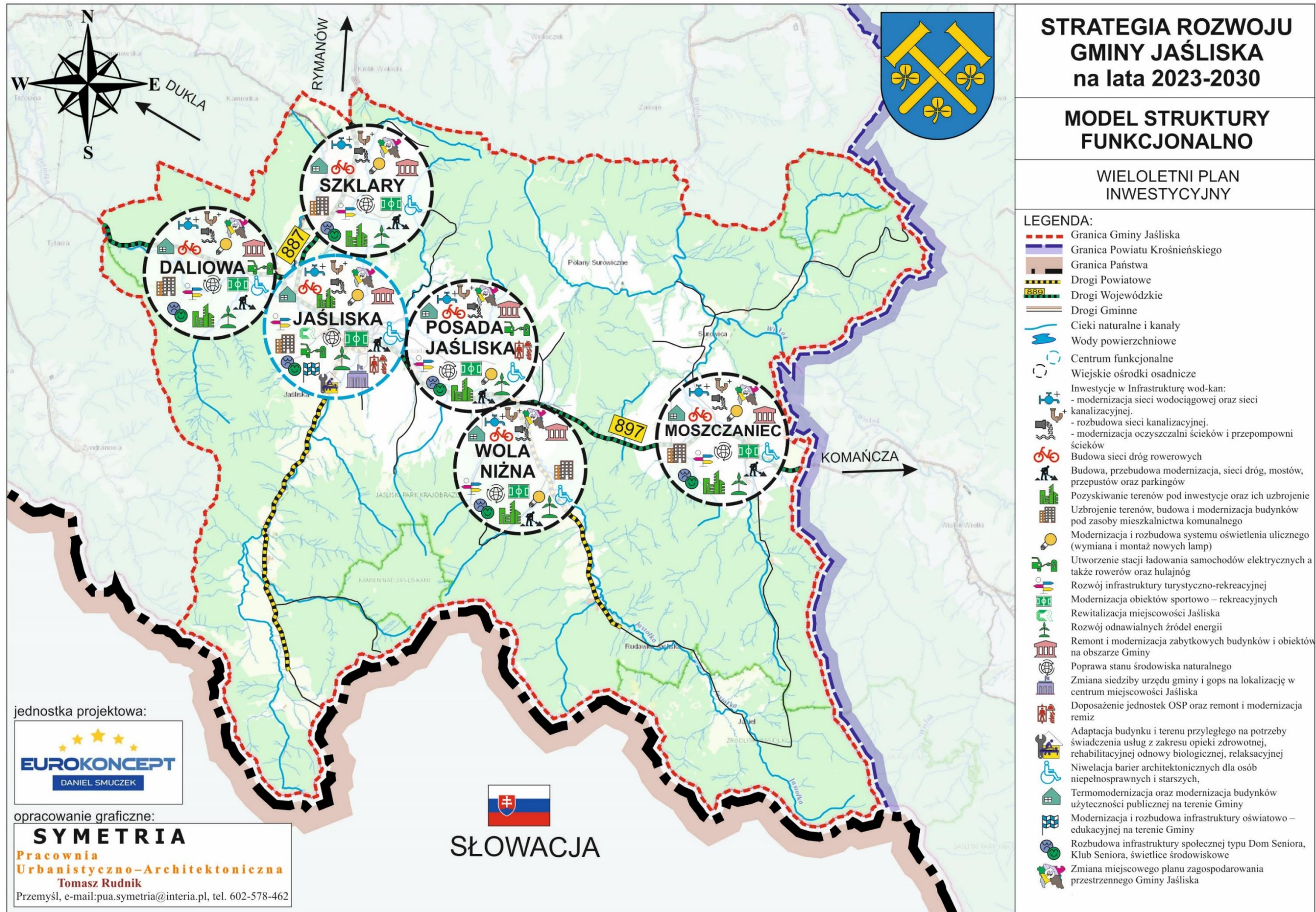
Mapa 10 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Jaśliska – obszar osadniczo-społeczny

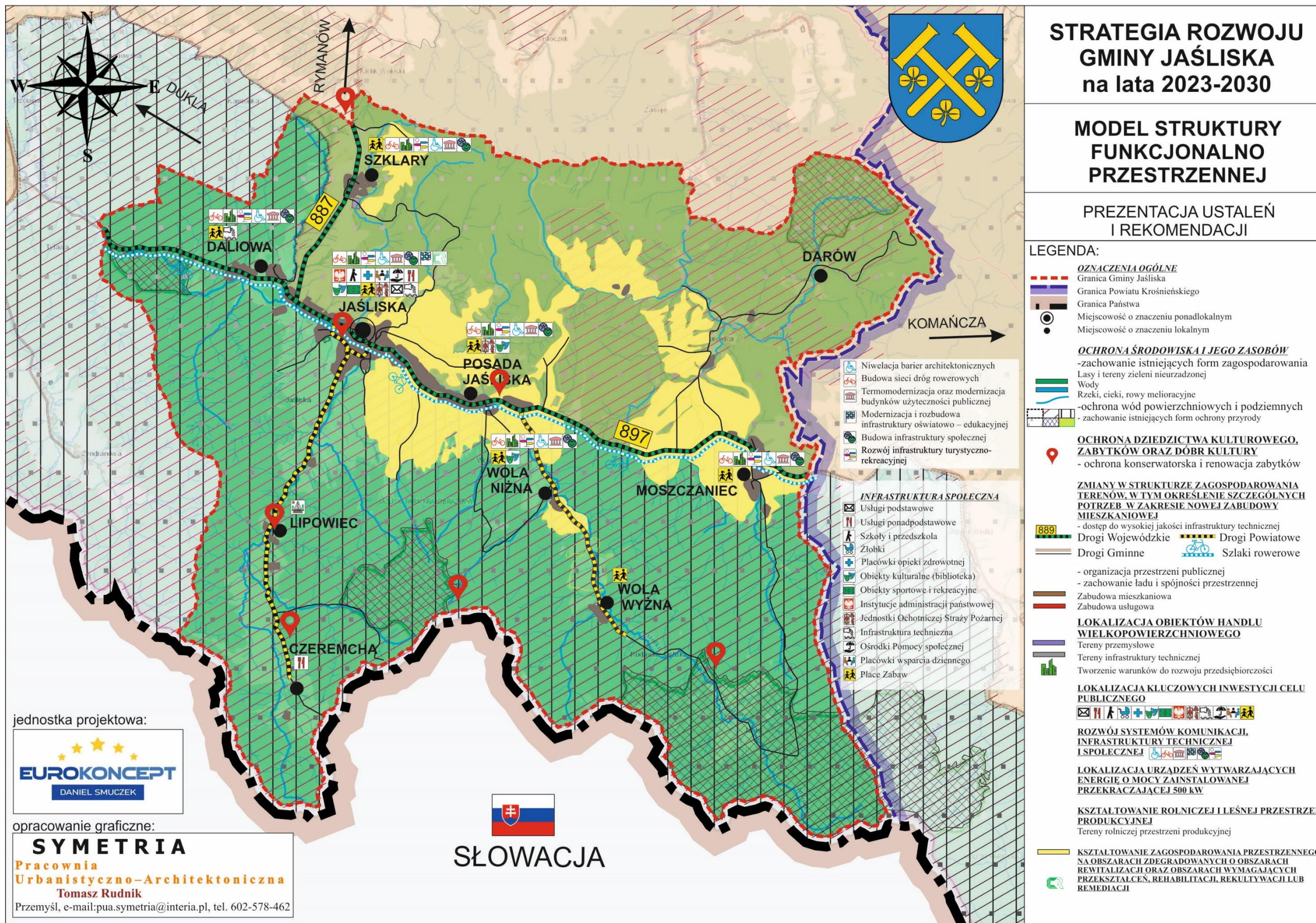
Źródło: Opracowanie własne

Źródło: Opracowanie własne

Źródło: Opracowanie własne

jednostka projektowa:

opracowanie graficzne:

SYMETRIA

Pracownia Urbanistyczno-Architektoniczna Tomasz Rudnik

Przemysław, e-mail:pua.symetria@interia.pl, tel. 602-578-462

Źródło: Opracowanie własne

10.3. Obszary strategicznej interwencji wraz z zakresem planowanych działań

Gmina Jaśliska położona jest w obrębie wydzielonych obszarów specjalnych, które zostały wyznaczone w strategicznych i planistycznych dokumentach krajowych i wojewódzkich. W celu ich identyfikacji zostały przeanalizowane następujące dokumenty:

- **Strategia Na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.);**
- **Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030);**
- **Strategia rozwoju województwa - Podkarpackie 2030”.**

Przez obszary specjalne rozumie się:

- **OF (obszary funkcjonalne)** – obszary, na których występuje względnie wyodrębniający się, intensywny i otwarty system powiązań społecznych, gospodarczych lub przyrodniczych, uwarunkowanych cechami środowiska geograficznego (przyrodniczego i antropogenicznego). Szczególnym typem obszaru funkcjonalnego jest miejski obszar funkcjonalny;
- **OSI (obszary strategicznej interwencji)** – określone w strategii rozwoju obszary o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania potencjałów rozwojowych, do którego jest kierowana interwencja publiczna, łącząca inwestycje - w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne lub dotyczące zasobów ludzkich, finansowane z różnych źródeł lub przez rozwiązania regulacyjne.

1. OSI Krajowe - Krajowa Strategią Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030):

- **Wschodnia Polska**

Wschodnia część kraju w największym stopniu skupia obszary zagrożone marginalizacją, a jej województwa - lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie - znajdują się w grupie regionów o zdecydowanie niższym poziomie konkurencyjności w porównaniu do średniej w Unii Europejskiej. **W zasięgu OSI Wschodnia Polska znajduje się Gmina Jaśliska.**

Mapa 14 Wschodnia Polska

Źródło: Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030

2. OSI Regionalne - Strategia rozwoju województwa - Podkarpackie 2030

7.3. Obszary wymagające szczególnego wsparcia w kontekście równoważenia rozwoju

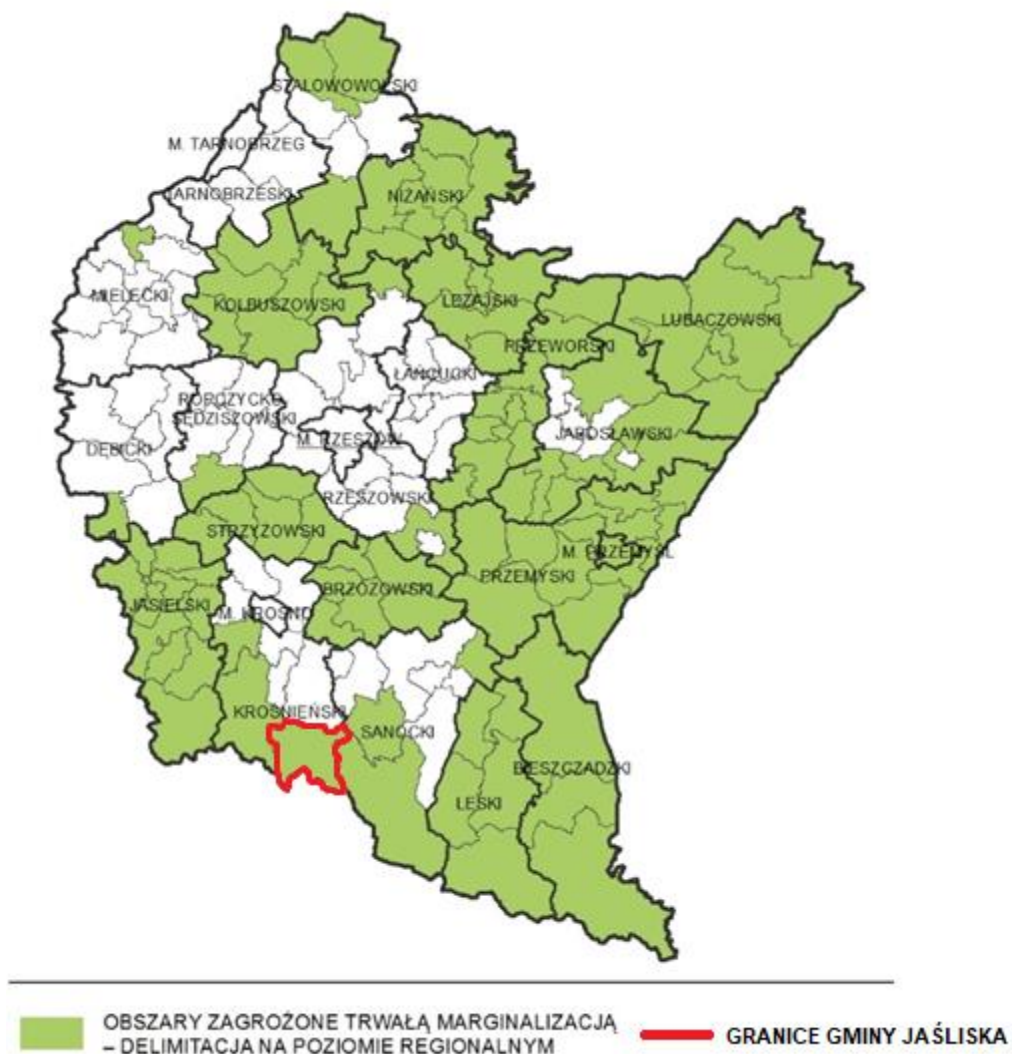
Zmniejszenie poziomu dysproporcji pomiędzy rozwiniętymi gospodarczo i społecznie ośrodkami województwa a obszarami zagrożonymi marginalizacją.

Zakładane działania:

- rozwój sektora inwestycji prywatnych w oparciu o lokalne zasoby;
- aktywizacja lokalnych inicjatyw gospodarczych i społecznych, poprzez wykorzystanie potencjału podmiotów publicznych, prywatnych, organizacji pozarządowych i mieszkańców;
- poprawa atrakcyjności inwestycyjnej poprzez zapewnienie przygotowanych terenów inwestycyjnych;
- pobudzanie procesów rozwojowych poprzez zapewnienie lepszej dostępności komunikacyjnej na zewnątrz, w tym rozwój infrastruktury drogowej łączącej się z węzłami sieci dróg szybkiego ruchu oraz infrastruktury kolejowej;
- włączenie komunikacyjne obszarów o utrudnionej dostępności;
- dostosowanie infrastruktury technicznej (energetycznej, telekomunikacyjnej, wodnokanalizacyjnej) i społecznej warunkującej rozwój gospodarczy i wyższą jakość życia mieszkańców;
- wzmocnienie roli instytucji publicznych jako inicjatora nawiązywania partnerstw, współpracy z innymi instytucjami publicznymi, społeczeństwem i innymi interesariuszami na rzecz rozwoju regionu;

- ograniczenie skutków peryferyjnego położenia obszarów przygranicznych poprzez wielopłaszczyznowe wykorzystanie potencjału współpracy transgranicznej;
- intensyfikacja działań w zakresie ochrony i poprawy stanu środowiska przyrodniczego.

Mapa 15 Obszary zagrożone trwałą marginalizacją – poziom regionalny

Źródło: Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030

7.4. Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku,
w szczególności w następujące kierunki działań:

7.4.1. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich poprzez rozwój infrastruktury technicznej

Obszary wiejskie dotyka zjawisko postępującej marginalizacji i niskiego poziomu jakości życia.

Kluczową kwestią przeciwdziałającą tym trendom jest rozwój infrastruktury w szczególności: wodno-kanalizacyjnej, energetycznej, teleinformatycznej oraz transportowej. Działania należy tak

ukierunkować, aby umożliwiły rozwój gospodarki i przedsiębiorczości w tym powstawanie miejsc pracy w sektorach pozarolniczych, dostępność do usług publicznych, przekwalifikowanie zawodowe oraz mobilność przestrzenną, przy zachowaniu walorów środowiska przyrodniczego. Realizacja wyzwań regionalnych pozwoli na wielokierunkowy i zrównoważony rozwój obszarów wiejskich.

Zakładane działania:

- poprawa dostępności komunikacyjnej obszarów wiejskich w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym, w tym w relacji do najbliższego regionalnego bieguna wzrostu;
- zwiększenie dostępności cyfrowej poprzez rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej;
- modernizacja i rozbudowa energetycznych linii przesyłowych, jako podniesienie komfortu życia i bezpieczeństwa;
- rozwój i poprawa dostępności do infrastruktury wodociągowej, kanalizacyjnej i ściekowej;
- poprawa zarządzania sektorem gospodarki odpadami;
- tworzenie korzystnych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości.

Mapa 16 Obszary wiejskie województwa podkarpackiego

Źródło: Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030

7.4.2. Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich

Rozwój obszarów wiejskich należy oprzeć na wykorzystaniu zróżnicowanych potencjałów rozwojowych, wzmocnieniu sektora rolnictwa, jak również pozarolniczych specjalizacji gospodarczych. Strategicznym działaniem jest również aktywizowanie społeczności do podejmowania działalności gospodarczej wykorzystującej endogeniczne zasoby obszaru jako elementu konkurencyjności i zwiększenia dochodów ludności.

Zakładane działania:

- promowanie lokalnych zasobów (produktów tradycyjnych, regionalnych, ekologicznych) w celu powstawania alternatywnych źródeł dochodów;
- aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej;
- kreowanie postaw przedsiębiorczych i lokalnych inicjatorów działalności gospodarczej;
- wspieranie i profilowanie specjalizacji regionalno-lokalnej oraz centrów produkcyjno-usługowych,
- rozwój funkcji turystycznych, kompleksowo wykorzystujących lokalne zasoby i specjalizacje.

7.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej w aspekcie społecznym i kulturowym

Kluczowym czynnikiem determinującym inicjowanie procesów rozwoju obszarów wiejskich jest wielokierunkowa aktywizacja społeczności lokalnej. Podniesienie poziomu życia zależy od właściwej identyfikacji potrzeb i możliwości danego obszaru, w który to proces należy włączyć lokalną społeczność. Grupy społeczne powinny także współuczestniczyć w zarządzaniu lokalnymi zasobami. Istotne jest również oddolne zaangażowanie się społeczności w partnerstwa regionalne i ponadregionalne, a nawet międzynarodowe.

Zakładane działania:

- wsparcie mieszkańców w realizacji działań wynikających z lokalnych dokumentów strategicznych mających na celu wzmocnienie tożsamości regionalnej;
- podejmowanie współpracy na rzecz integracji społeczności lokalnej w planowaniu wspólnych działań i podejmowaniu wyzwań rozwojowych;
- poszerzenie i wzbogacenie oferty kulturalnej i usług czasu wolnego opartych na lokalnych zasobach przyczyniające się do zwiększenia poczucia tożsamości mieszkańców obszarów wiejskich, integracji społecznej i aktywizacji, szczególnie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- promocja lokalnej twórczości kulturalnej, rzemieślniczej z wykorzystaniem lokalnego dziedzictwa, przyczyniającej się do wykreowania produktów charakterystycznych dla poszczególnych miejscowości w oparciu o istniejące zasoby;
- promocja regionalnych specjalizacji w rolnictwie, jego otoczeniu i rybactwie (winiarstwo, pszczelarstwo itp. oraz usługi socjalne i rzemiosło, handel, przetwórstwo produktów rolnych, rękodzieło itp.);

- upowszechnianie dobrych praktyk przez społeczność lokalną na płaszczyźnie międzyregionalnej i międzynarodowej; wzmocnienie powiązań funkcjonalnych obszarów wiejskich z lokalnymi ośrodkami osadniczymi.

7.4.4. Racjonalizacja przestrzeni wiejskiej

Jakość przestrzeni obszarów wiejskich warunkuje możliwość i efektywność działań prorozwojowych. Dlatego też, gospodarka przestrzenna obszarów wiejskich powinna być określona w opracowaniach urbanistycznych, aby zapewnić racjonalne wykorzystanie przestrzeni i zasobów endogenicznych, przy zachowaniu walorów krajobrazowych i przyrodniczych. Należy również dążyć do zachowania zgodności z dokumentami planistycznymi sporządzanymi dla obszarów sąsiednich.

Zakładane działania:

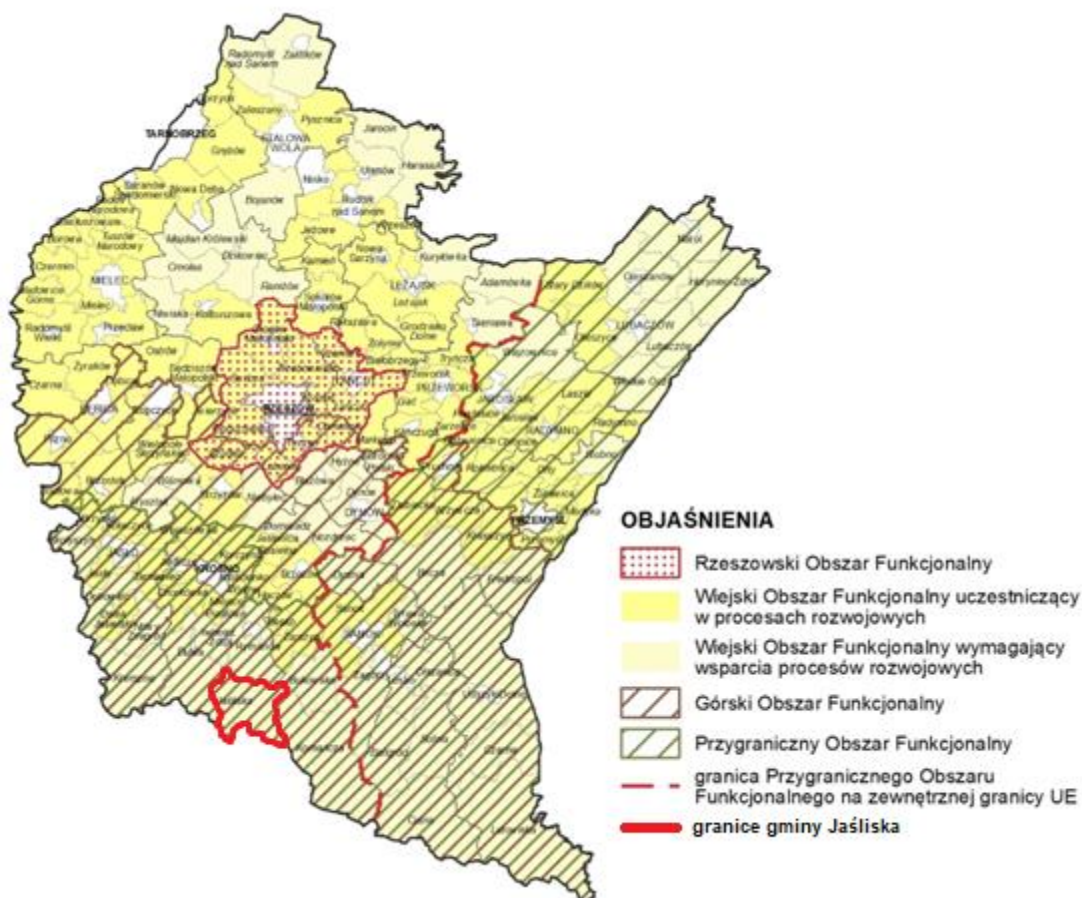
- dostosowanie przestrzeni wiejskiej do potrzeb gospodarczych i społecznych mieszkańców;
- efektywne wykorzystanie przestrzeni poprzez rozwój funkcji rekreacyjnej, sportowej i społeczno-kulturalnej obejmującej budowę i adekwatne wyposażenie obiektów;
- poprawa funkcjonalności i estetyki przestrzeni wiejskiej uzyskana poprzez wspieranie projektów mających na celu urządzenie i porządkowanie terenów zielonych, parków lub innych miejsc wypoczynku.

3. OSI Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego - Perspektywa 2030:

Gmina Jaśliska jest położona na terenie obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym, określonych w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030 - Wiejskiego Obszaru Funkcjonalnego, a w jego ramach:

- Wiejskiego Obszaru Funkcjonalnego wymagających wsparcia procesów rozwojowych;
- Górskiego Obszaru Funkcjonalnego,
- Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego,
- Bieszczadzko-Beskidzkiego Obszaru Funkcjonalnego.

Mapa 17 Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego - Perspektywa 2030

- **Wiejski Obszar Funkcjonalny wymagający wsparcia procesów rozwojowych**

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- 1) rozwój rolnictwa ekologicznego opartego na gospodarstwach rodzinnych;
- 2) rozwój działalności gospodarczej związanej z gospodarką rolną i turystyką;
- 3) rozwój kapitału ludzkiego oraz wzrost poziomu życia mieszkańców;
- 4) wzmocnienie powiązań funkcjonalnych obszarów wiejskich z lokalnymi ośrodkami osadniczymi;
- 5) poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym;
- 6) ochrona terenów o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowych;
- 7) racjonalne wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego;
- 8) rozwój turystyki, w tym agroturystyki, funkcji sportowo-rekreacyjnych i uzdrowiskowych,
- 9) rozwój infrastruktury technicznej i transportowej.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- 1) rozwój bazy usług publicznych;

- 2) zapobieganie procesom rozpraszania zabudowy powodującym degradację terenów otwartych i przydatnych dla rolnictwa;
- 3) ochrona zasobów leśnych oraz rozwój zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej;
- 4) poprawa wyposażenia obszaru w infrastrukturę techniczną i transportową;
- 5) rozwój funkcji sportowo-rekreacyjnej i turystycznej, w tym agroturystyki oraz lecznictwa uzdrowiskowego z zastosowaniem zasad zrównoważonego rozwoju.

- **Górski Obszar Funkcjonalny**

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- 1) rozwój różnych form usług turystycznych i uzdrowiskowych;
- 2) ochrona terenów o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowych;
- 3) rozwój gospodarki rolnej i przemysłu;
- 4) rozwój infrastruktury technicznej i transportowej;
- 5) poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- 1) rozwój społeczno-gospodarczy z zastosowaniem zasad zrównoważonego rozwoju;
- 2) poprawa wyposażenia obszaru w infrastrukturę techniczną i transportową;
- 3) tworzenie warunków rozwoju powiązań komunikacyjnych, społecznych i gospodarczych pomiędzy ośrodkami miejskimi a obszarami wiejskimi;
- 4) rozwój rolnictwa ekologicznego, w tym: form specjalistycznej produkcji rolniczej (winiarstwo, pszczelarstwo) z zachowaniem wysokiej jakości środowiska przyrodniczego;
- 5) ochrona zasobów leśnych oraz rozwój zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej;
- 6) rozwój infrastruktury turystycznej w dostosowaniu do zasad ochrony obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo;
- 7) ochrona walorów przyrodniczych i klimatycznych miejscowości uzdrowiskowych;
- 8) przeciwdziałanie suburbanizacji i rozpraszaniu zabudowy na terenach otwartych oraz dostosowanie zabudowy do otaczającego krajobrazu;
- 9) wzmocnienie roli ośrodków miejskich – rozwój innowacyjnego przemysłu i bazy usług publicznych;
- 10) uwzględnienie przy zagospodarowaniu terenów ograniczeń związanych z położeniem na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią oraz narażonych na niebezpieczeństwo powodzi i zagrożonych osuwiskami;
- 11) budowa małych zbiorników wodnych celem zwiększenia zdolności retencyjnej terenów górskich.

- **Przygraniczny Obszar Funkcjonalny**

Wiodące kierunki zagospodarowania:

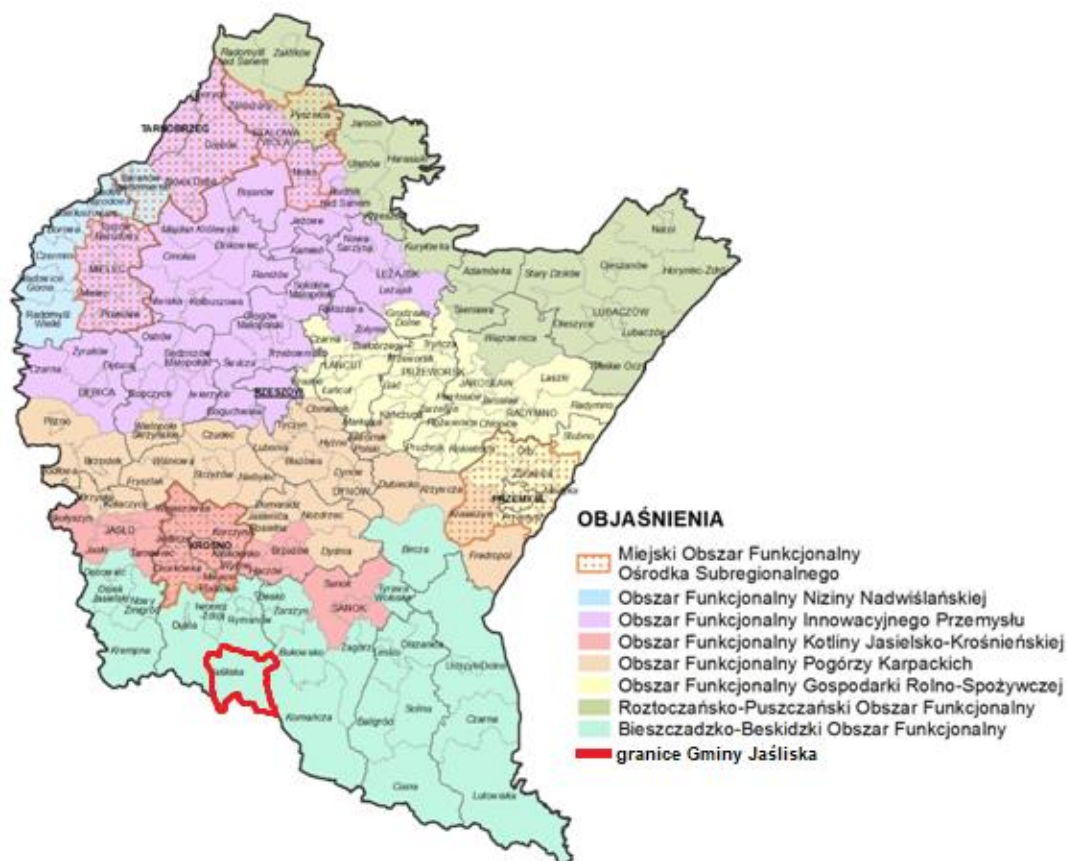
- 1) poprawa dostępności komunikacyjnej w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym;
- 2) wzmocnienie funkcjonalne ośrodków miejskich;
- 3) rozwój gospodarki rolnej i leśnej;
- 4) rozwój funkcji turystycznej w dostosowaniu do zasad ochrony obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo,
- 5) rozwój w infrastruktury technicznej i transportowej.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- 1) zagospodarowanie przestrzenne obszaru z uwzględnieniem potrzeb związanych z obronnością i bezpieczeństwem publicznym;
- 2) rozwój i modernizacja infrastruktury granicznej, transportowej i logistycznej;
- 3) integrowanie systemów komunikacyjnych i usprawnienie powiązań transportowych;
- 4) wspieranie rozwoju nowych funkcji, zwiększających zakres świadczonych usług o charakterze ponadlokalnym, w tym logistycznych;
- 5) poprawa dostępu do usług publicznych zlokalizowanych w miastach i na obszarach wiejskich;
- 6) współpraca transgraniczna w zakresie planowania przestrzennego i społeczno-gospodarczego, realizacja i koordynacja wspólnych działań i projektów, zapewniających integrację planowania w zakresie ochrony środowiska, gospodarki wodnej oraz infrastruktury transgranicznej,
- 7) poprawa wyposażenia obszaru w infrastrukturę techniczną i transportową.

Oprócz obszarów funkcjonalnych o charakterze ponadregionalnym, w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030 w celu identyfikacji obszarów o różnych priorytetach rozwojowych oraz określenia niezbędnych działań służących optymalnemu wykorzystaniu ich potencjałów dla rozwoju województwa, wyznaczone zostały obszary funkcjonalne o charakterze regionalnym, które charakteryzują się wspólnymi uwarunkowaniami i przewidywanymi jednolitymi celami rozwoju. Gmina Jaśliska położona jest na terenie Bieszczadzko-Beskidzkiego Obszaru Funkcjonalnego.

Mapa 18 Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego Perspektywa 2030

- **Bieszczadzko-Beskidzki Obszar Funkcjonalny:**

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- 1) ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego;
- 2) poprawa dostępności komunikacyjnej w układzie regionalnym, krajowym i transgranicznym;
- 3) rozwój różnych form usług turystycznych oraz funkcji uzdrowiskowej;
- 4) kompleksowy rozwój infrastruktury wodno-kanalizacyjnej dostosowanej do skali ruchu turystycznego oraz poprawa gospodarki odpadami;
- 5) rozwój przemysłu drzewnego, budowlanego i elektromaszynowego, przemysłu spożywczego opartego o przetwórstwo;
- 6) rozwój rolnictwa ekologicznego, w tym służącego zachowaniu różnorodności biologicznej i krajobrazowej.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- 1) budowa i rozwijanie powiązań funkcjonalnych ze Słowacją oraz Ukrainą m.in. przez rozbudowę infrastruktury granicznej;

- 2) przebudowa i rozbudowa istniejącej sieci drogowej i kolejowej, w celu właściwego rozprowadzenia ruchu turystycznego;
- 3) rozwój infrastruktury turystycznej, sportowo-rekreacyjnej i kulturalnej w ośrodkach uzdrowiskowych, wypoczynkowych oraz w miastach i Gminach o potencjale turystycznym;
- 4) ograniczanie zjawiska rozpraszania zabudowy w celu zachowania ładu przestrzennego, walorów przyrodniczo-krajobrazowych, drożności korytarzy ekologicznych;
- 5) rozwój infrastruktury technicznej zwłaszcza na obszarach najczęściej odwiedzanych przez turystów, w szczególności kompleksowa budowa i przebudowa systemów wodno-kanalizacyjnych wokół zbiorników wodnych i w dorzeczach rzek;
- 6) minimalizowanie i ograniczanie negatywnych skutków suszy poprzez kompleksowe działania określone w Planie przeciwdziałania skutkom suszy w regionie wodnym Górnej Wisły;
- 7) ochrona i wykorzystanie walorów dziedzictwa kulturowego, w tym wyróżniających region zabytków świadczących o jego dawnej wielokulturowości oraz związanych z przemysłem naftowym.

SYSTEM REALIZACJI STRATEGII, W TYM WYTYCZNE DO SPORZĄDZANIA DOKUMENTÓW WYKONAWCZYCH

11.1. System realizacji strategii

W procesie wdrażania Strategii Rozwoju Gminy Jaślicka na lata 2023-2030 niezmiernie ważnym elementem jest jej monitoring. Poprzez gromadzenie i analizę danych wprowadzony zostanie system stałej kontroli i oceny efektów realizacji ustaleń strategii. Pozwoli to na identyfikację zaistniałych nieprawidłowości, a następnie rozwiązanie oraz zapobieganie ich negatywnym skutkom w przyszłości.

Jednym z elementów wdrażania niniejszej *Strategii* jest obowiązek pracowników Urzędu Gminy oraz jednostek organizacyjnych do zapoznania się z dokumentem oraz wyznaczenie obszarów, za które każda jednostka, wydział lub pracownik będą odpowiedzialni. Dodatkowo, rekomenduje się przyjęcie lub aktualizację szczegółowych planów i programów określających dokładny zakres działań koniecznych do realizacji danego celu strategicznego m.in. program ochrony środowiska, gminny program opieki nad zabytkami, strategia rozwiązywania problemów społecznych, strategia rozwoju kultury czy programy jednoroczne.

Wdrażając strategię, Gmina Jaślicka będzie dbała o dobrą współpracę z lokalnymi organizacjami pozarządowymi, otoczeniem społeczno-gospodarczym, ale również z innymi jednostkami samorządu terytorialnego oraz administracją rządową.

System monitorowania pełni funkcje kontrolne oraz weryfikujące skuteczność wdrażanych przedsięwzięć. Efekty strategii będą monitorowane i opisywane w corocznym Raporcie o stanie Gminy, który jest obowiązkowym dokumentem zgodnie z art. 28a ust. 2 ustawy o samorządzie gminnym. Zgodnie z powyższą ustawą „Raport obejmuje podsumowanie działalności wójta w roku poprzednim, w szczególności realizację polityk, programów i strategii, uchwał rady Gminy i budżetu obywatelskiego.” Jednocześnie monitorowanie strategii umożliwi także rzetelne informowanie podmiotów zewnętrznych o uzyskanych wynikach, zrealizowanych działaniach, osiągniętych celach i planowanych strategicznych inwestycjach czy projektach.

Podstawę do podjęcia działań naprawczych i ewentualnej aktualizacji strategii będzie stanowił system monitorowania i ewaluacji. Aktualizacja *Strategii* następować będzie w przypadku, gdy: stwierdzony zostanie brak osiągnięcia założonych celów, zaistnieje potrzeba wprowadzenia do strategii nowego zadania, zmiany harmonogramu realizacji, planu finansowego lub konieczność aktualizacji wskaźników. Wprowadzenie ewentualnych poprawek i aktualizacji strategii będzie wymagało przyjęcia odpowiedniej uchwały przez Radę Gminy Jaślicka, tak aby program mógł w dalszym ciągu spełniać swoje zadania operacyjne. W celu zachowania przejrzystości strategii wszelkie zmiany będą sygnalizowane w odpowiednim załączniku do uchwały Rady Gminy w postaci rejestru zmian.

Jednocześnie wszelkie zmiany w dokumencie strategicznym będą musiały posiadać swoje uzasadnienie merytoryczne. W trakcie wdrażania strategii będą mogli być również uwzględnieni dodatkowi partnerzy (zupełnie nowi, jak i zastępujący dotychczas funkcjonujących w strategii). Akceptowane będą te inicjatywy, które mogą się przyczynić do sukcesu wdrożenia dokumentu.

Nie przewiduje się zmiany celów strategicznych w całym horyzoncie strategii. Procedura aktualizacji strategii obejmuje następujące elementy:

- zgłoszenie przez interesariuszy (mieszkańcy, podmioty działające na obszarze Gminy) przedsięwzięć/kierunków działań przyczyniających się do realizacji celów strategii lub innej proponowanej zmiany. Propozycje będzie można zgłaszać w formie pisemnej do Urzędu Gminy Jaślicka przy wykorzystaniu karty projektu oraz formularza zgłaszania uwag umieszczonych na stronie internetowej Gminy oraz dostępnych w ww. urzędzie,
- weryfikacja zgłoszonych przedsięwzięć - kierunków działań lub propozycji innych zmian przez jednostkę, wydział bądź pracownika odpowiedzialnego za aktualizację strategii,
- podjęcie decyzji o włączeniu lub odmowie włączenia zgłoszonych działań/kierunków działań bądź innej proponowanej zmiany do strategii oraz konieczności jej aktualizacji,

- przyjęcie odpowiedniej uchwały przez Radę Gminy Jaśliska.

11.2 Wdrażanie Strategii

Za wdrażanie Strategii Rozwoju Gminy Jaśliska na lata 2023-2030 odpowiedzialny jest Wójt Gminy Jaśliska, który corocznie składa Radzie Gminy Jaśliska sprawozdanie z jej realizacji. Wójt odpowiedzialny jest ponadto za bieżący nadzór nad realizacją *Strategii*, dbałość o zagwarantowanie środków finansowych na jego skuteczną realizację oraz pozyskanie zewnętrznych źródeł finansowania, a także podejmowanie decyzji o potrzebie dokonania zmian dokumentu.

Wójt Gminy Jaśliska oraz Rada Gminy Jaśliska, jako Samorząd Gminy będą zaangażowani w realizację Strategii poprzez następujące obszary aktywności:

- **OBSZAR BEZPOŚREDNICH KOMPETENCJI** - Samorząd jest odpowiedzialny za programowanie i późniejszą koordynację wdrażania dokumentu strategicznego. Główna jego rola sprowadza się do sprawowania funkcji strategiczno-kontrolnej nad wdrażaniem *Strategii*. Równolegle Samorząd jest wykonawcą działań przypisanych kompetencyjnie tej jednostce samorządu terytorialnego i wykonuje je w ramach własnych struktur (Urząd Gminy Jaśliska i gminne jednostki organizacyjne) bądź we współpracy z jednostkami autonomicznymi wobec samorządu lokalnego.
- **OBSZAR POŚREDNIEGO ODDZIAŁYWANIA** - obejmuje animacje projektów i działań, które finalnie realizowane będą przez partnerów społeczno-gospodarczych. W przypadku przedsięwzięć podejmowanych wspólnie przez Samorząd Gminy Jaśliska z innymi partnerami społeczno-gospodarczymi, Samorząd może zapewnić udział i realizację roli lidera w partnerstwie oraz partycypację finansową.

Zgodnie z właściwością Gminy, zarządzanie i koordynacja wdrażania Strategii prowadzona będzie w strukturach organizacyjnych Urzędu Gminy Jaśliska w ramach Stanowiska ds. pozyskiwania funduszy pomocowych w ramach swoich kompetencji.

Do zadań pracownika będzie należało:

- przygotowanie, koordynowanie oraz wdrażanie przedsięwzięć ujętych w ramach wykazu kierunków działań służących realizacji celów *Strategii*,
- uaktualnianie i kontynuacja procesu planowania, także w odniesieniu do poszerzenia *Strategii* o działania uwzględniające inne kategorie,
- dalsze programowanie procesów rozwojowych, wykraczających poza okres realizacji niniejszego dokumentu strategicznego (tj. po roku 2030),
- koordynowanie, animowanie i inspirowanie działań społeczności lokalnej służących wdrożeniu zamierzeń *Strategii*,
- monitorowanie realizacji i ewaluacja procesu wdrażania *Strategii*;
- przygotowywanie sprawozdań i dokonywanie wewnętrznej oceny efektów wdrażania *Strategii*,

- harmonizowanie i poszerzanie partnerstwa,
- poszukiwanie nowych źródeł finansowania działań.

Zespół pracowników Urzędu Gminy na potrzeby corocznego obowiązkowego Raportu o stanie Gminy (do końca maja) będzie przygotowywał sprawozdanie z realizacji *Strategii* w poprzednim roku, zawierające informacje o zadaniach ukończonych, zadaniach będących w trakcie wykonywania oraz zadaniach nierozpoczętych wraz z wyjaśnieniem przyczyn ewentualnych opóźnień. Konsekwencją wniosków, zawartych w sprawozdaniu może być propozycja nanoszenia zmian w dokumencie, polegających na przykład na zmianach terminów, usuwaniu, czy też dodawaniu określonych zapisów.

W proces opracowania, wdrażania i monitorowania *Strategii Rozwoju Gminy Jaślicka* na lata 2023-2030 zaangażowane zostały różne grupy podmiotów i instytucji, w tym m.in.:

- Administracja rządowa – Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska;
- Administracja samorządowa – w tym m.in. sąsiednie Gminy i Zarząd Województwa Podkarpackiego;
- Instytucje i podmioty sektora społecznego – w tym m.in. organizacje pozarządowe, organizacje społeczne, fundacje;
- Instytucje i podmioty sektora gospodarczego- w tym m.in. przedsiębiorstwa, grupy producentów oraz instytucje otoczenia biznesu.

Istotną rolę we wdrażaniu *Strategii* będą odgrywali partnerzy społeczno-gospodarczy, w tym m.in. jednostki sektora publicznego (administracja rządowa, samorządowa) i organizacje sektora społecznego, instytucje i organizacje sektora gospodarczego (adekwatnie do zakresu ich kompetencji) i inne. Przedmiotowa rola sprowadzać się będzie w głównej mierze do realizacji projektów własnych poszczególnych podmiotów, jak również inicjowanie działań na rzecz zmian organizacyjnych czy legislacyjnych tak, by rozwiązania systemowe wspierały realizację ustaleń *Strategii*. Na szczególną uwagę zasługuje tu również idea partnerstwa, której głównym zamierzeniem jest uzyskanie efektu synergii prowadzonych działań. Dlatego też partnerstwa zawierane w celu realizacji różnego rodzaju zamierzeń będą stanowiły niezwykle istotny mechanizm włączania partnerów społeczno-gospodarczych w proces rozwoju lokalnego.

11.3 System monitorowania i ewaluacji *Strategii*

Monitoring jest systematycznym i szczegółowym badaniem realizacji *Strategii*. Koncentruje się na ocenie przebiegu prawidłowości wdrażania działań i zadań realizacyjnych w odniesieniu do przyjętego planu oraz stopnia osiągnięcia produktów i rezultatów. Monitoring przeprowadzany powinien być w trakcie realizacji i obejmuje: harmonogram, budżet oraz weryfikację zaplanowanych rezultatów poszczególnych zadań. Za monitoring odpowiada Pracownik na stanowisku ds. pozyskiwania funduszy pomocowych Urzędu Gminy Jaślicka.

Monitorowanie realizacji *Strategii* powinno odbywać się na bieżąco, natomiast zaleca się sporządzanie rocznych raportów z oceny stopnia realizacji celów i rezultatów. Monitoring obejmuje następujące działania:

- zbieranie i analizowanie danych,
- formułowanie wniosków, tworzenie raportów i ewaluację.

Monitoring Strategii Rozwoju Gminy Jaśliśka na lata 2023-2030:

Ewaluacja jest cyklicznym badaniem wybranych elementów strategii i powinna się koncentrować na stopniu realizacji celów strategicznych oraz spełnienia wizji strategicznej. Ewaluacja powinna następować w kluczowych momentach realizacji *Strategii*. Ewaluacja jest przeprowadzana na podstawie danych uzyskanych podczas monitoringu. Monitoring i ewaluacja są, zatem przeprowadzane na dwóch poziomach: pierwszy dotyczy monitorowania realizacji działań i zadań, drugi monitorowania i ewaluacji osiągnięcia celów strategicznych.

Ewaluacja strategii rozwoju społeczno-gospodarczego obejmuje następujące elementy:

- ewaluacja ex-ante - ewaluacja przed rozpoczęciem procesu wdrażania, która oceni trafność założeń oraz sposobów realizacji,
- ewaluacja on-going - ewaluacja w trakcie realizacji, w połowie wdrażania, która oceni poziom realizacji celów strategicznych oraz zidentyfikuje czynniki mające wpływ na realizację zaplanowanych działań strategicznych,
- ewaluacja ex-post - ewaluacja po zakończeniu okresu obowiązywania strategii, która podsumuje efekty działań strategicznych oraz pozwoli na wyciągnięcie wniosków, które winny stanowić jedną z podstaw dotyczących dalszych kierunków rozwoju oraz do podjęcia działań mających na celu ulepszenie procesu strategicznego zarządzania rozwojem społeczno-gospodarczym.

Ocena zawarta ewaluacji powinna opierać się na poniższych kryteriach:

- trafność – pozwala ocenić, w jakim stopniu wyznaczone podczas konsultacji społecznych cele odpowiadają zidentyfikowanym problemom lub potrzebom interesariuszy,
- skuteczność – określa stopień realizacji celów,
- efektywność – pozwala określić stosunek poniesionych nakładów (finansowe, ludzkie, czas) do osiągniętych rezultatów,

- oddziaływanie – określa wpływ osiągniętych rezultatów na grupę interesariuszy,
- trwałość efektów – pozwala określić, czy pozytywne efekty mogą trwać po zakończeniu finansowania zewnętrznego.

Do efektywnego monitorowania procesów wdrażania *Strategii* należy posłużyć się wskaźnikami ze Wspólnej Listy Wskaźników Kluczowych (WLWK) dla projektów finansowanych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz wskaźnikami własnymi. Przykładowe wskaźniki wskazano w rozdziale 8 *Plan operacyjny Strategii Rozwoju Gminy Jaślicka na lata 2032-2030 oraz kierunki interwencji rozwoju Gminy osiągnięcia celów*. Wskazane wskaźniki stanowią katalog otwarty. Dobór właściwych wskaźników rezultatu, produktu oraz oddziaływania umożliwi efektywne monitorowanie procesu wdrażania *Strategii*, w tym:

- wskaźniki produktu – określają bezpośredni, materialny efekt realizacji przedsięwzięcia mierzony konkretnymi wielkościami (np. długość wybudowanych dróg gminnych);
- wskaźniki rezultatu – określają bezpośredni wpływ zrealizowanego produktu na otoczenie społeczno–ekonomiczne uzyskany natychmiast po zakończeniu projektu (np. liczba osób korzystających z infrastruktury społecznej);
- wskaźniki oddziaływania – określają długookresowy wynik realizacji *Strategii* (np. poprawa sytuacji na rynku pracy).

11.4 Ewaluacja – ocena skutków wdrażania zapisów Strategii

W przypadku stwierdzenia zmian warunków i bieżącej sytuacji Gminy podczas monitorowania i ewaluacji *Strategii*, konieczna jest aktualizacja dokumentu. W tym celu niezbędne jest zaangażowanie m.in. mieszkańców, przedsiębiorców oraz organizacji pozarządowych, organizując spotkania/warsztaty mające na celu zaktualizowania celów i kierunków działań Gminy. Materiały powinny być na bieżąco analizowane i uwzględniane przez Pracownika na stanowisku ds. pozyskiwania funduszy pomocowych w trakcie ewaluacji. Pomysły i nowe projekty powinny być zamieszczane w Karcie Projektu, która powinna zawierać minimum składające się z następujących elementów: nazwa, podmiot odpowiedzialny za realizację zadania, opis zadania, cel, termin realizacji, koszty, źródła finansowania, zgodność ze *Strategią*, wskaźniki produktu, rezultatu oraz oddziaływania oraz wskazanie osoby zgłaszającej projekt.

W przypadku zasadniczych zmian celów i kierunków rozwoju Gminy Jaślicka, należy uchwałą Rady Gminy Jaślicka zaktualizować zapisy *Strategii*. Aktualizacja *Strategii* powinna odbywać się według poniższego schematu:

Uchwała Rady Gminy Jaśliska w sprawie aktualizacji Strategii, w tym określenie harmonogramu prac nad dokumentem

Spotkania/warsztaty z m.in. mieszkańcami, przedsiębiorcami i organizacjami pozarządowymi

Zaopiniowanie zmian przez Pracownika na stanowisku ds. pozyskiwania środków pomocowych

Konsultacje społeczne aktualizacji Strategii

Uchwała Rady Gminy o przyjęciu aktualizacji Strategii Rozwoju Gminy Jaśliska na lata 2023 - 2030

11.5 Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych

Zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej („Strategia Rozwoju Gminy – poradnik praktyczny” luty 2021 r.) jako dokumenty wykonawcze względem strategii rozwoju, należy rozumieć obowiązkowe lub fakultatywne plany i programy funkcjonujące w gminie.

Należy także pamiętać, iż podczas tworzenia nowych bądź aktualizacji istniejących sektorowych gminnych planów i programów, powinny być one spójne ze Strategią Rozwoju Gminy Jaślicka na lata 2023-2030. Zaleca się również wykorzystanie odpowiednich wskaźników niniejszej *Strategii* w procedurze monitorowania strategii rozwoju Gminy.

Do dokumentów wykonawczych dla strategii rozwoju Gminy należą m.in.:

- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy,
- Lokalny program rewitalizacji/Gminny program rewitalizacji,
- Program ochrony środowiska,
- Plan gospodarki niskoemisyjnej,
- Strategia rozwiązywania problemów społecznych,
- Program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3. ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- Gminny program opieki nad zabytkami,
- Plan zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe.

RAMY FINANSOWE ORAZ ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Ramy finansowe Strategii Rozwoju Gminy Jaśliska 2023-2030 posiadają jedynie charakter prognostyczny oraz zależą od szeregu zmiennych, które w praktyce mogą zupełnie zmieniać dane kwoty. Po analizie zebranych danych z rozdziału **9 Wieloletni Plan Inwestycyjny** szacunkowo określono ramy finansowe w poszczególnych obszarach:

<p>Cel strategiczny 1</p> <p>Rozwój społeczny Gminy poprzez wysoką jakość i dostępność infrastruktury społecznej, wzmacniającej kapitał społeczny</p> <p>38 000 000,00</p>	<p>Cel strategiczny 2</p> <p>Rozwój gospodarczy Gminy Jaślicka poprzez wsparcie rozwoju przedsiębiorczości, nowych miejsc pracy w oparciu o posiadane zasoby przyrodniczo-krajobrazowe</p> <p>13 300 000,00</p>
<p>Cel strategiczny 3</p> <p>Rozwój infrastruktury służącej poprawie jakości życia mieszkańców, ochronie środowiska i wzrostowi gospodarczemu</p> <p>3 100 000,00</p>	

Cele strategiczne i operacyjne opracowane w ramach niniejszej *Strategii*, które stanowią podstawę do podejmowania i realizacji konkretnych projektów, mogą być finansowane z dochodów własnych gmin oraz ze środków zewnętrznych. Wśród tych ostatnich wyróżnić możemy m.in. środki z:

- Funduszy Europejskich dla Podkarpacia na lata 2021-2027,
- krajowych programów w zakresie funduszy europejskich,
- Wspólnej Polityki Rolnej (WPR 2021-2027),
- Krajowego Planu Odbudowy (KPO),
- Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa,
- Rządowego Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych
- dofinansowania od Wojewody Podkarpackiego,
- Powiatowego Urzędu Pracy,
- pożyczek i kredytów bankowych,
- środków własnych.

Nowy okres programowania środków unijnych stwarza możliwość pozyskania przez gminę Jaśliska dotacji na działania służące stricte realizacji celów zawartych w przedmiotowym dokumencie strategicznym. Wykorzystanie tych możliwości w istotnym stopniu uzależnione jest od aktywności władz samorządowych i ich aktywności w pozyskiwaniu nowych środków zewnętrznych. Poniżej prezentujemy poszczególne programy mogące stanowić źródło finansowania projektów opisanych w *Strategii*.

- **Instrumenty wynikające z polityk rozwojowych Unii Europejskiej:**
 - Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (FENIKS),
 - Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG),
 - Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS),
 - Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (FERC),
 - Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej (FEPW),
 - Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027,
 - Krajowy Plan Odbudowy,
 - inicjatywy zarządzane z poziomu europejskiego (np. Erasmus+, LIFE, Cyfrowa Europa, Interreg) lub dostępne na podstawie umów międzynarodowych (Norweski Mechanizm Finansowy oraz Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego).
- **Instrumenty finansowane z budżetu państwa, funduszy celowych i innych krajowych środków publicznych**

Poza środkami wsparcia UE samorządy i ich interesariusze (m.in. organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy) będą mogli ubiegać się o dofinansowanie działań w ramach dostępnych instrumentów krajowych. Do najważniejszych należą:

- **Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych**, mający na celu bezzwrotne dofinansowanie projektów inwestycyjnych realizowanych przez Gminy, powiaty i miasta lub ich związki w całej Polsce;
- **Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg**, w ramach którego finansowane będą projekty związane z budową, przebudową, remontem dróg powiatowych lub dróg gminnych oraz przebudową dróg wewnętrznych, które po uzyskaniu właściwych parametrów technicznych będzie można zaliczyć do odpowiedniej kategorii dróg publicznych;
- **Program Rozwoju Elektromobilności**, w ramach którego finansowane będą projekty związane z rozwojem elektromobilności oraz transportem opartym na paliwach alternatywnych;
- **Program Społecznych Inicjatyw Mieszkaniowych** – to instrument wsparcia samorządów, które będą mogły realizować inwestycje w formule społecznego budownictwa czynszowego;
- pozostałe programy finansowane z budżetu państwa, m.in.: w zakresie ochrony środowiska - realizowane przez NFOŚiGW, właściwy WFOŚiGW; w zakresie opieki nad osobami niepełnosprawnymi – realizowane przez PFRON, a także **Program Senior+**, **Program „Aktywni+” na lata 2021-2025**; w zakresie kultury, itd.

Wskazane powyżej źródła finansowania należy rozpatrywać jako katalog otwarty, który może ulec zmianom. Należy zakładać, że w okresie realizacji *Strategii*, pojawią się również inne programy dofinansowujące skierowane na rozwój inwestycji w samorządach. Identyfikacja i wybór potencjalnych źródeł, z których mogą być finansowane poszczególne przedsięwzięcia w ramach *Strategii* wymaga właściwej organizacji i koordynacji procesu pozyskiwania tych środków. W związku z powyższym zakłada się bieżące monitorowanie źródeł finansowania przez pracowników Urzędu Gminy Jaśliska co daje gwarancje ciągłej aktualizacji i dostosowywania najlepszych źródeł finansowych do realizacji zamierzonych inwestycji.

SPIS TABEL

Tabela 1 Powierzchnia gmin powiatu krośnieńskiego oraz ich udział w powierzchni powiatu .	16
Tabela 2 Ludność, średnia gęstość zaludnienia oraz powierzchnia gmin powiatu krośnieńskiego	18
Tabela 3 Struktura mieszkańców Gminy Jaśliska według trzech grup wiekowych w 2018 oraz 2022 roku	21
Tabela 4 Wskaźniki obciążenia demograficznego w poszczególnych Gminach powiatu krośnieńskiego oraz ogólnie w województwie podkarpackim w 2022 roku	22
Tabela 5 Liczba uczniów w szkołach podstawowych i w gimnazjum na terenie Gminy Jaśliska na przestrzeni lat 2017-2021	24
Tabela 6 Dane dotyczące opieki zdrowotnej w Gminie Jaśliska w 2018 oraz 2022 roku	26
Tabela 7 Liczba korzystających ze świadczeń rodzinnych na terenie Gminy Jaśliska oraz kwoty wypłacanych świadczeń w latach 2017-2021*)	28
Tabela 8 Imprezy kulturalne zorganizowane na terenie Gminy Jaśliska	31
Tabela 9 Szczegółowe dane dotyczące klubów sportowych oraz liczby osób ćwiczących na terenie Gminy Jaśliska w roku 2010 i 2022	33
Tabela 10 Dane dotyczące frekwencji w wyborach na terenie gmin powiatu krośnieńskiego ..	36
Tabela 11 Miejscowe zagrożenia według rodzaju zagrożenia występujące na terenie Gminy Jaśliska na przestrzeni lat 2019-2021	37
Tabela 12 Działania ratownicze podejmowane przez OSP na terenie Gminy Jaśliska na przestrzeni lat 2019-2021	37
Tabela 13 Pracujący na terenie Gminy Jaśliska w latach 2017 – 2021*)	39
Tabela 14 Wskaźniki pracujących na 1000 ludności w poszczególnych Gminach powiatu krośnieńskiego w 2021 roku*)	39
Tabela 15 Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w Gminie Jaśliska w latach 2018 - 2022	40
Tabela 16 Udział zarejestrowanych bezrobotnych mieszkańców Gminy Jaśliska w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na tle powiatu krośnieńskiego według płci	41
Tabela 17 Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych na terenie gmin powiatu krośnieńskiego w 2018 i 2022 roku	42
Tabela 18 Rodzaje podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych na terenie Gminy Jaśliska w 2018 i 2022 roku	43
Tabela 19 Podmioty gospodarki narodowej wg sekcji PKD oraz sektorów własnościowych zarejestrowane na terenie Gminy Jaśliska w 2018 i 2022 roku	44
Tabela 20 Wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej dla obszaru Gminy Jaśliska oraz powiatu krośnieńskiego za lata 2018 i 2022	46
Tabela 21 Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych, ich powierzchnia oraz powierzchnia użytków rolnych wchodzących w skład tych gospodarstw na terenie Gminy Jaśliska	48
Tabela 22 Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych i użytków rolnych wchodzących w ich skład, struktura użytkowania gruntów przez gospodarstwa rolne, powierzchnia zasiewów wybranych upraw oraz liczba pracujących w gospodarstwach rolnych i źródła ich dochodów	50
Tabela 23 Realizacja budżetu Gminy Jaśliska na przestrzeni lat 2017-2021 w zł	59
Tabela 24 Kształtowanie się dochodów majątkowych w Gminie Jaśliska na przestrzeni lat 2017-2021	62
Tabela 25 Udział wydatków majątkowych (inwestycyjnych) w wydatkach budżetowych w Gminie Jaśliska na przestrzeni lat 2017-2021	62
Tabela 26 Powierzchnia gruntów leśnych w Gminie Jaśliska na przestrzeni lat 2018-2022	65
Tabela 27 Wskaźnik lesistości w Gminach powiatu krośnieńskiego w 2022 roku	65

Tabela 28 Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy i decyzji o ustaleniu lokalizacji celu publicznego na przestrzeni lat 2017-2021 na terenie Gminy Jaśliska*¹⁾	77
Tabela 29 Zasoby mieszkaniowe na terenie Gminy Jaśliska w roku 2017 i 2021	77
Tabela 30 Wskaźniki dotyczące zasobów mieszkaniowych w Gminie Jaśliska, powiecie krośnieńskim województwie podkarpackim dla roku 2021.....	78
Tabela 31 Wyposażenie mieszkań w instalacje techniczne i sanitarne na terenie Gminy Jaśliska	78
Tabela 32 Budownictwo mieszkaniowe w Gminie Jaśliska na przestrzeni lat 2017 - 2022	79
Tabela 33 Wskaźniki dotyczące budownictwa mieszkaniowego w Gminie Jaśliska, powiecie krośnieńskim oraz w województwie podkarpackim dla roku 2022	80
Tabela 34 Wybrane dane dotyczące sieci wodociągowej w Gminie Jaśliska w roku 2017 oraz 2021	82
Tabela 35 Wybrane dane dotyczące sieci kanalizacyjnej w Gminie Jaśliska w roku 2017 oraz 2021	83
Tabela 36 Odpady komunalne zebrane na terenie Gminy Jaśliska na przestrzeni lat 2017-2021	85
Tabela 41 Najważniejsze problemy Gminy Jaśliska	103
Tabela 42 Zgodność celów Strategii Rozwoju Gminy Jaśliska na lata 2023-2030 ze Strategią rozwoju województwa - Podkarpackie 2030	125

SPIS MAP

Mapa 1 Gmina Jaśliska na tle województwa podkarpackiego	15
Mapa 2 Gmina Jaśliska- podział na miejscowości	17
Mapa 3 Sieć cieków wodnych na terenie Gminy Jaśliska	67
Mapa 4 Jednolite części wód podziemnych w Gminie Jaśliska i województwie podkarpackim 68	
Mapa 5 Zagrożenie powodzią na terenie Gminy Jaśliska	69
Mapa 6 Zagrożenie suszą na terenie Gminy Jaśliska	70
Mapa 7 Formy ochrony przyrody na terenie Gminy Jaśliska	72
Mapa 8 Jaśliski Park Krajobrazowy	73
Mapa 9 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Jaśliska – Uwarunkowania przyrodnicze i infrastrukturalne	142
Mapa 10 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Jaśliska – obszar osadniczo-społeczny	143
Mapa 11 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Jaśliska – obszary strategicznej interwencji	144
Mapa 12 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Jaśliska - wieloletni plan inwestycyjny	145
Mapa 13 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Jaśliska – prezentacja ustaleń i rekomendacji	146
Mapa 14 Wschodnia Polska	148
Mapa 15 Obszary zagrożone trwałą marginalizacją – poziom regionalny	149
Mapa 16 Obszary wiejskie województwa podkarpackiego	150
Mapa 17 Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym	153
Mapa 18 Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym	156

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1 Liczba urodzeń i zgonów oraz przyrost naturalny w Gminie Jaślicka na przestrzeni lat 2018-2022.....	19
Wykres 2 Liczba urodzeń, zgonów oraz przyrost naturalny na terenie gmin powiatu krośnieńskiego w roku 2022.....	19
Wykres 3 Liczba zameldowań i wymeldowań ogółem oraz saldo migracji w Gminie Jaślicka na przestrzeni lat 2018-2022	20
Wykres 4 Liczba zameldowań i wymeldowań ogółem oraz saldo migracji na terenie gmin powiatu krośnieńskiego w roku 2022	21
Wykres 5 Struktura mieszkańców Gminy Jaślicka według trzech grup wiekowych w 2018 oraz 2022 roku	22
Wykres 6 Wyniki procentowe z egzaminów ósmoklasisty, przeprowadzonych w 2022 roku w Gminie Jaślicka, w powiecie krośnieńskim oraz w województwie podkarpackim	25
Wykres 7 Liczba gospodarstw domowych oraz osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na terenie Gminy Jaślicka w latach 2017-2021 ^{*)}	27
Wykres 8 Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem na przestrzeni lat 2017-2021 w województwie podkarpackim, powiecie krośnieńskim oraz Gminie Jaślicka ^{*)}	28
Wykres 9 Liczba czytelników oraz wypożyczeń księgozbioru na zewnątrz w Gminie Jaślicka w latach 2017-2021.....	32
Wykres 10 Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w Gminach powiatu krośnieńskiego w roku 2022	35
Wykres 11 Udział zarejestrowanych bezrobotnych mieszkańców Gminy Jaślicka w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na tle gmin i powiatu krośnieńskiego	41
Wykres 12 Podmioty gospodarki narodowej wg klas wielkości na terenie Gminy Jaślicka w 2018 i 2022 roku	46
Wykres 13 Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych, ich powierzchnia oraz powierzchnia użytków rolnych wchodzących w skład tych gospodarstw na terenie Gminy Jaślicka.....	48
Wykres 14 Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych na terenie Gminy Jaślicka oraz powiatu krośnieńskiego ^{*)}	49
Wykres 15 Liczba gospodarstw rolnych według powierzchni użytków rolnych na terenie Gminy Jaślicka oraz powiatu krośnieńskiego ^{*)}	49
Wykres 16 Dochody na 1 mieszkańca oraz wydatki na 1 mieszkańca w 2017 i 2021 w Gminie Jaślicka oraz powiecie krośnieńskim	60
Wykres 17 Struktura dochodów budżetu Gminy Jaślicka w roku 2017 i 2021	61
Wykres 18 Udział wydatków bieżących oraz majątkowych (inwestycyjnych) w wydatkach ogółem w Gminie Jaślicka na przestrzeni lat 2017-2021.....	63
Wykres 19 Wysokość pozyskanych przez Gminę Jaślicka środków w ramach programów i projektów unijnych w latach 2017-2021.....	63
Wykres 20 Korzystający z sieci wodociągowej w % ogółu ludności w Gminach powiatu krośnieńskiego w 2021 roku.....	83
Wykres 21 Korzystający z sieci kanalizacyjnej w % ogółu ludności w Gminach powiatu krośnieńskiego w 2021 roku.....	84
Wykres 22 Udział odpadów komunalnych zebranych selektywnie w ilości odpadów zebranych ogółem na terenie Gminy Jaślicka na przestrzeni lat 2017-2021.....	85
Wykres 23 Ocena poszczególnych sfer życia na terenie Gminy Jaślicka w skali 1-5.....	88
Wykres 24 Atrybuty Gminy Jaślicka (pytanie wielokrotnego wyboru)	89
Wykres 25 Priorytety zadań do wykonania w gminie (pytanie wielokrotnego wyboru):.....	92

Wykres 26 Potencjalna wizytówka Gminy (pytanie wielokrotnego wyboru)	93
Wykres 27 informacje dotyczące ankietowanych mieszkańców Gminy Jaślicka	94

SPIS ZDJĘĆ

Zdjęcie 1 Kurhan szwedzki z 1659 roku	53
Zdjęcie 2 Drewniana zabudowa Rynku w Jaśliskach	54
Zdjęcie 3 Kościół pw. Św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Jaśliskach	54
Zdjęcie 4 Cerkiew w Daliowej	55
Zdjęcie 5 Muzeum Regionalne „Kuznia Tradycji” w Jaśliskach	55
Zdjęcie 6 Odnowiona XVI wieczna piwnica w Jaśliskach	56
Zdjęcie 7 Rezerwat Przyrody „Źródła Jasiołki”	73

GMINA JAŚLISKA

www.jasliska.info

★ ★ ★ ★ ★
EUROKONCEPT
DANIEL SMUCZEK